

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

ISSN-1857-9779

Б И Л Т Е Н
НА
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ

Број 1144
Скопје, 13 април 2017 година

Издание на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Ул. „Гоце Делчев“ бр. 9, 1000 Скопје

ПРВИОТ БРОЈ НА БИЛТЕНОТ Е ОБЈАВЕН ВО МАЈ 1957 ГОДИНА

Уредник на издавачката дејност на УКИМ:

проф. д-р Никола ЈАНКУЛОВСКИ, ректор

Уредник на Билтенот: Томислав БАШЕВСКИ

Лектор: Весна Илиевска - Цветановска

Бр. _____

5.8. 2013

Скопје

Предмет: Материјали за Билтенот за објавување на веб-страницата на УКИМ

Согласно член 132, став 5 од Законот за високото образование („Сл. весник на РМ” бр. 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 115/2010, 17/2011, 51/2011 и 123/2012), на веб-страницата на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, од бројот 1059 од 15 август 2013 година, ќе се објавуваат рефератите за избор во наставно-научни, научни и соработнички звања, рецензиите за подобност на темата и оспособеноста на кандидатот за вршење научна работа, прегледите на одобрените докторски дисертации, прифатените магистерски и специјалистички теми, рецензиите на учебници и учебни помагала, како и рефератите за доделување на звањето почесен професор и титулата почесен доктор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј”. По објавување на материјалите на веб-страницата, факултетите и институтите за своите потреби, истите треба да ги отпечатаат во материјална форма за да можат да ги достават на членовите на наставно-научниот, односно научниот совет. Поради тоа, потребно е сите материјали што се предвидени за објавување во Билтенот на Универзитетот, благовремено да ги доставувате во **електронска форма**.

Поради усогласеност и униформност на текстовите потребно е материјалите за објавување да се доставуваат како Microsoft Word 2003 документи во кои исклучиво ќе се користи системскиот фонт **Georgia**. Овој фонт содржи богато множество на кирилични (македонски, српски, руски), латинични (со различни видови на надредени знаци), грчки и други знаци. Варијанта на овој фонт со корегирани знаци во италик формата за македонските букви ‘**g**’, ‘**u**’, ‘**u**’, ‘**i**’ може да се добие во компјутерскиот центар на УКИМ на барање на факултетот. Исто така, таму може да се добие софтверско решение со кое може да се испрограмира тастатурата на персонален сметач кога работи под Windows XP оперативниот систем при притискање на копчето ‘`’ во македонска поддршка да се добие знакот ‘**ѐ**’, а при притискање на копчето ‘~’ во македонска поддршка да се добие знакот ‘**й**’.

Поради запазување на роковите за објавување на материјалите во Билтенот, но и на веб-страницата, ве молиме, рефератите откако ќе бидат лекторирани, да ја доставите оригиналната верзија (лекторирана со потписите), а електронската верзија да ја доставите на e-mail адресата: t.basevski@ukim.edu.mk (so mali bukvi).

Неблаговремено доставените материјали и оние кои нема да бидат напишани согласно упатството нема да бидат објавени во тој број, туку ќе бидат поместени за објавување во наредниот број од Билтенот, односно откако ќе ја добиеме бараната верзија.

Ви благодариме за соработката.

Со почит,

УКИМ-Ректорат

Изготвил:Т.Б.

Одобрил:К.М.

Содржина на Билтен број 1144 од 13 април 2017 година

ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Градежниот факултет во Скопје (**Марија Новаковиќ, Вера Тасева, Миле Марковски, Шабан Далипи, Дарко Димовски, Лидија Зафировска, Сузана Аранѓеловска, Ивана Муловска**).....9-10

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Копмаративна анализа на платната инфраструктура во Европската Унија и платната инфраструктура на Република Македонија** од м-р Тони Мирчески, пријавена на Економскиот факултет во Скопје 11-19
2. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Оценување на фискалната одржливост на Република Македонија – стохастички пристап** од м-р Дејан Деспотоски, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....20-30

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Машинскиот факултет во Скопје (**Благој Ристов, Дамјан Диманин**).....31

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област онкологија и радиотерапија на Медицинскиот факултет во Скопје (**д-р Симонида Црвенкова**).....32-42
2. Реферат за избор на еден наставник во сите звања во педијатрија на Медицинскиот факултет во Скопје (**д-р Билјана Чонеска Јованова**).....43-66
3. **Приговор** на Рефератот на Рецензентската комисија за избор во звањето доцент по предметот хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1143 од 31.3.2017 година, поднесен од н. сор. д-р Катерина Касапинова.....67-70
4. **Одговор** на Рецензентската комисија на Рефератот за избор во звањето доцент по предметот хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1143 од 31.3.2017 година.....71-72
5. Реферат за избор на асистенти докторанди по предметот педијатрија на Медицинскиот факултет во Скопје (**д-р Ивана Арнаудова Даневска, м-р сци. д-р Ирена Чакаларовска**).....73-82
6. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Карактерот и темпераментот како предиктивни фактори за појавата и за исходот на третманот на униполарно депресивно растројство** од м-р Стојан Бајрактаров пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....83-94
7. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Апликабилност на антимицериановиот хормон како маркер во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и неговата асоцијација со индексите на инсулинска резистенција** од д-р Саша Јовановска-Мишевска, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....95-104
8. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Знаење, свесност и верување за хуман папиломавирусите и хуман папиломавирус вакцината кај популацијата во Република Македонија** од д-р Александра Шопова, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....105-112
9. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Ефект од неинвазивна позитивно притисочна вентилација кај пациенти со респираторна инсуфициенција како последица на акутна егзацербација на хронична опструктивна белодробна болест** од ас. д-р Сава Пејковска, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....113-124

10. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Евалуација на акутните трауматските повреди на колениот зглоб со магнетна резонанца** од **д-р Тања Петровска**, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје...125-132
11. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Метаболичкиот ефект на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес** од **д-р Искра Битоска**, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....133-140
12. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Ехокардиографски и клинички карактеристики на дијабетичната кардиомиопатија** од **м-р Славица Митровска**, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.141-149

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на ракописот **Математика**, од авторите **д-р Марија Оровчанец** и **д-р Билјана Крстеска**, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....150-156
2. Рецензија на ракописот **Математика II (за студенти по биологија)**, од авторите **Драган Димитровски**, **Весна Манова-Ераковиќ**, **Ѓорѓи Маркоски**, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје..157-167
3. Рецензија на ракописот **Збирка решени задачи по математика**, од авторите **д-р Марија Оровчанец** и **д-р Билјана Крстеска**, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....168-173
4. Преглед на одобрени теми за изработка на докторска дисертација на Природно-математичкиот факултет во Скопје (**м-р Елена Карамазова**).....174
5. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Природно-математичкиот факултет во Скопје (**Стефан Салтировски**, **Маја Кузмановска**, **Убавка Димковска**, **Катерина Трајанова**, **Даница Божинова**).....175-176

ТЕХНОЛОШКО-МЕТАЛУРШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научните области: аналитичка хемија, хемија и животна средина, на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје (**д-р Гордана Русеска**).177-189

ФАКУЛТЕТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ

1. Реферат за избор на наставник во наставно-научно звање во наставно-научната област физика на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (**д-р Христина Спасевска**).....190-215
2. Реферат за избор на наставник во наставно-научната област физика на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (**д-р Маргарита Гиновска**).....216-233
3. Реферат за избор на наставник во наставно-научното звање во наставно-научната област (дисциплина) електротехника на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (**д-р Весна Арнаутовски-Тошева**).....234-248
4. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Влијание на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на оператот на пазарот на електронски комуникации во Република Македонија** изработена од **м-р Славица Настеска**, пријавена на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје.....249-256

ФАКУЛТЕТ ЗА ЛИКОВНИ УМЕТНОСТИ

1. Реферат за повторен избор на наставник во сите наставно-научни звања по предметите: графика, насока графика и графики со техники и методски упатства

- на Катедрата за ликовна педагогија на Факултетот за ликовни уметности во Скопје (**Трајче Блажевски**).....257-278
2. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предметите: вајање, вајарски техники и цртање на Катедрата за вајарство на Факултетот за ликовни уметности во Скопје (**м-р Беди Ибрахим**).....279-291

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Родовата димензија на политичката партиципација во Европската Унија и Република Македонија** од **м-р Маја Манчевска**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....292-299
2. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Република Македонија – надворешната политика (1991-2001)**, од **м-р Емилија Кирјаковска**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....300-307
3. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Модели на контрола и нивната примена во работата на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија** од **м-р Живко Гацовски**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....308-312
4. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Монетите и нивната циркулација на територијата на Р. Македонија во римскиот републикански период** од **м-р Перо Јосифоски**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....313-319

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Економскиот институт во Скопје (**Надица Попова, Гордана Павловска, Виктор Панчевски, Моника Кулевска, Енес Бекирагиќ, Ирина Оташевиќ, Кети Гичевска**).....320-321

ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА

1. Реферат за избор во звањето виш научен соработник/вонреден професор во Институтот за национална историја во Скопје (**д-р Марјан Иваноски**)..322-329
2. Реферат за предвремен избор во звањето виш научен соработник/вонреден професор во Институтот за национална историја во Скопје (**д-р Александар Симоновски**).....330-338
3. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Кичево и Кичевско (1893-1904)** од **м-р Ѓорѓија Сајкоски**, пријавена на Институтот за национална историја во Скопје.....339-346

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА

1. Преглед на одобрени теми за изработка на докторски труд со промена на ментор на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје (**м-р Митко Гацовски**).....347
2. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје (**Јулзим Адили, Дивна Михајловиќ, Љубица Томиќ, Ирена Маринковиќ, Кети Јандријеска Јованова**).....348

ИНСТИТУТ ЗА ФОЛКЛОР „МАРКО ЦЕПЕНКОВ“

1. Реферат за избор на виш научен соработник за работното место истражувач на фолклорот и етнологијата на турскиот народ во Р Македонија во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје (**д-р Актан Аго**).....349-367
2. Реферат за избор во научно звање-виш научен соработник за работното место истражувач на народните носии и текстилната орнаментика во ЈНУ Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје (**д-р Јасминка Ристовска Пиличкова**).....368-381
3. Рецензија за оцена на докторската дисертација **Етнокорееолошка класификација на ората во Македонија** од **м-р Владимир Јаневски**, пријавена на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје.....382-386
4. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Институтот за фолклор во Скопје (**Ружица Самоковлија Барух, Горан Василевски**)....387

ПРЕГЛЕД
НА ОДОБРЕНИ МАГИСТЕРСКИ ТЕМИ НА ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

Ред бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1	Марија Новаковиќ, дипл. инж. арх.	“Акустични параметри за проектирање на концертни сали “	“Acoustics of concert halls – design parameters”	проф. д-р. Тодорка Самарџиоска,	02-2/90-42 од 30-03-2017
2	Вера Тасева, дипл. град.инж	“Пробабилистички пристап за предвидување на деформации на долен строј кај железнички пруги“	„Probability approach for prediction of deformations for Railway substructures”	доц. д-р. Златко Зафировски	02-2/90-43 од 05-04-2017
3	Миле Марковски, дипл.геод. инж.	“Временска детерминација на процесите за регистрација на објекти ва националниот катастарски систем“	"Time determination of the process for registration of the objects in the National cadastre system"	проф. д-р. Ванчо Ѓорѓиев	02-2/90-44 од 05-04-2017
4	Шабан Далипи, дипл.геод. инж.	“Значењето и дејствувањата на просторните кофактори во интегралните вредности на недвижностите“	"The significance and the efect of spatial cofactors in the integral values of real estate"	проф. д-р. Ванчо Ѓорѓиев	02-2/90-45 од 05-04-2017

5	Дарко Димовски, дипл.геод. инж.	„Типизираните сервисни релации од катастарските системи како предуслови во судско извршните процеси и нивна компаративност во САД и регионот“	"Typified relations service of cadastral systems as preconditions in court executive processes and their comparability in the US and the region"	проф. д-р. Ванчо Ѓорѓиев	02-2/90- 46 од 05-04- 2017
6	Лидија Зафировска, дипл. град.инж.	“Методологија за изработка на оперативен план за одбрана од поплави на хидросистеми со акумулации“	„ Methodology for preparation of operational plan for flood defense of hydro systems with reservoirs	проф. д-р. Љупчо Петковски	02-2/90- 47 од 05-04- 2017
7	Сузана Аранѓеловск а, дипл. град.инж.	„ Пожарна отпорност на конструктивни елементи од дрво“	„Fire design of structural timber elements“	проф. д-р. Мери Цветковска,	02-2/90- 48 од 05-04- 2017
8	Ивана Муловска, дипл. град.инж.	„Влијание на димензиите на напречниот пресек и типот на изолација врз пожарната отпорност на дрвени столбови“	„Influence of cross- section dimensions and type of isolation on fire resistance of timber columns “	проф. д-р. Мери Цветковска,	02-2/90- 49 од 05-04- 2017

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА **КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ПЛАТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА И ПЛАТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА** ОД М-Р ТОНИ МИРЧЕСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 3 март 2017 година, формираше Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Тони Мирчески со наслов **Компаративна анализа на платната инфраструктура во Европската Унија и платната инфраструктура на Република Македонија**, во состав: проф. д-р Михаил Петковски (претседател), проф. д-р Љубе Трпески (ментор), проф. д-р Горан Петревски (член), проф. д-р Ѓорѓи Гоцков (член) и доц. д-р Елена Наумовска (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Тони Мирчески, со наслов **Компаративна анализа на платната инфраструктура во Европската Унија и платната инфраструктура на Република Македонија**, содржи 311 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 проред и големина на букви 12, 101 библиографска единица, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 4 дела, вовед, заклучни согледувања, преглед на користената литература и прилози. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во првата глава на овој дисертациски труд **Концепции на платната инфраструктура** опфатена е платната инфраструктура на модерните економии со цел да се согледаат клучните концепти кои имаат општо прифатливо значење. Во таа смисла во оваа глава се опфатени концептите на плаќањата и платните системи, концептите на хартии од вредност и финансиските деривати. Во тие рамки е разработен детаљно циклусот на плаќањето, типовите на плаќања, типовите на платни инструменти и трендовите на нивната употреба. Со оглед на значењето на комуникациската технологија во доменот на плаќањето во оваа глава се обработени и комуникациско-технолошките мрежи за плаќањата. Исто така, во оваа глава се опфатени прашањата кои се критични за порамнувањето на плаќањата, во таа смисла обработени се прашањата за средствата за порамнување кои може да се средства на централната банка или средства на деловните банки. Во делот на платните системи презентирани се

различните типови на платни системи, картичните платни системи и off shore - системите. Посебно место во оваа глава, исто така, е посветено на пазарот на хартии од вредност и деривати, функциите и институциите во индустријата на хартии од вредност, тргувањето, клирингот, порамнувањето и прекуграничното работење со хартиите од вредност и дериватите. Со оглед на мултидисциплинарниот карактер на доменот на платната инфраструктура, во оваа глава се поместени и применливите економски концепти и правни аспекти на платната инфраструктура. Во таа насока презентирани се најрелевантите економски концепти во доменот на платната инфраструктура: концептите за мрежните ефекти и екстерналиите, економиите на обем и опсег, природни и квази-монополи, морален hazard, покривање на трошоците и тарифирање, јавните добра и двостраните пазари. Имајќи го предвид фактот дека издржаната правна основа за активностите на платната инфраструктура во сите релевантни надлежности е од клучно значење за целокупната стабилност на платната инфраструктура, во оваа глава анализирани се и правните аспекти. Имено, правната основа дефинира или обезбедува основа за релевантните страни да ги дефинираат правата и обврските на операторите на платната инфраструктура, нивните учесници и други релевантни страни, како што се клиентите на нивните учесници, чуварите на имот, банките за порамнување и обезбедувачите на услуги. Повеќето механизми за управување со ризици се базираат на претпоставки за начинот и времето во кое се појавуваат овие права и обврски преку операторот на соодветната платна инфраструктура. Затоа, за управувањето со ризиците да биде солидно и ефективно, применливоста на правата и обврските во врска со операторот и управувањето со неговите ризици треба да се воспостават со висок степен на правна сигурност. Ако правната основа за активностите и работењето на операторот на платната инфраструктура е несоодветна, несигурна или нетранспарентна, операторот, неговите учесници и нивните клиенти може да се соочат со ненамерни, несигурни или кредитни или ликвидносни ризици коишто не можат да се управуваат, што, исто така, може да создаде или да ги зајакне системските ризици. Имајќи го предвид фактот дека Централната банка има клучна улога во овој домен, кандидатот прави осврт и на одговорноста на централната банка. На овој начин организирана, првата глава претставува фундаментална основа за широко и детално разбирање на целокупното функционирање на платната инфраструктура, нејзината еволуција и развој.

Во втората глава, ***Платната инфраструктура на Европската унија - процес на интеграција на европскиот пазар*** истражена е и презентирана европската платна инфраструктура. Кога се зборува за процес на интеграција на европскиот пазар, пред сè се мисли на создавање на заедничка единствена платежна инфраструктура за плаќањата во евра. Платните системи и системите за порамнување хартии од вредност кај земјите членки од еврозоната беа создадени со цел на исполнување на националните домашни потреби. Тие беа релативно различни по природа и не одговараа на потребите на една заедничка валутна област, која бара инфраструктура што ќе овозможи плаќањата и хартиите од вредност да се движат брзо и без проблеми низ таа валутна област по ниска цена. Наспроти ова, платната инфраструктура за обработка на плаќањата и хартиите од вредност во еврозоната претрпија фундаментални промени со голема брзина како во периодот пред така и по воведувањето на еврото. Воведувањето на еврото, технолошкиот развој, финансиските иновации и глобализацијата имаат голем придонес за прекројување на инфраструктурата за обработка на плаќањата како што се тргувањето, клирингот и порамнувањето хартии од вредност. Овој процес на интеграција, исто така, се интензивира со напорите за хармонизирање, интегрирање и консолидација на инфраструктурата. Преобликувањето на пазарот на плаќањата, во смисла на

хармонизација, интеграција и консолидација на платните системи и процедури, се особено изразени во областа на плаќањата со големи вредности и платните системи за големи плаќања. Во таа насока, во втората глава е обработен пазарот на плаќања во Европската Унија во чии рамки се опфатени: платните инструменти, платните системи за големи плаќања, платните системи за мали плаќања и коресподентните бакарски аранжмани за плаќања. Како и во случајот со платните системи, во годините пред воведувањето на единствена валута, земјите од еврозоната ја развивале сопствената инфраструктура за тргување, клиринг и порамнување на финансиските инструменти (хартии од вредност и деривати) со цел на исполнување на домашните потреби. Така, во почетокот, земјите мораше да се справат со голем број на неусогласености и неефикасности, коишто беа резултат на релативно разновидна и фрагментирана природата на својата инфраструктура. Воведувањето на еврото дејствуваше како главен катализатор за реструктурирање, усогласување и интегрирање на инфраструктурата за хартии од вредност. Овој процес сега е во тек со цел да се воспостави кохерентна и интегрирана инфраструктура за услугите на пазарот на хартии од вредност. Еврото ја елиминира сегментацијата по валути, која беше една од главните причини за фрагментацијата на котирањето, трговијата и порамнувањето во земјите од еврозоната. Отстранувањето на валутниот ризик овозможи да се зголеми портфолио диверзификацијата во рамките на еврозоната. Паралелно со ова, по зголемувањето на прекуграничните финансиски врски и за сметка на глобализацијата на финансиските активности, финансиските пазари во еврозоната имаат поминато значителни структурни промени. Воведувањето на еврото имаше позитивен ефект врз големината и ликвидноста на пазарите. Необезбедениот европазар на пари во голема мера беше интегриран во рамките деновите од објавувањето на единствена валута, благодарение на достапноста на ТАРГЕТ 2 системот за поголема платежна област. Сепак, сличен и висок степен на интеграција не можеше да се забележи во другите сегменти од пазарот, како што е сегментот на обврзници и акции. Една од главните причини за ова лежи во фрагментацијата на основната пазарна инфраструктура. Фрагментацијата се уште може да се забележи во слоевите на тргување, клиринг и порамнување. Ова се однесува не само на голем број на услужни субјекти вклучени во овој пазар, но исто така, во голема мера, и на националните разлики во поглед на институционалните, правните, даночните, техничките прашања и бизнис практики. Со оглед на тоа што голем број национални пазари се мали, тешко е за учесниците во тие пазари да се постигнат значителни предности, како резултат на економија на обем. Покрај тоа, прекуграничните активности често се потпираат на вклучување на различни посредници, кои резултираат во сложени процеси и значителни трошоци. Интегрирањето и консолидирањето на пазарната инфраструктура за хартии од вредност и деривати е важно доколку се искористат сите придобивки на единствената валута. Со тоа ќе се намали цената на финансиските трансакции, ќе се подобри можности за натамошна портфолио диверзификација, олеснување на ефикасна алокација на капиталот и ќе се обезбедат нови инвестиции и можности за бизнис. Дополнително, од суштинско значење за Евросистемот е инфраструктурата на финансискиот пазар да биде безбедна и ефикасна, коешто е неопходен услов за интеграција на пазарите на пари и капитал, извршувањето на монетарната политика, непречено функционирање на платните системи и одржувањето на финансиската стабилност. Како одговор на барањата направени од страна на разните засегнати страни и чинители за ефективна економија на обем и опсег, индустријата на хартии од вредност и деривати иницираше процес на интеграција, консолидација и хармонизација. Во таа насока, во оваа глава се опфатени прашањата поврзани со пазарот на хартии од вредност во ЕУ, иницијативите за зголемување на ефикасноста и безбедноста на пазарот на хартии од вредност и деривати, тргувањето со хартии од вредност и деривати,

централните договорни страни во ЕУ. На крајот од оваа глава презентирани се оперативната, надзорната и катализаторската улога на Европската централна банка.

Во третата глава, **Принципи за платната инфраструктура** опишани се најновите стандарди за работа на сите компоненти на платната инфраструктура. Согласно со Извештајот (BIS, 2012) на Комитетот за системи за плаќање и порамнување и Меѓународната организација на комисии за хартии од вредност за Принципите за инфраструктурата на финансиските пазари, субјектите од инфраструктурата на финансиските пазари (во натамошниот текст: ИФП) се дефинирани како мултилатерален систем помеѓу институции кои учествуваат во него, кои што вршат клиринг, порамнување или собирање на податоци за плаќања, хартии од вредност, деривативи или други финансиски трансакции. Субјектите од ИФП вообичаено воспоставуваат сет од заеднички правила и процедури за сите учесници, техничка инфраструктура и специјализирана рамка за управување со ризици. Преку централизацијата на специфични активности, субјектите од ИФП исто така им овозможуваат на учесниците да управуваат со нивните ризици поефикасно и поефективно, а во некои случаи овозможуваат и елиминација на одредени ризици. Субјектите од ИФП, исто така, ја промовираат зголемената транспарентност кај пазарите. Некои субјекти се критични за централните банки од аспект на спроведување на монетарната политика и одржување на финансиската стабилност. Субјектите од ИФП можат да бидат значително различни од аспект на организацијата, функцијата и поставеноста. Тие можат да бидат различно правно организирани, како, на пример, асоцијации на финансиски институции, небанкарски клириншки корпорации или специјализирани банкарски организации. Тие можат да бидат во сопственост и оперирани од централната банка или од приватниот сектор. Исто така, тие можат да бидат профитни или непрофитни правни лица. Во зависност од организационата форма, субјектите на ИФП можат да бидат предмет на различни лиценцирања и регулаторни шеми и под различни државни јурисдикции. Имплементацијата на принципите претставува есенцијална поткрепа на глобалната платна инфраструктура и нејзината издржливост и отпорност на различни видови потреси од финансиски, оперативен и правен аспект кои можат да имаат сериозни финансиски реперкусии врз финансиските пазари. За таа цел во оваа глава се презентирани принципите за работа на платната инфраструктура кои се позната уште и како Принципи за инфраструктурата на финансиските пазари (во натамошниот текст: ПИФП). Исто така даден е преглед на принципите, одговорностите на централните банки, пазараните регулатори и другите релевантни власти за платната инфраструктура, како и методологија за проценка на усогласеноста на платната инфраструктура со принципите, како меѓународно прифатени стандарди за функционирање на платната инфраструктура.

Во четвртата глава, **Сличности и разлики на платната инфраструктура на Македонија со платната инфраструктура на ЕУ**, на почетокот на стандарден начин е презентирана целокупната платна инфраструктура на Република Македонија. Во оваа глава се утврдени сличностите и разликите на платната инфраструктура на Македонија со платната инфраструктура на ЕУ. Исто така изработени се и компаративни статистички показатели за платната инфраструктура на Република Македонија и платната инфраструктура на ЕУ преку стандардни мерливи категории. Во таа насока, врз основа на меѓународно прифатените правила за развој на националните платни системи и двата стратески документа на Националниот совет за платни системи на Република Македонија, поставени се предлог на стратески насоки за развојот на националниот платен систем на Република

Македонија – од аспект на интеграцијата на Република Македонија во ЕУ. Во оваа глава кандидатот се осврнува и на одговорноста на Народна банка на Република Македонија и Комисијата за хартии од вредност од аспект на имплементацијата на меѓународните принципи за инфраструктурата на финансиските пазари.

Предмет на истражување

Предмет на истражување на докторската дисертација со наслов „Компаративна анализа на платната инфраструктура во Европската Унија и платната инфраструктура на Република Македонија” преставува платната инфраструктура на Европската Унија, со посебен осврт на платната инфраструктура на Република Македонија имајќи ги предвид стратешките приоритети на Република Македонија за членство во Европската Унија. Задачите на истражувањето на оваа докторска дисертација се следниве:

1. да се утврдат теоретските концепти на платната инфраструктура, да се даде преглед на европската платна инфраструктура како и меѓународно прифатените принципи кои претставуваат стандарди за нејзино функционирање;
2. да се добијат сознанија за еволуцијата на фрагментираната европска платна инфраструктура, односно нејзината натамошна консолидација и интеграција;
3. да се направи сеопфатен и стандарден преглед на платната инфраструктура во Република Македонија и да се дефинира стратешки пристап за нејзиниот развој од аспект на имплементацијата на принципите (стандардите) за нејзино функционирање и интеграцијата на Република Македонија во ЕУ;
4. да се постават стратешки насоки за развој на македонската платната инфраструктура за членство на Република Македонија во Европската Унија;
5. да се утврдат одговорностите на Народна банка на Република Македонија и Комисијата за хартии од вредност во доменот на платната инфраструктура.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Комплексноста и актуелноста на платната инфраструктура за обработка на плаќањата и финансиските инструменти е зголемена во голема мера во последните децении. Од тие причини платната инфраструктура (платни системи, системи за порамнување на хартии од вредност, клириншки системи, централни договорни страни –Central counterparties CCP) е сочинета од динамички објекти кои со текот на времето се во процес на развој и тој развој ќе продолжи во иднината со примената на финансиски иновации, нови технологии од областа на информатичката технологија како и нови комуникациски и дигиталните технологии. Клучниот приоритет е развојот на модерна, стабилна и ефикасна платна инфраструктура која ќе служи за потребите на националната и глобалната економија и со која ќе се обезбеди развој на безбедни и ефикасни финансиски пазари. Од последните сознанија кои што се наведени во изданието на ЕЦБ за платните системи (ECB, 2010) и во последното издание на БИС за коресподентско банкарство (BIS, 2016) може да се согледа прекуграничната конекцијата помеѓу два платни системи преку користење на коресподентски банкарски аранжман. Од гледна точка на овие сознанија може да се согледа

научниот придонес на докторската дисертација како на теориско, така и на практично ниво во поставувањето на концепт на прекугранични плаќања преку воспоставување на платежна интеракција помеѓу два платни системи преку користење на коресподентски банкарски аранжман при што дополнително се користи иста платформа на постојниот домашен РТГС систем кој прераснува во двовалутен платен систем. Овој концепт може да го користат помалите земји за да вршат плаќања со поголеми земји со поголеми валутни подрачја (како што се ЕУ и САД) и да остваруваат безбедни, брзи и ефтини плаќања во трговијата со поголемите валутни подрачја. За првпат овој концепт практично ќе се потврди од страна на Народната банка на Република Македонија преку прераснување на МИПС-системот во двовалутен платен систем (денари и евра) и негово поврзување со TARGET2 - системот на Европската централна банка.

Краток опис на применетите методи

При изработката на дисертацијата, кандидатот ги користел следните научно-истражувачки методи:

- ✓ **Методот на компаративна анализа** е применет во оној дел од докторската дисертација во кој се врши компарација на европската платна инфраструктура и платната инфраструктура на Република Македонија, каде што се утврдени стратегискиот пристап на развојот на платната инфраструктура во Република Македонија и каде што се поставени стратегиските насоки за развојот на националниот платен систем на Република Македонија.
- ✓ **Методите на индукција и дедукција** се применети во донесувањето на заклучоци и поставувањето на клучните концепти на платната инфраструктура со кој се обезбедени клучните претпоставки за ефикасноста и нејзиното безбедно функционирање во справувањето со различните типови на ризици.
- ✓ Со помош на **методите на анализа и синтеза** е спроведено истражување, обединување и систематизирање на расположливото научно знаење за [платната инфраструктура, причините и последиците за нејзино интегрирање и консолидација на ниво на ЕУ](#), креирањето на стратегиски пристап на развојот на платната инфраструктура на Република Македонија, поставувањето на одговорностите на Народната банка и Комисијата за хартии од вредност.
- ✓ **Методот на оисервација** е користен за разгледувањето и испитувањето на определени достигнувања и еволуција што се случиле во изминатиот период од областа на теоријата и практиката на функционирање на платната инфраструктура кои се од големо значење како извор на знаење, посебно во делот на прекуграничните аспекти на платежната инфраструктура.
- ✓ Во обработката и синтезирањето на статистички податоци за платежната инфраструктура, мерењето на ефикасноста на функционирањето на платната инфраструктура, применети се најчесто користени **статистички методи на истражување** преку конструкција на соодветни показатели во доменот на платежната инфраструктура. Така, на пример, вредноста на трансакциите се прикажува преку сооднос со вредноста на бруто-општествениот прозивод, бројот на трансакциите се прикажува преку сооднос со бројот на популација и слично. При тоа се користени серии на годишни статистички податоци од доменот на платежната статистика на ЕЦБ и Народна банка на Република Македонија за периодот 2009-2015 година.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Врз основа на поставените **истражувачки задачи** може да се направи следното резиме на истражувањето за секоја поставена задача:

1. Истражени се современите релевантни извори и презентирани се дефиниции и анализи на концептите за плаќањата, платните системи, кореспондентските банкарски аранжмани, платните инструменти, инфраструктурата за тргување, клиринг, порамнување на хартии од вредност и деривати, при што анализирани се релевантните критични прашања од оваа област. Истражени се и презентирани современите економски концепти кои се применуваат на платежната инфраструктура. Направен е стандарден преглед на платежната инфраструктура на ниво на ЕУ од аспект на платежната интеграција, со низа на статистички показатели синтетизирани во соодветни индикатори за периодот 2009-2015 по земји и на ниво на ЕУ. Направена е детална анализа на меѓународно прифатените стандарди за работа на платежната инфраструктура, методологијата за нејзин надзор и одговорностите на централните банки и релевантните власти во овој домен.

2. Истражени се и презентирани последните сознанија за платежната инфраструктура на ниво на ЕУ, како што се TARGET2 - системот на ЕЦБ за големи плаќања, ЕУРО 1 - системот за големи плаќања на ЕБА Клиринг и други системи за големи плаќања во евра. Презентирани се последните сознанија за системите за мали плаќања на ниво на ЕУ, во чии рамки е СЕПА - проектот за единствено европско платежно подрачје и паневропските платни системи за мали плаќања СТЕП1 и СТЕП2 кои се надополнување на ЕУРО1 системот. Исто така, презентирана е и алтернативата на паневропските платни системи преку концептот на ЕАСНА (европска асоцијација на клириншки куќи) за мали плаќања во евра како проект на националните клириншки куќи. Истражена е инфраструктурата за порамнување на хартии од вредност во ЕУ од аспект на нејзината интеграција во чии рамки е тековниот T2S (TARGET2-Securities), преку којшто на ниво на ЕУ се обезбедува порамнување на трансакциите со хартии од вредност и тоа двете компоненти и паричната и компонентата за хартии од вредност на единствена платформа со заеднички процедури и со користење на TARGET2 - системот.

3. Направен е стандарден преглед и анализа на платните системи и инструменти во Република Македонија, со низа компаративни статистички показатели синтетизирани во соодветни индикатори за периодот 2009-2015 и тие се компарирани со земјите членки на ЕУ и на ниво на ЕУ. Направен е стандарден преглед и анализа на системите за тргување, клиринг и порамнување хартии од вредност во Република Македонија.

4. Врз основа на сознанијата добиени од претходните истражувачки задачи и постојните два стратегиски документа за развојот на националниот платен систем во Република Македонија поставени се следните стратегиски насоки: усогласување со правото во ЕУ, имплементација на Принципите за платежната инфраструктура и одговорностите на централните банки и комисијата за хартии од вредност, зголемување на ефикасноста на прекуграничните плаќања во евра преку поврзување со платни системи за плаќања во евра, зголемување на ефикасноста на прекуграничните плаќања преку постепено укинување на обврската на банките да известуваат за платните трансакции со странство за потребите на статистиката за билансот на плаќања, зголемување на безготовинските плаќања и јакнење на институционалните капацитети –

обезбедување техничка помош и стручно усовршување на вработените преку разни форми на меѓународна соработка и преку пристапните инструменти на ЕУ.

5. Врз основа на сознанијата добиени од претходните истражувачки задачи, во делот на принципите за инфраструктурата на финансиските пазари, на крајот од докторската дисертација, детално се дефинирани одговорностите на Народната банка на Република Македонија и Комисијата за хартии од вредност во доменот на платната инфраструктура.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот **м-р Тони Мирчевски** со наслов ***Компаративна анализа на илалнајна инфрасруктура во Европската Унија и илалнајна инфрасруктура на Република Македонија***, претставува научно истражување од областа на платните системи. Кандидатот елаборира значајна и актуелна проблематика преку анализа на можностите за развој на македонската платежна инфраструктура врз основа на современите економски концепти кои се применуваат на платежната инфраструктура кај земјите членки на Европската унија. Општата архитектура на докторската дисертација (глави, точки, потточки, нивните пропорции по обем и заемната поврзаност на деловите, табелите и сликите) е јасна. Текстот во дисертацијата е компјутерски обработен и среден, лектуриран, отпечатен на хартија и технички квалитетно укоричен. Техничкото оформување на докторската дисертација е на високо ниво, а приодот кон материјата е доволно селективен. Содржината на докторската дисертација е соодветна на усвоените тези. Докторската дисертација содржи табели и слики, кои се во функција на истражувањето и заклучоците до кои дошол кандидатот. Докторската дисертација ја содржи потребната теоретска и методолошка заснованост која овозможува оригинален, критичен и аналитичен пристап кон научно-теоретските и апликативните истражувања. Истражувањето овозможува сеопфатно осознавање на теоретските и практичните импликации на влијанието на меѓународно прифатените стандарди за работа на платежната инфраструктура, методологијата за нејзин надзор и одговорностите на централните банки и релевантните власти во овој домен.

Проверката на оригиналноста и самостојноста на докторската дисертација на тема со наслов ***Компаративна анализа на илалнајна инфрасруктура во Европската Унија и илалнајна инфрасруктура на Република Македонија***, изработена од кандидатот **м-р Тони Мирчевски**, во системот за анализа и пронаоѓање на плагијати на Министерството за образование и наука на Република Македонија е иницирана од менторот проф. д-р Љубе Трпески. Резултатот за документот е: документот содржи 88 808 зборови, од кои за 7932 (8.93%) е пронајдено сповпаѓање во 1841 документ од базата.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација на кандидатот **м-р Тони Мирчевски** на тема ***Компаративна анализа на илалнајна инфрасруктура во Европската Унија и илалнајна инфрасруктура на Република Македонија***, претставува анализа на значаен сегмент од областа на платниот промет со посебен акцент на предизвиците со кои се соочува Република Македонија при поставувањето на стратешки насоки за развој на македонската платна инфраструктура врз основа на имплементацијата на принципите (стандардите) за нејзино функционирање во рамките на Европската Унија. Кандидатот содржински успеал да опфати значајни прашања од оваа област. Темата е обработена на концизен начин, при што кандидатот користел

релевантна домашна и странска литература. Прибирањето, систематизирањето и анализирањето на расположливите податоци, како и толкувањето на добиените резултати од истражувањата во докторската дисертација е извршено со примена на логичен, конзистентен и научно фундиран пристап. Резултатите од истражувањата во докторската дисертација се искажани на јасен и разбирлив начин. Презентираната структура на докторската дисертација ја остварува својата основна цел, а тоа е преку сублимирање на најважните аспекти на функционирањето на платната инфраструктура на Европската унија, да ги предочи можните правци на нејзин развој во Република Македонија од аспект на евроинтеграцијата.

Врз основа на погоре изнесените констатации и оценки, Комисијата заклучува дека поднесената дисертација наполно ги задоволува критериумите за докторска дисертација. Со оглед на тоа, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје:

1. да го прифати извештајот за позитивна оценка на докторската дисертација на тема: ***Компјаративна анализа на платната инфраструктура во Европската Унија и платната инфраструктура на Република Македонија;***
2. да му одобри на кандидатот **м-р Тони Мирчески** јавна одбрана на докторската дисертација.

КОМИСИЈА

1. Проф. Д-р Михаил Петковски,
претседател с.р.
2. Проф. д-р Љубе Трпески, ментор с.р.
3. Проф. д-р Горан Петревски, член с.р.
4. Проф. д-р Ѓорѓи Гоцков, член с.р.
5. Доц. д-р Елена Наумовска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА – СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП“ ОД М-Р ДЕЈАН ДЕСПОТОСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 3.3.2017 година, со Одлука бр. 02-334/2, формираше Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Дејан Деспотоски со наслов **„ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА–СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП“** во состав: проф. д-р Горан Петревски (претседател), проф. д-р Михаил Петковски (ментор), проф. д-р Гоце Петрески (член), проф. д-р Владимир Филиповски (член), и доц. д-р Кирил Јовановски (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Дејан Деспотоски, со наслов **ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА–СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП**, содржи 154 страници компјутерски обработен текст, со 1,5 проред и големина на букви 12, 62 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги и меѓународни акти.

Трудот е структуриран во вовед, 5 глави, од кои последната се заклучни согледувања, и користена литература. Сите глави се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Трудот започнува со **воведниот дел** во кој кандидатот ги презентира мотивите и причините за изборот на проблематиката на фискалната одржливост, а исто така ги објаснува предметот, целите и методите на истражувањето.

Во **првиот дел - Фискална одржливост**, најпрво се разработени поимот и дефиницијата за фискалната одржливост, како и интеракциите со поимите ликвидност, солвентност и ранливост. Во продолжение се разгледани најрелевантните индикатори за фискална одржливост, како и нивното значење. Исто така, во овој дел се презентирани карактеристиките и значењето на најчестите видови анализи на фискалната одржливост, според временскиот хоризонт на опфатот. Во остатокот од овој дел се разгледани меѓусебните влијанија на фискалната одржливост и надворешната одржливост на економијата, а направена е и поделба на соодветните принципи за анализа на одржливоста кај земји богати со природни ресурси и земји без такви природни богатства.

Во **вториот дел - Преглед на литературата за теоретската рамка за оценување на фискалната одржливост**, најпрво е ставен акцент врз основната поделба на видот на модели за анализа и оцена на фискалната одржливост, односно детерминистички и стохастички методи, како и класификацијата според типот на земјата за која е наменета анализата, т.е. високоразвиените земји и земјите во развој. Во продолжение се презентирани и најчесто користените и најзначајни пристапи за оценување на фискалната одржливост, DSA - пристапот на Меѓународниот монетарен фонд, популарниот FAN CHART - модел и посебната категорија на модели кои може да се класифицираат во категоријата на економетриски модели за оценување. Остатокот од овој дел е фокусиран на другиот тип на модели и пристапи кои се засноваат на својата насоченост кон иднината, а се особено актуелни во изминатите неколку години од започнувањето на светската финансиска криза во 2008 година, вар пристапот, Монте Карло - моделите, како и актуелниот Mendoza-Oviedo - модел за фискална одржливост.

Во **третиот дел - Стилизирани факти за македонската економија значајни за пристапување кон анализа и оценување на фискалната одржливост на Република Македонија**, кандидатот претставува сеопфатна секторска анализа на македонската економија во најзначајните сегменти: реален, надворешен, фискален и монетарен сектор. Овој дел е дополнет со

анализа на индикаторите за рано предупредување за должнички кризи, како и обид да се вклучат релевантните податоци за Република Македонија во „емпириското дрво“ на Нуриел Рубини за рано предупредување од кризи. Анализата на фискалното оптоварување во Република Македонија е презентирана во продолжение, секако со неопходната компаративна анализа со слични земји во развој. Во овој дел уште се разгледани експлицитните и имплицитните буџетски обврски, т.е. јавниот долг и останатите видови потенцијални обврски. Како заокружување на сликата за пристапување кон анализата на фискалната одржливост, кандидатот ги разработува некои од значајни аспекти за „концесионалниот долг“ и состојбата со развојот на пазарот на државни хартии од вредност, буџетската транспарентност и фискалните правила. На крајот на овој дел е поместен осврт кон демографските аспекти во Република Македонија и нивното потенцијално влијание врз идната структура на јавните расходи, а со тоа и влијанието врз фискалната одржливост.

Во четвртиот дел - Изработка на стохастички модел за оценување на фискалната одржливост на Република Македонија се образложени очекувањата кои треба да ги исполни моделот, претпоставките на кои се базира моделот, како и определувањето на временскиот хоризонт на кој се однесува. По определувањето на клучните варијабли во стохастичкиот модел е пристапено кон поставување на моделот. Откако е поставен моделот, следна фаза е негова калибрација со цел постигнување на поставените цели за кои е поставен. Откако се завршени калибрациите на моделот, следна фаза е претставување на добиените резултати во форма на детален пристап, хистограм на појави, како и графички приказ. На крајот на овој дел, кандидатот прави анализа на добиените резултати и ги извлекува клучните препораки.

Во петтиот дел - Заклучни согледувања, кандидатот ги сублимира сите препораки, дилеми и заклучоци за анализата и оценувањето на фискалната одржливост на Република Македонија, како и насоките и фокусот за евентуалните понатамошни истражувања.

Предмет цели и задачи на истражувањето

Предмет на овој труд е анализа и оценување на фискалната одржливост на Република Македонија со примена на неконвенционалниот стохастички пристап.

Целите на истражувањето, во основа, се конципирани на следниов начин:

1. согледување на поимот и дефиницијата за фискалната одржливост, индикаторите за нејзино мерење, како и различните предуслови за оценување во зависност од специфичните карактеристики на одделните земји;
2. претставување на најзначајните пристапи и модели за оценување на фискалната одржливост во литературата, истакнување на нивните предности и недостатоци, без притоа да се навлегува во длабинска компаративна анализа на истите;
3. подготовка на сеопфатна секторска анализа на македонската економија, наменски прилагодена за потребите на понатамошно анализирање и оценување на фискалната одржливост;
4. поставување на стохастички модел, по опфат и комплексност соодветно приспособен за потребите на оценување на фискалната одржливост на Република Македонија.

Задачите на истражувањето се двострани:

I. испитување на применливоста на стохастичките пристапи за оценување на фискалната одржливост на Република Македонија;

II. утврдување на корисноста на модел за оценување на фискалната одржливост заснован на стохастички пристап во поставувањето на идни одредници и препораки за водењето на јавните финансии.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ: два збора кои не би требало да оставаат рамнодушен ни еден совесен жител на планетата Земја. Одржливиот развој има многу димензии. Секоја сеопфатна стратегија за развој на која и да било земја, за да биде реално остварлива на долг рок, мора да биде пријателски расположена кон животната средина и да биде **еколошки одржлива**. Мора да биде и **социјално одржлива**: да ги заштити слабите единки во општеството и да обезбеди хумани услови за живот за оние кои сами тоа не можат да го остварат од најразлични општествено прифатливи причини. Таа треба да биде донесена со широка политичка поддршка за да не биде изложена во некој момент од иднината на ризикот од **политичка одржливост**. Иако на крај, не смее ни да се помисли дека **фискалната одржливост** има помало значење од претходно спомнатите димензии на одржливиот развој. Всушност, бесцелно е да се

размислува за „зелената“, социјалната и политичката димензија на одржливиот развој доколку државата не може да изнајде ефикасни и ефективни начини да ги финансира, сега и во иднина, јавните расходи за социјална заштита, култура, образование, здравство, одбрана, инфраструктура, правосудство, заштита на животната средина итн. Единствено на тој начин, една држава може да се движи во насока кон создавање на материјално богатство, праведна дистрибуција на истото и подобрување на благосостојбата на сите единки во општеството.

Буџетските приходи и расходи се склони да варираат во зависност од општите економски состојби во земјата и светот. Државите, на сличен начин како и приватните единки, се стремат да ја урамнотежат својата потрошувачка низ времето. Со други зборови, ако јавниот долг не постоеше, многу веројатно дека уште утре некој бирократ ќе го измислеше.

Владите пред ескалирањето на финансиската криза од 2008 година претпочитаа да бидат аверзични кон ризикот и имаа низок апетит или толеранција за него. Генерално беа позадоволни од намалувањето на големината на билансите на состојба на државите, за разлика од поизразеното мешање во бизнисот и економијата. Ова беше изразено со намалувањето на општото ниво на јавниот долг или одржување на неговата релативна стабилност, како и ослободување од сопственоста во сите претпријатија и сектори кои можеа побезболно да бидат приватизирани. Најголемиот дел од даночните обврзници или гласачите, исто така, се аверзични кон ризикот и сè помалку склони за критикување на владите за пропуштените можности поради неприфаќањето на поагресивни политики за управување со ризиците, отколку во случаите кога агресивната политика и одлука доведе до претрпување загуби.

Во последните неколку години, со цел спречување на поголема и подлабока рецесија или депресија, владите речиси со консензус, преминаа кон поширока интервенција во економиите. Прспособени, поточно олабавени, беа монетарната и фискалната политика, беа вратени на сцена некогаш исмеваните инструменти на државното мешање, па дури и национализација на финансиските институции. Беа издавани државни шеми на гаранции на приватни долгови и банки, беа преземани „отровни“ средства, интензивно се зголемуваа мерките за зголемена социјална заштита на свежо отпуштените од работа. Се донесуваа најразлични антикризни мерки, се доведе на дневен ред потребата од нова регулација на финансиските пазари за да се спречат идните исти или слични кризи. Меѓутоа, на крајот на денот, преостанува да се плати

скапата сметка од експлозијата на буџетските дефицити и галопирачкиот јавен долг. По релативно подолг временски период на сцена се враќа прашањето за одржливоста на јавните финансии, дури и во некои развиени земји.

Историјата памети дека последната ваква експлозија на јавните долгови се случи за време и непосредно по Втората светска војна, со што може да се каже дека актуелните случувања се првата ваква запаметена должничка криза во мирновременски услови. И покрај силната конзервативност на земјите во развој од аспект на буџетската дисциплина и акумулираните нивоа на јавен долг кои беа забележани во последната деценија, земјите во развој преку каналот на реалниот сектор, извоз, инвестиции, или преку влијанието на глобалните финансиски пазари ќе бидат исто толку погодени и ранливи како и високоразвиените земји кои овој пат беа извор на проблемот. Сепак, продолжувањето на курсот за следење на макотрпниот пат преку тешки реформи и опсежни напори за подобрување на продуктивноста и конкурентноста се единствениот начин да се излезе помалку повреден од сега веќе глобалната должничка криза.

Република Македонија во оваа криза влезе од релативно комотна стартна позиција, со ниско ниво на буџетски дефицит и скромно ниво на јавен долг. Но, ниската конкурентност на домашната економија, ниската продуктивност, високата невработеност, зголемените потреби за вложување во инфраструктурата и енергетиката, во наредниот период ќе генерираат буџетски дефицити. На тој начин, проблематиката на фискалната одржливост ќе добива сè поголемо значење. Имајќи предвид дека Република Македонија во иднина ќе има сè помал пристап кон задолжувањето од официјалните кредитори по непазарни концесионални услови, а нивото на развој на примарниот пазар на државни хартии од вредност е во рудиментирана форма, пред носителите на економската политика ќе се актуелизира и проблемот за побезболна транзиција на портфолиото на јавниот долг од непазарен на пазарен принцип на задолжување. Ако на погоренаведените фактори се додаде и сè полошата демографска структура која се очекува во наредните години, а со тоа и зголемувањето на социјалните издатоци од буџетот, релативно комотната фискална позиција на Република Македонија, во најблага рака потребно е сериозно да се преиспита.

Краток опис на применетите методи

Докторската дисертација е напишана на јасен, разбирлив стил, со логично и конзистентно упатување на добиените заклучоци од извршените анализи. Сите релевантни податоци се систематизирани и анализирани со помош на неколку научни методи применливи при ваков вид на научно истражување. Почетен метод на истражување врз кои се базира овој труд е компаративната анализа со користење на постојната литература во оваа област и сопствена примарна анализа. Исто така, други методи кои кандидатот ги користи во истражувачката процедура се индукција и дедукција, историскиот метод, квантитативна и квалитативна економска анализа, примената на математички и статистички методи, како и методот на симулации.

Краток опис на резултатите од истражувањето

- Стохастичкиот вар модел за оценување на фискалната одржливост, базиран на принципот на биланс на состојба на јавниот сектор, може да вклучува определена квантификација на ризиците на кои се изложени јавните финансии на Република Македонија. Неговото користење е корисна алатка во оценката на фискалната одржливост, притоа оставајќи простор за негово користење како **придружна алатка на сите останати детерминистички пристапи** кои се поедноставни за подготовка и попрегледни од аспект на крајните резултати.
- Временскиот хоризонт од 20 години би можело да се намали на пократок број години, на тој начин, правејќи го моделот корисна алатка за **квантитативна подготовка** на среднорочни стратегии за јавен долг и фискални стратегии.
- Зависноста од претпоставките кај овој модел не е во толкава мера како кај детерминистичките модели, но сепак потребна е претпазливост во нивното поставување. Исто така, потребно е постојано преиспитување на клучните влезни варијабли, особено на горните и долните граници во кои се симулираат клучните инпути. Погрешно поставени клучни варијабли или граници на нивно идно движење може сериозно да ги поместат резултатите од моделот во една или друга крајност и моделот да го направат несоодветно применлив во споредба со класичните детерминистички пристапи.
- Околу 27% претставува релативното учество во вар моделот на потенцијалните обврски. Поради тоа, потребна е **итна подготовка на сериозна анализа на одржливоста на пензискиот систем** која ќе биде базирана на реални податоци за структурата на тековните корисници на пензии, како и тековната структура на осигуреници. Притоа треба да се квантифицираат и образложат ефектите врз одржливоста на фондот од

зголемувањата на пензиите како резултат на политичките одлуки кои не се базирани на анализи. Ефектот потребно е да биде разграничен, како на краток рок во текот на тековната фискална година, така и на долг рок. Исто така, потребна е анализа на ефектите врз одржливоста од еднократните мерки за најразлични типови на ослободување од плаќање на придонесите. Доколку навремено не се увиде опасноста од трошоците поврзани со потенцијалните обврски, можно е доведување на централниот буџет да не биде во состојба да ја обезбеди одржливоста на пензискиот фонд во наредниот период, што секако би било сериозно нарушување на меѓугенерацискиот фер однос на штета на идните корисници. За сериозноста на ова прашање говорат и проценките дека кај земјите членки на ОЕЦД, соочувањето со ова прашање, во наредните 50-тина години би можело да ги чини повеќе од 190% од БДП.

- **Потребна е подготовка на специјализирана анализа на ризиците поврзани со случувањето и справувањето со природни катастрофи и други природни непогоди.** Во овој дел од практични причини би можело да се вклучат и некои од другите типови на ризици од потенцијални идни трошоци поврзани со еколошки катастрофи, епидемии и сл. Клучни резултати од ваква анализа кои понатаму би можеле да се користат при подготовката на анализи на фискалната одржливост на Република Македонија е магнитудата и веројатноста за случување на поединечните штетни настани кои секако во некој момент од иднината неизбежно би имале некои фискални ефекти кои е потребно да се оценат и соодветно вкалкулираат. Во секој спротивен случај, неземањето предвид на овој тип на потенцијални обврски може да претставува само непријатно изненадување во блиска или подалечна иднина за буџетот на државата.
- Резултатите од моделот кои се однесуваат на **потребно ниво на примарен суфицит** за одржување на определено фиксно ниво на јавен долг во однос на БДП, многу лесно може да бидат приспособени и на други нивоа на долг. На тој начин, моделот релативно лесно може да биде користен како сериозна квантификација за евентуални промени на фискалната политика и определување на потреба од фискална консолидација.

Оцена на трудот

Докторската дисертација на кандидатот м-р Дејан Деспотоски, со наслов **„ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА–СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП“** претставува научно истражување од областа на јавните финансии. Кандидатот елаборира значајна и актуелна проблематика поврзана со фискалната одржливост. Ниската конкурентност на македонската економија, ниската продуктивност, високата невработеност,

зголемените потреби за вложување во инфраструктурата и енергетиката, во наредниот период ќе генерираат буџетски дефицити. На тој начин, проблематиката на фискалната одржливост ќе добива сè поголемо значење. Имајќи предвид дека Република Македонија во иднина ќе има сè помал пристап кон задолжувањето од официјалните кредитори по непазарни концесионални услови, а нивото на развој на примарниот пазар на државни хартии од вредност е во рудиментирана форма, пред носителите на економската политика ќе се актуелизира и проблемот за побезболна транзиција на портфолиото на јавниот долг од непазарен на пазарен принцип на задолжување. Ако на погоренаведените фактори се додаде и сè полошата демографска структура која се очекува во наредните години, а со тоа и зголемувањето на социјалните издатоци од буџетот, моменталната релативно комотна фискална позиција на Република Македонија, во најскоро време потребно е сериозно да се преиспита.

Структурата на докторската дисертација (глави точки, потточки, нивните пропорции и по обем и взаемна поврзаност на деловите, табелите и сликите) е јасна. Текстот во дисертацијата е компјутерски обработен и среден, лектуриран, отпечатен на хартија и технички квалитетно укоричен. Техничкото оформување на докторската дисертација е на високо ниво, а приодот кон материјата е доволно селективен. Содржината на докторската дисертација е соодветна на усвоените тези. Докторската дисертација содржи 50 графикони и 17 табели, кои се во функција на истражувањето и заклучоците до кои дошол кандидатот.

Проверката на оригиналноста и самостојноста на докторската дисертација на тема со наслов **ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА – СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП**, изработена од кандидатот м-р Дејан Деспотоски, во Системот за анализа и пронаоѓање на плагијати на Министерството за образование и наука на Република Македонија, е иницирана од менторот проф. д-р Михаил Петковски. Резултатот за документот е: документот содржи 34.050 збора, од кои за 4,88% е пронајдено совпаѓање во документите од базата.

Докторската дисертација ја содржи потребната теоретска и методолошка заснованост која овозможува оригинален, критичен и аналитичен пристап кон научно-теоретските и апликативните истражувања. Истражувањето овозможува сеопфатно осознавање на теоретското и практичното значење кои го имаат различните пристапи кон оценувањето на фискалната одржливост,

квантифицирањето на потенцијалните обврски, како и влијанието на пазарните податоци за клучните варијабли врз ризикот од солвентност и ликвидност на кои е изложен јавниот сектор.

Докторската дисертација на кандидатот м-р Дејан Деспотоски, со наслов **ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА–СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП**, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за изработка на докторски труд.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Трудот обработува секогаш актуелна тема, исто толку стара колку што се стари и прашањата за буџетскиот дефицит и јавниот долг. Но, посебноста на овој труд е пристапот за користење на стохастичкиот вар модел за оценување на фискалната одржливост, базиран на принципот на биланс на состојба на јавниот сектор, кој е релативно нов и непознат во литературата. Поставениот модел во трудот е сеопфатен од аспект на вклучувањето не само на ризикот од солвентност, туку и од аспект на квантифицирање на ризикот од ликвидност при оценувањето на фискалната одржливост.

Покрај научниот придонес, овој труд нуди и практично применливи насоки и резултати. Резултатите од оваа дисертација кои се однесуваат на потребно ниво на примарен суфицит за одржување на определено фиксно ниво на јавен долг во однос на БДП, многу лесно можат да бидат приспособени и на други нивоа на долг. На тој начин, прикажаниот модел релативно лесно може да биде користен од страна на креаторите на фискалната политика како сериозна квантификација при подготовка на фискални и стратегии за управување со јавен долг, како и за евентуални промени на фискалната политика и определување на потреба од фискална консолидација.

Врз основа на погоре изнесените констатации и оценки, Комисијата заклучува дека поднесената дисертација наполно ги задоволува критериумите за докторска дисертација. Со оглед на тоа, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје:

1. да го прифати извештајот за позитивна оценка на докторската дисертација на тема **ОЦЕНУВАЊЕ НА ФИСКАЛНАТА ОДРЖЛИВОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА –СТОХАСТИЧКИ ПРИСТАП**,

2. да му одобри на кандидатот м-р Дејан Деспотоски јавна одбрана на докторската дисертација.

КОМИСИЈА

- 1. Проф. д-р Горан Петревски,
претседател, с.р.**
- 2. Проф. д-р Михаил Петковски,
ментор, с.р.**
- 3. Проф. д-р Гоце Петрески, член, с.р.**
- 4. Проф. д-р Владимир Филиповски,
член, с.р.**
- 5. Доц. д-р Кирил Јовановски, член,
с.р.**

ПРЕГЛЕД

на теми за изработка на магистерски труд прифатени од
 Наставно-научниот совет на Машински факултет во Скопје
 на седницата одржана на 3.4.2017 година

МАГИСТЕРСКИ ТРУДОВИ

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС/НС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Благој Ристов	Анализа на преодни режими на работа на пумпна станица во индустрија за бакар и можности за вградување на енергетски ефикасна регулација	Analysis of transient operation of pumping station in copper industry and possibilities for energy- efficient regulation	Вон. проф. д-р Зоран Марков	02-570/2 3.4.2017 год.
2.	Дамјан Диманин	Commissioning процес имплементиран во енергетски ефикасни системи за климатизација	Commissioning process implemented in energy efficient air conditioning systems	Вон. проф. д-р Васко Шаревски	02-525/2 3.4.2017 год.

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА
ВО НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ ОНКОЛОГИЈА И
РАДИОТЕРАПИЈА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Медицински факултет, објавен во весниците „Коха“, „Дневник“ и „Утрински весник“ од 5.12.2016 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област онкологија и радиотерапија, и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет, бр. 02-5918/36, донесена на II редовна седница на 29.12.2016 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: проф. д-р Снежана Смичкоска, проф. д-р Киро Велков, проф. д-р Лилија Анастасова Николова, проф. д-р Дејан Докиќ и проф. д-р Даниела Чапароска

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област онкологија со радиотерапија, во предвидениот рок се пријави доц. д-р Симонида Црвенкова.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Доц. д-р Симонида Црвенкова е родена во Скопје, во 1968 година. Основно и средно образование завршила во Скопје со одличен успех. Во текот на школувањето, учествувала на натпревари и се здобила со повеќе награди и признанија. Дипломирала на Медицинскиот факултет во Скопје на 30.1.1993 година со просечна оцена 9.7.

Вработена е на Институтот за радиотерапија и онкологија во Скопје од 1995 година. Специјалистичкиот испит по интерна медицина го положила во 2000 година, а специјалистичкиот испит по специјалноста радиотерапија го положила во 2004 година. Во 2004 година била на три-месечно усовршување во Leuven-Белгија, спонзорирано од МААЕ (Меѓународна агенција за атомска енергија).

Магистерскиот труд со наслов: „Компарација на методата на зрачење на ограничен зрачен волумен со методата на зрачење на целиот мозок, применети во лекувањето на малигните астроцитомии на мозокот“ јавно го одбрала на 27.3.2003 година и се здобила со титулата магистер по медицински науки.

На Одделот за третман на белодробен карцином е распределена од 2005 година и го изработила националниот протокол за третман на немикроцелуларниот белодробен карцином и малиген плеврален мезотелиом. За раководител на отсек при Одделот за третман на белодробен карцином е назначена во 2006 година. Од 2008 до 2012 била директор на Клиниката за радиотерапија и онкологија. За раководител на Одделот за третман на малигни тумори на бели дробови, медијастинум и плевра при Универзитетската клиника за радиотерапија и онкологија е назначена во 2016 година.

Докторската дисертација на тема: „Комбинација на хемотерапијата и конформалната радиотерапија во третманот на локално-напреднат немикроцелуларен белодробен карцином“ јавно ја одбрала во 2011 година и се здобила со титулата доктор на медицински науки.

На 7.6.2012 година е избрана во звањето доцент на Медицинскиот факултет во областа онкологија со радиотерапија.

Последниот реферат за избор е објавен во Билтенот на УКИМ бр.1031 од 15.5.2012 година.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во Билтенот бр. 751/2000, 830/2003, 915/2007 и 1031/15.5.2012, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

2. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на Медицинскиот факултет при УКИМ, кандидатката д-р Симонида Црвенкова во учебната 2012/2013 година делумно е вклучена во теоретската настава на прв циклус студии за студентите по општа медицина и студентите на тригодишните стручни школи (физиотерапевти, радиолошки технолози и медицинска сестра и техничари) по предметите: онкологија со радиотерапија, физиотерапија во онкологија, радиотерапија, онкологија и здравствена нега на онколошки болни. Во учебните 2013/14, 2014/15, 2015/16 и 2016/17 година изведува настава на прв циклус студии во рамките на студиската програма на школите за радијациони технолози и физиотерапевти како одговорен наставник за предметите радиотерапија и физиотерапија во онкологија. Одржала предавања и по предметот онкологија за Фармацевтскиот факултет во Скопје во учебната 2012/13 година.

Кандидатката бил ментор на 6 дипломски труда на студенти од стручните школи на Медицинскиот факултет.

Кандидатката учествувал како член во комисија за оцена/или одбрана на 7 дипломски, 5 специјалистички испити, 1 магистерски труд и на 6 докторски дисертации.

Кандидатката е ментор на 3 специјализанти по онкологија со радиотерапија.

Научноистражувачка дејност

Д-р Симонида Црвенкова во извештајниот период како автор или коавтор има објавено вкупно 8 научни труда од област на онкологијата, од кои 2 научни труда во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание), 6 труда во меѓународни научни списанија и 8 труда во зборници од научни собири.

Д-р Симонида Црвенкова **не била** раководител на национални, односно меѓународни научни проекти. **Не била** национален координатор на меѓународни научни проекти, ниту учествувала како член во научни проекти.

Кандидатката не била ментор на магистерски и докторски трудови.

Има одржано 3 пленарни предавања на научно-стручни собири во земјава и 1 предавање на секциски состанок.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Симонида Црвенкова активно е вклучена во стручно-апликативната работа на Универзитетската клиника за радиотерапија и онкологија во рамките на Одделот за белодробен канцер каде што се спроведува конзервативниот треман со хемотерапија, радиотерапија и целна терапија на болните со белодробен канцер, како раководител на оддел.

Кандидатката д-р Симонида Црвенкова од Владата на Р Македонија била делегирана за член во Комитетот за здравје и животна средина и била назначена за член во 2 стручни комисии за одлучување за третман кај болни од белодробен канцер. Учествовала во подготвување на информација за корисност од воведување на скрининг кај белодробен канцер во Р Македонија.

Од Министерството за здравство била делегирана за член во меѓународното здружение за ревидирање на проекти насловено: European Platform for Outcomes Research into Perioperative Interventions during Surgery for Cancer-MC member COST action CA 15204.

Д-р Симонида Црвенкова е вклучена во работата на неколку комисии на УКИМ. Била член на една рецензентски комисија за избор на лица во наставно-научно звање.

Во изборниот период, д-р Симонида Црвенкова не учествувала во изготвување и пријавување на научни, стручно-апликативни проекти на МОН и развојни проекти.

Оценка од самоевалуација

Кандидатката д-р Симонида Црвенкова, за 2014, 2015 и 2016 година, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на Медицинскиот факултет.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: Симонида Драгољуб Црвенкова

Институција: Медицински факултет- Скопје

Научна област: Онкологија и радиотерапија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста: одржување на настава од прв циклус студии	Поени
1.	Вкупниот број на одржани предавања во зимскиот семестар 2012/2013 година изнесува 48, а просечниот број предавања неделно (48/15) изнесува 3,2, што значи дека бодирањето е: $15 \times 3,2 \times 0,04 = 1,92$ поени. Вкупниот број на одржани предавања во летниот семестар 2012/2013 година изнесува 50, а просечниот број предавања неделно (50/15) изнесува 3,3, што значи дека бодирањето е: $15 \times 3,3 \times 0,04 = 1,98$ поени. Вкупниот број на одржани предавања во зимскиот семестар 2013/2014 година изнесува 90, а просечниот број предавања неделно (90/15) изнесува 6, што значи дека бодирањето е: $15 \times 6,5 \times 0,04 = 3,6$ поени. Вкупниот број на одржани предавања во зимскиот семестар 2014/2015 година изнесува 90, а просечниот број предавања неделно (90/15) изнесува 6, што значи дека бодирањето е: $15 \times 6 \times 0,04 = 3,6$. Вкупниот број на одржани предавања во зимскиот семестар 2015/2016 година изнесува 90, а просечниот број предавања неделно (90/15) изнесува 6, што значи дека бодирањето е: $15 \times 6 \times 0,04 = 3,6$. Вкупниот број на одржани предавања во зимскиот семестар 2016/2017 година изнесува 90, а просечниот број предавања неделно (90/15) изнесува 6, што значи дека бодирањето е: $15 \times 6 \times 0,04 = 3,6$. Вкупниот број поени е: $2 + 1,98 + 3,6 + 3,6 + 3,6 + 3,6 = 18,3$	18,3
Ред. број	Назив на активноста: подготовка на предмет	Поени
1.	Онкологија со радиотерапија, онкологија, радиотерапија, физиотерапија во онкологија, онкологија и здравствена нега на онколошки болни	5
Ред. број	Назив на активност: ментор на дипломска работа	Поени
1.	6 кандидати $\times 0,2$	1,2
Ред. број	Назив на активност: ментор и едукатор на здравствена едукација	Поени
1.	Ментор на 1 специјализант во тек на 3 семестри 2015/2016, 1 час неделно во тек на 15 недели - $1 \times 15 \times 0,08 = 1,2$ (1.2x3) – вкупно 3,6 Ментор на 2 специјализанта во тек на 2 семестра 2015/2016, 1 час неделно во тек на 15 недели - $1 \times 15 \times 0,08 = 1,2$ за секој - (1.2x2x2) – вкупно 4,8 Едукатор на 2 специјализанта за 1 семестар, 6 часа неделно, 15 недели $6 \times 15 \times 0,08 = 7,2$ за секој - (7.2x2) – вкупно 14,4 Вкупниот број поени е: $3,6 + 4,8 + 14,4 = 22,8$	22,8

Ред. број	Назив на активност: член на комисија за оцена или одбрана на докторат	Поени
1.	6 кандидати*0,5	2
Ред. број	Назив на активност: член на комисија за оцена или одбрана на магистериум	Поени
1.	1 кандидат*0,3	0,3
Ред. број	Назив на активност: член на комисија за оцена или одбрана на специјалистичка работа/испит	Поени
1.	5 кандидати*0,2	1
Ред. број	Назив на активност: член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	Поени
1.	7 кандидати*0,1	0.7
Ред. број	Назив на активност: научно популарна статија во стручно методско списание	Поени
1.	webdoctor.com.mk "Ефикасност на Tarceva (erlotinib) кај болни со неситноклеточен белодробен карцином позитивни на EGFR mutacii: наше клиничко искуство"	1
	Вкупно	52,30

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност: трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	Поени
1.	Crvenkova S , Ivkovski Lj, Dimovski A, Kaeva B. Effectiveness of Erlotinib as a second line therapy for patients with epidermal growth factor receptor (EGFR) mutations in Non-Small Cell Lung Cancer: our clinical experience. Contributions, Sec Biol Med Sci XXXIII/I 2012; 303-311.	3.6
2.	Kondov G, Crvenkova S , Spirovski Z, Trajkovska T, Jovev S et al. Early complications after lung resections at patients treated for lung cancer with and without neoadjuvant chemotherapy. Macedonian Journal of Medical Sciences Jul 31 2012; 5(2): 177-180.	3.6

3.	Krstevska V, Stojkovski I, Zafirova-Ivanovska B, Crvenkova S. Prognostic factors in patients with advanced hypopharyngeal squamous cell carcinoma treated with concurrent chemoradiotherapy. Journal of BUON 2012; 17: 327-336. IF-0.761	4.36
4.	Risteski M, Crvenkova S , Atanasov Z, Isjanovska R. Epidemiological analysis of progression-free survival (PFS) and overall survival (OS) in Non-Small Cell Lung Cancer patients in Republic of Macedonia. Contributions, Sec Biol Med Sci XXXIV 3 2013; 49-61.	3.6
5.	Crvenkova S. Influence of Prognostic factors on survival in locally advanced Non-Small Cell Lung Cancer patients treated with combination of chemoradiotherapy. J Nucl Med Radiat Ther 2014; 5:5 2155-9619.	6
6.	Crvenkova S. Prognostic factors and survival in Non-Small Cell Lung cancer patients treated with chemoradiotherapy. Macedonian Journal of Medical Sciences Mar 15 2015; 3(1): 75-79.	6
7.	Crvenkova S , Pesevska M. Important prognostic factors for the long-term survival in non-small cell lung cancer patients treated with combination of chemotherapy and conformal radiotherapy. Journal of BUON 2015; 20 (3): 775-781. IF-0.88	6.28
8	Crvenkova S , Popova M. Concomitant treatment for brain metastases in Non-Small Cell Lung Cancer patients: our clinical experience. Journal of Cancer Research Updates 2016; 5, 23-28.	5.4
Ред. број	Назив на активноста: пленарно предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество	Поени
1.	Црвенкова С. Стапка на преживување според прогностички фактори кај неситноклеточен карцином на белите дробови кај болни третирани со хемотерапија и радиотерапија. Конгрес на респираторна медицина на Р Македонија 6-9 окт 2016, Струга	3
2.	Crvenkova S. Chemoradiotherapy combination for treatment of inoperable locally advanced NSCLC: influence on survival and toxicity. X симпозиум-актуелни пнеумофизиолошки проблеми-белодробен карцином, 5.11.2015, 3th Congress of the Pneumophthysiologist of Macedonia with international participation 5-7 Nov. Struga	3
3.	Црвенкова С. Современ третман на метастаски белодробен карцином 5-ти Конгрес на Македонско респираторно здружение со меѓународно учество 26-29 сеп 2012	3
Ред. број	Назив на активноста: секциско предавање на научен стручен собир	Поени
1.	Црвенкова С. Приказ на случај со метастаски белодробен карцином третиран со erlotinib како второлиниска терапија. Македонско респираторно здружение, стручен состанок, Дојран, 19.11.2016	1
Ред. број	Назив на активноста: апстракти објавени во зборник на конференција, меѓународна	Поени

1.	Crvenkova S, Kaeva B. Combination of conformal radiotherapy and chemotherapy in the treatment of locally advanced NSCLC Abstract book 5 th of Macedonian respiratory society 2012 076 P 26-29 Sep	1
2.	Dimitrovska A, Crvenkova S, Kostadinova L. Supportive care during adjuvant interferon (IFN) alpha treatment in patients with high-risk melanoma MASCC 2013 Berlin 27-29 June P 0038	1
3.	Dimitrovska A, Crvenkova S, Pesevska M, Kostadinova L. Management of complications in multiple melanoma (MM) MASCC 2014 Miami USA 26-28 June P 0045	1
4.	Dimitrovska A, Crvenkova S, Kostadinova L. Management of complications in MM MASCC 2015 Copenhagen, Denmark 25-27 June 08-06 P	1
5.	Mazhenkovska LK, Janevska V, Basevska N, Crvenkova S. et all. S. Determination of the density of neovascularization in invasive front in skin squamous cell carcinoma, with varyng degree of histological differentiation. XXIV International Symposium on Morphological Sciences 2015 Istanbul P-56	1
6.	Crvenkova S. Important prognostic factors for the long-term survival in non-small cell lung cancer patients treated with combination of chemotherapy and conformal radiotherapy. Third International Conference on radiation and applications in various fields of research Jun 8-12 2015 Budva, Montenegro P 536.	1
7.	Crvenkova S. Second Line Erlotinib for NSCLC patients with EGFR mutations: our experience. 16 th World Conference on Lung Cancer 2015 P1.01-008.	1
8.	Crvenkova S. Survival according prognostic factors in NSCLC patients treated with combinations of chemotherapy and radiotherapy Abstract book Congress of the Respiratory medicine of the R. Macedonia 2016	1
	Вкупно	56,84

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста: поглавје во книга	Посени
1.	"Проучавање друштвених појава- Методолошка разматрања", 2014 година стр. 97 From focus-group interview to online focus group Цацановска Ружица, Црвенкова Симонида , Стојаноска Гордана	2
Ред. број	Назив на активноста: клиничка или научно-апликативна студија во областа на медицинските науки и здравството	Посени
1.	Епидемиолошка анализа без прогресија и вкупното преживување кај пациенти со неситниклеточен белодробен карцином во Р Македонија, во тек на три години 2009, 2010 и 2011.	1

	Носител на клиничката студија е Милан Ристески во 2012 год. со спонзорство и учество на Hoffman la Roche.	

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Ред. број	Назив на активност: член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир	Поени
1.	Член е во Организационен комитет на 5 Конгрес на Македонското респираторно здружение со меѓународно учество, 26-29.9.2012	1
Ред. број	Назив на активност: членство во извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност (ФП7, ЦОСТ, ИЦГЕБ, ИЕАЕ и сл.)	Поени
1.	MC member на COST action CA 15204 European Platform for Outcomes Research into Perioperative Interventions during Surgery for Cancer. Simonida Crvenkova MC member from Macedonia на предлог од Министерство за здравство	2
Ред. број	Назив на активност: раководител на внатрешна организациона единица	Поени
1.	Шеф на оддел при Одделот за третман на белодробен карцином	3
Ред. број	Назив на активност: член на комисија за избор во звање	
1.	Член е на рецензентска комисија за избор во звање доцент	0.2
Ред. број	Назив на активност: член на факултетска комисија	Поени
1.	Член е на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет, 2012-2013	0.5
2.	Член е на Одборот за постдипломски студии, 2012-2013	0.5
3.	Член е на Одборот за меѓународна соработка од 2013	0.5
4.	Член е на Одборот за специјализации од 2013	0.5
5.	Член е на Комисија за судскомедицинско вештачење на болен со малигном.	0.5
6.	Член е на Одборот за Етичка комисија за луѓе при Медицинскиот факултет од 2013	0.5

Ред. број	Назив на активноста: подготовка на национални документи (стратегии, закони и сл.)	Поени
1.	Член е на Комитетот за здравје и животна средина при Владата на Р Македонија	2
2.	Член е стручна комисија за разгледување и одлучување за понатамошен третман на пациенти болни од малигни болести при Општа болница, Струга	2
3.	Член е на стручна комисија за разгледување и одлучување за понатамошен третман на пациенти болни од малигни болести при Клиника за пулмологија од Скопје	2
4.	Учествувала во подготвување на информацијата за корисноста од воведување на скрининг на белодробен карцином во Р. Македонија	2
	Вкупно	20,20

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТКАТА ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	ПОЕНИ
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	52,30
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	56,84
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	/
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	20,20
Вкупно	129,34

Рецензентска комисија

Проф. д-р Снежана Смичкоска с.р.

Проф. д-р Киро Велков с.р.

Проф. д-р Лилија Анастасова Николова с.р.

Проф. д-р Дејан Докиќ с.р.

Проф. д-р Даниела Чапаровска с.р.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата. Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, Комисијата смета дека кандидатката доц. д-р Симонида Црвенкова не ги исполнува условите предвидени со Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и

соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, односно не учествувала, ниту раководела со научноистражувачки проект.

Според гореизнесеното, Комисијата не предлага доц. д-р Симонида Црвенкова да биде избрана во звањето вонреден професор во научната област онкологија и радиотерапија.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Снежана Смичкоска с.р.

Проф. д-р Киро Велков с.р.

Проф. д-р Лилија Анастасова Николова с.р.

Проф. д-р Дејан Докиќ с.р.

Проф. д-р Даниела Чапаровска с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ВО ПРЕДМЕТОТ ПЕДИЈАТРИЈА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, објавен во весниците „Утрински весник“, „Дневник“ и „Коха“ од 20.02.2017 година (исправка објавена на 24.02.2017), за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област педијатрија, и врз основа на одлуката на Наставно-научниот совет, бр.02-1135/56, донесена на 7.3.2017, формирана е Рецензентска комисија во состав: проф. д-р Стојка Нацева Фуштиќ, проф. д-р Ацо Костовски, проф. д-р Ката Мартинова, доц. д-р Светлана Кочева и доц. д-р Аспазија Софијанова

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предметот педијатрија, во предвидениот рок се пријави Билјана Чонеска Јованова, асистент докторанд

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката Билјана Чонеска Јованова е родена на 2.4.1965 година во Скопје. Средно образование завршила во 1983 година во Скопје. Со високо образование се стекнала на Медицинскиот факултет во Скопје. Дипломирала на 30.5.1989 година со просечен успех 9,19.

Кандидатката активно се служи со англискиот јазик.

Специјализацијата по педијатрија ја започнала во 1996 година, а ја завршила во 2000 година.

На докторските студии од областа клиничка медицина на Медицинскиот факултет во Скопје при УКИМ, се запишала во учебната 2011/2012 година а ги завршила на 07.07.2016 година со просечен успех 9,6. Дисертацијата на тема „Влијанието на полиморфизмите на гените вклучени во фолатниот метаболизам врз токсичните ефекти од високите дози на метотрексат кај деца со акутна лимфобластна леукемија“ ја одбранила на 7.7.2016 година, пред Комисијата во состав: проф. д-р Софијанка Гламочанин, проф. д-р Соња Топузовска, проф. д-р Ката Мартинова, проф. д-р Сашо Панов и проф. д-р Лилјана Колева Гудева. Со тоа се стекнала со научниот степен доктор на медицински науки од научната област педијатрија.

За помлад асистент на Катедрата за педијатрија е избрана во 2008 година, за редовен асистент е избрана во 2011 година, а за асистент докторанд е избрана на 10.11. 2015 година.

Во моментот е асистент докторанд. Последниот реферат за избор е објавен во Билтенот на УКИМ бр.1109 од 15.10.2015 година.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувањана кандидатката од почетокот на кариерата објавени во Билтен со бр. 677/1997, 733/199,868/2005, 914/2007, 939/2008,

1006/2013, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од послениот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

2. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАДИДАТКАТА ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно – образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Медицински факултет, кандидатката Билјана Чонеска Јованова изведува практична настава на прв циклус студии на студиската програма Педијатрија за студенти по општа медицина и стоматологија. На Клиниката за детски болести учествува во едукацијата на лекарите на специјализација по педијатрија и семејна медицина.

Научноистражувачка дејност

Д-р Билјана Чонеска Јованова, како автор или коавтор, има објавено вкупно 111 научни трудови од областа на медицината, од кои два труда во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание), 5 труда со оригинални научни резултати, објавени во научно стручно списание со меѓународен уредувачки одбор, 2 труда со оригинални научни резултати, објавени во стручно/научно популарно списание, 1 труд со оригинални резултати, објавен во научно/стручно списание и останатите 101 труд во зборници од научни собири во земјата и во странство.

Д-р Билјана Чонеска Јованова учествувала како член во 5 научни проекти.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Билјана Чонеска Јованова активно е вклучена во стручно-апликативната работа на Одделот за хематологија и онкологија на ЈЗУ Универзитетска клиника за детски болести - Скопје и е раководител на Отсекот за солидни тумори. На Клиниката за детски болести за првпат ја воведува ензимската супституциона терапија кај пациентите со болеста на Гоше.

Стручно усовршување во странство остварила во 2002 година, во Салзбург, Семинар за педијатриска хематологија и онкологија, во 2003 година во Варшава, Европски курс за палијативна грижа кај деца, во 2004 година, во Анталија, Курс за трансфузионен третман на таласемии и други хронични анемии, во 2006 во Варшава, Обука за дијагноза, третман и мониторирање на болеста на Гоше, во 2014 во Салзбург, Семинар за педијатриска хематологија и онкологија и во 2015 година во Лондон, Imperial College NHS, Profesional education and opservational visit to Imperial College Heathcare NHS Trust Pediatric Department - St Mary's Hospital.

Кандидатката учествувала како субистражувач во две клинички студии: Клиничка студија NN7008-3545 за примена на рекомбинантен фактор 8 кај деца со хемофилија на возраст од 6 до 12 години и клиничка студија NN7008-3568 за истражување на сигурноста и ефикасноста на N8 за превенција и третман на крваречки епизоди по потреба кај пациенти со Хемофилија А, под проект: ефикасноста и сигурноста на N8 во превенција и третман на крварења за време на хируршки процедури кај пациенти со хемофилија.

Активно е вклучена во работата на стручни комисији:

- Комисија за малигни болести при ЈЗУ Клиника за детски болести-Скопје;
- Комисија за телемедицина – консултант на детското одделение при Клиничката болница во Тетово;
- Национална комисија за ретки болести, при што учествува во формирање на регистар за ретки болести и дефинирање на потребни лекови за терапија на лицата од регистарот во Република Македонија

Кандидатката била акредитиран испитувач во два мандата за спроведување на стручен испит на здравствени работници со високо образование, за добивање лиценца за работа.

Д-р Билјана Чонеска Јованова била секретар на Здружението за хематологија на Македонија и во два мандата член на Управниот одбор на здружението. Член е на: SIOP (Интернационално здружение за детска онкологија), SIOPE (Европско здружение за детска онкологија), ЕНА (Европска хематолошка асоцијација), Здружение на педијатри на Македонија и Здружение на хематолози на Македонија.

Оценка од самоевалуација

Кандидатката д-р Билјана Чонеска Јованова, за одржаните вежби доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на Медицинскиот факултет.

евалуација	поени
2008/2009 (летен)	4,94 (од макс. 5)
2010/2011(зимски)	5
2011/2012 (зимски)	4,82
2011/2012(летен)	4,62
2012/2013(зимски)	4,71
2012/2013(летен)	5
2013/2014(зимски)	9,92 (од макс.10)
2013/2014 (летен)	9,64
2014/2015 (зимски)	9,87
2014/2015(летен)	9,99
2015/2016(зимски)	9,49
2015/2016(летен)	9,80

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО И
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: Билјана Благоја Чонеска Јованова

(име татково име и презиме)

Институција: ЈЗУ Универзитетска клиника за детски болести -
Скопје

(назив на факултетот/ институтот)

Научна област: педијатрија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Назив на активноста	Број на часови	Поени од формулар	Вкупно поени
Одржување на настава од прв циклус студии: вежби (лабораториски, клинички, аудиториски или изработка на семинарски труд), предавања		0.03 0.04	
Педијатрија (вежби) за студенти по медицина			
- 2008/2009	44+44		2.64
- 2009/2010	88+88		5.28
- 2010/2011	44+44		2.64
- 2011/2012	44+88		2.64
- 2012/2013	88+88		5.28
2013/2014	88+88		5.28
2014/2015	44+44		2.64
2015/2016	44+44		2.64
2016/2017	44+44		2.64
Педијатрија (вежби) ургентна медицина			
2011/2012	8		0.24
2012/2013	8		0.24
2013/2014	8		0.24
2014/2015	8		0.24
2015/2016	8		0.24
2016/2017	8		0.24
Педијатрија (вежби) клиничко испитување			
- 2011-2012	16		0.48
- 2012/2013	18		0.54
- 2014/2015	16		0.48
- 2015/2016	16		0.48
- 2016/2017	16		0.48

Педијатрија вежби за студенти стоматологија		0.03	
- 2011/2012	18		0.54
- 2012/2013	36		1.08
2013/2014	18		0.54
2014/2015	18		0.54
2015/2016	18		0.54
2016/2017	36		1.08
Одржување на менторска настава за здравствена клиничка пракса		0.06	
- 2011/2012	120		50.4
- 2012-2013	240		
- 2013/2014	120		
- 2014/2015	120		
- 2015/2016	120		
- 2016/2017	120		
Консултации со студенти во рамките на здравствена клиничка пракса		0.2	
6 студенти*2 семестри*5 год.*0,2			12
Одржување настава од втор циклус студии(специјализанти)			
Семинар за специјализанти-Хематоонкологија (ноември 2003 год.)	1	0.05	0.05
Семинар за специјализанти-Хематоонкологија (ноември 2010 год.)	1	0.05	0.05
Семинар за специјализанти-Хематоонкологија (ноември 2013 год.)	2	0.05	0.1
Настава во школи и работилници:			
Раководител 1,5			
Учесник 0,5			
Настава во школи и работилници Билјана Чонеска Јованова и Светлана Кочева Работилница: Евалуација на крвна размаска и размаска од коскена срцевина (1.5.2012-31.12.2005)			1
Ментор и едукатор на здравствена едукација ментор едукатор		Број на часови x 0.08	
едукатор вонболничка педијатрија - 3 месеци	2	3 часа неделно x 12 недели x 2	5.76
болничка педијатрија - 4 месеци	8	3 часа x 16 недели x 8	30.72
едукатор на специјализанти по семејна медицина	9	3 часа неделно x 2 недели x 9	4.32
	2		

		3 часа неделно x 3 недели x2	1.44
Вкупно			145.56

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКАДЕЈНОСТ

Ре бр	Назив на активността	Поен	Вкуп. поени
	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	6+ и.ф	
1	Anet Papazovska Cherepnalkovski, Tatijana Zemunik, Sofijanka Glamocanin, Katica Piperkova, Ivana Gunjaca, Svetlana Kocheva, Biljana Coneska Jovanova , Vjekoslav Krzelj. Molecular Characterization of Glucose-6-phosphate Dehydrogenase Deficiency in Families from the Republic of Macedonia and Genotypephenotype Correlation. Med Arh. 2015 Oct; 69(5): 284-288	6 + 0.61	4.21
2	Kocheva Svetlana A, Martinova K, Antevska-Trajkova Z, Coneska-Jovanova B , Eftimov A Dimovski AJ. T-Lymphoblastic leukemia/lymphoma in Macedonian patient with Nijmegen Breakage Syndrome. BJMG 2016;19(1):91-94.	6 + 0.66	4.26
	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	6	
1	Лидија Спиревска, Билјана Чонеска Јованова . Проценка на нутритивен статус преку антропометриски параметри на деца со малигна болест, Архиви на Јавно Здравје, 2011; vol.3 (1): 10-13		5.4
2	Jovanovska A, Glamocanin S, Martinova K, Antevska-Trajkova Z, Coneska-Jovanova B , Koceva S. Prognostic impact of early recovery on absolute lymphocyte count in childhood acute lymphoblastic leukemia. Physioacta 2015; Vol 10.9-No1: 107-118.		3.6
3	Martinova K, Kocheva S, Coneska-Jovanova B , Acevska-Jovanovska A, Stankovic S. Chelation therapy in thalassemia major: Why and when. Physioacta 2015; Vol 10.9-No1: 119-129.		3.6
4	Biljana Coneska Jovanova , Sonja Alabakovska, Kata Martinova, Saso panov, Zorica Antevska Trajkova, Svetlana Kocheva, Aleksandra Jovanovska. The influence of MTHFR polymorphism on methotrexate toxicuty in pediatric acute lymphoblastic leukemia. Archives of public health 2015; Vol.7 No1:28-34		3.6
5	Билјана Чонеска Јованова , Соња Алабаковска, Зорица Антевска Трајкова, Констандина Кузевска Манева, СветланаКочева, Александра Јовановска. Токсични ефекти предизвикани од хемотерапија со високи дози на метотрексат кај		3.6

	деца со акутна лимфобластна леукемија. Архиви на јавното здравје 2015; Vol.7 No1:35-40		
	Труд со оригинални резултати, објавен во научно/стручно списание	4	
1	М. Krstevska-Konstantinova, М. Kocova, V. Lukarevska, В. Coneska , V. Kirovska. Rast u dece sa Diabetes Mellitus-om, Jugoslovenski pedijatriski dani, Zbornik radova, Nis, 1995		2.4
	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во стручно/научно популарно списание	2	
1	Билјана Б .ЧонескаЈованова , Софијанка Б. Гламочанин, Ката Ѓ. Мартинова, Зорица К. АнтевскаТрајкова, Светлана А.Кочева, Александра С.Јовановска. Бенигна неонатална хемангиоматоза. Неонатологија, Прилогна VOX MEDICI , март 2015.		1.2
2	Ката Ѓ. Мартинова, Билјана Б Чонеска Јованова , Светлана А.Кочева, Александра С. Ацевска Јовановска, Светлана Ѓ.Станковик Улогата на проточно цитометриската имунофенотипизација во дијагнозата и следењето на акутните леукемии во детска возраст VOX Meddici декември 2014: бр 65.		1.2
	Предавање на научен /струченсобр	2	
1	В. Choneska Jovanova "Clinical trials in Emerging Markets", Clinical trial logistic conference, May (22-23)2013, London,UK		2.0
2	Б. Чонеска Јованова Ензимска супституциона терапија кај пациенти со болеста Гоше тип I, Втор симпозиум за вродени грешки на метаболизмот, Јуни 2013 Берово		1.0
3	В. Choneska Jovanova „Challenges and risks for conducting clinical trials in Emerging markets“, Clinical Trials Supply Chain conference,(20-21) 2013 Berlin, Germany		2.0
4	Б. Чонеска Јованова Ензимска супституциона терапија кај пациенти со болеста на Гоше, Симпозиум организиран по повод денот за ретки болести кој се одржа во Деканатот на Медицинскиот факултет Скопје, февруари (27) 2014		2.0
5	Б. Чонеска Јованова Болеста на Гоше, Прва CEI конференција за градење на регионална мрежа за Ретки болести, Скопје, Март (22-23) 2014		2.0
6	Coneska-Jovanova В. , Alabakovska S., Glamocanin S., Martinova K., Trajkova Antevska Z., Kocova S., Acevska A. Toxicities during therapy with high doses of methotrexate in children with acute lymphoblastic leukemia, The 9th Regional Central-eastern/South-Eastern European Pediatric Oncohematology Meeting, October 9-11,2014, Hajduszoboszlo, Hungary		2.0
7	Чонеска-Јованова Б. , Turoctocog alfa – иновативен профил на трета генерација рекомбинантен коагулациски фактор VIII, Рекомбинантна терапија кај децата со хемофилија во Република		2.0

	Македонија-моментална состојба, предизвици и перспектива, Тркалезна експертска маса, 15 декември 2015, Скопје		
8	Чонеска-Јованова Б. , Гламочанин С., Мартинова К., Антевска-Трајкова З., Кочева С., Ацевска А. Toxic effects during therapy with high doses methotrexate in children with acute lymphoblastic leukemia. Шести конгрес на здружението на педијатри на Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга		2.0
9	Чонеска-Јованова Б Макроцитни анемии, Прва педијатриска школа на Здружението на педијатри на Република Македонија, Скопје, 12-15 октомври 2016		2.0
	Секциско предавање на научен стручен собир	1	
1	Б. Чонеска-Јованова. Препораки за антиеметична терапија во детската возраст, состанок на Здружението на хематолозите, Дојран, 2008		1.0
2	Б. Чонеска-Јованова. Потреба од крвни деривати кај деца со лимфобластна леукемија во тек на хемотерапија, состанокот на Здружението на трансфузиолози на Македонија, септември 2012		1.0
3	Б. Чонеска-Јованова. Акутни токсични ефекти од хемотерапијата кај деца со акутна лимфобластна леукемија, состанок на Здружението за хематологија на Македонија, март 2016		1.0
	Апстракти објавени во зборник на конференција -меѓународни -национални	1.0 0.5	
1	Чонеска Б., Малигни тумори орофарингса, 29 стручни конгрес студената медицине и стоматологије Југославије, 6-10.04.1987, Врњачка бања, Зборник кратких садржаја.		0.5
2	Чонеска Б. Изгледот на крвните дамки и нивната примена при судско-медицинските вештачења, 31 научни конгрес студената медицине и стоматологије Југославије, 3-7.4.1989, Охрид, Зборник резимеа.		0.5
3	Чонеска Б., Кузмановска Д., Тасиќ В., Шахпазова Е., Ристоска Н Уролитијаза во детската возраст 7-ми Конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Струга, 1994, Зборник на апстракти, стр. 354.		0.5
4	Ристоска Н., Кузмановска Д., Тасиќ В., Шахпазова Е., Чонеска Б., Ренална амилоидоза кај деца со јувенилен хроничен артрит-приказ на случај , 7-ми Конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Струга, 1994 г. Зборник на апстракти, стр. 339.		0.5

5	Шахпазова Е., Чонеска Б. , Кузмановска Д., Тасиќ В., Режим на исхрана кај деца со хиперкалциурија , 7-ми Конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Струга, 1994 г., Зборник на апстракти стр. 342.		0.5
6	В. Саболиќ-Аврамовска, Н. Софијанов, М. Дуковски, М. Кутурец., Ф. Дума, А. Софијанова, Б. Чонеска, Аспекти на диетска исхрана при лекување на фенилкетонурија , 7-ми Конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Струга, 1994 г. Зборник на апстракти стр. 152.		0.5
7	М. Кочова, М. Константинова, З. Гучев, Б. Чоневска , В. Кирова, Превремени пубертет централног порекла-дијагноза и терапија , Југословенски педијатриски дани, Зборник и радова 158-159, 1995.		0.5
8	Чонеска Б. , Весов Г., Крстевска С., Пота Љ., Николова Т., Остемиелитис во детската возраст-приказ на два случаи кај новородени , Конгрес на микробиолозите на Македонија со меѓународно учество, 14-17 мај, 1997 г., Охрид, Зборник на резимеа, стр. 171.		0.5
9	Стојковски Љ., Пота Љ., Пиперкова К., Николова Т., Стојковска С., Чонеска Б. , Крстевска С. Ц-реактивен протеин во рана дијагноза на сепси и менингитис , I конгрес на микробиолозите на Македонија со меѓународно учество, 14-17 мај, 1997 г, Охрид, Зборник на резимеа, стр. 110.		0.5
10	М. Кочова, S. F. Witchel, М. Крстевска-Константинова, Шукарова-Ангеловска Е., Чонеска Б. , Крстевска Б., Поповска С., Гуковиќ Е., Лазеска С., Witchel. S. Епидемиолошко-генетски аспекти на конгенитална адренална хиперплазија во Република Македонија II конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Зборник на апстракти, стр. 36.		0.5
11	Martinova K., Glamocanin S., Muratovska O., Antevska-Trajkova Z., Coneska B., Incidence and out come of relapses of acute lymphoblastic leukaemia (ALL) in childhood , 7 th Annual Congress of the European Hematology Association, Florence, Italy, 6-9 June 2002. The Hematology Journal, vol.4, suppl. 2 June 2002, Abstracts, P 1387, pp 404		1.0
12	Мартинова К., Гламочанин С., Муратовска О., Антевска-Трајкова З., Чонеска Б. , Кочева С., Папазовска А., Спасевска С., Хипохромни хипосидеремични анемии во претшколска возраст , XVI конгрес на лекарите на Македонија со меѓународно учество, Охрид 2003 г., Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти, АО 11, пп 39		0,5
13	Муратовска О., Гламочанин С., Мартинова К., Антевска-Трајкова З., Лукаревска, Чонеска Б. , Кочева С., Олигоелементот железо и неговиот дефицит во Македонија XI конгрес на лекарите на Македонија со меѓународно учество, Охрид 2003 г., Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти, АО 10, пп 38		0,5
14	Муратовска О., Гламочанин С., Мартинова К., Антевска-Трајкова З., Чонеска Б. , Кочева С., Муратовска Р., Анемија како		0,5

	хематолошка манифестација на системски болести , XVI конгрес на лекарите на Македонија со меѓународно учество, Охрид 2003 г., Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти АП 55, пп 29		
15	Гламочанин С., Муратовска О., Маринова К., Антевска-Трајкова З., Чонеска Б. , Петрушевска Г., Кочева С., Тераписки приод кај деца со апластична анемија , XVI конгрес на лекарите на Македонија со меѓународно учество, Охрид, 2003 г., Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти, АО 3, пп 36		0,5
16	Трајкова-Антевска З., Гламочанин С., Муратовска О., Маринова К., Чонеска Б. , Кочева С., Хипохромни хипосидеремични анемии кај деца над шест годишна возраст , XVI конгрес на лекарите на Македонија со меѓународно учество, Охрид 2003 г., Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти, АО 12, пп 39		0,5
17	Маринова К., Муратовска О., Гламочанин С., Антевска-Трајкова З., Чонеска Б. , Кочева С., Prognostic classification in children with acute lymphoblastic leukemia and bone marrow relapse , 8 th Annual Congress of the European Hematology Association, Lyon, France 12-15 June 2003, The Hematology Journal, vol. 4, suppl.2, june 2003, Abstracts, P 0377, pp 117		1.0
18	Muratovska O, Glamocanin S, Martinova K, Antevska-Trajkova Z, Kocova M, Coneska B , Pashu M, Muratovska R.: Early failure in treatment of acute nonlymphoblastic leukemia in children , 8 th Annual Congress of the European Hematology Association, Lyon, France, 12-15 June 2003. The Hematology Journal, vol.4, suppl. 2, june 2003, Abstracts, P 0676, pp 205		1.0
19	Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Antevska_Trajkovska Z, Coneska B , Kocova S, Rajic Q.: Aplastic anemia in children-treatment with antithimocyte globulin, methilprednisolone and cyclosporine , 8 th Annual Congress of the European Hematology association, Lyon, France, 12-15 June 2003, The Hematology Journal, vol. 4, suppl. 2, june 2003, Abstacts, 0915, pp 274		1.0
20	Чонеска Б. , Гламочанин С., Муратовска О., Маринова К., Трајкова-Антевска З., Кочева С. Инциденца на абдоминалната колика кај Purpura Hoenoch Schoenlein , III конгрес на педијатрите на Македонија, 9-13.09.2003 г., Мак. Мед. Преглед стр.142		0.5
21	Муратовска О., Гламочанин С., Маринова К., Антевска З., Чонеска Б. , Кочева С., Хематолошки манифестации кај системски болести III конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, 9-13.09.2003 г. Македонски медицински преглед-Зборник на апстракти и трудови, 2003		0.5
22	Маринова К., Гламочанин С., Муратовска О., Трајкова-Антевска З., Чонеска Б. , Кочева С, Папазовска А., Спасевска С., Етиологија и третман на феродефицитната анемија во претшколска возраст III конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, 2003 година, Македонски		0.5

	медицински преглед-Зборник на апстракти и трудови, N/004, пп 135		
23	Трајкова-Антевска З., Гламочанин З., Муратовска О., Мартинова К., Чонеска Б., Кочева С., Хипохромни хипосидеремични анемии кај децата над шестгодишна возраст во периодот 1990-2002 година , III конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, 2003, Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти и трудови, N/003, пп 135		0.5
24	Гламочанин С., Муратовска О., Мартинова К., Трајкова-Антевска З., Чонеска Б., Кочева С., Кацарска Р., Ризикот од кардиотоксичност кај децата со ALL лекувани со ALL-BFM 90 протокол , III конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, 2003, Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти и трудови, N/008, пп 141		0.5
25	Јанчевска А., Гламочанин С., Муратовска О., Мартинова К., Трајкова-Антевска З., Чонеска Б., Кочева С., Ефикасноста на третманот со протоколот Берлин-Франкфурт-Мунстер-90 кај деца со акутна лимфобластна леукемија , III конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, 2003, Македонски медицински преглед, Зборник на апстракти и трудови, N/008, пп 141		0.5
26	S.Glamocanin, O. Muratovska, K. Martinova, Z. Antevska, A. Jancevska, B Coneska, S. Koceva , The impact of infectious events in morbidity and motality in children with ALL treated with ALL-BFM 90 Protocol , ECCO12, The European cancer conference, Copenhagen, 21-25 September 2003, EJC supplements, Abstract book, Vol.1No 5, p 648		1.0
27	S.Glamocanin, O. Muratovska, K. Martinova, Z. Antevska, , B Coneska, S. Koceva, A. Jancevska, V.Milenkov, Supportive care of children tretated by ALL-BFM-90 protocol , SIOP XXXV meeting, Cairo, Egypt, October 8-11,2003, Medical and pediatric oncology, Vol.41, No 4 , p.334		1.0
28	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Trajkova-Antevska Z, Coneska B, Koceva S.: Acute immune thrombocytopenia in childhood-our experience , Europaediatrics 2003, Prague, Czech Republic, October 19-22.2003, Abstracts of the Second European Congress in Paediatrics, Europaediatrics 2003, 185,00K.		1.0
29	O. Muratovska, S.Glamocanin, K. Martinova, Z. Antevska- Trajkova, , B Coneska, S. Koceva, Idiopathic thrombocythopenic purpura in childhood – clinical presentation and management , 9 th Congress of the European Hematology Association, 10-13 June, 2004, Geneva, Switzerland, The Hematology Journal, Abstract book, pS233		1.0
30	Z. Antevska- Trajkova, N. Zisovski , S.Glamocanin, O. Muratovska, K. Martinova, B.Coneska-Jovanova,S.Koceva, Myelodysplastic syndromes and myeloproliferative disorders – analysis of the past twenty five years , SIOP XXXVI Congress Meeting, Oslo, Norway, September 16-19,2004, Pediatric Blood and Cancer, Vol.43, Issue 4,p.444		1.0

31	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Trajkova-Antevska Z, Coneska B , Koceva S., Prognostic clasiffication – a step forward in improving the prognostic determination in childhood acute lymphoblastic leukemia and bone marrow relaps , SIOP XXXVI Congress Meeting, Oslo, Norway, September 16-19,2004, Pediatric Blood and Cancer, Vol.43, Issue 4,p.442		1.0
32	S. Glamocanin, O. Muratovska, K. Martinova, Z. Antevska, , B Coneska , S. Koceva, Liver function studies in children with ALL treated with BFM-90 , SIOP XXXVI Congress Meeting, Oslo, Norway, September 16-19,2004, Pediatric Blood and Cancer, Vol.43, Issue 4,p.440		1.0
33	Jancevska A, Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Trajkova-Antevska Z, Coneska B , Koceva S, Stankovska K'ceva S., The influence of risk factors on survival of children with ALL treated by protocol ALL-BFM-90 in Republic of Macedonia , SIOP XXXVI Congress Meeting, Oslo, Norway, September 16-19,2004, Pediatric Blood and Cancer, Vol.43, Issue 4,p.396		1.0
34	Мартинова К., Станковиќ С., Муратовска О., Гламочанин С., Трајкова-Антевска З., Чонеска Б. , Конгенитален фактор VII дефицит-приказ на случај, II Конгрес на трансфузиолозите на Македонија со меѓународно учество, Охрид, 29.09-02.10.2004 г., Книга на абстракти, по97		0.5
35	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S Idiopathic thrombocytopenic purpura in childhood-clinical presentation and management 9 th Congress of the European Hematology Association, Geneva, 685,2004		1.0
36	Trajkovska-Antevska Z, Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Coneska B , Koceva S, Trajkovski Z, Kostovska S. Haemophilia and inhibitors: successful treatment of repeated massive haemorrhage in m.Illiopsoas with rFVIIa , XXVI Meeting of World Federation of Hemophilia, 12 PO 77,2004		1.0
37	K.Martinova, S.Stankovik, O.Muratovska,S.Glamocanin, Coneska B. A case report of a child with congenital f VII deficiency XXVI the International congress of the world Federation of Hemophilia-Bankog, Hemophilia, vol.10, supl 3, 24 PO 17, pp 129, 2004		1.0
38	Muratovska O,Martinova K, Glamocanin S, Zafirovski , Janevska ", Stosevska T, Coneska B , Koceva S. Treatment results in children with high grade osteosarcoma IV Macedonian-japanese meeting, Acta orthtopedica traumatologica macedonica, str. 43, 2004		1.0
39	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Treatment and prognosis of idiopathic pulmonary hemosiderosis in childhood-our experience 10 th Congress of the European Hematology Association, Stockholm, Sweden, June 2-5.2005, Hematologica, The hematology journal, vol.90, suppl. No 2, 0897 pp354		1.0
40	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S., Papazova A., Spasevska S. Etiology and treatment of iron deficiency anemia in pre-school age 10 th Congress of the European		1.0

	Hematology Association, Stockholm, Sweden, june 2-5.2005, Hematologica, The hematology journal, vol.90, suppl. No 2, 0899 pp355		
41	Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Antevska Z, Coneska B , Koceva S, J.E.M.Groner Gauchers disease in children: diagnosis, treatment and management 10 th Congress of the European Hematology Assotiation, Stockholm, Sweden, june 2-5.2005, Hematologica, The hematology journal, vol.90, suppl. No 2, 0960 pp377		1.0
42	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Observation on etiology and treatment of iron deficiency anemia in infancy and in pre-school period XXXth World Congress of the International Society of Hematology, 28.09-2.10.2005 Istanbul, Turkey, Turkish Journal of Haematology, suppl.Vol.22,abstract 271, pp 133		1.0
43	Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Anemia in children with ALL treated by BFM 90 protocol XXXth World Congress of the International Society of Hematology, 28.09-2.10.2005 Istanbul, Turkey, Turkish Journal of Haematology, suppl. Vol. 22, abstract 221, pp 113		1.0
44	Coneska B. , Glamocanin S., Muratovska O., Martinova K., Trajkova-Antevska Z., Koceva S. Growth falure in children with thalassemia major XXXth World Congress of the International Society of Hematology, 28.09-2.10.2005 Istanbul, Turkey, Turkish Journal of Hematology, suppl. Vol. 22, abstract 323, pp 150		1.0
45	Muratovska O, Martinova K, Glamocanin S., Coneska B , Koceva S. Petrussevska G., Misoska L. Unusual presentation of Non Hodgkin's lymphoma in childhood XXXth World Congress of the International Society of Hematology, 28.09-2.10.2005 Istanbul, Turkey, Turkish Journal of Hematology, suppl.Vol.22,abstract 593, pp 250		1.0
46	Coneska B. , Glamocanin S., Muratovska O., Martinova K., Trajkova-Antevska Z., Koceva S. Involment of GIT in Purpura Hoenoch Schoenlein XXXth World Congress of the International Society of Hematology, 28.09-2.10.2005 Istanbul, Turkey, Turkish Journal of Hematology, suppl. Vol. 22, abstract 632, pp 263		1.0
47	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Idiopathic thrombocytopenic purpura in childhood: review of 160 cases Haematologica vol.91, suppl. No.1 0934 pp 341, 11 th. Congress of the European Haematology Association 2006, Amsterdam		1.0
48	Koceva S., Muratovska O, Glamocanin S, Martinova K, Antevska Z, Coneska B Dysceratosis congenita: unusual presentation with thrombocytopenia in early age Hematologica vol.91, suppl. No.1 1048 pp 386, 11th. Congress of the European Hematology Association 2006		1.0
49	Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. The effectiveness of preoperative erythropoietin in pediatric surgery Haematologica vol.91, suppl. No.1 1304 pp 466, 11th. Congress of the European Hematology Association 2006		1.0

50	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Idiopathic pulmonary hemosiderosis in childhood - review of 43 cases European respiratory journal, vol.28, suppl 50 P1525 pp 263, 2006		1.0
51	Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Endocrinological late effects in children treated for Hodgkin disease , 38 th Annual conference of the International Society of Pediatric Oncology, September 18-21,2006, Geneva, Switzerland, Pediatric blood and cancer vol.47, Issue4, PL 015, pp 494		1.0
52	Antevska Z.,Glamocanin S, Muratovska O, Martinova K, Coneska B , Koceva S. Myelodysplastic Syndromes and Myeloproliferative Disorders-Single Center Study , Pediatric blood and cancer vol.47, Issue4, D.005,2006		1.0
53	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. Idiopathic pulmonary hemosiderosis - rare cause of iron deficiency anemia in childhood Europediatrics, Book of Abstracts pp 144, 2006		1.0
54	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S. A rare congenital bleeding disorder: F VII deficiency (case report) XXIst Congress of the international Society on Thrombosis and Hemostasis, Geneva, July 6-12.2007, Vol.5, suppl.2 P-M-193		1.0
55	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska B , Koceva S., Idiopathic thrombocytopenic purpura in childhood:10 year overview Hematologica vol.92, suppl. No.1 1150 pp 423, 12th. Congress of the European Hematology Association , Vienna, June 2007		1.0
56	Чонеска-Јованова Б. , Гламочанин С., Муратовска О., Мартинова К., Трајкова-Антевска З., Кочева С., Супституциона ензимска терапија кај пациенти со болеста на Гоше тип I , IV конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид 18-22.09.2007 г., Зборник на апстракти, стр. 142		0.5
57	Мартинова К., Муратовска О., Гламочанин С., Антевска З., Чонеска Б. , Кочева С., Идиопатска тромбоцитопенична пурпура во детската возраст , IV конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид 18-22.09.2007 г., Зборник на апстракти, стр. 229		0.5
58	Антевска З., Гламочанин С., Муратовска О., Мартинова К., Чонеска Б. , Кочева С., 17 години искуство во терапија на висцерална лажшманијаза, IV конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, 18-22.9.2007 г., Зборник на апстракти, стр. 248		0.5
59	Glamocanin S., Muratovska O, Martinova K., Antevska Z, Coneska B. , Efremov G., Thalassemia and other hemoglobinopathies in Macedonia , 13th Congress of the European Hematology association, Copenhagen, Denmark, Hematologica/the hematology journal2008, Vol. 93,suppl. No.1, 1363 pp 521		1.0

60	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska-Jovanova B , Koceva S., Chronic Idiopathic thrombocytopenic purpura in childhood – clinical course and treatment outcome , 13th Congress of the European Hematology association, Copenhagen, Denmark Hematologica/the hematology journal 2008, Vol. 93,suppl. No.1, pp 548		1.0
61	B. Coneska Jovanova , O. Muratovska, S. Glamocanin, K. Martinova, Z. Trajkova Antevska, S. Koceva, Risks for hyperglycemia in children with ALL treated after BFM protocols , 2nd Congress of the European Academy of Pediatrics-EAP, Nice, France, October, 2008, abstracts		1.0
62	Biljana Coneska Jovanova , Olivera Muratovska, Sofijanka Glamocanin, Kata Martinova, Zorica Trajkova Antevska, Svetlana Koceva, Lidija Spirevska, Nutritional status in children with malignancies at the time of diagnosis , 40th Congress of the international Society of Pediatric Oncology, Berlin, Germany, October 2-6, 2008, SIOP abstract book 2008, page 170		1.0
63	Касни тироидни абнормалности по хемо и радиотерапија кај Hodgkin-ова болест во детството А. Јовановска, С. Гламочанин, М. Кочова, О. Муратовска, К. Мартинова, З. Трајковска, Б. Чонеска , С. Кочева, 3-ти македонски конгрес по ендокринологија, дијабетес и метаболички нарушувања со меѓународно учество, 01.-04.10.2008		0.5
64	Coneska-Jovanova B. , Muratovska O., Glamocanin S., Martinova K., Trajkova Antevska Z., Koceva S. Cardiotoxicity of chemotherapy in children treated after ALL BFM 95 protocol , ECCO15-ESMO 34th multidisciplinary congress, Berlin 20-24.09.2009		1.0
65	Martinova K, Muratovska O, Glamocanin S, Antevska Z, Coneska-Jovanova B , Koceva S. Chronic and recurrent idiopathic thrombocytopenic purpura in childhood- single institucional experience , 14th Congress of the European Hematology association, June 4-7, 2009, Berlin, Germany, Abstract book, Haematologica, 2009, 95 (s2) p. 319		1.0
66	S. Glamocanin, O. Muratovska, Z. Antevska, B. Coneska , K. Martinova, S. Koceva Langerhans cell hystiocytosis in the children- diagnosis, treatment and follow up 14th Congress of the European Hematology association, June 4-7, 2009, Berlin, Germany, Abstract book, Hematologica, 2009, 95(s2)p.360		1.0
67	S. Glamocanin, Z. Antevska, B. Coneska , K. Martinova, S. Koceva Langerhans cell hystiocytosis – treatment of the reactivation of the disease 15th Congress of the European Hematology association, June 10-13, 2010, Barcelona, Spain, Abstract book, Haematologica, 2010, 95(s2)p.691		1.0
68	Z. Trajkova Antevska S. Glamocanin, B. Coneska-Jovanova , Visceral Leishmaniasis: 20 years treatment experience 15th Congress of the European Hematology association, June 10-13, 2010, Barcelona, Spain, Abstract book, Haematologica, 2010, 95(s2) p720		1.0

69	S.Glamocanin,Z.Antevska-Trajkova,V.Dejanova-Ilijevska,S.Stankovik, O.Muratovska , K.Martinova , B. Coneska , S.Koceva Results of the project Capacity building of haemophilia health care in Macedonia NNHF/MK Pedijatrija-Godisna revija 2010, vol.12p.149.		0.5
70	K.Martinova,S.Stankovic,O.Muratovska,S.Glamocanin, Z.Trajkova Antevska, B.Coneska Jovanova , S.Koceva, O.Karanfilski Idiopathic pulmonary hemosiderosis a retrospective study from a pediatric hematology and oncology center Haematologica vol.96, suppl. No.2 pp 619, 16 th. Congress of the European Hematology Association , London, UK, June 2011.		1.0
71	O.Muratovska K.Martinova, S.Glamocanin, S.Koceva Z. Antevska, B.Coneska, Acute leukemia in children with down syndrome Haematologica vol.96, suppl. No.2 pp 457, 16 th. Congress of the European Hematology Association , London, UK, June 2011		1.0
72	Трајкова Антевска З., Гламочанин С., Муратовска О., Мартинова К., Чонеска-Јованова Б., Кочева С., Висцерална лажманијаза: Дијагноза и третман , V конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Охрид 5-9.10.2011 г., Зборник на апстракти, стр. 37.		0.5
73	Чонеска-Јованова Б. , Спиревска Л., Муратовска О., Гламочанин С., Мартинова К., Трајкова Антевска З., Кочева С., Проценка на нутритивниот статус кај деца со малигни болести преку антропометриски параметри V конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Охрид, 5-9.10.2011 г., Зборник на апстракти, стр. 127.		0.5
74	Бојациева С., Костовски А., Грујовска С., Тодоровски Г., Здравевска Н., Чонеска Б., Анемија кај деца со инфламаторна болест на цревата V конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Охрид, 5-9.10.2011 г. Зборник на апстракти, стр. 128		0.5
75	Кочева С., Муратовска О., Гламочанин С., Мартинова К., Антевска З., Чонеска Б. Херeditарни анемии-Дијагноза, превенција и лекување , V конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Охрид, 5-9.10.2011 г. , Зборник на апстракти, стр. 273.		0.5
76	Martinova K., Muratovska O., Glamocanin S., Trajkova-Antevska Z., Coneska-Jovanova B. , Koceva S., Bojadgieva E., Infectious complications during primoinduction treatment in children with acute lymphoblastic leukemia and lymphoblastic lymphoma. 7 th Regional Central-Eastern/South European Pediatric Oncohematology Meeting and 3th Pediatric CELG Meeting, Varna (Bulgaria) September 20-22.2012.		1.0
77	Coneska-Jovanova B. , Spirevska L., Muratovska O.,Glamocanin S., Martinova K.,Trajkova Antevska Z., Koceva S., INFECTIONES IN CHILDREN WITH ACUTE LYMPHOBLASTIC LEUKEMIA ,SIOP PUBLICATION ABSTRACTS, Pub 028, 44 th Congress of the International Society for pediatric oncology, London, UK, 5-8.10.2012.		1.0

78	Martinova K., Muratovska O., Glamocanin S., Trajkova-Antevska Z., Coneska-Jovanova B. , Koceva S., Bojadgieva E. Oral iron chelation with deferasirox in patients with thalassaemia major-our experience. First Macedonia Hematology Congress and the Seventh Balkan Day of Hematology, Skopje, Macedonia October 4-7 2013.		1.0
79	Јовановска А. Муратовска О. Гламочанин С. Мартинова К. Антевска-Трајкова З. Кочева С. Чонеска-Јованова Б., Херeditарна сфероцитоза - приказ на случај , Прв конгрес на здружението за хематологија на Македонија и Седми балкански хематолошки денови, Скопје, 4-7 октомври 2012.		1.0
80	Koceva S., Muratovska O., Glamocanin S., Martinova K., Antevska-Trajkova Z., Coneska-Jovanova B. Dyscratosis congenita: clinical Features and genotype analysis in Macedonian patient. Rare Disease in South-Eastern Europe November 15-17, 2012 Skopje, Macedonia.		1.0
81	Koceva S., Martinova K., Glamocanin S., Antevska-Trajkova Z., Coneska B. , Eftimov A., Dimovski A. Clinical and molecular finding in Macedonian family with Numegen Breakage syndrome. 18 th Congress of the EHA 2013, Stockholm, Sweden, June 13-16.		1.0
82	Martinova K., Coneska B. , Koceva S., Jovanovska A., Bojadgieva E. Infections during induction of remission in children with acute lymphoblastic leukemia and lymphoblastic lymphoma-comparative study. 18 th Congress of the EHA 2013, Stockholm, Sweden, June 13-16.		1.0
83	Choneska Jovanova B , Glamocanin S., Martinova K., Trajkova Antevska Z., Kocheva S., Acevska A., Bojagieva S. Necessity of blood components and granulocyte colony stimulating factor(GCSF) in children with acute lymphoblastic leukemia during intensive chemotherapy , 45 th Congress of the International Society of Pediatric Oncology, 25-28 th September 2013, Hong Kong, China, Publication only abstract.		1.0
84	Martinova K., Kocheva S., Conevska B. , Jovanovska A. Initial experience with oral iron chelator deferasirox in the treatment of patients with thalassaemia major , 8 th Balkan day of hematology, Antalya, Turkey, oct. 25, 2013.		1.0
85	Martinova K., Coneska B. , Koceva S., Jovanovska A., Bojadgieva E, Infectious during intensive treatment in acute lymphoblastic leukemia in children. Haematologica /the hematology journal 2014; Vol. 99, (suppl I):550 19 th Congress of EHA 2014, Milan , Italy.		1.0
86	Мартинова К., Чонеска-Јованова Б. , Кочева С., Јовановска А., Бојадиева Е. Инфективни компликации за време на интензивниот дел од третманот кај акутната лимфобластна леукемија во детска возраст. 5 - ти Конгрес на микробиолозите на Македонија со меѓународно учество, (плeнарно предавање), Охрид, мај 2014. Мак. Мед. Преглед, Год: 86(supl.86), стр.55.		0.5

87	Martinova K., Coneska B. , Koceva S., Jovanovska A., Bojadgieva E. Infectious events during intensive treatment in childhood acute lymphoblastic leukemia PO-0160, Arch Dis Child 2014;99:A299-A300 doi:10.1136/archdichild-2014-307384.822. The 5 th Congress of EAPS 2014, Barcelona, Spain.		1.0
88	Martinova K., Coneska B. , Koceva S., Jovanovska A., Bojadgieva E. Treatment of iron overload with deferasirox in the patients with thalassaemia major PO-0161, Arch Dis Child 2014 99:A300 doi:10.1136/archdischild-2014-307384.823. The 5 th Congress of EAPS 2014, Barcelona, Spain.		1.0
89	A. Jovanovska, S. Glamocanin, K. Martinova, Z. Trajkova-Antevska, B. Choneska , S. Kocheva Clinical outcome of children with newly diagnosed acute lymphoblastic leukemia treated in a single center in Skopje, Macedonia The 9th Regional Central-Eastern/South-Eastern European Pediatric Oncohematology Meeting, The 17th Romanian-Hungarian pediatric Oncology Meeting, october 9-11, 2014.		1.0
90	Светлана А. Кочева, Ката Мартинова, Зорица Антевска-Трајкова, Билјана Чонеска-Јованова , Александра Јовановска, Diagnosis and treatment of leukemia and malignant lymphoma in children. Oral presentation; XIX Congress of doctors of Republic of Macedonia with international participation, 1-3 October, 2015, Skopje Book of abstracts		0.5
91	Јовановска А., Гламочанин С., Мартинова К., Кочева С., Чонеска-Јованова Б. , Трајкова-Антевска З., Prediction of outcome by prednisone response in childhood acute lymphoblastic leukemia. Шести конгрес на Здружението на педијатри на Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга.		0.5
92	Мартинова К., Кочева С., Чонеска-Јованова Б. , Трајкова-Антевска З., Јовановска А., Pediatric oncologic emergencies. Шести конгрес на Здружението на педијатри на Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга (пленарно предавање).		0.5
93	Мартинова К., Кочева С., Чонеска-Јованова Б. , Јовановска А., Трајкова-Антевска З., Каранфилски О., Станковиќ С. Thalassemia in Republic of Macedonia-an overview. Шести конгрес на Здружението на педијатри на Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга.		0.5
94	Кочева С., Мартинова К., Трајкова-Антевска З., Чонеска-Јованова Б. , Јовановска А. Allogeneic hematopoietic stem cell transplantation (HSCT) in pediatric acute leukemia. Шести конгрес на Здружението на педијатри на Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга.		0.5
95	Чонеска-Јованова Б. , Гламочанин С., Мартинова К., Кацарска Р., Антевска-Трајкова З., Манева К., Кочева С., Бојациева С., Ацевска А. Use of oral propranolol for treatment of hemangiomas in childhood. Шести конгрес на Здружението на педијатри на		0.5

	Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга.		
96	Трајкова-Антевска З., Гламочанин С., Мартинова К., Чонеска-Јованова Б. , Кочева С., Јовановска А. Improvement of the health care for children with hemophilia in Republic of Macedonia. Шести конгрес на Здружението на педијатри на Република Македонија со интернационално учество, 8-11 октомври 2015, Струга.		0.5
97	Jovanovska A., Martinova K., Kocheva S., Choneska-Jovanova B. , Trajkova-Antevska Z. Acute Lymphoblastic Leukemia in Macedonia: Prognostic Factors and Treatment Outcome , The 10 th Regional Central-Eastern/South-Eastern European Pediatric Oncohematology Meeting, The 18 th Romanian-Hungarian Pediatric Oncology Meeting, The 6 th Pediatric CELG Meeting and CEPOETA Closed Workshop, Oct. 15-16, 2015, Brno, Czech Republic.		1.0
98	Kata Martinova, A. Jovanovska, B. Coneska-Jovanova , S. Kocheva, Z. Antevska-Trajkova, Experience with Acute Lymphoblastic Leukemia in Childhood: Overview on Prognostic Factors and Treatment Outcome , Po28, pp43 10 th Biennial Childhood Leukemia Symposium, april 25-26, 2016, Athens, Greece.		1.0
99	S. Kocheva, K. Martinova, B. Coneska-Jovanova , Z. Antevska-Trajkova, A. Jovanovska. L-Asparaginase Associated Toxicity During Induction Therapy For Pediatric Acute Lymphoblastic Leukemia. Abstract book P032, pp45 10 th Biennial Childhood Leukemia Symposium, april 25-26, 2016, Athens, Greece.		1.0
100	Zorica Trajkova Antevska, Sofijanka Glamocanin, Kata Martinova, Biljana Coneska Jovanova and Svetlana Kocheva. Step forward in health care for children with haemophilia in Republic of Macedonia Haemophilia (2016), 22 (suppl. 4),3-138, WFH 2016 World Congress, Orlando, USA July 24-28.		1.0
101	B. Choneska Jovanova , S. Alabakovska, K. Martinova, S. Panov, Z. Antevska Trajkova, S. Kocheva, A. jovanovska, R. Memedi. Association of Methylenetetrahydrofolat Reductase C677T and A1298C Polymorphisms with Methotrexate Induced Toxicities in Children with Acute Lymphoblastic Leukemia. Abstracts from the 48 th Congress of the International Society of Paediatric Oncology (SIOP), Dublin, Ireland, October 19-22.2016; Pediatric Blood and Cancer vol 63, issue S3, S103, November, 2016.		1.0
	Учество во меѓународен научен проект/студија Учество на национален проект	5 3	
1	Калкулоза во Македонија, заведен под број 08-1131/1 од 23.4.1992 во Министерство за наука, раководител на проектот: проф. д-р. Б. Бадиџев		3
2	Конгенитална адренална хиперплазија во Република Македонија – генетско –епидемиолошки аспекти (1995 година), Раководител на проектот: доц. д-р. М. Кочова		3

3	Градење на капацитети за згрижување на лица со хемофилија во Македонија (спонзориран од Ново Нордиск Хемофилија Фондација, Швајцарија) 2006-2009, раководител на проектот:проф.д-р.С.Гламочанин		3
4.	Twining хемофилија проект Скопје-Бон, Германија (2000-2003 година) Раководител на проектот Проф.Др.С.Гламочанин		3
5.	Improving Clinical Skills of Pediatricians to provide comprehensive child health care No 2013-1-MK1-LEO02-00332 Sub programme Leonardo Vinci, Lifelong Learning Program – Национална агенција за европски образовни програми и мобилност – 2013		3
	вкупно		149.57

СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред.бр.	Назив на активност	поен и	Вкупно поени
1	Воведување на лабораториска, клиничка или јавно-здравствена метода во областа на медицинските науки и здравството -прв пат воведена метода во државата -прв пат воведена метода во институцијата	4 2	
	Ензимска супституциона терапија кај пациенти со M.Gaucher(2006 година)		4
2	Завршена специјализација во областа на медицинските науки и здравството		
	Специјализација по педијатрија, 2000 година		2
3	Превод : -книга, дел од книга -статија (брошура)		
	Упатства за клинички третман на таласемија, второ обновено издание. Меѓународна федерација за таласемија, ноември 2008, публикацијата е печатена во 2016 година.	1	1
	Водичи за третман на хемофилија, Светска федерација за хемофилија, публикацијата е печатена во 2009 година	1	1
	Хемофилија во слики, Светска федерација за хемофилија, публикацијата е печатена во 2009 година	1	1
4	Експертска активност: евалуација стручна ревизија, супервизија, проценка на капитал, систематизација, методологија	1	
	Рецензија на труд во Македонски медицински преглед	1	1

	Клиничка или научно апликативна студија во областа на медицинските науки и здравството - раководител - учесник	2 1	
1.	Субистражувач на клиничката студија NN7008-3545 за примена на рекомбинантен фактор 8 кај деца со хемофилија на возраст од 6-12 години (спонзориран од страна на Ново Нордиск)		1
2.	Субистражувач на клиничката студија NN7008-3568 за истражување на сигурноста и ефикасноста на N8 за превенција и третман на крваречки епизоди по потреба кај пациенти со хемофилија А, под проект: ефикасноста и сигурноста на N8 во превенција и третман на крварења за време на хируршки процедури кај пациенти со Хемофилија А(спонзориран од страна на Ново Нордиск)		1
Вкупно			12

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

1	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен стручен собир	1.0	
	Секретар на Здружението за хематологија на Македонија, 2006-2008 година		1.0
	Член на Управен одбор и благајник на Здружението за хематологија на Македонија, 2008-2012 година		1.0
	Член на Управен одбор на Здружение за хематологија на Македонија од 2016 година		1.0
2	Престој во странство		
	Imperial College NHS, Professional education and opservational visit to Imperial College Heathcare NHS Trust Pediatric Department - St Mary's Hospital London 19.01-1.02.2014		0.5
	Salzburg –Philadelphia Seminar in Pediatric Hematology /Oncology (May 17-23,2002)		0.5
	3 rd European Course on Paliative Care for Children (May 24-31,2003) Warsaw, Poland		0.5
	Transfusion treatment of thalassemia and other chronic anaemias (April 20-25,2004) Antalya, Turkey		0.5
	Gaucher disease: diagnosis, treatment and monitoring (December 4-7, 2006) Warsaw, Poland		0.5
	Salzburg Chop Seminar in Pediatric Hematology and Oncology (April 27 – May 3, 2014)		0.5
3	Раководител на внатрешна организациона единица		
	Шеф на Отсек за солидни тумори		3

4	Член на комисија за избор во звање	0.2	
	Заменик член на Комисија за селекција на кандидати за вработување, 2016		0.2
5	Подготовка на национални документи (стратегии, закони или сл.)	2.0	
	Формирање на регистар за ретки болести и дефинирање на потребни лекови за терапија на лицата од регистарот во Република Македонија		2.0
6	Учество во комисии и тела на државни и други органи	1.0	
	Член на Комисија за малигни болести при ЈЗУ Клиника за детски болести - Скопје		1.0
	Одговорна за телемедицина за Детското одделение при Клиничка болница Тетово		1.0
	Член на Национална комисија за ретки болести		1.0
	Акредитиран испитувач за спроведување на стручен испит на здравствени работници со високо образование, за добивање лиценца за работа (2012-2014)		1.0
	Акредитиран испитувач за спроведување на стручен испит на здравствени работници со високо образование, за добивање лиценца за работа (2014-2016)		1.0
	Член на испитна комисија за полагање на прв дел од стручен испит при Лекарската комора		1.0
7	Награда за стручни постигнувања од струкова организација	3	
	Самостоен	1	
	Учесник во тим		
	Благодарница за активно учество и извршување на целите и задачите на Македонското лекарско друштво (07.04.2012)		3
Вкупно			20.2

Професионални референци на кандидатот за избор во звање	Поени
Наставно – образовна дејност	145.56
Научно – истражувачка дејност	149.57
Стручно – апликативна дејност	12
Дејности од поширок интерес	20.2
ВКУПНО	327.33

Рецензентска комисија:

Проф. д-р Стојка Фуштиќ, с.р.

Проф. д-р.Ацо Костовски, с.р.

Проф. д-р. Ката Мартинова, с.р.

Доц. д-р Светлана Кочева, с.р.

Доц. д-р Аспазија Софијанова, с.р.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатите, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Билјана Чонеска Јованова

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатот од почетокот на кариерата до денес, Комисијата заклучи дека д-р Билјана Чонеска Јованова поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да бидат избрана во звањето доцент по предметот педијатрија на Медицинскиот факултет.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, д-р Билјана Чонеска Јованова да биде избрана во звањето доцент по предметот педијатрија на Медицинскиот факултет.

Рецензентска комисија:

Проф.д-р Стојка Фуштиќ с.р.

Проф.д-р.Ацо Костовски с.р.

Проф.д-р. Ката Мартинова с.р.

Доц.д-р Светлана Кочева с.р.

Доц. д-р Аспазија Софијанова с.р.

До
 НАСТАВНО-НАУЧНИОТ СОВЕТ НА
 МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО
 СКОПЈЕ

ПРИГОВОР

**на Рефератот на Рецензентската комисија за избор во звањето ДОЦЕНТ
 по предметот Хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во
 Билтен бр. 1143 од 31.3.2017 година**

Во **Рефератот** на Рецензентската комисија за избор во звањето ДОЦЕНТ по предметот Хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во **Билтен бр. 1143** од 31.3.2017 година, **содржани се неправилности**, со кои е повреден Законот за високото образование и Правилниот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје. Поради тоа, го поднесувам овој Приговор, согласно со членовите 52 и 132 од Законот за високото образование и во согласност со член 51 од Правилниот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј “ во Скопје (во понатамошниот текст: Правилник за избор во звања).

Со Рефератот на Рецензентската комисија за избор во звањето ДОЦЕНТ по предметот Хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1143 од 31.3.2017 година, сторени се следниве неправилности:

I. РЕЦЕНЗЕНТСКАТА КОМИСИЈА ИЗВРШИЛА НЕПРАВИЛНО БОДУВАЊЕ НА КАНДИДАТОТ Н.СОП Д-Р Р.ЧОЛАНЧЕВСКИ

Во Образецот кон Извештајот, во делот кој се однесува на н.сop. д-р Ристо Чоланчевски, кого Рецензентската комисија го предлага да биде избран за доцент, извршено е неточно бодување на активностите на кандидатот, и тоа:

Наставно - образовна дејност

- Активноста одржување на вежби според ЕКТС (реден број 2) со број на активности 160 е бодувана неправилно со 6,4 поени, наместо правилните 4,8 поени ($160 \text{ вежби} \times 0,03 = 4,8 \text{ поени}$)
- Активноста менторска настава за здравствена клиничка практика според ЕКТС (реден број 3) со број на активности 520 е бодувана неправилно со 41,6 поени, наместо правилните 31,2 поена ($520 \text{ активности} \times 0,06 = 31,2 \text{ поени}$).
- Активноста одржување на вежби Хирургија според старата настава (реден број 1) со број на активности 1380 е бодувана неправилно со 55,2 поена, наместо правилните 41,4 поени ($1380 \text{ вежби} \times 0,03 = 41,4 \text{ поени}$).
- Активноста одржување на вежби Хируршка пропедевтика според старата настава (реден број 2) со број на активности 450 е бодувана неправилно со 18 поени, наместо правилните 13,5 поени ($450 \text{ вежби} \times 0,03 = 13,5 \text{ поени}$)
- Активноста одржување на вежби за стоматолози според старата настава (реден број 3) со број на активности 690 е бодувана неправилно со 27,6 поени, наместо правилните 20,7 поени ($690 \text{ вежби} \times 0,03 = 20,7 \text{ поени}$)

Со ваквата неправилност, на кандидатот д-р Чоланчевски неправилно му се додадени 37,2 поена.

Со корекција на констатираните неправилности на поените за подрачјето наставно-образовна дејност вкупниот број на поени на н.сор.д-р Р. Чоланчевски за наставно-образовна дејност, треба да се намали за 37,2 поени, по што таа ќе изнесува **113,36 поени** (а не 150,56, како што стои во оспорениот Реферат).

Научноистражувачка дејност

- Како трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор му се бодирани сите приложени 27 трудови, но тоа е неправилно за следниве трудови:
 - Трудот со реден број 1.1 објавен во Acta Chirurgica Macedonica (имено ова списание не е со меѓународен уредувачки одбор)
 - Трудовите со редни броеви 1.8, 1.11, 1.12, сите објавени во 2009 година во Acta Morphologica (ова списание има меѓународен уредувачки одбор по 2011 година)
 - Трудовите со реден број 1.17 и 1.18 објавени во Medicus (ова списание не е со меѓународен уредувачки одбор).

Со ваквата неправилност, на кандидатот д-р Чоланчевски неправилно му се додадени 7,2 поена.

Со корекција на констатираните неправилности на поените за подрачјето научноистражувачка дејност, вкупниот број на поени на н.сор.д-р Р. Чоланчевски за научноистражувачка дејност треба да се намали за 7,2 поена, по што таа ќе изнесува **109,8 поени** (а не 117, како што стои во оспорениот Реферат).

Според погоре укажаното, вкупната активност на кандидатот н.сор д-р Ристо Чоланчевски треба да биде бодирана со 113,36 поени за наставно-образовна дејност, 109,8 поени за научноистражувачка дејност и 10 поени за стручно-апликативна дејност, или **ВКУПНО 233,16 поени (наместо 277,56 поени).**

Евидентно е дека севкупната активност на пријавениот кандидат според Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на

Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Комисијата неточно ја бодувала, т.е. не ги почитувала Критериумите за избор во звања (Анекс 1).

II. РЕЦЕНЗЕНТСКАТА КОМИСИЈА НЕ ДАЛА НИКАКВО ОБРАЗЛОЖЕНИЕ ВРЗ ОСНОВА НА КОИ КРИТЕРИУМИ ГИ ПРЕДЛОЖИЛА ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ - ДОЦЕНТ КАНДИДАТИТЕ Н.СОР. Д-Р ВЕНКО ФИЛИПЧЕ И Н.СОР. Д-Р РИСТО ЧОЛАНЧЕВСКИ

Во Рефератот објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ бр. 1143 од 31.3.2017, Комисијата позитивно ја вреднувала и ја оценила дејноста на сите наведени кандидати, но **не дала образложение врз основа на кои критериуми ги предложила за избор во звање -ДОЦЕНТ кандидатите н.сор. д-р Венко Филипче и н.сор. д-р Ристо Чоланчевски**, давајќи им предност пред мене, и покрај тоа што од Извештајот јасно се гледа дека сум супериорна во однос на двајцата предложени кандидати во поглед на секој од критериумите за избор (наставно-образовна дејност, научно истражувачка дејност и стручно-апликативна дејност).

Според објавениот Реферат, мојата севкупна активност е бодувана со 755,628 поени, а активноста на предложените кандидати со значително помалку поени, и тоа активноста на кандидатот н.сор. Ристо Чоланчевски со 277, 56 поени (по исправка на неправилностите, таа треба да биде бодувана со 233,16 поени), а активноста на кандидатот н.сор.д-р Венко Филипче со вкупно 418,51 поен. Особено е драстична разликата со предложениот кандидат н.сор.д-р Р.Чоланевски, кој има три пати помалку поени од моите. Забележливо е дека овој кандидат (н.сор. Р.Чоланчевски) има најмал број поени од сите 8 кандидати од овој конкурс, а е предложен за избор.

Комисијата треба да образложи кои биле причините таа да ги фаворизира предложените кандидати, во однос на оние што се подобро рангирани. Со избирање на кандидат кој не е најдобро рангиран, целокупниот систем на оценка на кандидатите преку поени за нивната активност станува беспредметен и бесмислен. Научната чесност налага да се наведат причините за донесената одлука.

Рецензентската комисија била должна да образложи зошто ги предлага д-р Филипче и д-р Чоланчевски, и покрај тоа што тие имаат послаби референци од мене и во поглед на научноистражувачката дејност која е еден од критериумите за избор, предвидени во чл. 125, ст. 2 од Законот за високото образование. Практично, јас имам повеќе поени од предложените кандидати н.сор. д-р Р.Чоланчевски и н.сор д-р В.Филипче, а сепак ним им е дадена предност.

Поради сето погоре наведено, и предлагам на Рецензентската комисија да ги отстрани сторените неправилности во Извештајот и да ме предложи мене како подобро рангиран кандидат по сите критериуми за избор во звањето доцент по предметот Хирургија на Медицинскиот факултет, наместо кандидатите н. сор. д-р Венко Филипче и н. сор. д-р Р.Чоланчевски.

Подносител на приговорот

Н. сор. д-р Катерина Касапинова с.р.

До

Наставно-научниот совет на

Медицинскиот факултет во Скопје

Предмет: Одговор на Приговорот поднесен од страна на н.сор.д-р Катерина Касапинова во врска со заклучокот на Рефератот за избор на два наставника во сите звања по предметот хирургија, објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, бр. 1143 од 31.3.2017 година.

Во врска со Приговорот од заклучокот на Рецензентската комисија доставен од н.сор.д-р Катерина Касапинова, Рецензентската комисија го разгледа Приговорот истиот и го дава следниов

О д г о в о р

Во однос на наводот од Приговорот за бодирањето на н.сор.д-р Ристо Чоланчески во делот за наставно-образовната дејност, Рецензентската комисија целосно го отфрла, бидејќи кандидатот е правилно бодиран согласно со Анекс 1 од Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник број 274/13). Рецензентската комисија смета дека нема основ за корекција на бодовите од наведената точка од наставно-образовната дејност за кандидатот н.сор.д-р Ристо Чоланчески.

Во однос на наводот од Приговорот за бодирањето на н.сор.д-р Ристо Чоланчески во делот за научноистражувачката дејност, реден број 1 (трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор), Рецензентската комисија делумно го прифаќа. По направените корекции во бодирањето на трудовите под реден број 1.1, 1.8, 1.11 и 1.12, вкупниот број на бодови од научноистражувачката дејност на кандидатот н.сор.д-р Ристо Чоланчески, се коригира од 117 и изнесува **112,2 бода**.

Рецензентската комисија би сакала да истакне дека во текот на изготвувањето на заклучокот на Рефератот за избор на два наставника во сите звања по предметот хирургија во целост се придржуваше до сите одреби предвидени со Законот за високото образование, Статутот на Универзитетот „Св.

Кирил и Методиј“ во Скопје и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник број 274/13).

Согласно со претходно изнесеното, Рецензентската комисија заклучи дека корекцијата на бодовите на кандидатот н.сор.д-р Ристо Чоланчески битно не влијаат на донесениот заклучок во Рефератот за избор на два наставника во сите звања по предметот хирургија, објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, бр. 1143 од 31.3.2017 година, и воедно Рецензентската комисија ГО ПОТВРДУВА ЗАКЛУЧОКОТ во Рефератот, односно на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет му предлага н.сор.д-р Венко Филипче и н.сор.д-р Ристо Чоланчески да бидат избрани во звањето ДОЦЕНТ по предметот хирургија.

Членови на Рецензентската комисија

Проф. д-р Илија Панговски с.р.

Проф. д-р Горан Кондов с.р.

Проф. д-р Слободан Ристовски с.р.

Доц. д-р Светозар Антовиќ с.р.

Доц. д-р Христијан Костов с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА АСИСТЕНТИ ДОКТОРАНДИ ПО ПРЕДМЕТОТ
ПЕДИЈАТРИЈА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 132 од Законот за високото образование (“Службен весник на Република Македонија” број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 99/2009, 115/2010, 17/2011, 51/2011, 123/2012, 15/2013, 24/2013, 41/2014, 116/2014, 130/2014, 10/2015, 20/2015, 98/2015 и 154/2015), а во врска со членовите 9, 42, 46 и 48 од Правилникот за критериумите и постапката во избор за наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник бр. 274/13), Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата III редовна седница одржана на 7.3.2017 година, донесе Решение за избор на 9 асистенти докторанди по предметот ПЕДИЈАТРИЈА на Медицинскиот факултет во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, во согласност со конкурсот објавен во весниците Утрински весник, Дневник и во Коха од 20.2.2017 и исправката објавена на 24.2.2017 година, со формирана Рецензентска комисија во состав: проф. д-р Зоран Гучев, доц. д-р Соња Бојациева, доц. д-р Татјана Јаковска.

На конкурсот се пријавија: **д-р Ивана Марин Арнаудова Даневска, м-р сци.д-р Ирена Методи Чакалароска и д-р Орхидеја Стомнароска-Дамчевски.**

Кандидатката **д-р Орхидеја Стомнароска Дамчевски** ги повлече документите од конкурсот.

По разгледувањето на доставените документи на кандидатите, Рецензентската комисија го донесува следниов

ИЗВЕШТАЈ**Биографски податоци**

Д-р Ивана Марин Арнаудова Даневска

Родена е 1977 год. во Охрид, каде што завршила основно училиште со одличен успех. Средно училиште, Природно-математичка гимназија има завршено исто така во Охрид, во 1995 година, со одличен успех. Во учебната 1995/1996 год. се запишала на Медицинскиот факултет во Скопје и го завршила во 2001 год. со висок среден успех (8,67).

Од октомври 2002 до ноември 2003 г. работи како доктор на медицина во ПЗУ „Прим. Д-р Љиљана Арнаудова“ во Охрид, а потоа волонтирала во Медицинскиот центар во Струга сè до Февруари 2006 година кога се вработила во истата установа. Во октомври 2004 год. започнала специјализација по педијатрија, а специјалистичкиот испит го положила во април 2009 год. Од февруари 2010 год. работи како лекар специјалист педијатар во Институтот за белодробни заболувања кај децата во Скопје и е вклучена во севкупната работа на Институтот (амбулантска, болничка и кабинетска).

Ќе запише трет циклус – докторски студии на следниот конкурс.

Стручна дејност

Кандидатката д-р Ивана Арнаудова Даневска се одликува со трудољубивост и исполнителност како лекар. Пројавува интерес за стручна работа и усовршување од почетокот на нејзината работа.

Успешно завршила обука од областа на интензивната нега и терапија на Педијатриската клиника во Љубљана, Р Словенија, како и од областа на цистичната фиброза на Институтот за мајка и дете – „Д-р Вукан Чушиќ“ во Белград, Р Србија.

Од 2016 година работи како специјалист-педијатар во Центарот за цистична фиброза при Институтот за белодробни заболувања кај децата. Исто така, вклучена е во тимот за бронхоскопија во истата институција.

Наставно-научна дејност

Д-р Ивана Арнаудова Даневска е активно вклучена во наставно-научната дејност на Институтот за белодробни заболувања кај децата преку стручни презентации.

Била учесник на повеќе конгреси и семинари од областа на педијатријата во земјата и во странство.

Го владее англискиот јазик и има сертификат од Cambridge English-B2.

Има добро познавање и на италијанскиот јазик.

Кандидатката е член на Здружението на педијатри на Македонија, Македонското здружение за алергологија и клиничка имунологија, Македонско респираторно здружение и European Respiratory Society.

Листа на објавени трудови:

Во продолжение се наведени нерецензираните трудови на кандидатката:

1. Бошковска К., Петрушевска Л., Дилберовска М., Дацевски Д., Попова Г., **Арнаудова И.** Корелација на Quantiferon TB Gold тестот и туберкулинскиот кожен тест во дијагнозата на латентна туберкулозна инфекција (ЛТБИ) во детската возраст. Конгрес на респираторна медицина на Република Македонија, Здружение на пулмологи на Република Македонија, 6-9 октомври 2016, Зборник на апстракти 87.

Во трудот, авторите ја обработуваат улогата на IFN- γ во дијагностицирање на латентната туберкулозна инфекција со цел намалување на употребата на непотребната медикаментозна превенција.

2. Boskovska K, Naceva-Fustik S, Petrusevska-Kolekevskа L, Dilberovska M, Dacevski D, Popova G, **Arnaudova I**, Role of Quantiferon TB Gold test in diagnosis of Latent Tuberculosis infection (LTBI) in childhood and its correlation with Tuberculin skin test, Acta morphol. 2015 ; Vol.12(2): 32-36

Во трудот, авторите даваат осврт на употребата на Quantiferon TB Gold test кој може да биде алтернативна алатка за туберкулинскиот кожен тест во дијагнозата на туберкулозата во земјите каде што е широко распространета вакцинацијата за BCG.

3. Попова Г. Илиевска Т. Бошковска К. **Арнаудова И.** Стевиќ В. Дали микробиолошкиот наод секогаш бара антибиотски третман? 6. Конгрес на педијатрите на Република Македонија со

меѓународно учество, 8-11 октомври 2015, Струга, Република Македонија.

Во трудот се обработуваат податоци од кои може да се заклучи дека бактериската изолација не е сама за себе показател за потребата од антибактериска терапија.

4. **Стевиќ В. Арнаудова И.** Илиевска Т. Попова Г. Бошковска К. Застапеност на најчестите респираторни вируси како причинители за долгореспираторни инфекции кај децата, 5. Конгрес на Македонското респираторно здружение со меѓународно учество, 26-29 септември 2012, Охрид, Република Македонија, Книга на апстракти 84.

Во трудот се дава осврт на застапеноста на најчестите вирусни инфекции (Adenovirus, RSV, Influenza A и B, Parainfluenza 1,2,3), одредени со серолошка дијагностика, како причинители за долгореспираторен инфект кај хоспитално лекувани деца во Институтот за белодробни заболувања кај децата.

5. **Арнаудова И.** Стевиќ В. Илиевска Т. Попова Г. Бошковска К. Застапеност на *Legionella pneumophila* како причинител за долгореспираторни инфекции кај децата, 5. Конгрес на Македонското респираторно здружение со меѓународно учество, 26-29 септември 2012, Охрид, Република Македонија, Книга на апстракти 84.

Во трудот се дава осврт на застапеноста на *Legionella pneumophila*, одредена со серолошка дијагностика, како причинител за долгореспираторен инфект кај хоспитално лекувани деца во Институтот за белодробни заболувања кај децата.

6. Костадинова С. Бошковска К. Стевиќ В. **Арнаудова И.** Ексхалиран NO во детската астма, 5. Конгрес на педијатрите на Република Македонија со интернационално учество, 5-9 октомври 2011, Охрид, Република Македонија, Книга на апстракти 499

Во трудот се дава осврт на одредувањето на ексхалираниот азотен оксид како брз, едноставен и корисен тест во мониторирањето и третманот на астмата во детството.

М-р сци.д-р Ирена Методи Чакалароска

Родена е 1977 год. во Скопје, каде што завршила основно училиште со одличен успех. Средно училиште, општа гимназија има завршено исто така во Скопје, во 1996 година, со одличен успех. Во учебната 1996/1997 год. се запишала на Медицинскиот факултет во Скопје и го завршила во 2002 год. со висок среден успех (9,00).

Од септември 2002 до февруари 2005 год. волонтирала на Клиниката за детски болести во Скопје, а потоа до март 2006 год. работи на определено време во ИЦЕИМ-МАНУ, како помлад асистент-истражувач. Од мај 2007 до декември 2008 волонтирала во Институтот за белодробни заболувања кај децата - Козле во Скопје, каде што потоа се вработила на неопределено време.

На магистерски студии по медицина, педијатрија, на Медицинскиот факултет во Скопје, се запишала во октомври 2002 и има завршени 4 семестри и положени сите испити со висок просек (10,0). Под менторство на проф.д-р Нада Поп-Јорданова, на ден 14.8.2008 год. го одбранува магистерскиот труд со наслов „Влијанието на биофидбекот врз когнитивните перформанси кај средношколци” и се стекнала со називот магистер на медицински науки.

Специјализација по педијатрија започнала во мај 2010 год, а ја завршила во јуни 2016 година.

Ќе запише трет циклус – докторски студии на следниот конкурс.

Стручна дејност

Кандидатката м-р сци. д-р Ирена Методи Чакалароска се одликува со трудољубивост и исполнителност како лекар. Пројавува интерес за стручна работа и усовршување од почетокот на нејзината работа.

Од 2016 година работи како специјалист-педијатар во Центарот за цистична фиброза при Институтот за белодробни заболувања кај децата-Козле. Исто така, вклучена е во тимот за бронхоскопија во истата институција.

Наставно-научна дејност

М-р сци. д-р Ирена Методи Чакалароска е активно вклучена во наставно-научната дејност во Институт за Белодробни заболувања кај децата-Козле преку стручни презентации.

Била учесник на повеќе конгреси и семинари од областа на педијатријата во земјата и во странство.

Го владее англискиот јазик и од 1995 год. поседува сертификат за FCE (certificate grade-B) –University of Cambridge.

Кандидатката е член на: Здружението на педијатрите на Македонија, Македонското респираторно здружение и ERS.

Листа на објавени трудови:

Во продолжение се наведени рецензираните трудови на кандидатката:

1. Comparison of Biofeedback Modalities for Better Achievement in High School Students. Maced J Med Sci, published on Nov 25 2008 as doi: 10.3889/MJMS.1857-5773.2008.0020

Во овој труд, прикажани се резултатите од пилот-студија, во која се споредуваат ефектите на три биофидбек методи (EEG- Peak Achievement Trainer; EDR-Electrodermal Response biofeedback; HRV-Heart rate Variability biofeedback) врз когнитивните способности на здрави средношколци на возраст од 16 до 18 години. Вкупно беа вклучени 50 ученици, поделени во три групи, Како психометриски тестови беа користени: Trail Making Test (form A and form B), како и броеви- напред и назад. Обата теста беа изведувани пред и по завршувањето на циклусот тренинзи со биофидбек методите. Добиените податоци покажаа дека EEG-PAT биофидбек методата може успешно да се примени за

подобрување на концентрацијата и вниманието и нешто во помала мера за подобрување на краткотрајната меморија. HRV-биофидбек методата покажа скромно подобрување (само во бројки напред), а EDR-биофидбек методата во испитуваната група не покажа сигнификантно подобрување во концентрацијата и вниманието во краткотрајната меморија.

2). Biofeedback modalities for better achievement in high school students. Revista Espagnola de Neuropsicologia 10, 1:97-101 (2008) Symposium X

Во овој труд е даден осврт за примена на три различни вида биофидбек методи и нивното позитивно влијание врз постигнувањата кај здрави средношколци.

2. α and π glutathione transferases as a markers of tubular cells dysfunction in acute renal failure patients. International Journal of Scientific & Engineering Research, Volume 7, Issue 3 March 2016 (ISSN 2229-5518)

Во оваа студија беа испитувани нивоата на ензимите α и π -глутатион трансферази во урина кај 22 испитаника со АБИ (Акутна бубрежна инсуфициенција). 15 од испитаниците беа со ренална исхемиска траума, а 7 со акутна обструктивна нефропатија. Нивото на ензимите во урина беше испитувано квантитативно со методата quantitative EIA (Biotrin Int.LTD) во $\mu\text{g/l}$. Примероци на урина беа земани третиот, деветтиот ден и два месеца по прием во болница. Во заклучокот се наведува дека иследувањето на нивото на овие ензими во урината се сензитивен маркер за клиничка евалуација на реналното тубуларно оштетување. Во двете групи на пациенти по два месеца, нивоата на ензимите се намалуваат и стабилизираат. Перзистентно покачени нивоа на π -GST во урина кај неколку од пациентите со обструктивна АБИ може да укаже на посериозно бубрежно оштетување и развој на хронична нефропатија.

3. Antioxidant Status in Haemodialysis Patients. International Journal of Scientific & Engineering Research, Volume 7, Issue 3 March 2016 (ISSN 2229-5518)

Целта на оваа студија е да се покаже промената на серумските реактивни кислородни елементи (reactive oxygen species- ROS), искажана преку промена на нивото на серумскиот тотален антиоксидантен статус (S-TAS)

кај пациенти на хемодијализа. Тоталниот серумски антиоксидантен статус беше детерминиран спектрофотометриски употребувајќи ги Perkin Elmer, UV/VIS и LAMBDA 2S анализери. Во студијата беа вклучени вкупно 26 пациенти (12 со акутна бубрежна инсуфициенција и 14 со хронична бубрежна инсуфициенција). Серум од пациентите беше земен пред започнување на хемодијализата, после првата завршена хемодијализа и по петдневен антиоксидантен третман со amp. Multibionta R инфузионо (1 amp 10 ml содржи: vitA 3000 IE 1,65 mg, Vit B1 10 mg, Nicotinamid 40 mg, Dexpanthenol 25 mg, Vit B6 15 mg, Vit C 100 mg, VitE 5mg). Намалување на вредноста на S-TAS, во однос на првичната прехемодијализна вредност имаше кај 22 пациенти. Висока прехемодијализна вредност на S-TAS имаше кај 23 пациенти. Кога нивото на аскорбинска к-на е намалено, намален е и капацитетот на vitE радикалите да се врзат со ROS. Заклучокот на авторите е дека кај хемодијализираните пациенти потребна е алиментарна суплементација со антиоскиднатни материи, пред се аскорбинска к-на, за да се потенцира антиоксидантното дејство.

4. Croup Sy во детската возраст. 17. Конгрес на лекарите во македонија со меѓународно учество, Охрид, октомври 2007; усно изнесување, Зборник на апстракти, стр. 90;

Во овој труд се дава осврт на најчестите причинители на субглотилен ларингит кај деца хоспитализирани во Институтот за белодробни заболувања кај децата-Козле на Ц 1 -оддел, во период од една година.

5. Бронхиолитис на одделот за интензивна терапија. 17. Конгрес на лекарите во Македонија со меѓународно учество, Охрид, октомври 2007; усно изнесување, Зборник на апстракти, стр 90;

Во овој труд се дава осврт на најчестите причинители на бронхиолит кај деца хоспитализирани во Институтот за белодробни заболувања кај децата-Козле на Ц 1- оддел, во период од една година.

6. Како да го подобриме вниманието кај учениците. Образовни рефлексии. Април 2005.

Овој труд ги прикажува резултатите од спроведување на прогресивна студија со примена на биофидбек метода- Peak Achievemnt Trainer (PAT) за подобрување на когнитивните перформанси кај здрави средношколци.

7. Peak Achievement Training: a new form of neurofeedback. 5th Kongres Neurologije i Psihijatrije razvojnog doba Srbije i Crne Gore. 2005 April, Beograd, Srbija i Crna Gora.

Прикажани се првични резултати и очекувања од новоприменетата биофидбек PAT (Peak Achievement trainer) метода во подобрување на концентрацијата кај здрави средношколци.

8. Етиолошка процена на главоболките во детската возраст. 3. Конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, септември 2003; S/128.

Во трудот се анализирани податоците од картони на 96 деца во периодот од 1997 до 2001 година во Диспансер за педијатрија-Воена болница - Скопје, кои се јавиле на преглед заради подолготрајна главоболка. Од нив, 66 деца биле во предучилишна возраст, а 30 биле ученици. Кај сите деца се направени лабораториски иследувања и офталмолошки преглед, кај 52 деца ЕЕГ, кај 6 деца КТМ и кај 2 деца МРИ на ЦНС. Кај 2 од децата бил дијагностициран аденом на хипофиза, кај 1 дете хипертензија, кај 12 деца синусит, а кај 15 деца рефрактерни аномалии.

9. Вирусните пневмонии во детството предизвик за педијатарот во примарна здравствена заштита - приказ на случаи. 3. Конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, Охрид, септември 2003; I/054.

Во овој труд се обработени податоци на деца со дијагностицирана пневмонија во период од еден месец (март-април 2003), со осврт на најчестата вирусна етиологија во тој период од годината.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Комисијата детално ги разгледа доставените документи. Врз основа на направениот увид, како и врз основа на бодирањето, Комисијата заклучи дека двете кандидатки ги исполнуваат условите за избор во звањето асистент докторанд.

Почитувајќи ги овие правила, бодовните листи како и врз основа на познавањето на развојниот пат на пријавените кандидатки, Комисијата има особена чест, до Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, за избор во звањето асистент докторанд по предметот педијатрија да ги предложи: **д-р Ивана Марин Арнаудова Даневска** и **м-р сци. д-р Ирена Методи Чакалароска**.

Рецензентска комисија :

Проф. д-р Зоран Гучев, с.р.

Доц. д-р Соња Бојациева, с.р.

Доц. д-р Татјана Јаковска, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КАРАКТЕРОТ И ТЕМПЕРАМЕНТОТ КАКО ПРЕДИКТИВНИ ФАКТОРИ ЗА ПОЈАВАТА И ЗА ИСХОДОТ НА ТРЕТМАНОТ НА УНИПОЛАРНО ДЕПРЕСИВНО РАСТРОЈСТВО “ ОД М-Р СТОЈАН БАЈРАКТАРОВ, ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет / институт во Скопје, на седницата одржана на 7.3.2017 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Стојан Бајрактаров со наслов „Карактерот и темпераментот како предиктивни фактори за појавата и за исходот на третманот на униполарно депресивно растројство“, во состав: проф. д-р Бранислав Стефановски (претседател), проф. д-р Антони Новотни (ментор), проф. д-р Весна Герасова Пејоска(член), проф. д-р Анита Арсовска (член) и проф. д-р Милка Здравковска (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Стојан Бајрактаров, со наслов „Карактерот и темпераментот како предиктивни фактори за појавата и за исходот на третманот на униполарно депресивно растројство“, содржи 109 страници компјутерски обработен текст во фонт Georgia, со 1.15 проред и големина на букви 12, со 146 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 10 глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Првата глава од докторската дисертација е воедно и воведот на докторската дисертација. Во воведот на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатот укажува дека униполарното депресивно растројство (УДР) е едно од најчестите психички нарушувања во општата популација, односно како најчесто растројство на расположението често е поврзано со значителни сериозни симптоми и дисфункционалност. Кандидатот прави историски осврт на разбирањето на етиологијата на начините на третман на депресивното растројство, од осврт од почетокот на пишаните медицински списи од списите од Месопотамија до денешните современи приоди. Потоа, кандидатот ги образложува карактеристиките на униполарното депресивно растројство (УДР), како еден од најчестите психички нарушувања во општата популација, односно како најчесто растројство на расположението кое често е поврзано со значителни сериозни симптоми и дисфункционалност. Тоа може да се појави како една епизода или како повторливи, рекурентни епизоди.

Во воведот се образложени и ставовите за прогнозата за оздравување од акутна епизода кој според светски критериуми е добра, односно дека три од четири пациенти во текот на животот доживуваат повторување на епизодите, со различни степени на резидуални симптоми помеѓу епизодите. Наведени се ризик-факторите, со посебен осврт на значењето на карактеристиките на личноста за појавата на депресивното растројство. Во воведот се образложени и други супсиндромни состојби на појава на депресивна симптоматологија, како и коморбидни состојби. Образложени се современите ставови за етиологија и патогенеза на депресивното растројство, како и општоприфатеното мислење помеѓу научната заедница, како и помеѓу практичарите дека рекурентното депресивно нарушување е хронична болест, со високи стапки на рецидиви и хроничитет, но исто со добра прогноза и со висок процент на квалитетни ремисии. Резултатите од неколку епидемиолошки и клинички студии покажуваат различни вредности во однос на карактеристиките и времетраењето на епизодите кај пациенти со рекурентно депресивно растројство. Кандидатот ги елаборирал и современите добро утврдени протоколи за третман на УДР, базирани на медицина заснована на докази. Од посебна важност е соодветен третман на депресивното растројство, и тоа најчесто комбиниран медикаментозен и психотерапевтски третман. Прифатен став, кој е добиен како резултат во многу испитувања, е дека околу 2/3 од пациентите со депресивно растројство кои користат антидепресивни лекови ќе имаат позитивен одговор на терапијата и ќе имаат квалитетна ремисија, а според повеќе студии околу половина третирани пациенти со депресивно растројство ќе бидат речиси без симптоми по неколкунеделен третман.

Во третиот дел на воведот се анализирани епидемиолошките карактеристики на депресивното растројство, вклучително преваленцата и инциденцата, а во четвртиот дел се анализирани демографски карактеристики кои се доста значајни во однос на појавата и карактеристиките на депресивното растројство, како возраста, полот, социоекономскиот и брачниот статус.

Во петтиот дел на воведот е анализирана поврзаноста на карактеристиките на личноста со психичките растројства, односно со депресивното растројство. Многу етиолошки модели на депресија се изнесени, а меѓу најдискутираните фактори на ризик се карактеристиките на личноста. Образложен е мултифакторијалниот пристап, како и Клонингеровата теорија на личноста со неговата поделба на повеќе карактеристики на карактерот и темпераментот. Тој ја развива својата теорија како психобиолошки модел на личноста, според која е анализирана поврзаноста на димензиите на темпераментот и карактерот со појавата на депресивното растројство. Со овој модел како заднина, целта на овој труд ќе биде да даде докази за претпоставките дека карактеристиките на личноста, во однос на темпераментот и карактерните црти, како и дисфункционалните ставови, се поврзани со предиктивност на појавата на депресивното растројство, како и на резултатот на антидепресивниот третман. Анализирани се поставките на Клонингер дека меѓусебната интеракција на сите димензии на личноста може да влијаат на ранливоста кон депресија. Темпераментот во голема мера е генетски определен и конфигурира автоматски бихевиорални одговори. Се состои од четири наследни димензии кои се видливи од раното детство и вклучува процедурално и несвесно учење. Тие се означени како: барање на новини (НС), избегнување на штета (ХА),

зависност од награда (РД) и упорност (П). Сите овие карактеристики се поврзани со одредени невротрансмитери.

Од друга страна, образложена е и поставката на Клонингер за карактерот кој се развива во текот на онтогенезата со големо влијание од социјалните фактори. Карактерот ги регулира когнитивните процеси на сетилна перцепција и емоции кои се насочени од темпераментот. Се состои од следниве димензии: самонасоченост (СД), кооперативност (ЦО) и себенадминување (СТ). Овие димензии се повеќе детерминирани од животната средина отколку што се наследени.

Во оваа глава е анализирана и поврзаноста на димензиите на темпераментот и карактерот со појавата на депресивното растројство. Даден е осврт дека моделот на личноста според Cloninger е доста соодветен за клиничка употреба како во процесот на процена на ризикот за појава на депресивно растројство, така и во процесот на планирање на соодветен антидепресивен третман, што е поврдно со релевантни научни студии, посебно кај пациенти со униполарно депресивно растројство.

Оправданоста на истражувањето и мотивот за истражувањето се изнесени во **втората глава**, е недостигот на вакво истражување во нашата земја и можноста да се продлабочи знаењето за етиологијата на депресивното растројство, како и подобрувањето на пристапите кон третманот на истото. Како посебен мотив се наметнува и потребата за подобро разбирање и истражување како на клиничките аспекти, така и на јавноздравствените аспекти на ова растројство, кое како и во современите општества е сè пораширено и во нашата земја. Можноста за подобро разбирање на предиктивните фактори може да води кон подобри и поефикасни превентивни програми, кои би го намалиле негативното влијание што ова растројство го има како на индивидуално, така и на национално ниво.

Во **третата глава** се изложени целите на истражувањето. Целите на ова истражување се:

Цел 1: Анализа на потенцијалните показатели како предиктори на појавата на УДР.

Цел 2: Анализа на потенцијалните показатели како предиктори на исходот на третманот на УДР.

Цел 3: Анализа на влијанието на антидепресивниот третман врз карактеристиките на личноста со униполарно депресивно растројство.

Цел 4: Формулирање на препораки за соодветни дијагностички и терапевтски процедури во однос на карактеристиките на личноста кај лицата со УДР.

Во **четвртата глава** се прикажани материјалите и методите на ова истражување. Ова истражување беше спроведено во Универзитетската клиника за психијатрија во Скопје, во период од две години, а беше организирано како “case control” студија.

Три прашалници беа користени во ова истражување:

- општиот прашалник, кој содржи податоци за генерациите на лицето, за социјалниот статус, за историјата на менталната состојба, за сегашната ментална состојба, како и за минатиот и сегашниот третман;

- Beck-ов прашалник за депресивни симптоми, како сет од 21 прашање кои испитаникот ги одговара со цел да се процени присуството и сериозноста на депресивните симптоми. Тие се проценуваат со четири точки на градациона скала од 0 до 3, врз основа на тежината на секое прашање.

Димензиите на личноста се детектирани и измерени со помош на специјален прашалник насловен како **TCI (Temperament and Character Inventory)**, кој како инструмент за предиктивност на појавата и на резултатот на третманот на депресивното растројство е доста употребуван во научноистражувачки цели. Темперамент и карактер инвентарот (ТЦИ) е прашалник за особените на личноста создадена од страна на Клонингер и неговите соработници. Character Inventory-R (TCI-R) е 240-ајтемски самооценувачки прашалник, со потврдни и одречни одговори. Тој е наменет за проценка на индивидуалните разлики на основните димензии на темпераментот и карактерот. Критериуми за вклучување за лицата во испитувана група е дијагностицирано униполарно депресивно растројство, дијагностицирана како Ф 32 или Ф 33 според МКБ 10, дијагностициран со скор на Бековата скала за депресија повисок од 19. Лицата од оваа група се на возраст од 20 до 60 години, со еднаква родова застапеност како и контролната група, како и слични други социодемографски карактеристики. Критериуми за исклучување беа: присуство на одреден значен коморбидитет, вклучително биполарно афективно растројство, манично растројство, психоорганицитет, ментална ретардираност, други болести на мозокот или невролошки заболувања. Контролната група опфати 70 здрави индивидуи на возраст од 20 до 60 години, кај кои сетот на прашалници беше аплициран еднаш. Лицата од контролната група беа избрани по случаен избор, меѓу лицата без историја за психичко растројство, односно лица кои беа дијагностицирани како здрави лица без историја за психичко растројство.

Во петтата глава е образложена статистичката анализа на податоците. Сите податоци добиени со инструментите на истражување беа внесени во специјално изработена база на податоци, а обработката беше извршена со користење на софтвер SPSS 16.0.

За анализа на податоците се употребени следниве статистички методи:

1. Дистрибуцијата на континуираните варијабли (пр. возраст, Beck-ова скала на депресија) е прикажана како максимална, минимална вредност, аритметичка средина (mean) и стандардна девијација (SD). Разликите во резултатите помеѓу испитуваната и контролната група се анализираани со Student-ов t-test за два големи независни примероци.
2. Дистрибуцијата на категоричките варијабли (одговорите на прашањата од инструментот) се прикажани како фреквенции (број и процент), а разликата во одговорите помеѓу испитуваната и контролната група се проценети со крос-табулација и Pearson χ^2 (хи-квадрат) тест, Kolmogorov-Smirnov тест и Kruskal-Wallis тест.
3. За тестирање на предиктивната улога на компонентите од инструментите на истражување за развој на УДР и ефективноста на третманот е користена регресиона анализа.
 - а) биваријална анализа за анализа на асоцијацијата помеѓу исходот (УДР) и секоја од варијаблите предиктори (поединечни компоненти на инструментите на

истражување) – пол, возраст, СЕС, димензии на карактер, темперамент и дисфункционални ставови на однесување;

б) стратификувана анализа за да се провери евентуалниот модифицирачки ефект на некоја од зависните варијабли;

в) регресиона анализа за да се одреди евентуалното постоење на confounder-и, односно варијабли кои влијаат на големината на добиената асоцијација. Моделот ќе биде одреден со backwards елиминација како примарна стратегија за моделирање, при што варијаблите со најголем коефициент β ќе бидат проценети први како потенцијални конфоундери.

Сите статистички тестови се обработуваат со примена на барана статистичка сигнификантност за $p < 0,05$ (резултати кои ќе се сметаат за статистички значајни), а резултатите со вредност за $p > 0,05$ како "отсуство на евиденција за статистичка значајност".

Сите резултати се прикажани табеларно и графички.

Сите статистички тестови се обработени со примена на бараната статистичка сигнификантност за $p < 0,05$ (резултати кои се интерпретирани како статистички значајни), а резултатите со вредност за $p > 0,05$ како „отсуство на евиденција за статистичка значајност“.

Во **шестата глава** се прикажани резултатите од ова истражување. Во првиот дел се анализирани добиените резултати од општиот прашалник, односно демографските и социоекономските карактеристики на двете групи испитаници. Споредено со состојбата пред третман, се следи подобрена социјална состојба, помалку лица по третман живеат сами, и се зголемил бројот кои живеат со партнер.

Направена е и анализа на резултатите на добиените вредности на карактеристиките на личноста за двете групи на испитаници, и тоа во корелација и со добиените вредности на Бековата скала за депресија. Резултатите ги потврдуваат хипотезите на ова истражување, при што се детектирани неколку карактеристики на личноста како значајни предиктори на појавата на депресивното растројство, но и на исходот на антидепресивниот третман. Резултатите покажуваат дека повеќе карактеристики се идникативни за афективните промени како резултат на антидепресивниот третман, кои асоцијативно се поврзани со невротрансмитерските системи.

Седмата глава е посветена на дискусијата на добиените резултати, односно нивна анализа и споредба со релевантни интернационални студии. Резултатите од логистичката регресија покажуваат дека полот на испитаниците е значаен предиктор за појава на УДР, со поголема веројатност од 0,9 пати кај жените, споредено со мажите како референтна група. Во однос на возраста и образованието кај двете групи, тие се со слични карактеристики. Средната вредност на почетокот на болеста, односно прва депресивна епизода кај испитуваната група е околу 30 година, што е и во рамките на повеќе интернационални студии.

Во однос на социоекономските аспекти на испитаниците од испитувана група пред и по третман, како и во однос на контролната група, заклучок е дека тие имаат големо заемно влијание со појавата и болеста, и обратно, влијанието на депресивното растројство врз социоекономските параметри на испитаниците.

Анализата на добиените резултати го докажува тврдењето дека социолошките и психолошките фактори влијаат негативно на развојот на личноста, и ја прават вулнерабилна во однос на појава на депресивно растројство. Растењето во нецелосно семејство, со еден родител или со разведени родители, претставуваат ризик-фактори за развој на личност со предиспозиција кон депресија.

Депресијата негативно влијае на социоекономските аспекти на лицата, односно од овие резултати може да се заклучи дека антидепресивниот третман влијае позитивно на сите социоекономски аспекти на испитаниците. По третманот, резултатите покажуваат дека нивниот социоекономски статус се подобрува, кои показатели се очекувани, посебно имајќи ја предвид и самата природа и специфичности на депресивното растројство. Резултатите покажуваат дека антидепресивниот третман позитивно влијае на сите социоекономски карактеристики на лицата со депресивно растројство, подобрувајќи го нивниот социјален статус, како во однос на квалитетот, така и во однос на емоционалните врски и социјализираноста.

Во оваа глава, дискусијата е насочена и кон анализа на добиените резултати на секоја поодделна карактеристика на карактерот и на темпераментот на личноста. Прифатен и потврден е моделот дека проценката на личноста треба да се согледа преку заемното влијание на сите карактеристики, повеќе отколку да се проценува самостојно секоја поодделно. Експресијата на личноста зависи и од меѓусебното влијание со другите карактеристики на личноста. Изразеноста на одредена карактеристика и поврзаноста со другите димензии на темпераментот и карактерот одредува склоност кон одредени состојби или болести. Со други зборови, одредени состојби или растројства имаат влијание врз експресијата на одредени димензии на личноста.

Севкупните резултати добиени за **барање на новини (НС)** укажуваат дека оваа карактеристика на личност не е сигнификантна како предиктор на појава на депресивно растројство, односно не укажуваат дека е индикативна како ризик фактор. Но, добиените резултати покажуваат индикативност дека таа може да се употреби како показател на афективната состојба, односно како предиктор за резултатите од третманот, односно на успешноста на антидепресивниот третман. Со други зборови, антидепресивниот третман има влијание на оваа карактеристика, и го доближува скорот на НС кон вредностите на контролната група.

Анализата на добиените резултати ги потврдуваат наодите објавени од студиите на познати истражувачи, дека карактеристиките на личности кои се содржани во димензијата **избегнување на штета (ХА)** можат да се користат како предиктори на појавата на депресивно растројство, односно дека лицата кои имаат високи вредности на ХА се со зголемен ризик од депресивно растројство. Со други зборови, ниски вредности на ХА претставуваат протективен фактор од појава на депресивно растројство, и то ХА заедно со СД го посочува како валиден показател за предиктивност на депресивно растројство. Исто така, одредено намалување на вредностите на ХА се показател дека аплицираната антидепресивна терапија е ефикасна, односно дека се намалуваат симптомите на депресивно растројство. Димензијата ХА е карактеристична за лица кои се со одбегнувачко поведение, често се срамежливи, што е често проследено со чувство

на замор, имаат песимистични ставови, и сите овие карактеристики, всушност, се карактеристични за лица со ризик за појава на депресивно растројство.

Зависност од награда (РД) е карактеристика на личноста која е поврзана со социјалното функционирање на личноста. Како што покажуваат и други релевантни истражувања, и нашата студија покажа дека вредностите на РД се во корелација со афективната состојба, односно депресија. Резултатите од оваа студија покажаа дека промените на скоровите на РД се одраз на депресивна состојба, и може да се претпостави дека депресивните симптоми влијаат врз карактеристиките на личноста. РД е во негативна корелација со Бековата сала, односно со намалувањето на скоровите на Бековата скала и намалувањето на депресивноста се покачува скорот на РД. Со други зборови, антидепресивниот третман има влијание врз оваа карактеристика и ги приближува средните вредности кон оние добиени кај контролната група. Добиените вредности покажуваат дека РД нема карактеристики на предиктивност за појавата на депресивно растројство, но може да биде индикатор за успешноста на третманот, како и показател за придржување кон терапевтскиот договор. Вредностите на РД се покачуваат по третман, но не со таква сигнификантност да добијат карактеристика на предиктивност.

Упорност (П) е карактеристика на личноста која се поврзува со истрајност во однесувањето. Добиените резултати во оваа студија покажуваат дека П нема карактеристики ниту на предиктивност за појава на депресивно растројство, ниту за успешноста на антидепресивната терапија. Одредените промени се толкуваат како варијабли зависни од моменталната афективна состојба, односно во оваа студија е добиен резултат дека антидепресивниот третман не влијае на оваа карактеристика.

Самонасоченост (СД) како карактеристика на личност во својата основа вклучува способност на личноста да има контрола врз своето однесување, како и високи капацитети за адаптивност кон новонастанати услови или состојби, како и кон стресогени ситуации, и ги поткрепуваат бихевиоралните обрасци на однесување кои се насочени кон задоволување на индивидуално избраните цели и вредности. Од добиените резултати се изведува заклучок дека ниски вредности на СД можат да биде фактор на ризик за депресија, но тоа не е јасно колку ниско СД може да предизвика депресија. Со добиените резултати може да се констатира дека ниско СД претставува ризик-фактор за појава на депресивно растројство, додека високи резултати на СД претставуваат некој вид на “психолошки имунитет” кон депресивни состојби. Добиените резултати покажуваат и дека антидепресивниот третман има сигнификантно влијание врз оваа карактеристика, изразено со приближување на вредностите на испитуваната група кон оние на контролната група по третманот.

Кооперативност (Ц) е димензија на карактерот која се дефинира како способност на личноста за прифаќање и идентификација со други луѓе. Од резултатите добиени за карактеристиката Ц и нејзините субдимензии, може да се заклучи дека и според средните вредности и според меѓусебните корелации, Ц може да претставува индикатор за подобрување на состојбата со антидепресивниот третман, но нема карактеристики на предиктивност за појава на депресија. Бидејќи има сигнификатни разлики во скоровите на испитуваната и контролната група, би можело да се заклучи дека оваа карактеристика може да

се користи како показател за афективната состојба, односно за успешноста на терапијата.

Самонадминување (СТ) е димензија на карактерот која се однесува на духовните аспекти на личноста. Анализата на добиените резултати укажува дека може да се изнесува заклучокот дека оваа карактеристика на личноста нема специфичност за предиктивност ниту за појава, ниту за исходот на третманот кај депресивното растројство. Антидепресивниот третман нема никакво влијание врз вредностите на СТ, кои остануваат со слични вредности и по неговата апликација кај депресивните пациенти.

Како крајна варијабла, испитаниците беа третирани со антидепресиви од три групи – ССРИ, СНРИ и НАССА. Она што е индикативно, е дека антидепресивите од групата на СНРИ има статистичко значајно влијание пред се на карактеристиката ХА, која е поврзана со невротрансмитерот серотонин. Резултатите покажаа дека антидепресивите од другите две групи, СНРИ, имаат статистички значајно влијание врз карактеристиката РД, која истражувачите ја поврзуваат пред се со норадреналин. Овие резултати ги поддржуваат индиректно теоретските поставки на Клонингеровата теорија на личноста, но исто така и ги покажуваат насоките за понатамошни истражувања во ова поле, односно за понатамошен развој на искажаните теоретски поставки. Со други зборови, овие резултати може да најдат и практична примена во одредувањето на антидепресивниот третман и профилот на апликабилниот антидепресив.

Она што е потребно да се истакне е дека сите овие добиени резултати треба да се согледуваат како една целина, бидејќи интерплејот на поодделни карактеристики на личноста може да резултираат со различни експозиции на однесување или симптоматологија. Различни вредности на другите карактеристики, и интерплејот помеѓу нив, може да влијае на експресијата и длабочината на депресивните симптоми.

Во случај на депресија, веќе е елаборирано дека најкарактеристични промени се зголемени скорови на ХА и намалени на СД, но секако дека и другите карактеристики се значајни за експресијата на специфичната симптоматологија. Според овие резултати, ова има посебно значење и во изборот на антидепресивната медикаментозна терапија, односно на кој невротрансмитерски систем треба да се насочи терапијата. Со други зборови, со ТЦИ-инструментот може да се насочи кои промени на карактеристики на личноста се поизраени во депресивната епизода, и со тоа да се направи соодветен избор на терапијата. Следствено, може и да се следи и ефикасноста на терапијата, и потребата за насочување или доолнување на третманот со психотерапевтски техники, или друга адјувантна терапија.

Осмата глава е посветена на ограничувања на истражувањето. Кандидатот како ограничување го посочува изборот на личности со карактеристики на психолошка здрава личност. Друго ограничување е релативно краткиот период на апликација на антидепресивен третман. Администрирањето на прашалникот кај депресивни пациенти било со чест отпор од страна на пациентите, и одбивање на повторно администрирање на прашалникот 6 месеци по третманот.

Во **деветтата глава**, кандидатот ги посочува следниве заклучни согледувања:

1. Демографските карактеристики играат улога во однос на ризикот во појавата на депресивно растројство.
2. Во однос на социоекономските показатели, живеењето во нецелосно семејство е висок ризик-фактор за развој на личност со ризик на појава на депресивно растројство.
3. Добиените резултати потврдуваат дека лицата со депресивно растројство имаат пониски социјални перформанси во однос на контролната група, кои аспекти се подобруваат после ефикасен антидепресивен третман.
4. И економските аспекти кај лица со депресивно растројство се пониски, имајќи ги предвид и симптомите на самата болест, кои аспекти исто така се подобруваат по ефикасен антидепресивен третман.
5. Наодите од ова истражување покажуваат јасно дека човечката личност е составена од повеќе димензии кои се во интеракција како комплексен адаптивен систем, а не како збир на одделните компоненти. Од добиените резултати, што се во насока со повеќето студии во ова поле, се добиваат заклучоци дека определени карактеристики на личноста, групирани во димензии, може да се посочат како предиктори на појава на депресивно растројство, односно дека определени карактеристики на личноста може да се посочат како предиктори на ефикасноста на третманот.
6. Како предиктори на појавата на депресивно растројство, односно како карактеристики на личноста кои претставуваат зголемен ризик од појава на вакво растројство, во оваа студија се утврдени високи скорови на ХА и ниски скорови на СД. Во таа насока, иако не се со квалитети на предиктивност, сепак како ризични карактерни црти може да се посочат и ниски вредности на НС, РД и Ц, и високи вредности на РД.
7. Сигнификантни промени на скоровите во текот на антидепресивниот третман во насока на подобрување на скоровите на Бековата скала за депресија, како и приближување кон скоровите на контролната група се утврдени кај НС, Ц (покачени вскорови) и РД (намалени скорови), кои може да се означат како предиктори на успешен третман. Иако не се со карактеристики на предиктивност, промените во скоровите на ХА (намален скор) и СД (покачен скор) може да го послужат како показатели на успешен третман.
8. Профилот на антидепресивниот третман е поврзан со одредени карактеристики на личноста
9. Антидепресивниот третман има сигнификатно влијание врз подобрување на социоекономските карактеристики на лицата со депресивно растројство
10. Добиените скорови на димензиите П и СТ не утврдуваат предиктивност ниту за појава на депресивно растројство, ниту предиктивност за ефикасност на антидепресивниот третман.

Во **десеттата глава** се посочени препораки кои произлегуваат од ова истражување за практична примена на добиените резултати во однос на креирање индивидуализирана терапија која би била и со очекуван поголем процент на успешност. Имено, со вака прецизирање на вулнерабилните карактеристики на личност со депресивно растројство, третманот би можел да се насочи кон оние карактеристики кои се означени како ризик фактори, а кои би можеле да се променат со медикаменти и психотерапија. И нашето истражување покажа дека се следи промена на карактеристиките на личноста со

фармакотерапија, односно со промена на скоровите на одредени карактеристики како НС, РД,ХА,СД и Ц, и со помош на кои и може да се предвиди и ефикасноста на одреден третман.

Литературата која е користена при изработката на докторската дисертација се состои од 146 библиографски единици од избраното подрачје.

Предмет на истражување

Предмет на истражувањето е проценка на карактеристиките на личноста изразени преку димензии на карактерот и темпераментот, со цел да се одреди нивното влијание врз појавата на депресивното растројство, како и врз ефикасноста на антидепресивниот третман. Униполарното депресивно растројство е едно од најчестите психолошки нарушувања во општата популација, често е поврзано со значителни сериозни симптоми и дисфункционалност. Личноста е сложен систем кој се состои од скалестите различни биопсихолошки димензии на темпераментот и карактерот, и нивните интеракции може да влијаат на ранливоста кон депресија. Додека темпераментот во голема мера е генетски определен и конфигурира автоматски бихејвиор одговори, карактерот се развива во текот на онтогенезата со големо влијание од социјалните фактори и ги регулира когнитивните процеси на сетилна перцепција и емоции кои се насочени од темпераментот. Со подобро разбирање на овие димензии на личноста, ќе може да се одредат етиолошките фактори, но и да се кларификуваат насоките за поефикасен третман, со кои кои би се таргетирале одредени невротрансмитерски системи и димензии на личноста, преку креирање на соодветен план за медикаментозен и психотерапевтски третман.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Актуелното истражување претставува прво истражување кај нас што ги анализира карактеристиките на личноста како ризик-фактори за појава на депресивно растројство, но кое и со анализата на добиените резултати ги насочува правците за одредување на таргетите на индивидуализирана терапија. Индивидуализирање на терапијата за секој пациент е модерен тренд во медицината, со кој се згледува ефикасноста на третманот, и кој води кој подобрена функционалност на лицето со депресивно растројство, и подобрување на неговите социоекономски атрибути.

Краток опис на применетите методи

Оваа истражување беше спроведено во Универзитетската клиника за психијатрија во период од две години на репрезентативен примерок од 70 лица во испитуваната група и 70 во контролната група, организирана како “case control” студија. Сетот на прашалници беше двапати аплициран кај испитуваната група, и тоа во тек на депресивна епизода со скор на Бек-овиот инвентар за депресија над 19, и вториот пат по тримесечен антидепресивен третман со антидепресиви од новата генерација. Три прашалници беа користени во ова истражување: општ прашалник, Бек-овиот инвентар за депресија и ТЦИ-Р (Инвентар за темперамент и карактер – ревидиран).

Краток опис на резултатите од истражувањето

Кај одредени карактеристики на личноста, пред се кај: намалување на штети и самонасоченост, утврдени се особини на предиктори на депресивно растројство, додека кај карактеристиките: барање на новини, избегнување на штета, зависност од награда и кооперативност, утврдени се особини на предиктори на антидепресивниот третман.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Стојан Бајрактаров, со наслов **Карактерот и темпераментот како предиктивни фактори за појавата и за исходот на третманот на униполарно депресивно растројство** претставува истражување во научното подрачје на афективните растројство, односно е насочено кон разбирањето на етиологијата на депресивното растројство и концепирањето на терапевтски планови, со анализа на темпераментот и карактерот на личноста на лицата со депресивно растројство. Изработката на темата на оваа докторска дисертација води кон одредување на карактеристики на личноста кои се предиктори на појавата на униполарното депресивно растројство, како и кон подобрување на исходот на антидепресивната терапија. Резултатите на ова истражување го подобруваат разбирањето на професионалците како на етиологијата, така и развој на соодветен план за терапија и менаџирање на ова растројство. Резултатите на ова истражување ги потврдуваат наодите на релевантни интернационални истражувања дека постојат специфични особини на личноста, изразени преку специфични димензии на темпераментот и карактерот, кои имаат предиктивни специфичности во однос на појавата и тежината на УДР. Консекутивните нивни влијанија на исходот на антидепресивниот третман, ги насочуваат препораките за соодветни дијагностички и терапевтски процедури.

Докторската дисертација на кандидатот м-р Стојан Бајрактаров, со наслов **Карактерот и темпераментот како предиктивни фактори за појавата и за исходот на третманот на униполарно депресивно растројство**, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатот, пред одбраната на докторскиот труд, ги објавил (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор), следниве рецензирани истражувачки трудови:

- [1]. Автори: „ Bajraktarov, Stojan; Novotni, Antoni; Arsova, Slavica; Gudeva-Nikovska, Dance; Vujovik, Viktorija; , Character and Temperament Dimensions in Subjects with Depressive Disorder: Impact of the Affective State on Their Expression. *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences*. 2017;5(1):64-67. doi:10.3889/oamjms.2017.012.
- [2]. Автори: Bajraktarov Stojan, Gudeva-Nikovska Dance, Manuševa Nensi, Arsova Slavica. Personality Characteristics as Predictive Factors for the Occurrence of Depressive Disorder. *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences*. 2017;5(1):48-53. doi:10.3889/oamjms.2017.022.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатот . Со насоките добиени во ова научно истражување, кандидатот ги потврдува хипотезите дека одредувањето на одредени карактеристики на личноста како предиктори на појавата на униполарното депресивно растројство е од суштествено значење за разбирање на етиологијата на болеста. Со одредувањето на одредени карактеристики на личноста, како предиктори на ефикасноста на антидепресивниот третман, се даваат насоки за индивидуализиран пристап и кон подобрување на исходот на антидепресивната терапија.

Подрачје на примена и ограничувања. Со добиените резултати од ова истражување се подобрува разбирањето за развој на соодветен индивидуален план за терапија и менаџирање на ова растројство. Долготрајноста на процедурите, како и потребата за класифицирање на асоцираноста на карактеристиките на личноста со одредени невротрансмитерски системи е ограничување за клиничката аплиকাбилност на дадените насоки.

Можни понатамошни истражувања. Како следствен чекор на развојот на овој пристап, потребно е понатамошно испитување на поврзаноста на одредени карактеристики на личноста со специфични невротрансмитерски системи, со што би се дополнително и комплетираше биопсихосоцијалниот модел на личноста, и што би водело кон поефикасен третман.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот **м-р Стојан Бајрактаров** со наслов **Карактерот и темпераментот како предиктивни фактори за појавата и за исходот на третманот на униполарно депресивно растројство.**

КОМИСИЈА

Проф. д-р Бранислав Стефановски, претседател, с.р.

Проф. д-р Антони Новотни, ментор, с.р.

Проф. д-р Весна Герасова Пејоска, член с.р.

Проф. д-р Анита Арсовска, член, с.р.

Проф. д-р Милка Здравковска, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „АПЛИКАБИЛНОСТ НА АНТИМИЛЕРИАНОВИОТ ХОРМОН КАКО МАРКЕР ВО ДИЈАГНОЗАТА НА ПОЛИЦИСТИЧНИОТ ОВАРИЈАЛЕН СИНДРОМ И НЕГОВАТА АСОЦИЈАЦИЈА СО ИНДЕКСИТЕ НА ИНСУЛИНСКА РЕЗИСТЕНЦИЈА“ОД
Д-Р САША ЈОВАНОВСКА-МИШЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА
МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, на својата III Редовна седница одржана 7.3.2017 година, а по предлог на Советот на III циклус-докторски студии, формираше Комисија за оценка на докторската дисертација на кандидатката д-р Саша Јовановска-Мишевска со наслов **Аплификабилност на антимилеријановиот хормон како маркер во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и неговата асоцијација со индексите на инсулинска резистенција** во состав: проф. д-р Бранкица Крстевска (претседател), проф. д-р Гордана Пемовска (ментор), проф. д-р Билјана Богоева (член), проф. д-р Татјана Миленковиќ (член), и проф. д-р Милка Здравковска (член). Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Докторската дисертација на кандидатката д-р Саша Јовановска-Мишевска, со наслов **Аплификабилност на антимилеријановиот хормон како маркер во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и неговата асоцијација со индексите на инсулинска резистенција**, содржи 108 страници компјутерски обработен текст во фонт Calibri, со 1,5 проред и големина на букви 12, со 114 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, книги и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 8 глави, меѓу кои вовед, патофизиолошки механизми на полицистичниот оваријален синдром, мотив за изработка, цели на

дисертацијата, методологија на истражувањето, резултати, дискусија, заклучни согледувања и користена литература. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во првата глава од докторската дисертација - воведот на трудот, изложени се литературниот преглед и теоретската рамка на докторската дисертација. Кандидатката укажува на хетерогеноста на клиничките и биохемиските карактеристики на синдромот, давајќи осврт на дефиницијата на полицистичниот оваријален синдром, дијагностичките критериуми и клиничките симптоми и знаци на синдромот. Во текстот се потенцирани метаболичките аспекти кои играат битна улога како во патогенезата, така и во долгорочните коморбидитети на синдромот кој е асоциран со кардиометаболни абнормалности и зголемен ризик од кардиоваскуларна болест. Кандидатката дава преглед и на новите истражувања за улогата на антимилеријановиот хормон во патогенезата на полицистичниот оваријален синдром (PCOS).

Втората глава на трудот е насловена “Патофизиолошки механизми на полицистичниот оваријален синдром”, каде што се детално изложени патофизиолошките механизми кои водат до зголемена продукција на андрогени кај полицистичниот оваријален синдром. Кандидатката дава преглед на главните хормонски и метаболички патофизиолошки механизми инволвирани во синдромот, подетално анализирајќи ја неадекватната гонадотропинска секреција на хипоталамо-хипофизно ниво, локалните ензимски дефекти во оваријалното ткиво и хиперинсулинемијата и инсулинската резистенција во склоп на PCOS. Даден е и преглед на клинички расположливите модалитети за дијагноза на инсулинската резистенција и хормонските неправилности во склоп на синдромот.

Во третата глава се објаснува мотивот на докторската дисертација. Потребата е наметната од се’ уште неразјаснетата улога на некои хормонски абнормалности кај полицистичниот оваријален синдром, кој е едно од најчестите ендокрини нарушувања кај жените во репродуктивниот период, со комплексна патофизиологија и е асоциран со бројни метаболни ризици по жената. Прв главен мотив на дисертацијата е да се позиционира местото на антимилеријановиот

хормон во протоколот за дијагноза на PCOS, како и да се утврди неговата асоцираност со другите компоненти на синдромот. Втор главен мотив на оваа студија е да се оцени сензитивноста и клиничката применливост на хомеостатскиот модел како индекс на инсулиниската резистенција (HOMA-IR) кај жените со полицистичен оваријален синдром, како и неговата асоцијација со метаболичките карактеристики на испитуваната група.

Во четвртата глава од докторската дисертација поставени се целите кои се произлезени од потребата за подетално прецизирање на анализите за клиничка евалуација на синдромот и за оцена на метаболичкиот статус кај пациентките. Поставени се неколку главни цели: да се оцени дијагностичкиот потенцијал на антимиљеријановиот хормон како маркер во дијагнозата кај пациентките со полицистичен оваријален синдром преку одредување на пресечни вредности на антимиљеријановиот хормон кои ќе направат дистинкција помеѓу жените со полицистичен оваријален синдром и здрави жени во репродуктивен период во нашата земја, како и целта да се оцени сензитивноста и специфичноста на антимиљеријановиот хормон во дијагноза на полицистичниот оваријален синдром со што ќе се позиционира неговото место во протоколот за дијагноза на PCOS. Од аспект на метаболичките дисфункции кај синдромот, произлезена е целта да се оцени дијагностичкиот потенцијал на хомеостатскиот модел на инсулинска резистенција во дијагностицирање на инсулинската резистенција кај пациентките со полицистичен оваријален синдром, преку одредување пресечни вредности на HOMA-IR кои ќе направат дистинкција помеѓу жените со хиперинсулинемичен полицистичен оваријален синдром и здрави жени во репродуктивен период во нашата земја, како и целта да се оцени сензитивноста и специфичноста на HOMA-IR во дијагноза на инсулинската резистенција кај полицистичниот оваријален синдром, со што ќе се добие податок за клиничката применливост на методот.

Методологијата на истражувањето е прикажана во петтата глава. Студијата е клинички ориентирана, пресечна клиничка студија, која опфаќа пациентки со полицистичен оваријален синдром кои биле хоспитализирани и/или амбулантски третирани на ЈЗУ Универзитетска клиника за ендокринологија, дијабетес и болести на метаболизмот. Опишани се начинот на селекција на испитаничките,

односно критериумите за вклучување и исклучување од студијата и поделбата на пациентките во групи. Кандидатката детално ги опишува протоколот на испитувањето, процесот на клиничка проценка, земањето на антропометриски параметри и примероци за биохемиските анализи, како и процесот на статистичка обработка на податоците.

Резултатите од истражувањето се прикажани во шестата глава. Тие се прикажани на 35 табели и 25 графикони. Подредени се во делови како што е дефинирано во целите. Прикажани се демографските и антропометриските карактеристики на пациентките во групите. Направена е анализа на биохемиските параметри помеѓу групите и анализирано е дали има статистичка сигнификантност помеѓу групите во однос на антропометриските, хормонските и метаболните параметри. Направена е оценка на потенцијалот на антимиљеријановиот хормон како дијагностички маркер за полицистичен оваријален синдром преку анализа на ROC-кривата, испитан е и потенцијалот на хомеостатскиот модел за инсулинска резистенција во дијагноза на инсулинската резистенција кај жените со полицистичен оваријален синдром и направена е корелација на вредностите на хормонските и метаболните параметри. Во секој од поднасловите на оваа глава се дадени резултатите од применетите мерки за исход, со кои кандидатката го дава одговорот на прашањата дефинирани како цели во студијата.

Седмата глава ги опфаќа заклучните согледувања од истражувањето. Кандидатката ги изнесува најзначајните заклучоци добиени во текот на истражувањето.

Во осмата глава се наведени библиографските податоци, прикажани според American Medical Association - стилот на користење и цитирање на литературата.

Предметнаистражување

Предмет на истражување се два аспекта на полицистичниот оваријален синдром, кој е едно од најчестите ендокрини нарушувања кај жените во репродуктивниот период и има комплексна патофизиологија. Првиот аспект е истражување на улогата на антимиљеријановиот хормон во милјето на хормонски

абнормалности кои се сретнуваат кај синдромот и неговата асоцираност со другите компоненти на синдромот, со што се утврдува местото на оваа анализа во протоколот за дијагноза на PCOS. Вториот аспект е разјаснување на улогата на хиперинсулинемијата и инсулинската резистенција во склоп на полицистичниот оваријален синдром преку анализа на хомеостатскиот модел на инсулинска резистенција со што се овозможува тој да се позиционира како брз, прецизен и едноставен метод за оценка на инсулинската резистенција, кој ќе биде применлив во клиничката практика.

Целна група на истражување се жени во репродуктивен период од 16 до 49 години, кои се јавиле за преглед на поради нарушувања во менструалниот циклус, хирзутизам и/или инфертиленост. Истражувањето опфатило вкупно 187 испитанички, од кои 108 пациентки со полицистичен оваријален синдром и контролна група од 79 жени за кои се одредени базалните хормонални, метаболички, антропометриски и клинички параметри за PCOS. За првата група од 60 консекутивни испитанички со PCOS и 31 испитаничка во контролната група дополнително е одредено плазматското ниво на антимицериановиот хормон (АМН). За втората група од 76 испитанички со хиперинсулинемичен полицистичен оваријален синдром и 80 испитанички во контролната група со нормоинсулинемија биле утврдени базалните и стимулирани вредности на инсулинемија и гликемија во тек на 75 g орален гликоза толеранс тест (OGTT) и била одредена вредноста на хомеостатскиот индекс на инсулинска резистенција (HOMA-IR).

Краток опис на применетите методи

За сите испитанички била направена клиничка процена и иследување на антропометриските, хормоналните и метаболичките параметри. Клиничка процена се вршела со помош на стандарден анкетен прашалник за социјално-демографските податоци за пациентот, детални податоци за фамилијарни заболувања, репродуктивно здравје, должина на менструален циклус, како и податоци за здравјето по системи, потоа со детален клинички преглед со одредување на Ferriman Gallwey - индекс за степенот на хирзутизам, кој е семиквантитативната индексна скала за степенот на хирзутизам, како и мерење на антропометриските параметри. Анализите на АМН се изработени со АМН Gen

II ELISA техника, која е ензиматски амплифициран дво-стран имуноесеј. Метаболниот статус опфатил одредување на базални и стимулирани вредности на гликемија и инсулинемија во тек на изведување на орален глюкоза толеранс тест и одредување на хомеостатски модел како индекс на инсулинска резистенција (НОМА-IR) базиран на базалните вредности.

За утврдување на дијагностичкиот потенцијал на испитуваните параметри, користена е Receiver Operating Characteristic (ROC) кривата, која е фундаментална алатка за евалуација на дијагностичките тестови. Кај ROC - кривата, вистинската позитивна стапка (сензитивност) е споредена во функција наспроти лажната негативна стапка (100-специфичност) за различни референтни вредности на испитуваните параметри.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Во светот, последниве десетина години има повеќе истражувања за антимиљеријановиот хормон, пред сè како маркер на оваријалната резерва. Спроведени се и истражувања за улогата на одредувањето на антимиљеријановиот хормон во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром. Ваков тип на истражување е за прв пат спроведен во нашата земја и дава одговор за одредување на пресечни вредности на антимиљеријановиот хормон кои ќе направат дистинкција помеѓу жените со полицистичен оваријален синдром и здрави жени во репродуктивен период во нашата земја. Со оваа студија се добива продлабочено познавање на можностите за клиничка примена на АМН како маркер во дијагнозата, што ќе претставува поттик за понатамошни истражувања од областа. Досегашните истражувања на инсулинската резистенција се повеќе во доменот на дијабетесот, па од аспект на инсулинската резистенција, ова истражување дефинира пресечни вредности на НОМА-IR кои ќе направат дистинкција помеѓу жените со хиперинсулинемичен полицистичен оваријален синдром, нормоинсулинемичен полицистичен оваријален синдром и здрави жени во репродуктивен период во нашата земја, што е од голема корист за клиничката практика.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Резултатите се прикажани на 60 страници, во 35 табели и 25 графикони. Секоја асоцираност и параметар се анализирани за статистичка сигнификантност. Во испитуваната македонска популација на жени со полицистичен оваријален синдром, најзастапен бил фенотипот А, потоа фенотипот С, D и В. Од класичните хормонски параметри за дијагноза на полицистичниот оваријален синдром, слободниот андроген индекс се покажал супериорен како дијагностички показател во однос на останатите хормонски маркери на хиперандрогенизам, давајќи и дистинкција помеѓу пациентките со хиперинсулинемичен оваријален синдром и оние со нормоинсулинемичен оваријален синдром.

Вредностите на АМН биле поврзани со тежината на клиничката експресија на полицистичниот оваријален синдром. Серумските концентрации на АМН биле значително повисоки во групата со полицистичен оваријален синдром. Кај пациентките со потешка форма на PCOS и вредностите на АМН биле повисоки, а пациентките со PCOS кои немале клинички манифестна ановулација имале најниски вредности на АМН. Одредувањето на плазматските вредности на АМН се покажало како одличен дијагностички модалитет за полицистичниот оваријален синдром, со висока сензитивности и специфичност. Оптимална сензитивност и специфичност на методата се постигнала при пресечни вредности на АМН од 4,7 ng/ml, при која 90% од пациентките со PCOS и 90,32% од пациентките без PCOS ќе бидат точно идентификувани. Од сите клинички и хормонски показатели на PCOS, кои беа идентификувани, АМН покажал највисока сензитивност и специфичност во однос на останатите.

Инсулинската резистенција и последователната хиперинсулинемија е интринзична карактеристика на пациентките со полицистичен оваријален синдром и била докажана како кај пациентките со зголемена телесна тежина, така и кај слабите пациентки. Сепак, пациентките со зголемена телесна тежина со полицистичен оваријален синдром биле подлабоко инсулин-резистентни и дебелината била фактор кој значително придонесува за засилување на различните метаболички аспекти на PCOS. Кај пациентките со хиперинсулинемичен PCOS се утврдил потешок и подлабок степен на нарушувања во јаглехидратниот метаболизам. Дислипидемија карактеристична за инсулинска резистенција била почесто присутна кај пациентките со PCOS.

Одредувањето на HOMA-IR како дијагностички критериум за инсулинска резистенција кај полицистичниот оваријален синдром се покажало како добар дијагностички модалитет. Оптимална сензитивност и специфичност на методата се постигнала при вредноста на HOMA-IR од 2,5 при која 82,89% од пациентките со PCOS со хиперинсулинемија и 85,90% од испитаничките без хиперинсулинемија ќе бидат точно идентификувани. Корелацијата на вредностите на HOMA-IR со стимулираните инсулински вредности ја потврдува поставената хипотеза дека хомеостатскиот модел на инсулинска резистенција дава релевантен податок за степенот на инсулинска резистенција и покрај тоа што се базира на калкулација заснована само на базалните вредности. Ова отвора можност за клиничка примена на HOMA-IR како параметар на инсулинската резистенција кај жени со PCOS.

Оцена на трудот

Докторската дисертација на кандидатката д-р Саша Јовановска-Мишевска, со наслов „Апликабилност на антимилериановиот хормон како маркер во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и неговата асоцијација со индексите на инсулинска резистенција“, претставува клинички ориентирана, пресечна клиничка студија од потесното стручно подрачје на репродуктивната ендокринологија и женското репродуктивно здравје. Студијата опфаќа два битни аспекта на полицистичниот оваријален синдром: улогата на антимилериановиот хормон во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и улогата на инсулинската резистенција во патофизиологијата на синдромот. Одредувањето на плазматските вредности на АМН се покажало како одличен дијагностички модалитет за полицистичниот оваријален синдром, со висока сензитивности и специфичност, со што се утврдува местото на оваа анализа во протоколот за дијагноза на PCOS. Во истражувањето е разјаснет и вториот аспект - улогата на хиперинсулинемијата и инсулинската резистенција во склоп на полицистичниот оваријален синдром. Добиената корелација на вредностите на HOMA-IR со стимулираните инсулински вредности ја потврдува поставената хипотеза дека хомеостатскиот модел на инсулинска резистенција дава релевантен податок за

степенот на инсулинска резистенција, што отвора можност за клиничка примена на HOMA-IR како параметар на инсулинската резистенција кај жени со PCOS.

Трудот, со поставените и реализирани цели и со добиените резултати, претставува самостојна и оригинална научна работа.

Докторската дисертација на кандидатката д-р Саша Јовановска-Мишевска, со наслов „Апликабилност на антимиљериановиот хормон како маркер во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и неговата асоцијација со индексите на инсулинска резистенција“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за докторски труд.

Исполнетост на законските услови за одбрана на трудот

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд ги објавила како прв автор, во меѓународни научни списанија, следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. Jovanovska Mishevska S., Krstevska B., Pemovska G., Milenkovic T., Bitoska I., Atanasova Boshku A. ***Sensitivity and specificity of anti-müllerian hormone in the diagnosis of polycystic ovary syndrome in a macedonian population of women of reproductive age: a cross-sectional study.*** Endocrinol metab 2016 June 15;2(2):94-101.
2. Jovanovska-Mishevska S., Atanasova-Boshku A., Bitoska I., Ahmeti I., Todorova B., Pemovska G., Milenkovic T., Krstevska B. ***Indexes of Insulin Resistance in Hyperinsulinemic Polycystic Ovary Syndrome in a Macedonian Cohort of Women of Reproductive Age: A Cross-Sectional Study.*** Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences. 2016 Dec 15; 4(4):607-612

Заклучок и предлог

Главни научни придонеси на кандидатката се што преку реализирањето на поставените цели на студијата се дава одговор на неколку круцијални, досега неадресирани прашања во однос на маркерите за клиничка дијагностика на полицистичниот оваријален синдром. Утврдени се референтни вредности на антимиљеријановиот хормон и тој е позициониран во протоколот за дијагноза на полицистичниот оваријален синдром како маркер со висока сензитивност и специфичност. Добиени се први искуства во нашата земја во работа со

антимилеријановиот хормон кај популацијата на жени со полицистичен оваријален синдром, што отвора можност за неговата клиничка примена.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката д-р Саша Јовановска-Мишевска со наслов „Апликабилност на антимилеријановиот хормон како маркер во дијагнозата на полицистичниот оваријален синдром и неговата асоцијација со индексите на инсулинска резистенција“.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Бранкица Крстевска, претседател с.р.

Проф. д-р Гордана Пемовска, ментор, с.р.

Проф. д-р Татјана Миленковиќ, член, с.р.

Проф. д-р Билјана Богоева, член, с.р.

Проф. д-р Милка Здравковска, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ЗНАЕЊЕ, СВЕСНОСТ И ВЕРУВАЊА ЗА ХУМАН ПАПИЛОМАВИРУСИТЕ И ХУМАН ПАПИЛОМАВИРУС ВАКЦИНАТА КАЈ ПОПУЛАЦИЈАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“ ОД Д-Р АЛЕКСАНДРА ШОПОВА, ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 63 од Законот за високото образование (Службен весник на Република Македонија бр.35/8,103/08, 26/09, 83/09, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14, 116/14, и 130/14) и член 53 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Медицинскиот факултет во Скопје, во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник бр 121/09, 188/11, 234/12 и 276/14), Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет на својата III редовна седница одржана на 7.3.2017 година, а по предлог на Советот на студиската програма III циклус по јавно здравство формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката д-р Александра Шопова со наслов „Знаење, свесност и верувања за хуман папиломавирусите и хуман папиломавирус вакцината кај популацијата во Република Македонија“, во состав: проф. д-р Драган Ѓорѓев (претседател), проф. д-р Розалинда Исјановска (ментор), проф. д-р Фимка Тозија (член), проф. д-р Весна Велиќ Стефановска (член) и проф. д-р Јордан Минов (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката д-р Александра Шопова, со наслов „Знаење, свесност и верувања за хуман папиломавирусите и хуман папиломавирус вакцината кај популацијата во Република Македонија“, содржи 126 страници компјутерски обработен текст во фонт Arial, со 1,5 проред и големина на букви 11, со 131 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во девет глави, вовед и заклучни согледувања и препораки. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезите, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатката укажува дека СЗО го истакнува значењето на ракот на грлото на матката и другите ХПВ-асоцирани заболувања како глобален јавноздравствен проблем и дека ја препорачува имплементацијата на ХПВ-вакцината во националните имунизациони програми, како најрентабилна јавно-здравствена мерка за превенција на ракот на грло на матка. Ниската покриеност со некои вакцини може да се должи на недостатокот на знаењата и познавањето на заболувањата кои можат да бидат превенирани со вакцинацијата. Спроведувањето на национално истражување за анализа на знаењата, ставовите и практиките е од клучно значење за планирање и спроведување на стратегии за надминување на незнаењата и коригирање на ставовите и практиките, а со тоа и обезбедување на прифатеност и подобра опфатеност со ХПВ-вакцината.

Воведот, воедно, претставува и **прва глава** од докторската дисертација. Тој е составен од единаесет подглави. Во подглавите 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 и 1.6. објаснети се епидемиологијата на ХПВ- инфекцијата и ХПВ-асоцираните заболувања, ХПВ како патоген, имуниот одговор по инфекцијата како и дијагностиката и третманот на ХПВ-заболувањата. Во подглавите 1.7, 1.8, 1.9. и 1.10. објаснета е ХПВ-вакцината, имуногеноста, ефикасноста и безбедноста како и стратегиите за нејзина имплементација. Анализа на состојбата во Република Македонија дадена е во подглавата 1.11.

Мотив за изработка на студијата (Глава 2) е недостигот на овакво истражување во нашата земја и потребата од податоци врз кои ќе се темели јавноздравствената интервенција која што ќе овозможи подобрување на знаењата и свесноста за ХПВ и ХПВ-вакцината и во крајна инстанца, зголемување на опфатеноста со ХПВ-вакцината и ПАП-тест и намалување на инциденцата на рак на грло на матка.

Во **третата глава** изложени се **целите на истражувањето** и наведени се **хипотезите**. Прва цел на истражувањето е да се оцени нивото на свесноста за ХПВ и ХПВ-вакцината, знаењата, ставовите и практиките кај популацијата во врска со ХПВ и ХПВ-асоцираните заболувања, како и да се идентификува поврзаноста помеѓу овие фактори. Втора цел е да се оцени интересот на популацијата за едукација во врска со ХПВ-инфекцијата и да се согледаат информациите потребни за полесно одлучување и прифаќање на превенцијата од инфекција вклучувајќи ја и вакцинацијата. Трета цел е да се оцени поврзаноста на нивото на свесноста за ХПВ и ХПВ-вакцината, знаењата, ставовите и практиките кај популацијата во врска со ХПВ и ХПВ-заболувањата со демографските карактеристики: пол, возраст, национална припадност, вероисповест, образование, место на живеење и брачна состојба.

Во **четвртата глава** прикажани се **материјалот и методите** применети во истражувањето. Истражувањето од тип на студија на пресек заснована врз прашалник спроведена е во периодот ноември 2012 - февруари 2013.

Како целна група за истражувањето на знаењата, свесноста и верувањата за ХПВ и ХПВ-вакцината, одбрана е возрасната група од 20-35 години и тоа е единствен критериум за вклучување. Токму таа возрасна група е избрана бидејќи е тоа делот од популацијата кој е најизложен на ХПВ- инфекција и ХПВ-заболувања, а е воедно и клучен дел од популацијата кој одлучува и ќе одлучува за вакцинирањето на своите деца против ХПВ. Последното произлегува од фактот дека популацијата подложна на задолжително вакцинирање против ХПВ се девојчиња на 12 год. возраст, кои не одлучуваат сами и за чие вакцинирање е потребна согласност од нивните родители. Учеството во студијата е доброволно и анонимно. Со секој прашалник приложени се целите на истражувањето и постапките за зачувување на анонимноста. Писмена согласност не е барана, со цел потполно зачувување на анонимноста.

Инструмент на истражувањето е прашалник специјално дизајниран за истражувањето. Дизајнирањето на прашалникот е водено од од целта на истражувањето и од прегледот на литературата за знаењата и ставовите за ХПВ и ХПВ-вакцината.

Прашалникот е пилотиран на 150 испитаници и согласно со согледаните недостатоци, направени се корекции и прилагодувања кон целната популација и целите на студијата.

Прашалникот се состои од 45 прашања, поделени во 5 групи. Првата група на прашања обезбедува податоци за демографските карактеристики на испитаниците, втората се однесува на сексуалните навики, третата на знаењата и свесноста за ХПВ и

ХПВ-асоцираните заболувања, четвртата на знаењата и ставовите за ХПВ-вакцината, а петтата група на прашања обезбедува податоци за влијанието и користењето на средствата за јавно информирање.

Главата 5 се состои од пет подглави и во нив се прикажани **резултатите** од истражувањето. Првата подглава се состои од анализа на социодемографските карактеристики, втората од анализа на податоците за сексуалните навики, третата од анализа на податоците за знаењата и свесноста за ХПВ и ХПВ асоцираните заболувања, четвртата опфаќа анализа на знаењата и ставовите за ХПВ вакцината и петтата се состои од анализа на влијанието и користењето на средствата за јавно информирање.

Од вклучените 501 испитаник (22,4% мажи и 77,4% жени), 52,5% се на возраст 30-35 год, 24,4% на возраст 20-24 год, а 22,7% на возраст 25-29 год. Според националност, 83,8% се од македонска, 4% од албанска, 6,8% српска, 1,6% турска и 1,4% влашка националност. Од испитаниците, 92% живеат во град, а 7,2% на село. Според степенот на образование 34,5% од испитаниците имаат средно, 9,8% вишо и останатите имаат високо образование. Студенти се 25,1%, вработени 56,1%, а невработени 16,2%.

Во поглед на сексуалните навики, 94,4% од испитаниците се сексуално активни, а 4,4% не се. Скоро половина (49%) прв сексуален однос имале на 18 или повеќе години и разликата меѓу оваа група и останатите модалитети е статистички сигнификантна за $p < 0,05$. Статистички е значајна разликата помеѓу возраста на прв сексуален контакт и знаењето за сериозноста на ХПВ инфекцијата како и за здравствените проблеми поврзани со ХПВ, начините на пренесување и методите за откривање на рак на грло на матка, односно оние кои имале прв однос над 17 годишна возраст покажуваат најголемо знаење. Се регистрира и статистички значајна разлика по бројот на сексуални партнери и знаењето за ХПВ, начините на пренесување, откривање на рак на грло на матка, посетеност на гинеколог и направени Пап тестови, односно групата испитаници кои имале 6 или повеќе партнери покажуваат највисоко знаење. Се регистрира статистички сигнификантна зависност помеѓу користењето кондом и знаењата за ХПВ и начинот на пренос.

По однос на знаењето за ХПВ, 54,7% од испитаниците не знаат да наведат ниту една СПБ. Се регистрира статистички значајна зависност помеѓу возраста, полот, националноста и образованието, и знаењето за СПБ, ХПВ и начините на пренесување и дијагностика на рак на грло на матка, односно највисоко знаење покажува групата на жени, потоа на возраст од 30-35 год, испитаници од македонска национална припадност и со завршено високо образование. Дури 33,9% од испитаниците сметаат дека постои лек против ХПВ, а 44,7% знаат дека инфицираните со ХПВ најчесто немаат симптоми, додека останатите сметаат дека најчесто или секогаш имаат симптоми. Се регистрира статистички значајна зависност помеѓу возраста, образованието, националната припадност и посетеноста на гинеколог и направен Пап тест, односно највисок е процентот на возраст од 30-35 год, кај македонска националност и со завршено високо образование. Од испитаниците кои направиле Пап, 25,5% имале наод на ХПВ или ЦИН. Сите кои имале позитивен наод на Пап, би ја вакцинирале својата ќерка против ХПВ.

Најголем број испитаници слушнале за ХПВ-вакцината (82,8%) и 61,7% знаат дека на редовна вакцинација подлежат девојчиња на 12-годишна возраст. Од испитаниците, 47,1% би ја вакцинирале својата ќерка. Од оние не би ја вакцинирале ќерката, 37,7% наведуваат како причина последици, а 44,4% фактот дека не знаат дали е ефикасна. Само 8,6% од анкетираниите знаат дека вакцината штити од рак на грло на матка и од генитални брадавици. Само 13,8% сметаат дека ефикасноста на вакцината е докажана и 16,6% сметаат дека е безбедна.

Најголем број на испитаниците се информираат и најмногу веруваат на здравствените работници (64,5%) и на интернет (36,7%), кога станува збор за здравје и се регистрира статистички значајна разлика помеѓу довербата кон здравствените работници, верзус останатите начини на информирање. Најголем дел од испитаниците би сакале да добиваат од својот лекар информации поврзани со здравје.

Во **Глава 6 (Дискусија)**, добиените резултати се коментирани и споредувани со резултатите од други истражувања спроведени со иста или слична целна група.

Во Р Македонија, ова е прва студија која ги оценува знаењата, свесноста и верувањата за ХПВ и ХПВ-вакцината. Во голем број на развиени и неразвиени земји овакви студии се спроведуваат пред воведувањето на вакцината, или во било кој момент потоа, доколку државата се соочува со ниска прифатеност и опфатеност со вакцината.

Водена од поставените цели, студијата ги оценува свесноста за ХПВ и ХПВ-вакцината, како и знаењата, ставовите и практиките во врска со ХПВ и ХПВ-асоцираните заболувања и поврзаноста помеѓу овие фактори. Понатаму ја оценува поврзаноста помеѓу ХПВ, ХПВ-асоцираните заболувања и ХПВ-вакцината со демографските карактеристики и исто така го оценува интересот кај популацијата за едукација во врска со здравјето и согледува информации кои би биле потребни за полесно одлучување и прифаќање на превенција од инфекцијата, вклучувајќи ја и вакцината.

Во поглед на свесноста и знаењето за ХПВ, испитаниците од актуелното истражување покажуваат слични резултати со студиите спроведени во САД, Италија, Шведска и Финска.

Во поглед на знаењето за ХПВ-вакцината, испитаниците од студијата покажуваат знаења компатибилни со знаењата добиени во студии спроведени во Италија, Шведска, Финска, Канада, Кина, Малезија и САД.

Во поглед на знаењето дека ХПВ предизвикува рак на грло на матката, испитаниците од актуелното истражување покажуваат пониско знаење одколку испитаниците во студии спроведени во други држави, а во кои исто како и во Р Македонија, веќе се спроведува ХПВ-вакцинација, но кои имаат значително повисоки стапки на опфатеност со вакцината. Такви се резултатите на истражувањата на Tung во Австралија и Pelucchi во Италија. Други истражувања спроведени во држави со стапки на опфатеност со ХПВ-вакцина, како и во Р Македонија, покажуваат слични знаења за поврзаноста помеѓу ХПВ и ракот на грлото на матката (Lenehan во Канада и Holcomb во САД).

Ниското знаење од актуелната студија дека ХПВ-вакцината штити од рак на грло на матка се споредува со резултатите добиени во студии спроведени во неразвиени подрачја на Непал (Johnson) и Кина (Zhang). Знаењето проценето со студиите спроведени во Италија и Австралија е значително повисоко од актуелната студија.

Подготвеноста да се вакцинира сопствената ќерка со ХПВ-вакцина во актуелната студија е слична со подготвеноста оценета во студии спроведени во држави со слична стапка на опфатеност со ХПВ-вакцина (две истражувања на Young и Ogilvie спроведени во САД), но е значително пониска од подготвеноста на испитаниците во студии спроведени во држави со повисока опфатеност со ХПВ вакцината (Christian, Tung, Moreira).

Во актуелната студија како причини за невакцинирање се наведуваат стравот од последици, недовербата во ефикасноста и безбедноста на вакцината. Овој наод е сличен

со наодите од многубројни студии кои ја анализираат причината за неприфаќање на вакцината (Jain и Rosenthal САД, Tung Австралија, Wong Кина).

Актуелната студија покажува дека степенот на образование влијае врз свесноста и знаењето за ХПВ и ХПВ-вакцината. Слични се наодите од студии спроведени во други држави (Tiro и Lauren САД, Tung Австралија).

Подготвеноста на сите испитанички на кои им бил дијагностициран ЦИН или ХПВ на Пап да ја вакцинираат својата ќерка со ХПВ-вакцина, која е регистрирана во актуелното истражување, се потврдува и во резултати од истражувања во други земји (Waller, Tiro, Jones).

Во актуелното истражување се манифестира висок степен на доверба кон лекарите и овој наод е ист како и наодите од голем број студии спроведени во други земји.

Во **седмата глава**, врз база на добиените резултати, донесени се **заклучоците** од истражувањето.

Најважни заклучоци од истражувањето се:

- највисок степен на свесност и знаење за ХПВ и ХПВ-асоцираните заболувања, како и методите за откривање на рак на грло на матка и највисока посетеност на гинеколог покажале испитаниците кои имале прв сексуален однос на возраст од 17 или повеќе години.

- Испитаниците кои имале 6 или повеќе сексуални партнери покажуваат највисоко знаење во врска со ХПВ и ХПВ-асоцираните заболувања и најчесто посетуваат гинеколог.

- Највисоко знаење за ХПВ, ХПВ асоцираните заболувања, пренесувањето на ХПВ и дијагностиката на рак на грло на матка покажуваат испитаниците на возраст 30-35 год, од женски пол, со завршено високо образование, и од македонска националност.

- Највисока посетеност на гинеколог и направен Пап-тест покажуваат испитаничките на возраст 30-35 год, со високо образование и македонска национална припадност.

- Најголемо знаење по однос на ХПВ-вакцината покажува возрасната група 30-35 год, испитаниците од женски пол, со завршено високо образование и од македонска припадност.

- Мислењата на испитаниците се поделени по однос на вакцинирањето на нивните ќерки.

- Најчесто наведувани причини за неприфаќање на вакцината се стравот од последици и сомневањето во ефикасноста и безбедноста.

- Многу мал дел од испитаниците знае дека вакцината штити од рак на грлото на матката.

- Испитаниците најмногу им веруваат на здравствените работници, кога станува збор за здравје.

Во **осмата глава** прикажани се **препораките** за јавноздравствена интервенција за подобрување на знаењата за ХПВ и ХПВ-асоцираните заболувања и за зголемување на прифатеноста на ХПВ-вакцината.

Од студијата се гледа дека најголем дел од населението очекува да добие релевантни информации и биде советувано од страна на матичните лекари и лекарите специјалисти од соодветна област.

Добиените резултати укажуваат дека е неопходно да се обрне посебно внимание на програмите за здравствена заштита и за промоција за здравјето. Потребно е да се подобри информираноста за ХПВ инфекцијата и асоцираните заболувања, едукацијата за сексуалното здравје и однесување, начините на намалување на ризик од инфицирање со ХПВ, потребата од редовни Пап-тестови за рано откривање на предканцерозни промени, како и потребата од ХПВ вакцинација за превенција на повеќето случаи на рак на грло на матка.

Се наметнува потреба од развој и спроведување програми за континуирана медицинска едукација и обука на тимовите кои ја спроведуваат вакцинацијата, со посебен осврт на безбедносните аспекти, намената и ефикасноста на ХПВ-вакцината.

Со цел да се подобри моменталното ниво на препорачување на ХПВ вакцината, потребно е здравствените едукатори да посветат особено внимание на тренингот за безбедноста, ефикасноста и комуникациските вештини на секое ниво на медицинската едукација, од медицинските училишта и факултети, па до редовните предавања за КМЕ.

Потребно е спроведување на редовна здравствена едукација на децата од училишна возраст, со опфаќање на сексуалното здравје.

За постигнување на стратешката цел, односно намалување на стапките на инциденца и морталитет на рак на грло на матка во Р Македонија, неопходна е интеракција помеѓу образованието и здравството, семејството и општествениот систем, како целост.

Во **деветата глава** прикажана е **литературата** користена при изработката на докторската дисертација. Во оваа глава наведени се 131 библиографски единици од избраното подрачје.

Предмет на истражување

Предмет на истражувањето е знаењето, свесноста и верувањата за ХПВ и ХПВ-вакцината кај популацијата во Р Македонија и поврзаноста со демографски карактеристики.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Актуелното истражување претставува прво истражување кај нас во кое што со примена на јавноздравствен пристап се проценуваат знаењата, ставовите и верувањата за ХПВ и ХПВ вакцината. Резултатите од истражувањата од оваа област изведени во развиените земји укажуваат на бенефитите од спроведување на овакви истражувања со цел за добивање соодветни информации и подготвување на адекватни јавноздравствени интервенции кои што ќе овозможат успешно подобрување на опфатеноста со ХПВ-вакцината како јавноздравствена мерка за превенција на ракот на грлото на матката.

Краток опис на применетите методи

Во истражувањето од типот на студија на пресек вклучени се 501 испитаници на возраст од 20 до 35 години. Проценката на знаењата, ставовите и верувањата за ХПВ и ХПВ-вакцината е проценета со прашалник (*Прашалник за студијата за знаењата, свесноста и верувањата за ХПВ и ХПВ вакцината кај популацијата во Р Македонија*). Добиените податоци се обработени со стандардни статистички методи.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Од студијата се гледа дека знаењата на овој дел од популацијата за сексуално преносливите болести воопшто, за ХПВ и за начините на пренесување на ХПВ и заштита од овој вирус не се задоволителни. Анкетираните исто така не покажуваат задоволително

знаење за ризиците од ХПВ- инфекцијата и ХПВ-асоцираните заболувања, ниту пак во доволна мерка им е јасно дека не постои лек против ХПВ, а се демонстрира и значителна неприфатеност на вакцината. Голем дел од испитаниците изразуваат недоверба во ефикасноста и безбедноста на ХПВ-вакцината и не знаат од што таа штити. Како најчеста причина за неприфаќање на ХПВ-вакцината го наведуваат стравот од последици. Кога станува збор за информации поврзани со нивното здравје, најголем дел од испитаниците изразуваат голема доверба кон здравствените работници и очекуваат од нив да добијат информации и совети за здравјето.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката д-р Александра Шопова, со наслов „Знаење, свесност и верувања за хуман папиломавирусите и хуман папиломавирус вакцината кај популацијата во Република Македонија“, претставува научноистражување од областа на јавното здравство. Примената на јавноздравствениот пристап во проценката на знаењата, ставовите и верувањата за ХПВ и ХПВ-вакцината овозможува добивање податоци врз основа на кои ќе се спроведе јавноздравствена интервенција која што ќе овозможат успешно зголемување на опфатеноста со ХПВ-вакцината како јавноздравствена мерка за превенција на ракот на грлото на матката.

Докторската дисертација на кандидатката д-р Александра Шопова, со наслов „Знаење, свесност и верувања за хуман папиломавирусите и хуман папиломавирус вакцината кај популацијата во Република Македонија“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд, ги објавила (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор) следниве рецензирани истражувачки трудови:

- [3]. Авторы: Aleksandra R. Shopova, Simonida D. Kotlarova Poposka, Rozalinda Isjanovska. Human papillomavirus and genital warts: incidence and global trends. Physioacta: Vol.6-No2 2012: 15-22.
- [4]. Авторы: Aleksandra R. Shopova, Aneta Kokaleska Petrushevska, Fimka Tozija, Dragan Gjorgiev, Rozalinda Isjanovska. Knowledge, awareness and beliefs about the human papillomaviruses with the young population in the Republic of Macedonia. Physioacta Vol.7-No1 2013: 27-37.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатката. Актуелното истражување претставува засега единствено истражување од областа на јавното здравство во кое со научен пристап се проценуваат знаењата, свесноста и верувањата за ХПВ и ХПВ-вакцината во Р Македонија. Добиените резултати ќе овозможат спроведување на јавноздравствена интервенција која ќе овозможат успешно зголемување на опфатеноста со ХПВ вакцината како јавноздравствена мерка за превенција на ракот на грлото на матката.

Подрачје на примена, Заклучоците и препораките изработени врз база на добиените резултати можат да се применат како основа за јавноздравствена акција за

зголемување на опфатеноста со ХПВ-вакцината, како јавноздравствена мерка за превенција на ракот на грлото на матката.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот **д-р Александра Шопова** со наслов **„Знаење, свесност и верувања за хуман папиломавирусите и хуман папиломавирус вакцината кај популацијата во Република Македонија“**.

КОМИСИЈА

- 1. Проф. д-р Драган Ѓорѓев,
претседател с.р.**
- 2. Проф. д-р Розалинда Исјановска ,
ментор с.р.**
- 3. Проф. д-р Фимка Тозија, член с.р.**
- 4. Проф. д-р Весна Велиќ
Стефановска, член с.р.**
- 5. Проф. д-р Јордан Минов, член с.р.**

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ЕФЕКТ ОД НЕИНВАЗИВНА ПОЗИТИВНО ПРИТИСОЧНА ВЕНТИЛАЦИЈА КАЈ ПАЦИЕНТИ СО РЕСПИРАТОРНА ИНСУФИЦИЕНСИЈА КАКО ПОСЛЕДИЦА НА АКУТНА ЕГЗАЦЕРБАЦИЈА НА ХРОНИЧНА ОПСТРУКТИВНА БЕЛОДРОБНА БОЛЕСТ” ОД АС.Д-Р САВА ПЕЈКОВСКА, ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ-СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, на III седница одржана на 7.3.2017 година, а по предлог на III циклус-докторски студии, студиска програма по медицина, формираше Рецензентска комисија за оценка на докторската дисертација, по претходно доставена пријава од ас.д-р Сава Пејковска со наслов:

**ЕФЕКТ ОД НЕИНВАЗИВНА ПОЗИТИВНО ПРИТИСОЧНА
ВЕНТИЛАЦИЈА КАЈ ПАЦИЕНТИ СО РЕСПИРАТОРНА
ИНСУФИЦИЕНСИЈА КАКО ПОСЛЕДИЦА НА АКУТНА
ЕГЗАЦЕРБАЦИЈА НА ХРОНИЧНА ОПСТРУКТИВНА БЕЛОДРОБНА
БОЛЕСТ**

Рецензентската комисија е во состав:

1. Проф.д-р Ирена Кондова-Топузовска (претседател)
2. Проф.д-р Бисерка Јовковска Каева (ментор)
3. Проф.д-р Мирослав Гавриловски (член)
4. Проф.д-р Дејан Докиќ (член)
5. Проф.д-р Андреја Арсовски (член)

Во согласност со Законот за високото образование на Република Македонија, Рецензентската комисија во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА И ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Докторската дисертација со наслов „Ефект од неинвазивна позитивно притисочна вентилација кај пациенти со респираторна инсуфициенција како последица на акутна егзацербација на хронична опструктивна белодробна болест” од ас.др Сава Пејковска претставува самостоен научен труд изнесен на

144 страници пишан текст и прилози. Ги содржи сите неопходни структурни елементи на докторска дисертација: апстракт на македонски и англиски јазик, вовед, мотив, цели, материјал и методи, резултати, дискусија, заклучок, литература, кратенки и прилог. Содржи седумдесет табели и вкупно осумдесет и четири графикони и слики. Цитирани се 306 референци поврзани со темата на докторската дисертација. Користената литература е од понов датум, актуелна и релевантна за темата на докторската дисертација.

Трудот е структуриран во 10 глави систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **ВОВЕДНИОТ** дел се изнесени најзначајните податоци од литературата за предметот на истражувањето - хроничната опструктивна белодробна болест и неинвазивната вентилација. Јасно и концизно се изнесени податоци за ХОББ, како една од најчестите заболувања во светот и главен растечки здравствен проблем кој постепено се искачува од шестата позиција во 1990 година, на третото место според последните податоци како причина за смрт кај возрасната популација. Наведени се и анализирани најзначајните фактори асоцирани со појава на ова заболување, со осврт кон пушењето како главен тригер фактор, и акцент кон сложената интеракција помеѓу суспенцибилниот домаќин и променливата околина, како и сознанијата за улогата на генетските фактори кои произлегуваат од интензивните проучувања кои се во тек во полето на генетиката. Потенцирано е значењето на акутните егзацербации на ХОББ од тежок степен, кои се животозагрозувачки и се предмет на интерес во спроведеното истражување. Особено е образложено значењето на тешките егзацербации со оглед на нивната поврзаност со зголемениот морталитет, морбидитет, хоспитализации, намален квалитет на живот, како и огромниот економски импакт.

Во воведниот дел е образложен и опишан методот на неинвазивна вентилација како особено атрактивен режим за третман на тешките егзацербации на ХОББ. Дадени се податоци од литературата за почетоците на НИВ кои се поврзани со појавата на боди вентилаторите во 1838 година, потоа следува конструирање на посовршен модел на боди вентилатор на електричен погон во 1929 година и негово понатамошно усовршување, се до современите апарати за НИВ денес. Се укажува на проширеното индикационото подрачје за примена на НИВ, со оглед на нејзината првична употреба насочена главно кон лекување на пациенти со невромускуларни болести. Во последната деценија се бележи почетокот на модерната ера на неинвазивната вентилација, замена на негативно-притисочната со позитивно-притисочна вентилација и нејзина широка употреба за третман на респираторна слабост од најразлична етиологија. Детално е образложена патофизиолошката оправданост за примена на НИВ во третманот на хроничната респираторна слабост, со оглед на патолошките процеси кои ја

инволвираат инспираторната респираторна мускулатура и водат кон нејзино зголемено оптоварување и намален капацитет, во чија основа е хиперинфлацијата со мускулното скратување и абнормалната геометрија. Кандидатката укажува на значењето на НИВ како можност да се избегне третман со инвазивна механичка вентилација, како поагресивен режим на лекување. На тој начин ќе се овозможи намалување на дишната работа и адекватна гасна размена, кои претставуваат цели и на инвазивната механичка вентилација, но со примена на НИВ би се избегнале многубројни компликации од кои некои се и животозагрозувачки.

Во понатамошното излагање кандидатката детално го образложува методот на апликација на НИВ, како и физиолошките и клиничките цели кои би се постигнале со нејзината примена. Образложени се двата основни режима на апликација на НИВ, односно волуменски и притисочно контролиран режим со генерирање на позитивен притисок и во инспириум и во експириум и во обата модалитети на вентилација. При притисочно контролираниот режим се укажува на можноста за апликација на различни притисоци за експираторната и инспираторната фаза, односно т.н. двојно-притисочна вентилација, која е применета во спроведеното истражување, или примена на континуиран притисок независно од фазата на респираторниот циклус. Во понатамошното излагање изнесени се податоци за можноста за употреба на различни типови на маски за НИВ, нивните поволности и недостатоци, како и улогата на хумидификација и седација во текот на третманот со НИВ.

МОТИВАЦИЈАТА за изработка на научниот труд на оваа тема произлегла од фактот дека во РМакедонија досега не се реализирани студии во кои предмет на истражување е третманот со неинвазивна вентилација. Ова е прва студија за проценка на успехот од третманот со НИВ кај пациенти со акутна егзацербација на ХОББ. Се очекува со оваа студија да се одговори на повеќе прашања поврзани со примената на НИВ кај пациентите со ХОББ и на тој начин ќе се даде голем придонес во третманот на пациентите во терминална фаза на оваа болест. Се очекува да се отвори нов фронт во третманот на хроничната респираторна слабост, со имплементирање на неинвазивната вентилација како составен дел од третманот.

Јасно и концизно, кандидатката ги дефинирала **ЦЕЛИТЕ** на научноистражувачката работа:

1. да се одреди ефектот од НИВ кај пациенти со респираторна слабост како последица на акутна егзацербација на хронична опструктивна белодробна болест и дали постои разлика во исходот од лекувањето со стандарден третман во споредба со стандарден третман и НИВ;
2. хоспиталниот морталитет кај пациентите третирани со НИВ во споредба со пациентите третирани само со стандарден третман;
3. времетраењето на хоспитализацијата кај пациентите третирани со НИВ во споредба со пациентите третирани само со стандарден третман;

4. шестмесечно следење на пациентите од студијата по завршување на хоспиталното лекување (број на егзацербации, потреба од хоспитализација, времето на појава на прва егзацербација, времетраење на егзацербацијата);
5. да се одредат показателите кои го предвидуваат исходот на болните со акутна респираторна слабост како последица на ХОББ третирани со НИВ.

Даден е детален опис на **МАТЕРИЈАЛИТЕ И МЕТОДИТЕ** кои се користени во истражувањето, како и поделбата на пациентите во групи. Дефиниран е типот на студијата- ретроспективно/проспективна и времетраењето на истражувањето од ноември 2012 до мај 2016 година. Биле вклучени 80 пациенти на возраст над 40 години со основна болест ХОББ, кои биле хоспитализирани на Клиниката за пулмологија и алергологија поради тешка егзацербација на болеста. Пациентите биле поделени на две групи, и тоа: група од 40 пациенти третирани со НИВ и стандарден медикаментозен третман и контролна група од 40 пациенти кои одбиле третман со НИВ биле третирани само со стандарден медикаментозен третман и кислородна терапија по пат на назална канила. Кандидатката јасно ги опишува критериумите за влез во студијата и отпочнување со третман со НИВ базирани на научни докази. Јасно се дефинирани и ексклузионите критериуми: индикација за итна ендотрахеална интубација (респираторен или кардијален арест), Glasgow coma scale – скор < 8, хемодинамска нестабилност (хипотензивен шок, акутна кардијална исхемија, аритмии), пореметена свесност, конфузија, агитација, лицева или траума на градниот кош, скорешна оперативна интервенција на лице, горни дишни патишта и горен гастроинтестинален тракт, фиксирана опструкција на горни дишни патишта, повраќање, ретростернална болка суспектна за миокардна исхемија, пулмонална емболија, пневмоторакс, пневмонија или плеврален излив, APACHE II скор > 29, бременост.

Изработката на докторската дисертација била одобрена од Етичката комисија за истражување на луѓе при Медицинскиот факултет во Скопје.

Детално се презентирани методите кои се користени во истражувањето: анамнеза и физикален статус, одредување на BMI, РТГ на бели дробови, одредување на Glasgow coma scale – скор, испитување на белодробната функција со спирометрија при што биле одредувани FEV1, FVC и FEV1/FVC и други функционални параметри, пополнување на прашалник за недостиг на здив – екстендирана скала за диспнеа на Медицински истражувачки совет, визуелна аналогна скала за мерење на степенот на диспнеа, артериски гасни анализи (pH, PaO₂, PaCO₂, SaO₂, HCO₃⁻), континуирано следење на ЕКГ, пулсна рата и пулсна оксиметрија преку Datex оксиметар, лабораториски крвни анализи, одредување на APACHE II скор, неинвазивна вентилација била спроведена преку вентилаторен систем за поддршка (BiPAP ST/D 30, Respiromics). Даден е детален опис на протоколот за изведување на НИВ, по неуспешен претходен едночасовен третман со стандардна медикаментозна и кислородна терапија. Била користена ороназална или целосна лицева маска. Притисоците биле подесувани до постигнување на адекватна вентилација, толеранција и комфорт на пациентот. Експираторниот притисок на почетокот бил поставен на 4cmH₂O, додека инспираторниот притисок на 10 cmH₂O. Кај сите пациенти, инспираторниот притисок бил зголемуван за 2 cmH₂O додека кај пациентот не биле нотирани знаци за дискомфорт(диспнеа), или зголемување на истекувањето на воздух од маската, или се до постигнување на притисок од максимум 20 cmH₂O. Потоа слично се покачувал и експираторниот притисок до појава на дискомфорт, или

се до достигнување на притисок од $7\text{cmH}_2\text{O}$. Кислород се спроведувал до постигнување на сатурација од 90% што било контролирано преку пулсен оксиметар. Посакуваниот V_t се движел помеѓу 5-7 ml/kg. Понатамошните подесувања на вентилаторот биле во зависност од вредностите од ацидо-базниот статус. Третманот со НИВ се изведувал најмалку во тек на три дена, или повеќе доколку било клинички индицирано, односно се до подобрување на состојбата, или третманот со НИВ бил прекинат по претходна проценка за неуспех од третманот.

Јасно се дефинирани критериумите за неуспех од третманот со НИВ: влошување на диспнеата, респираторната рата, срцевата фреквенција, потење, агитација и влошување на ацидобазниот и/или хемодинамскиот статус, респираторен арест, аспирациона пневмонија, пневмоторакс, појава на екцесивно истекување на воздух од маската- лик. Концизно се дадени и критериумите за успешен НИВ третман: подобрување на ацидобазниот и клиничкиот статус и враќање на состојбата на претходното стабилно ниво пред егзацербацијата. Сатурација со O_2 да е $>85\%$ без назална канила т.е. $>90\%$ со назална канила и проток од 1-2 л/мин., $\text{pH} > 7,35$, $\text{RR} < 25/\text{мин}$, нема употреба на помошна дишна мускулатура.

За статистичка евалуација на податоците во истражувањето биле употребени стандардните статистички методи Chi-square тест, Fisher exact тест, Mann-Whitney тест Student t тест, Friedman ANOVA и ANOVA repeated measures, со post hoc анализа. За детерминирање на независните предиктори асоцирани со неуспешен НИВ третман била користена Мултиваријантна Логистичка Регресиона анализа. За тестирање на нормалноста на дистрибуцијата на податоците биле користени Kolmogorov - Smirnov и Shapiro-Wilk's тест. Обработката на податоците била изведена со користење на компјутерската програма SPSS за Windows 17.0.

Во делот **РЕЗУЛТАТИ** е прикажана соодветноста на испитуваните групи според пол, возраст и индекс на телесна маса. Кандидатот во оваа докторска дисертација резултатите ги групирал во три поглавја. Резултатите се претставени табеларно и графички.

Во првото поглавје се изнесени демографските, клиничките и лабораториските карактеристики на испитуваната НИВ група и контролната група. Анализата на вредностите на pH покажала дека при влез во студијата ниту еден пациент од двете групи немал нормална вредност на pH . Еден час по приемот, нормален pH бил регистриран кај 20% пациенти ставени на НИВ, а ниту еден пациент од групата која била третирана само со медикаментозна терапија. Четири часа по прием, 65% пациенти од групата со НИВ а 5% од КГ имале нормален pH . Статистичката анализа како сигнификантна ја потврдила разликата во дистрибуцијата на пациенти со нормални вредности на pH и вредности кои отстапуваат од референтните, меѓу испитуваната и контролна група, на прва и втора визита по прием ($p=0,005$).

На првата визита, по еден час од приемот, просечниот PaO_2 бил сигнификантно повисок во групата третирана со НИВ и медикаментозна терапија, споредено со групата која примала само медикаментозна терапија ($7,79 \pm 1,02$ vs $7,04 \pm 0,8$ $p=0,00046$). На втората визита, по 4 часа од приемот, просечниот PaO_2 бил $8,41 \pm 1,2$ во групата третирана со НИВ и медикаментозна

терапија, и значајно понизок во групата третирана со стандардна медикаментозна терапија ($6,88 \pm 1,4$).

Ваков тренд на сигнификантно повисок PaO_2 во просек во групата која покрај стандардна медикаментозна терапија била ставена и на НИВ била нотирана и на последната контрола, при исписот ($9,77 \pm 0,4$ vs $8,44 \pm 0,5$).

Првиот и четвртиот час по приемот, во групата третирана со НИВ и стандарден медикаментозен третман бил измерен понизок просечен PaCO_2 , од групата третирана со стандарден медикаментозен третман, од $7,99 \pm 1,5$, vs $9,04 \pm 1,7$ по 1 час, односно $7,35 \pm 1,7$ vs $9,24 \pm 1,9$ по 4 часа. Разликата меѓу двете групи и по 1 час од приемот и по 4 часа се потврдила како статистички сигнификантна ($p=0,005$, $p=0,000001$ консеквентно). Во тек на целиот анализиран период, не биле регистрирани пациенти кои примале само медикаментозна терапија, а кај кои дошло до нормализирање на вредностите на PaCO_2 .

Во групата пациенти кои покрај медикаментозна терапија биле ставени и на неинвазивна вентилација, кај еден пациент во тек на еден час од приемот, 9(22,55%) пациенти во тек на четири часа од приемот, дошло до нормализирање на pCO_2 .

Во сите анализирани временски точки, односно на прием, по 1 час и по 4 часа од приемот, двете анализирани групи имале несигнификантни разлики во GCS ($p>0,05$). На првата и втората контрола, просечниот GCS бил повисок во групата третирана со НИВ споредено со КГ ($13,4 \pm 2,01$ vs $12,9 \pm 2,4$ по 1 час, $13,95 \pm 2,04$ vs $12,49 \pm 3,1$ по 4 час). По еден час, 40,91% од испитуваната група, а 59,09% од КГ, а по четири часа 53,49% од испитуваната група и 46,51% од КГ имале нормален GCS, но разликите биле без статистичка значајност. При испис, сите испитаници од двете групи биле со нормален GCS.

Респираторната рата се карактеризирала со несигнификантно различни вредности меѓу испитаниците од двете групи при нивниот влез во студијата ($p=0,98$), и на првата визита ($p=0,3$), додека разликата на втората визита и при исписот била сигнификантна ($p=0,026$, $p<0,0001$) следствено. На втората визита, по 4 часа од приемот, просечната респираторна рата била пониска во групата третирана со НИВ и медикаментозна терапија ($25,45 \pm 7,96$ vs $29,13 \pm 7,1$). И на испис, пациентите од групата со НИВ имале пониска просечна респираторна рата споредено со пациентите од КГ ($16,9 \pm 1,44$ vs $22,86 \pm 1,35$; $p<0,0001$).

Несигнификантна разлика била регистрирана на прием и испис меѓу двете групи, во однос на просечниот форсиран експираторен волумен во прва секунда ($p>0,05$). Просечниот форсиран витален капацитет бележел несигнификантно различни вредности меѓу двете групи на прием ($p=0,8$), додека на испис, истиот имал значајно повисока просечна вредност во групата испитаници третирани со НИВ и медикаментозна терапија споредено со групата испитаници кои биле лекувани само со медикаментозна терапија ($51,0 \pm 7,6$ vs $43,48 \pm 6,9$).

При влез во студијата, испитаниците од групата третирана со НИВ и од КГ имале сигнификантно различен скор за MRCD скалата ($p=0,011$). На прием, испитаниците од испитуваната група поретко од КГ имале скор 4 и 5а, додека почесто имале скор 5б. И на испис, испитаниците од групата третирана со НИВ и од КГ имале сигнификантно различен скор за MRCD скалата ($p=0,011$), но сега испитаниците од испитуваната група почесто од КГ имале скор 3 ($48,39\%$ vs 0%), а поретко скор 5а ($3,23\%$ vs $47,62\%$). Просечниот скор на визуелната аналогна скала на прием бил несигнификантно различен меѓу двете групи, со просечен скор од $9,8 \pm 0,4$ во испитуваната група, и $9,77 \pm 0,4$ во КГ, што сугерира дека и

во двете групи пациентите имале субјективно чувство за многу отежнато дишење. Во тек на 4 часа од приемот, биле регистрирани значајно пониски просечни вредности на VAS скор во групата третирана со НИВ ($6,77 \pm 1,3$ vs $9,2 \pm 0,8$). Ваков тренд на сигнификантно понизок просечен VAS скор во групата третирана со НИВ компарирано со КГ бил регистриран и при исписот ($2,48 \pm 0,6$ vs $6,91 \pm 0,6$; $p < 0,0001$).

На прием, сатурацијата со O_2 не се разликувала сигнификантно меѓу пациентите од двете групи ($p = 0,37$). При испис, просечната сатурација со O_2 била $90,48 \pm 1,9$ во групата третирана со НИВ, а $85,05 \pm 2,4$ во КГ. Разликата од 5,43% статистички се потврдила како сигнификантна.

Должината на хоспитализација траела сигнификантно различно за испитаниците од групата пациенти кои биле третирани освен со стандардна медикаментозна терапија и со неинвазивна вентилација, и групата пациенти третирани само со стандардна медикаментозна терапија ($p < 0,0001$). Пациентите третирани со НИВ биле хоспитализирани просечно $10,32 \pm 0,8$ денови, а пациентите третирани со медикаменти подолго, односно просечно $16,24 \pm 1,5$ денови.

Меѓу двете групи пациенти не се потврдила сигнификантна разлика и во однос на бројот на придружни коморбидитетни состојби ($p = 0,6$). Кај повеќе од половина испитаници од НИВ групата и од КГ биле регистрирани две придружни хронични болести (51,61% vs 58,62%), следено од присуство на три коморбидитети (19,35% vs 10,34%).

Резултатите од истражувањето покажале дека морталитетот во групата третирана со неинвазивна вентилација и стандардна медикаментозна терапија бил 7,5%, односно сигнификантно понизок во однос на пациентите третирани со стандардна медикаментозна терапија. Во тек на шест месеци по отпуштањето од болница, егзитирал еден пациент од групата третирани со НИВ по 122 дена од исписот, додека во КГ во овој период починале 4 пациенти, по просечно $27,0 \pm 12,3$ дена од испис. Биле регистрирани помал број на егзацербации во НИВ групата.

Резултатите од ова истражување исто така покажале дека терапијата на пациентите со неинвазивна вентилација имала сигнификантно подобар ефект кај пациентите со акутна егзацербација на ХОББ споредено со терапијата со медикаменти ($p = 0,019$). Успешно лекување било регистрирано кај 77.5% од пациентите од групата во која била аплицирана неинвазивна вентилација, и 52.5% од пациентите од групата во која била ординирана стандардна медикаментозна терапија.

Во второто поглавје кандидатката ги изнесува резултатите добиени со компаративна анализа на демографските, клиничките и лабораториските карактеристики на пациентите со успешен и неуспешен НИВ - третман. Во однос на возраста статистички како несигнификантна се покажала разликата во просечната возраст меѓу групата со успешен и неуспешен третман со неинвазивна вентилација ($p = 0,8$).

Индексот на телесна маса бил со значајно повисока просечна вредност во групата со успешен ефект од третирањето со неинвазивна вентилација, споредено со групата која немала успех од аплицирањето на неинвазивна механичка вентилација ($27,82 \pm 4,2$ vs $21,12 \pm 2,8$; $p = 0,00006$).

На прием, групата со успешен и неуспешен НИВ - третман имале сигнификантно различни вредности на pH, PaO_2 , $PaCO_2$ и SaO_2 . Просечниот pH во групата со успешен НИВ бил $7,31 \pm 0,018$, а понизок во групата со неуспешен

третман, со просечна вредност од $7,19 \pm 0,016$. Просечниот PaO_2 со вредност од $7,03 \pm 0,3$ во групата со успешен НИВ - третман, бил повисок од групата со неуспешен, со вредност од $5,37 \pm 0,96$. Понизок просечен PaCO_2 имале на прием пациентите со успешен третман компарирано со оние кај кои третманот со НИВ бил без ефект ($8,54 \pm 0,6$ vs $10,24 \pm 0,8$). Базичните вредности на сатурацијата со кислород биле во просек $80,09 \pm 2,5$ во групата со успех од третманот со НИВ, а пониски во групата без успех ($70,67 \pm 3,1$).

Пациентите со успешен и неуспешен - НИВ третман, при влез во студијата сигнификантно се разликувале во однос на APACHE II скорот, GCS, респираторната рата, и срцева фреквенција.

На прием, пациентите со успешен НИВ - третман имале понизок просечен APACHE II скор ($15,23 \pm 1,4$ vs $26,56 \pm 1,2$), повисок просечен GCS скор ($13,84 \pm 0,6$ vs $10,55 \pm 1,8$), пониска просечна респираторна рата и срцева фреквенција ($28,84 \pm 1,97$ vs $38,67 \pm 2,2$, и $117,48 \pm 4,5$ vs $125,67 \pm 3,3$ следствено). Нормален GCS по 4 часа од приемот имале 74,19% испитаници од групата во која третманот со неинвазивна вентилација имал ефект. Нормална респираторна рата имале 90,32% испитаници со успешен НИВ третман. Сите пациенти третирани со НИВ и по 4 часа од приемот имале забрзана срцева фреквенција.

Форсираниот експираторен волумен во прва секунда просечно изнесувал $28,09 \pm 7,6$ во групата во која бил регистриран ефикасен третман со НИВ, а $20,71 \pm 3,1$ во групата во која третманот бил без успех. Просечната разлика од 7,38% статистички се потврдила како сигнификантна.

Просечните вредности на албумини во групата со успешен третман биле сигнификантно повисоки од истите во групата со неуспешен третман. Двете групи пациенти со различен успех од НИВ третманот, на прием имале и сигнификантно различни вредности на мокрачна киселина. Просечната вредност изнесувала $6,81 \pm 1,1$ во групата со успешен НИВ третман, и $8,6 \pm 0,6$ во групата со неуспешен НИВ - третман.

Хипергликемија на прием била регистрирана кај 52,5% пациенти од НИВ - групата. Претходна дијагноза на дијабетес мелитус имале 17,5% од вкупно 40 пациенти. Од 21 пациент со хипергликемија на прием над 7 mmol/L, неуспех од НИВ - третманот бил забележан кај 42% субјекти. Претходна дијагноза на дијабетес не била асоцирана со неуспех од третманот. Средното ниво на глюкоза било значајно повисоко кај неуспешната НИВ - група споредено со групата со успех од третманот ($p < 0,003$).

Пациентите со успешен НИВ - третман во стабилна состојба почесто имале MRCD скор 3 и 4 (48,39%). При влез во студијата, испитаниците од двете групи не се разликувале сигнификантно во однос на MRCD - скорот. И во двете групи бил регистриран само скор 5-а (20% vs 11,11%) и 5-б (80% vs 88,89%).

Разликата во дистрибуцијата на испитаници без и со коморбидитет, а во зависност од ефектот од третманот со неинвазивна вентилација не била доволна за статистичка сигнификантност ($p = 0,08$).

Во однос на типот на коморбидитети, високиот притисок, дијабетес мелитус, обезност и депресија, несигнификантно различно биле застапени во групата со и без ефект од третманот со неинвазивна вентилација, но КВБ и кахексија значајно поретко имале како придружна хронична болест испитаниците со успешен НИВ - третман.

Во третото поглавје е дадена компаративна анализа на клиничките и лабораториските карактеристики во групата со успешен и неуспешен НИВ - третман во анализираниите временски точки.

Во групата со успешен НИВ - третман било регистрирано сигнификантно зголемување на рН вредностите по 1 и 4 часа од ставање на неинвазивна вентилација, и при исписот од клиниката ($p < 0,0001$). Несигнификантно различни биле рН вредностите кај пациентите без ефект од терапија со неинвазивна вентилација, регистрирани по 1 и 4 часа од третманот ($p = 0,25$). Зголемувањето на парцијалниот притисок на O_2 во периодот прием - 1h - 4h - испис било и статистички сигнификантно во групата со успешен НИВ - третман ($p < 0,0001$), а несигнифиактно во групата со неуспешен исход ($p = 0,41$). Резултатите покажале и сигнификантно намалување на $PaCO_2$ по 1 и 4 часа третирање со неинвазивна вентилација, и на испис во групата со успешен третман, за разлика од групата со неуспешен НИВ - третман каде што оваа разлика била статистички незначајна.

Во групата со успешен НИВ - третман било регистрирано сигнификантно намалување на респираторната рата по 1 и 4 часа терапија, и при исписот од клиниката ($p < 0,0001$), додека несигнификантна била разликата во вредноста на респираторната рата кај пациентите со неуспешен НИВ - третман, по 1 и 4 часа од третманот ($p = 0,16$).

Разликите во просечните вредности на срцевата фреквенција меѓу анализираниите временски точки, (прием, 1 час, 4 часа, и испис), во успешната НИВ група пациенти статистички се потврдиле како сигнификантни ($p < 0,0001$). Во групата со неуспешен НИВ - третман не се потврдиле сигнификантни разлики во срцевата фреквенција еден и четири часа по третманот ($p = 0,089$).

Резултатите укажуваат на значајно подобрување на белодробните функционални параметри, FEV1 и FVC, во групата со успешен НИВ - третман.

Мултиваријантната логистичка регресиона анализа како независни сигнификантни предиктори за неуспешен НИВ третман на прием ги потврдила: рН, $PaCO_2$ и GCS - скорот. Резултатите покажале дека пациентите со вредност на рН на прием од 7,3 и пониска, имаат за 2,193 пати поголем ризик за неуспешен ефект од третманот со неинвазивна вентилација, споредено со пациентите кои на прием имале рН повисок од 7,3. Исто така, зголемувањето на вредноста на $PaCO_2$ на прием за 1кПа, го зголемува ризикот за неуспешен НИВ третман за 13,4%, додека зголемувањето на вредноста на GCS за 1 скор, го намалува ризикот за неуспешен НИВ третман за 14%.

ДИСКУСИЈАТА содржи осврт на резултатите од студијата при што одделно се дискутирани и прашања поврзани со предностите на НИВ во однос на инвазивната механичка вентилација, употребата на седација во текот на третманот со НИВ, значењето на употребата на различен тип на маска, можните компликации од НИВ како постапките за поголема успешност и минимизирање на ризиците од третманот.

Дискутирани се податоците од резултатите од третманот со НИВ, со изнесување на логични причинско-последични објаснувања и споредба на сопствените резултати со исти или слични резултати кои веќе се објавени. Од докторската дисертација произлегуваат следниве најзначајни **ЗАКЛУЧОЦИ**:

- Неинвазивната позитивно притисочна вентилација претставува ефикасен и сигурен режим во третманот на пациентите со декомпензирана акутна егзацербација на ХОББ и може да се примени заедно со конвенционалната медицинска терапија.
- Третманот со НИВ применет заедно со медикаментозната и кислородна терапија доведува до намалување на должината на хоспиталниот престој кај пациентите со АЕХОББ.
- Неинвазивната вентилација претставува ефикасен модел во третманот на пациентите со АЕХОББ кој доведе до сигнификантно намалување на потребата за ЕТИ, намалување на компликациите и морталитетот кај овие пациенти.
- НИВ овозможува рано започнување со вентилаторна поддршка, можност за интермитентна вентилација, без потреба за седација, со сочувана можност за комуникација на пациентот со медицинскиот персонал и фамилијата.
- Употреба на НИВ доведе до брзо поправање на параметрите на ацидобазниот статус, редукција на диспнеата и намалување на дишната работа.
- Во текот на шест месеци по АЕХОББ, кај пациентите третирани со НИВ, се зголемува ратата на преживување, се намалува времето до првата АЕХОББ и се намалува инциденцата на нови хоспитални приеми.
- Независни сигнификантни предиктори за неуспешен НИВ третман на прием се : рН, РаСО₂ и GCS скорот.
- Хипергликемија на прием, заедно со покачено ниво на серумска урична киселина, хипоалбуминемија и низок индекс на телесна маса е асоциран со повисока рата на неуспешен НИВ - третман, што може да упати на ран интензивен менаџмент кај овие пациенти.

Оцена на трудот

Комисијата оценува дека докторската дисертација со наслов „Ефект од неинвазивна позитивно притисочна вентилација кај пациенти со респираторна инсуфициенција како последица на акутна егзацербација на хронична опструктивна белодробна болест“, изработена од ас.д-р Сава Пејковска, произлегува од самостојна научна работа.

Се работи за исклучително значајна и актуелна тема од областа на пулмологијата, прва од ваков вид во РМакедонија. Воведувањето на третман со НИВ кај пациентите со ХОББ отвора нови можности за подобрување на прогнозата, намалување на морталитетот, намалување на честотата на егзацербации, намалување на компликациите, како и намалена потреба од ендотрахеална интубација и компликациите поврзани со неа.

Не е објавен научен труд во кој се опфатени сите параметри поврзани со ефектот од третманот со неинвазивна вентилација кај пациенти со тешка егзацербација на ХОББ. Трудот ги содржи сите елементи на научен труд со јасно

дефинирани цели во согласност со мотивот на студијата, тие се во целост реализирани, прецизно се изложени материјалот и методите, детално прикажани статистички обработени резултати. Дискусијата и заклучоците се објективни и реални и даваат прецизни одговори на поставените цели. Сумирајќи ги концизно резултатите од оваа студија и заклучоците кои произлегуваат од нив, кандидатката дава значаен придонес во унапредување и оптимизирање на третманот на пациентите со тежок степен на ХОББ. Се очекува имплементирање на наодите и препораките од дисертацијата во секојдневната клиничка работа и практика.

Докторатот е изработен во согласност со стандардите на научноистражувачката работа. Комисијата смета дека докторската дисертација ќе даде особен клинички и научен придонес областа на пулмологијата.

Исполнетост на законските услови за одбрана на трудот

Кандидатката, пред одбраната на докторскиот труд, ги објавила следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. Pejkovska S., Kaeva B., Goseva Z., Arsovski Z., Janeva J., Zeynel S. Predictive Factors for the Effect of Treatment by Noninvasive ventilation in Patients with Respiratory Failure as a Result of Acute Exacerbation of the Chronic Obstructive Pulmonary Disease. Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences. 2015 Dec 15; 3(4):655-660.
2. Pejkovska S., Kaeva B., Goseva Z., Arsovski Z., Arbutina S. Body Mass Index as a Determinant of Outcome of Treatment with Non-invasive ventilation in Patients with Respiratory Failure due to Acute Exacerbation of Chronic Obstructive Pulmonary Disease. Acta morphologica. 2015; Vol12(2):46-51

Заклучок и предлог

Ас.д-р Сава Пејковска со своето искуство во научноистражувачката работа, како и со спроведувањето на оваа студија, со објавените научни трудови и научни поглавја ќе даде голем научен придонес во научноистражувачката работа. Преку понатамошен стручен, научен и академски ангажман на кандидатката, наодите и знаењата од дисертацијата можат да бидат пренесени и до колегите кои се заинтересирани за проблематиката што е предмет на докторската дисертација.

Резултатите од оваа докторска дисертација ќе најдат примена во секојдневната клиничка работа и ќе имаат особено влијание во унапредувањето на квалитетот на лекувањето на тешките пациенти со ХОББ, намалувањето на трошоците на лекувањето, намалувањето на компликациите и зголемувањето на квалитетот на живот на пациентите заболени од ХОББ, кој претставува главен растечки здравствен проблем и едно од најчестите заболувања во светот.

Идни понатамошни истражувања во оваа област би можеле да се однесуваат на проширување на индикационото подрачје за примена на методот на неинвазивна вентилација. Тука би ја споменале можноста за истражување на долготрајниот третман со НИВ во домашни услови кај пациенти со ХОББ и хронична респираторна слабост.

Добиените резултати од студијата која кандидатката ја спровела на Клиниката за пулмологија и алергологија ги оправдуваат претпоставените цели на дисертацијата и ја потврдуваат потребата од идни истражувања во оваа област, со цел унапредување на третманот на пациентите со ХОББ.

Врз основа на анализата, Рецензентската комисија оценува дека докторската дисертација од кандидатката ас.д-р Сава Пејковска со наслов „Ефект од неинвазивна позитивно притисочна вентилација кај пациенти со респираторна инсуфициенција како последица на акутна егзацербација на хронична опструктивна белодробна болест” ги исполнува бараните критериуми и претставува придонес во научноистражувачката и клиничко-медицинската дејност во РМакедонија. Трудот ги содржи сите елементи на научен труд со јасно дефинирани цели, материјал и методи, детално прикажани и статистички обработени резултати, дискусија и заклучоци кои даваат прецизни одговори на поставените цели.

Рецензентската комисија позитивно ја оценува докторската дисертација „Ефект од неинвазивна позитивно притисочна вентилација кај пациенти со респираторна инсуфициенција како последица на акутна егзацербација на хронична опструктивна белодробна болест”, од ас.д-р Сава Пејковска, и му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје да ја усвои рецензијата и да и овозможи на кандидатката јавна одбрана на трудот.

Рецензентска комисија

1. Проф.д-р Ирена Кондова-Топузовска (претседател), с.р.
2. Проф.д-р Бисерка Јовковска Каева (ментор), с.р.
3. Проф.д-р Мирослав Гавриловски (член), с.р.
4. Проф.д-р Дејан Докиќ (член), с.р.
5. Проф.д-р Андреја Арсовски (член), с.р.

Рецензија

Оцена на докторската дисертација ЕВАЛУАЦИЈА НА АКУТНИТЕ ТРАУМАТСКИТЕ ПОВРЕДИ НА КОЛЕНИОТ ЗГЛОБ СО МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА

од д-р Тања Петровска пријавена на Медицинскиот
факултет во Скопје

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, на третата работна седница одржана на 07. 03. 2017 година, формирше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката д-р Тања Петровска, со наслов „Евалуација на акутните трауматски повреди на колениот зглоб со магнетна резонанца“ во состав: проф.д-р Климе Ѓорески (претседател), проф.д-р Антони Новотни (ментор), проф.д-р Надица Митреска (член), проф.д-р Игор Кафтанџиев (член) и проф.д-р Милка Здравковска (член). Комисијата во наведениов состав со внимание ја прегледа и оцени докторската дисертација и го изготви следниов извештај.

Извештај

Докторската дисертација на кандидатката д-р Тања Петровска, со наслов „Евалуација на акутните трауматски повреди на колениот зглоб со магнетна резонанца“ содржи 145 страници и 62 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, книги, национални прописи и интернет-ресурси. Трудот е структуриран во 7 глави, во кои се вклучени вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и подточки со наслов и поднаслов, со што се обезбедува соодветно следење на материјата, која е обработена во истражувањето. Во воведот се објаснети повредите на сите елементи на колениот зглоб, покрај со класичните радиолошки методи, како и со примена на магнетна резонанца. Во трудот се изложени литературниот прглед и теоретската рамка на докторската студија, ембриологија, анатомија, радиолошките методи и дијагностичкиот алгоритам, како и класификација на повредите на колениот

зглоб (не фрактури) кај 261 испитаник, пациенти од ЈЗУ УК по хируршки болести „Св. Наум Охридски“ – Скопје, со акутна повреда на колениот зглоб кои ги исполнуваат инклузионите критериуми. Анализирани се демографските карактеристики на пациентите, начинот на повреда, јачина на болка, локализација на болката, индексот на телесна маса и професионалниот ангажман. Тие се ставени во корелација со промените кои ги сретнуваме во колениот зглоб како ефузија, едем на коска тип1 и тип2, промени на зглобната `рскавица, промен на лигаментите на колениот зглоб како и комплексност на повредите. Земајќи ја во предвид артростокопијата како златен стандарт беше анализирана валидноста на магнетната резонанца и мр-артрографијата на колениот зглоб. Одредени состојба каде што постои лезија на зглобната `рскавица која не се прикажува со магнетна резонанца, мр-артрографијата има предност во прикажување на промените од кои натаму ќе се планира артроскопската интервенција. Дисторзиите како најчеста траума на колениот зглоб ги опфаќаат траумите на лигаментарниот апарат на коленото, менискусите, `рскавичниот и коскениот дел. Во студијата посебен акцент е ставен на потенцирање на коскениот едем како и неговата градиција која има прогностички карактер.

Во поглавјето „Материјал и методи“ опишан е дизајнот на студијата-проспективна, која е спроведена на ЈЗУ УК по хируршки болести „Св. Наум Охридски“ – Скопје, каде што пациентите гравитирале и е спроведена соодветна терапија.

Истражувањето опфаќа пациенти на возраст од 19 до 50 годишна возраст кои ги исполнуваат инклузионите критериуми. Инклузиони критериуми - пациенти со акутна траума на колено, негативен радиограм на колено но со перзистентна болка и по спроведенаат конзервативна терапија, на возраст од 19 до 50 години и сите пациенти кои ќе се согласат да земат учество во студијата.

Ексклузиони критериуми- несогласување за вклучување во студијата или стара траума, оперативен третман на колено, лица со српеста анемија, лица со реуматоиден артрит или псоријаза.

Податоците се колектирани со прашалник кој го пополнува пациентот. Во студијата се анализирани општите демографски карактеристики, телесната маса, начинот на повреда и професионалниот ангажман во корелација со наодите од

магнетна резонанца. Покрај вкрстување на варијаблите направена е анализа на повредите по однос нивната комплексност.

Магнетната резонанца дава големи податоци за лигаментарниот и менискалниот апарат но што е поважно дава податоци и за состојбата на субхондралната коска која при артроскопија не е можно да се визуелизира.

Како мотив за изработка на оваа студија е наведено дека со евалуацијата на магнетната резонанца на колено при акутните трауми компарирано со други методи ќе се зголеми нејзината значајност во прогнозата на секвелите од таа траума. Во студијата посебен акцент ќе се стави на коскената траума-не фрактура која може да биде предиктивен прогностички фактор за развој на секвели после траумата.

Основна цел на студијата е да се утврди валидноста на магнетната резонанца во дијагностиката на трауматските суптилни промени на колениот зглоб, во однос на артроскопијата како златен стандард.

Специфични цели: да се утврди преваленцата на акутните трауматски повреди на колениот зглоб и да се изврши нивна анализа во однос на видот на трауматската повреда (изолирана повреда на меките делови на колениот зглоб или комбинирани повреди); да се изврши анализа на акутните трауматски повреди на колениот зглоб во однос на социодемографските варијабли на испитаниците: пол, возраст, професија, индекс на телесна маса (BMI); да се изврши анализа на акутните трауматски повреди на колениот зглоб во однос на клиничката експресија на болката, начинот на повредување, времето поминато од повредата; да се одреди точноста на магнетната резонанца без и со контраст интраартикуларно, во откривањето на суптилните промени на трауматско изменетото колено, во однос на артроскопијата како референтна метода (степен на промени на 'рскивицата, менискусите и лигаментите).

За остварување на поставените цели, поставени се следниве хипотези:

X1- машкиот пол, помлада возраста, индекс на телесна маса над $29,9 \text{ kg/m}^2$ и одредени професии се значајно почесто асоцирани со акутна трауматска повреда на колениот зглоб.

X2- рскавичните промени на колениот зглоб видени со артрографија корелираат со промените видени на атроскопија.

ХЗ.- магнетната резонанца е супериорна метода во детекцијата на коскениот едем при трауматски промени на коленото.

Во делот на „Материјал и методи“ студијата е проспективна клиничка студија, која ќе се реализира во ЈЗУ УК за хируршки болести „Св.Наум Охридски“- Скопје.

Предмет на истражување се пациенти со акутна траума на колениот зглоб, кои имаат негативен радиограм на колено и перзистирачка болка повеќе од еден месец и покрај спроведениот конзервативен третман.

Во истражувањето се вклучени сите новодијагностицирани акутни трауматски повреди на колено со негативен радиограм и перзистирачка болка повеќе од 1 месец по спроведениот конзервативен третман во период од 3 месеци, чијшто број приближно изнесува 200 и 50 артрографии.

Испитаниците се поделени во групи во однос на видот на трауматската повреда.

Статистичката анализа на податоците е извршена во статистичката програма СПСС за „Виндоус“ 17,0, преку следниве параметри:

- категориските варијабли се прикажани со апсолутни и релативни броеви, а квантитативните варијабли се прикажани со дескриптивни методи ($\text{mean} \pm \text{SD}$, mediana и rang);
- за тестирање на разликите во одредени социодемографски и клинички параметри меѓу формираните групи испитаници се користат, во зависност од распределбата на податоците, параметарски и непараметарски методи;
- за одредување на корелацијата меѓу одредени варијабли, е применета непараметарска (Spearman Rank Ored Correlation) или параметарска корелација (Пиерсонов коефициент на линеарна корелација);
- валидноста на магнетната резонанца се проценува со пресметување на сензитивноста, специфичноста, позитивните и негативните предвидувачки вредности и глобалната точност.

За ниво на сигнификантност се зема вредноста на $p < 0,05$, а за високо сигнификантна вредноста на $p < 0,01$.

Студијата и прашалникот се разгледани од страна на Етичката комисија за истражување на луѓе, при УКИМ, односно Медицинскиот факултет во Скопје, како и од стручниот колегиум и од Комисијата за етички прашања при ЈЗУ УК за хируршки болести „Св. Наум Охридски“ од Скопје.

Податоците се статистички и табеларно прикажани. Половата структура на испитаниците ја сочинуваа 170 (65,13%) пациенти од машки пол и 91 (34,87%) пациент од женски пол на возраст од 19 до 50 години. Најзастапена беше најстарата возрасна група со 35,25% испитаници. Најголемиот процент испитаници имаа индекс од 18,5 до 24,9 kg/m^2 (41,76%). Најголемиот дел од испитаниците имаа повреда на коленото при свиткување (40,23%). Во однос на локализација на болката, најголемиот дел од испитаниците дадоа анамnestички податок дека болката ја чувствуваат во медијалниот дел на коленото (47,13%). Според распределбата на типот на болка, најчесто застапена е болката при движење (72,41%). Во однос на професијата, 34,87% беа спортисти, останатите 65,13% имаа друг професионален ангажман. Присуство на коскен едем е најзастапено на латералниот кондил на фемурот кај 42 (16,09%) пациенти. Кај 88 (33,72%) испитаници наодот на МРИ покажа промени на 'рскавицата на медијалниот кондил на фемур. Најчестата промена на 'рскавицата на колениот зглоб дијагностицирана со магнетна резонанца беше дефект којшто зафаќа помалку од 50%, односно, 48 (18,39%) испитаници имаа ваков наод на медијалниот кондил на фемурот, 26 (9,96%) на латералниот кондил на фемурот, 17 (6,51%) испитаници на медијалниот сегмент на тибиијалното плато, 4 (1,53%) на латералниот сегмент на тибиијалното плато, 31 (11,88%) на медијалниот фасет на пателата и 17 (6,51%) испитаници имаа дефект на зглобната 'рскавица помал од 50% на латералниот фасет на пателата. Најчеста лезија на МРИ покажа лезија на задниот рог на медијалниот менискус кај 175 (67,05%). Лезија на предниот вкрстен лигамент имаа околу 40% од испитаниците, односно 106 пацинети од кои дури 57 (21,84%) имаа комплетен расцеп на овој лигамент. Во однос на комплексноста на повредата на коленото, резултатите покажаа дека кај 119 (45,59%) испитаници повредата на коленото беше изолирана, кај останатите 142 (54,41%) испитаници повредата беше комплексна. Лезииите беа анализирани кај

пацинети при пад, при свиткување на коленото како и при спортска повреда. Пациентите активни спортисти, несигнификантно почесто од рекреативците имаа наод на МР за лезија на 'рскавицата на медијалниот кондил на фемурот ($p=0,082$), но имаа сигнификантно почесто наод на лезија на 'рскавицата на латералниот кондил на фемурот ($p=0,006$). Кај машките испитаници комплексноста на повредата беше значително почеста во однос на женските (60,59% наспроти 42,86%).

Резултатите од истражувањето покажаа дека комплексноста на повредата сигнификантно зависеше од вредноста на индексот на телесната маса ($p=0,043$).

Повисокиот индекс на телесна маса од 30 имаа 29,17% пациенти со изолирана повреда и значително почесто со комплексна повреда (70,83%). Бекеровата циста беше сигнификантно почест наод кај пациентите со комплексна повреда ($p=0,044$).

Со направената артрографија компарирана со магнетната резонанца на коленото и артроскопијата се доби висока НПВ и висока специфичност така што може да се лаже дека таа е добра скрининг метода сè со цел да се избегнат непотребните артроскопии.

Во поглавјето „Дискусија“ споредени се студиите на Melissa A. Kluczynski et al. Chang et al, Lynch и McDaniel and Dameron. Во студијата на Melissa A. Kluczynski et al. Мажите повеќе се повредуваат. Предвидувачките фактори коишто се придружени со интраартикуларни повреди кај мажите може да се возраста, индексот на телесна маса како и типот на повреда. Во студија, 65,13% пациенти беа од машки пол. Коскениот едем како честа појава на магнетната резонанца при акутна повреда на колениот зглоб беше откриен кај речиси сите пациенти. Типот 2 како предвидувачки фактор за развој на артрозни промени беше најден кај МКФ (6,13%), ЛКФ (7,28%), МЕТ (1,91%), ЛЕТ (0,77%), дијафиза на фемурот (8,05%), дијафиза на тибјата (0,38%), МФП кај (7,66%), ЛФП кај (2,29%). Истражувачите укажуваат дека кај 80% со окултна траума на коленото се јавува при руптура на АЦЛ. Според Chang et al. хеморагија, едем или инфракција се причина за руптура на АЦЛ и тоа на латералниот сегмент од колениот зглоб. Според Lynch од пациентите со внатрешно нарушување на коленото кај 77% причината била руптура на АЦЛ. Големата преваленца на коскениот едем при руптура на АЦЛ

отвора многу прашања. Посттратрауматскиот остеоартрит е почест кај пациенти со руптура на АЦЛ којшто не е хируршки третиран. Одредени студии го потврдуваат ова, како студијата на McDaniel and Dameron.

Во студијата е утврдено дека МРИ на коленото има поголема сензитивност од артрографијата во откривањето повреди на 'рскавицата на медијалниот кондил на фемурот. Мр-артрографијата има повисока сензитивност од МРИ на коленото во откривање промени на 'рскавицата на латералниот кондил на фемурот (85,71% наспроти 75%).

Во студијата се потврди дека постарата старосна група мажисо поголема телесна маса почесто се повредуваат. Потешки лезии се наоѓаат кај пациентите кои не се занимаваат со спорт или се занимаваат повремени. Овие лезии се врзани со пад во најголемиот број случаи. 'Рскавичните промени на колениот зглоб видени со артрографија се меѓусебно корелираат со промените видени на артроскопија. Коскениот едем единствено може да се следи со магнетна резонанца како предиктивен фактор во развој на хронични промени.

Во заклучокот се покажа дијагностичката вредност на магнетната резонанца во откривањето на лезиите на менискусите и предниот вкрстен лигамент со точност над 85%. Постои повеќе простор за истражување на патологијата на коленото, освен за лезиите на меникусите и предниот вкрстен лигамент: Со атрографијата може да се утврди површината на лезијата на 'рскавицата и во иднина да се планира натамошниот зафат.

Клиничкиот преглед е неприкосновен за започнување на иследувањето на колениот зглоб. Радиолошките методи помагаат во согледувањето на неговата состојба и во планирањето на евентуална хируршка интервенција.

Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката д-р Тања Петровска со наслов „Евалуација на акутните трауматски повреди на колениот зглоб со магнетна резонанца“

Комисија за оцена

на докторската дисертација

1.Проф. д-р Климе Ѓорески ,претседател с.р.

2.Проф. д-р Антони Новотни ,ментор с.р.

3.Проф. д-р Надица Митреска ,член с.р.

4.Проф .д-р Игор Кафтанџиев ,член с.р.

5. Проф.д-р Милка Здравковска ,член с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА *МЕТАБОЛИЧКИОТ ЕФЕКТ НА ХОРМОНСКАТА СУПСТИТУЦИОНА ТЕРАПИЈА КАЈ ЖЕНИ ВО МЕНОПАУЗА СО ТИП 2 ДИЈАБЕТЕС* ОД Д-Р ИСКРА БИТОСКА, ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, на својата III редовна седница, одржана 7.3.2017 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката д-р Искра Битоска со наслов **Метаболичкиот ефект на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес**, во состав: проф. д-р Татјана Миленковиќ (претседател), проф. д-р Мирјана Кочова (член) и доц. д-р Горан Димитров (член). Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Докторската дисертација на кандидатката д-р Искра Битоска со наслов **Метаболичкиот ефект на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес**, содржи 185 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 проред и големина на букви 12, со 267 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, книги и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 7 глави, меѓу кои вовед, мотив за изработка, цели на дисертацијата, методологија на истражувањето, резултати, дискусија, заклучни согледувања и користена литература. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во првата глава од докторската дисертација - воведот на трудот, изложени се литературниот преглед и теоретската рамка на докторската дисертација. Кандидатката дава детален осврт на патофизиологијата на менопаузата, последиците од естрогенскиот дефицит и третманот на менопаузата. Бидејќи се работи за менопаузални жени кои боледуваат од тип 2 дијабетес, во вториот дел од првата глава кандидатката укажува на доказите дека нарушените серумски липиди и липидниот метаболизам се важен фактор за зголемената инциденца на коронарната срцева болест кај пациентките со тип 2 дијабетес. Детално е опишан метаболизмот на липидите и карактеристиките на дијабетичната дислипидемија во

комбинација со инсулинската резистенција. Во третиот дел од првата глава, кандидатката дава осврт на терапевските модалитети на дијабетесот и менопаузата, историјатот на хормонската супституциона терапија, како и ефектот врз секој метаболички параметар поединечно.

Во втората глава се објаснува мотивот на докторската дисертација. Потребата е наметната од едостатокот на сознанија околу ефектот на хормонската супституциона терапија (ХСТ) кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес во контекст на гликорегулацијата и инсулинската резистенција и постоењето на контрадикторни мислења и ставови околу улогата на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес во контекст на некои ризик фактори за кардиоваскуларната болест.

Во третата глава од докторската дисертација се поставени целите кои се произлезени од потребата за проценка на метаболичките ефекти на ХСТ кај менопаузални жени со тип 2 дијабетес во однос на метаболизмот на јагленихидратите, липопротеините, андрогените хормони и влијанието на ХСТ врз крвниот притисок. Се постави како втора цел клиничка евалуација и компаративна анализа на групите во однос на инсулинската резистенција, липидниот статус и андрогениот профил. Правењето проценка на разликите во однос на квалитетот на живот помеѓу двете групи, како и проценката дали ХСТ го подобрува квалитетот на живот во испитуваната група беше дефинирана како трета цел во овој труд.

Методологијата на истражувањето е прикажана во четвртата глава. Студијата е проспективна радомизирана и контролирана клиничка студија, која опфаќа пациентки во менопауза со тип 2 дијабетес кои биле амбулантски третирани на ЈЗУ Универзитетската клиника за ендокринологија, дијабетес и болести на метаболизмот. Опишани се начинот на селекција на испитаничките, односно критериумите за вклучување и исклучување од студијата и поделбата на пациентките во групи. Кандидатката детално го опишува протоколот на испитувањето, процесот на клиничка проценка, земање на антропометриски параметри и примероци за биохемиските анализи, како и процесот на статистичка обработка на податоците.

Резултатите од истражувањето се прикажани во петтата глава. Тие се прикажани на 39 табели и 70 графикони. Подредени се во делови како што е дефинирано во целите. Прикажани се демографските и антропометриските карактеристики на пациентките во групите. Направена е анализа на биохемиските параметри помеѓу групите и анализирано е дали има статистичка сигнификантност помеѓу групите во однос на антропометриските, хормонските, метаболичките параметри како и анализираните прашалници за квалитет на живот. Во секој од поднасловите на оваа глава се дадени резултатите од применетите мерки за исход, со кои кандидатката го дава одговорот на прашањата дефинирани како цели во студијата.

Шестата глава е наменета за дискусија на добиените резултати. Дискусијата ја опфаќа анализата на добиените резултати од

истражувањето и критичка споредба со досега објавените слични студии, придружено со аргументирани толкувања за причините за утврдените сличности и разлики.

Седмата глава ги опфаќа заклучните согледувања од истражувањето. Кандидатката ги изнесува најзначајните заклучоци добиени во текот на истражувањето.

Во осмата глава се наведени библиографските податоци, прикажани според Ванкуверскиот стил на користење и цитирање на литература.

Предмет на истражување

Предмет на истражувањето е ефектот на ХСТ врз метаболичките параметри кај жените во менопауза со тип 2 дијабетес и улогата на ХСТ врз нивниот квалитет на живот. Пациентките кои се рандомизирани во испитуваната група се поставени на терапија со ХСТ, односно со таблетка која содржи 1 mg естрадиол и 2.0 mg дроспиренон (анти-алдостеронски прогестин) со дадено детално усно упатство за употреба.

Во студијата биле вклучени вкупно 120 испитанички. Од нив, 60 се назначени да примаат ХСТ (испитувана група), останатите 60 се само следени (контролна група). Испитувањето со траење од 24 месеци го завршија вкупно 110 испитанички, и сите статистички податоци се однесуваат на овие пациентки - 53 од испитуваната група и 57 од контролната група. Посебно внимание е посветено на етичкиот аспект од иследувањето, односно појава на несакани ефекти на лекот. Во текот на иследувањето, од испитуваната група 4 испитанички се исклучени заради големи болки во градите и 3 заради ендометријално крварење. Кај сите 7 исклучени пациентки веднаш бил направен ПАП тест, ехо на дојки и тестови за хемостаза, и сите тестови биле уредни. Од контролната група, 2 испитанички ја напуштија студијата заради преселба во друга земја и неможност да доаѓаат на закажаните визити и една испитаничка доби метрорагија заради што беше упатена на гинеколошки преглед. Ниту една од пациентките немаше сериозна несакана појава, што укажува на фактот дека испитаничките се внимателно селектирани и е водена строга сметка за инклузиите и ексклузиите критериуми.

Краток опис на применетите методи

За сите испитанички била направена клиничка процена и иследување на антропометриските, хормоналните и метаболичките параметри. Клиничка процена се вршела со помош на стандарден анкетен прашалник за социјално-демографските податоци за пациентот, детални податоци за фамилијарни заболувања, времето на почетокот на менопаузата и пополнет прашалник за квалитет на живот користејќи го анкетниот прашалник на Американската асоцијација за менопауза. Тежината на климактеричните тегоби е одредувана по Индексот на Блат – Куперман. Општиот преглед, артерискиот притисок и ВМІ бил изведувани на Клиниката за ендокринологија, гинеколошкиот преглед на ГАК, Мамографија на Институтот за радиологија, тестови за хемостаза на

Институтот за трансфузиологија. Биохемиските анализи - крвна слика, хепатални ензими, деградациони продукти се направени на Институтот за клиничка биохемија. Одредување на гликемија е направено применувајќи оксидаза ензимска метода, HbA_{1c} е одредуван по метода на јоноизменувачка хроматографија, Инсулинемија, СХБГ, естрадиол и вкупен тестостерон е изработено на апарат Elecsys 2010 analyzer со употреба на готов кит, пресметување на слободен тестостерон изразен преку ФАИ (free androgen index) по посебна формула, ХОМА-ИР пресметан по формула: гликемија (mmol/l) x инсулинемија (mU/l) / 22.5. Одредување на триглицериди е направено со GPO-PAP колор ензимска метода. Одредување на вкупен холестерол е направено со CHOD-PAP колор ензимска метода. Одредување на ХДЛ холестерол е направено со готов кит за преципитација (Human cholesterol liquicolor). ЛДЛ холестерол е одреден со директно пресметување на вредноста добиена од вкупниот холестерол, ХДЛ холестеролот и триглицеридите по формула: ЛДЛ холестерол= вкупен холестерол – вкупни ТГ/2 + ХДЛ холестерол. Одредувањето на аполипопротеините А₁ и Б е извршено со имунотурбидиметриска метода, додека атерогениот индекс АпоБ/А₁ е пресметуван по формула.

Сите податоци од интерес за изработка на докторската дисертација се статистички обработувани со следниве статистички методи:

- структурата на нумеричките статистичките серии е анализирана со помош на мерките на централна тенденција (просек) и мерките на дисперзија (стандардна девијација);
- структурата на атрибутивните (описните) статистичките серии е анализирана со помош на односи и пропорции;
- анализа на Прашалникот за квалитет на живот (QoL), изразен преку анализата меѓу атрибутивните статистички серии (помеѓу контролната и испитуваната група, како и разликите во секоја група посебно), е направена со помош на Pearson-овиот χ^2 тест;
- за да се процени како помеѓу две последователни визити се менуваат вредностите на метаболичките параметри (во секоја група посебно) направен е Student-ов t-тест за зависни примероци;
- анализа на разликите во метаболичките параметри помеѓу двете групи (испитуваната и контролната при иста визита) е употребен Student-овиот t-тест за независни примероци;
- поврзаноста помеѓу зависната варијабла и системот на предикторски (независни) варијабли, односно влијанието на ХСТ врз секој од испитуваните параметри посебно при секоја визита од секоја група, прикажано преку нумеричките статистички серии, односно бројчаните вредности на метаболичките параметри, е направена со помош на мултиплата регресиона анализа, односно Pearson-овиот коефициент на корелација - r;
- статистичките серии (сите дефинираните варијабли) се табеларно и графички прикажани.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Во светот има објавено многу научни трудови за ефектот на ХСТ врз сите аспекти од здравјето на жената во пострепродуктивниот период.

Постојат бројни големи студии, рандомизирани и контролирани, со долго траење, каде што детално се проучувани типовите на ХСТ, нивната улога врз хормонските и метаболичките параметри, како и влијанието на ХСТ врз психофизичката состојба на жените во менопауза. Но нема многу студии каде што примарна цел на истражувањето е улогата на ХСТ во гликорегулацијата и инсулинската резистенција кај менопаузални жени кои боледуваат од тип 2 дијабетес.

Ваков тип на истражување за прв пат е спроведено во нашата земја и дава одговор на многу прашања од областа на пострепродуктивното здравје кај жените со тип 2 дијабетес во нашата земја. Со оваа студија се покажа дека ХСТ има одличен ефект врз половите хормонски карактеристики, позитивен ефект врз гликозната хомеостаза и инсулинската резистенција, односно подобрување на гликорегулацијата и зголемување на инсулинската сензитивност, подобрување на липидниот статус со исклучок на триглицеридната фракција, која покажа незначително зголемување, и одличен ефект врз тежината на менопаузалните симптоми, како и севкупно подобрување на квалитетот на живот.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Резултатите се прикажани на 87 страници, во 39 табели и 70 графикони. Секоја асоцираност и параметар се анализирани за статистичка сигнификантност. Во оваа студија се вклучени жени во првите години од менопаузалниот период, каде ФСХ покажа природен пораст кој беше статистички значаен ($p=0,01$) во периодот од две години во контролната група (од 55,4 mU/ml на 59 mU/ml), и естрадиолот покажа значаен ($p<0,01$) природен пад (18,4 pg/ml на 13,2 pg/ml), исто така очекуван. Вкупниот тестостерон покажа намалување (1,06 nmol/l на 1,04 nmol/l) но статистички незначително ($p=0,10$; $p>0,05$), кое е во согласност со горенаведеното, односно со фактот дека падот на тестостеронот во првите неколку години од менопаузата не е паралелен со наглиот пад на естрадиолот. За разлика од вкупниот тестостерон, слободниот тестостерон, претставен како слободен андроген индекс (ФАИ), покажа значително ($p=0,01$) зголемување (од 3,44 на 4,07), додека схБГ покажа значително намалување ($p=0,01$) на просечната вредност (30,08 nmol/l на 25,5 nmol/l), што е и очекувано бидејќи ФАИ е однос помеѓу овие два хормона. Би заклучиле дека нашите анализи кај жените во менопауза кои беа само следени, се во согласност со очекуваните промени кои ја следат менопаузата.

Исто така, ниските нивоа на СХБГ се тесно поврзани со инсулинската резистенција, односно со висцералната дебелина. Жените со централна дистрибуција на масно ткиво имаат ниски нивоа на СХБГ, зголемено ниво на слободен тестостерон и имаат повисок степен на инсулинска резистенција. Висцералната обезност е ризик фактор за КВБ, мозочни удари и ДМ2. Ниските концентрации на СХБГ во комбинација со висцералната обезност можат да имаат дополнителен ефект врз овие болести. Во оваа студија, на почетокот на испитувањето сите испитанички се со БМИ во границите на натхранетост (БМИ меѓу 25 и 30 kg/m²) и обем на струк помеѓу 85 и 90 см. Кај контролната група во

тек на две години, телесната тежина се зголемила просечно за 2 кг (27,9 см на 30,5 см), што се покажало статистички значително ($p=0,03$; $p<0,05$), додека обемот на струкот се зголемил (88,7 см на 89,9 см) незначително ($p=0,79$), во просек за 1 см.

Резултатите од оваа студија укажуваат на фактот дека употребата на ХСТ доведува до промена на инсулинската сензитивност кај постменопаузални жени со дијабетес. Во групата на третирани жени со ХСТ се забележа значително намалување на инсулинемијата на гладно (14,7 $\mu\text{U/ml}$ на 10,9 $\mu\text{U/ml}$; $p<0,01$) и на маркерот за инсулинска резистанција (НОМА IR) за две години третман (5,27 $\mu\text{U/ml-mmol/l}$ на 3,14 $\mu\text{U/ml-mmol/l}$ $p<0,01$), додека кај жените кои не беа на терапија со ХСТ покажаа благ незначителен пораст на вредностите на инсулинемијата (14,1 $\mu\text{U/ml-mmol/l}$ на 14,3 $\mu\text{U/ml-mmol/l}$; $p=0,17$) и благ пад на НОМА IR (5,05 $\mu\text{U/ml-mmol/l}$ на 4,79 $\mu\text{U/ml-mmol/l}$; $p=0,44$). Компаративната анализа на вредностите на овие испитувани параметри меѓу двете групи на жени при иста визита укажа на супериорниот ефект на ХСТ врз зголемување на инсулинската сензитивност.

Резултатите покажаа супериорен ефект на ХСТ врз сите параметри од гликемиската хомеостаза. Гликемијата на гладно (8,05 mmol/l на 6,5 mmol/l), гликозилираниот хемоглобин (7,8% на 6,8%), инсулинемијата и НОМА IR покажаа значително подобрување во тек на 24 месечен третман со ХСТ, додека во групата која е само следена не се воочи таква разлика во ниту еден од горенаведените испитувани параметри.

Во ова истражување, менопаузалните жени кои се само следени имаат благ незначителен пад на нивото на вкупниот холестерол во тек на двете години (од 6,70 mmol/l , преку 6,71 mmol/l по 12 месеци до 6,64 mmol/l по 24 месеци следење). Жените кои примаша ХСТ имаа значително намалување ($p<0,01$) на вкупниот холестерол (од 6,90 mmol/l , преку 6,18 mmol/l до 5,81 mmol/l респективно). Значителна разлика се покажа и при компаративна анализа кај двете групи при иста визита. Во оваа анализа, интересно е што на влезната визита вредностите на вкупниот холестерол се слабо, но сепак значително пониски ($p=0,03$; $p<0,05$) кај контролната група (6,70 mmol/l v.s 6,90 mmol/l), за да по 12 и 24 месеци терапија со ХСТ, вредностите се со голема статистичка сигнификантност ($p=0,000$) пониски кај испитуваната група.

Средната вредност на триглицеридите кај двете групи на влезната визита е иста, односно покачена, и изнесуваше 2,70 mmol/l . И кај двете групи постои благ пораст на триглицеридите во тек на двете години, односно просечната вредност на крај на студијата изнесува 2,73 mmol/l кај испитуваната и 2,79 mmol/l кај контролната група. Не се установи значајна разлика ниту меѓу групите на поединечните визити ниту во секоја група посебно.

Аналитичкиот статистички метод утврди значително зголемување ($p=0,000$) на вредностите на ХДЛ холестеролот во тек на 24 месеци третман кај испитуваната група (0,86 mmol/l на 1,15 mmol/l), додека мала разлика (0,90 mmol/l на 1,0 mmol/l) во вредностите кај контролната група ($p=0,05$) што значи дека ХСТ влијае статистички значајно на овој испитуван параметар. Анализата помеѓу групите при иста визита даде значајна разлика во прилог на ХСТ- третираниите пациентки.

Во ова истражување е регистрирана висока статистички сигнификантна разлика при тестирањето на вредностите на ЛДЛ холестеролот кај жените кои беа на ХСТ. При сите три визити е забележана голема разлика, која, иако не ги постигнала целните вредности за оваа група на жени, сепак, е високо сигнификантна ($p=0,000$). Во групата жени кои не се на ХСТ, се покажа блага значителна разлика по 24 месеци следење ($p=0,04$, $p<0,05$). Во поглед на разликите на двете групи при иста визита, освен на влезната визита, каде, заради компактоста на групите немаше разлика, по 12 и 24 месеци се покажа значајна статистичка разлика ($p=0,000$) која одеше во прилог на ХСТ. Се установи дека овие анализи се компатибилни со оние во светската литература.

Во оваа анализа, на влезната визита очекувано, нема разлика во нивоата на АпоА1 помеѓу испитуваната и контролната група, додека по 12 месеци просечната вредност на

АпоА1 значително се зголеми ($p < 0,01$) кај испитуваната група (2,03 mmol/l на 2,35 mmol/l), додека кај контролната (2,0 mmol/l на 1,89 mmol/l) незначително се намали ($p = 0,17$). Што се однесува до компарацијата на овој аполипопротеин кај двете групи при иста визита, освен што при влезната визита нема разлики, по 12, како и по 24 месеци имаше сигнификантна разлика во просечната вредност на АпоА1 ($p < 0,01$), односно се покажа дека ХСТ делува има големо влијание во зголемување на вредноста на оваа заштитна компонента од липидниот профил.

Земајќи го предвид фактот дека АпоБ е атерогена компонента од липидниот профил, покачените вредности на АпоБ и кај двете компарирани групи (2,06 mmol/l и 2,15 mmol/l) на влезната визита, сугерираат висок ризик за КВБ. Во тек на терапијата со ХСТ, и двете групи покажа значително намалување, со тоа што кај испитуваната група разликата беше драстично сигнификантна ($p = 0,000$), додека кај контролната група разликата беше гранична ($p = 0,05$). Помеѓу двете групи при иста визита, анализата покажа значителна разлика и по 12, и по 24 месеци третман, во прилог на ХСТ.

Во поглед на односот АпоБ/А₁, анализата на резултатите покажа скоро исти вредности на двете групи на влезната визита (1,1 и 1,07 респективно). Кај контролната група, не се забележа намалување на овој атероген индекс во тек на 24 месеци (1,07...1,03...1,01), односно немаше значителна разлика. Кај групата жени третирани со ХСТ се воочи значителен пад на односот АпоБ/А₁ (1,1...0,99...0,72) во тек на 24 месеци третман, кој беше и статистички докажан ($p = 0,000$). Имајќи го предвид сознанието дека вредноста над 1 ја зголемува веројатноста од атерогени промени на крвните садови и силно го зголемува ризикот од КВБ, ХСТ демонстрираше големо влијание во намалувањето на овој атероген индекс, што беше во согласност со литературата.

Оцена на трудот

Докторската дисертација на кандидатката д-р Искра Битоска со наслов „Метаболичкиот ефект на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес“ претставува клинички ориентирана, рандомизирана контролирана интервенциска клиничка студија од потесното стручно подрачје на пострепродуктивната ендокринологија и женското пострепродуктивно здравје. Студијата, со својот обем, направени компаративни анализи и изведени заклучоци, претставува прва од овој тип направена на подрачјето на нашата земја. Истовремено, дава одговор на поставените цели со детално објаснување за причинско-последичните односи.

Трудот, со поставените и реализирани цели и со добиените резултати, претставува самостојна и оригинална научна работа.

Докторската дисертација на кандидатката д-р Искра Битоска со наслов „Метаболичкиот ефект на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за докторски труд.

Исполнетост на законските услови за одбрана на трудот

Кандидатката, пред одбраната на докторскиот труд, ги објавила како прв автор, во меѓународни научни списанија, следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. Bitoska, B. Krstevska, T. Milenkovic, S.S.Stratrova, G. Petrovski, S. J.Mishevskа, I.Ahmeti, B. Todorova. Effects of Hormone replacement therapy on Insulin Resistance in Postmenopausal Diabetic Women' – OA Maced J Med Sci, February 01, 2016

2. I. Bitoska, B. Krstevska, T. Milenkovic, S. M. Temelkova, S. J. Mishevska, G. Petrovski, K. Adamova, E. S. Jovanovska, B. N. Zafirova. Association between Hormone Replacement Therapy and Glycemic Control in Postmenopausal Women with type 2 diabetes - Mac Med. Review, 2015; 69 (1): 35-39
3. Bitoska I, Krstevska B, Temelkova SM. , Mishevska SJ, Ahmeti I, Jovanovska ES. Impact of Hormone Replacement Therapy on Hyperandrogenicity and Glucose Homeostasis in Postmenopausal Women with Diabetes. Physioacta, 2016, Vol.10(1): 31-40
4. Bitoska I, Krstevska B, Milenkovic T, Mishevska S, Adamova K, Todorova B. . Effects of Hormone replacement therapy on Glucose and Lipid Metabolism in Postmenopausal Diabetic Women. Medicus 2016, Vol. 21(3): 250-256

Заклучок и предлог

Главни научни придонеси на кандидатката се што преку реализирањето на поставените цели на студијата се дава одговор на неколку круцијални, досега неадресирани прашања во однос на ефектот на ХСТ врз метаболичките параметри на жени во менопауза кои имаат тип 2 дијабетес. Направените компаративни анализи даваат многу одговори на прашањата во врска со влијанието на ХСТ врз гликорегулацијата, инсулинската сензитивност, липидниот профил и квалитетот на живот. Истовремено, трудот укажува на позиционирањето на ХСТ кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес, односно потребата да се дава кај жени во првите неколку години по влезот во менопауза од безбедносни, метаболички и хормонални причини

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката д-р Искра Битоска со наслов Метаболичкиот ефект на хормонската супституциона терапија кај жени во менопауза со тип 2 дијабетес.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Татјана Миленковиќ, претседател, с.р.
 Проф. д-р Мирјана Кочова, член, с.р.
 Доц. д-р Горан Димитров, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

„ЕХОКАРДИОГРАФСКИ И КЛИНИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ДИЈАБЕТИЧНАТА КАРДИОМИОПАТИЈА“

ОД М-Р СЛАВИЦА МИТРОВСКА,

ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 27.2.2017 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Славица Митровска со наслов „Ехокардиографски и клинички карактеристики на дијабетичната кардиомиопатија“, во состав: проф. д-р Сашко Кедев (претседател), проф. д-р Силвана Јованова (ментор), проф. д-р Сашко Јовев (член), проф. д-р Татјана Миленковиќ (член) и проф. д-р Андреја Арсовски (член). Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Славица Митровска, со наслов „Ехокардиографски и клинички карактеристики на дијабетичната кардиомиопатија“, содржи 158 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1 проред, големина на букви 12 и 180 библиографски единици. Трудот обработува интересна и актуелна тема од областа на кардиологијата – дијабетична кардиомиопатија. Застапени се сите поглавја на еден научноистражувачки проект: вовед, мотив за истражување, цели на истражувањето, дизајн на студијата-материјал и методи, протокол на работа, статистичка анализа, резултати, дискусија, заклучоци, клинички перспективи и импликации за идни испитувања и литература. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведниот дел**, кандидатката ги изнесува најновите податоци за преваленцата, инциденцата и клиничкото значење на дијабетичната кардиомиопатија. Детално се опишуваат патогенетските механизми, како и метаболичните деранжменти во миокардот (нарушен метаболизам на гликоза и гликотоксичност, нарушен метаболизам на липиди и липотоксичност, инфламаторна реакција со зголемен оксидативен стрес,

условен од зголемена продукција на слободните оксидативни радикали), кои водат до отстапки во функцијата на левата комора.

Даден е осврт и на најновите патофизиолошки механизми одговорни за настанувањето на дијабетичната кардиомиопатија, кои се состојат во недостаток на ендеген водороден сулфид- H_2S и фрагментација на ДНК, кои водат до таложење на липидите во миокардиоцитите, како и факторот 1 на транскрипција (FOXO1), кој е вклучен во апоптозата на миокардиоцитите. Тој преку активација на ензимот калмодулин-зависна протеин киназа II (CaMKII) предизвикува зголемена пропустливост на митохондријалната транзициона пора (MPPT) што води до дисфункција на митохондриите.

Наведените целуларни и хемодинамски механизми кај дијабетичната популација водат до структурни и функционални оштетувања на миокардот и до појава на дијабетична кардиомиопатија.

При дијабетичната кардиомиопатија доаѓа до засегање на систолната и дијастолната функција и кај поголем број од пациентите нарушувањето на дијастолната функција настанува пред да постои значајно засегање на систолната функција. Наведени се разликите во патофизиолошките механизми меѓу систолната и дијастолната срцева слабост: кај систолната срцева слабост, главната функционална отстапка претставува нарушена контрактилност на ЛК (намалена инотропна состојба), додека дијастолната дисфункција е резултат на нарушена релаксација на левата комора и/или зголемена крутост на левата комора.

Наведувајќи го фактот дека структурните и функционалите нарушувања имаат долг асимптоматски период, кандидатката го потенцира недостатокот од стандардни дијагностички критериуми и проблемот на задоцнетото дијагностицирање на нарушувањата на функцијата на ЛК кај пациентите со дијабетес мелитус, дури во стадиумот на манифестна срцева слабост.

Во трудот е даден осврт на детекција на супклиничката форма на дијабетичната кардиомиопатија, односно процена на дијастолната и систолната функција со стандардните доплер ехокардиографски методи, со посебен акцент на примена на посоефицицираните ехокардиографски методи. Нагласена е можноста која ја нудат современите ехокардиографски техники—ткивната доплер анализа како и дводимензионалната анализа на деформација/рата на деформација на миокардот, во идентификација на нарушувања во левокоморната функција во почетниот стадиум. Дводимензионалната анализа на деформација (2D Speckle Tracking Echocardiography) претставува нова, неинвазивна техника, која врши неинвазивна процена на миокардната механика.

Во трудот се презентирани резултати од студии за независната прогностичка вредност на овие техники во скринингот и идентификација

на асимптоматските пациенти со дијабетес, со висок ризик од развој на срцева слабост.

Мотивот за истражување кај кандидатката потекнува од фактот што пациентите со дијабетична кардиомиопатија долго време се асимптоматски и последиците од доцната дијагноза ја потенцираат потребата од примена на нови, посензитивни методи за рана детекција на левокоморната дисфункција, како и корекција на модифицирачките фактори на ризик со примена на адекватен фармаколошки пристап. Ваквиот концепт на рана детекција и третман ќе придонесе за подобрување на перформансите на левата комора, односно превенирање на прогресијата кон манифестна срцева слабост.

Целите на трудот се јасно дефинирани:

1. ехокардиографска процена на функцијата на левата комора кај асимптоматски пациенти со дијабетес мелитус тип 2 и нејзина релација со клиничките и биохемиските параметри.
2. компарација на трите ехокардиографски техники (ПДА, ТДА и анализа на деформација) со цел наоѓање на суптилни ехокардиографски параметри за рана детекција на дијабетичната кардиомиопатија.

Дизајн на студијата. Студијата е дизајнирана како студија на пресек и истата е работена на Универзитетската клиника за кардиологија при Клиничкиот центар во Скопје. Во временски период од 5 години (2011-2016) опфатени се вкупно 152 пациенти. Целната група ја сочинуваат 87 пациенти со дијабетес мелитус тип 2 (ДМТ2), поставени на терапија со инсулин и/или орални хипогликемици. Контролната група е составена од 65 пациенти без дијабетес.

Материјал и методи. Во студијата јасно се наведени етичките стандарди, критериумите за вклучување (дијабетес мелитус тип 2 на инсулин и/или орални хипогликемици, нормотензивни пациенти, возраст од 30 до 65 години, како и критериумите за исклучување (артериска хипертензија, етаблирана коронарна артериска болест/цереброваскуларен инсулт, патологија на срцевите залистоци, значајни аритмии-преткоморно треперење/фибрилација, коморна тахикардија, АВ блокови, кој било стадиум на бубрежна слабост. Земајќи го предвид фактот дека дијастолната дисфункција на левата комора е почеста кај индивидуи постари од 70 години, селекцијата на субјектите е направена така што испитаниците се во старосна граница од 30 до 65 годишна возраст.

Во студијата се користени неколку методи на клиничко испитување

1. Клиничка процена, анамнеза и физикален наод-присуство на симптоми (диспнеа, замор, малаксаност, интолеранција на напор) и знаци на срцева слабост (знаци за ретенција на течност во екстрацелуларниот простор). Во зависност од физичката активност и појавата на тешко дишење, пациентите се класифицирани според класификациониот систем за срцева слабост предложен од Њујоршката асоцијација за срце (NYHA) и во студијата се вклучени пациентите кои припаѓаат на класа 1 и 2.

2. Антропометриски мерења - телесна тежина, телесна висина, индекс на телесна маса, обем на струк и на колкови и сооднос струк-колкови. Врз основа на БМИ, пацентите се групирани во три групи на ризик од развој на дијабетична кардиомиопатија-зголемен ризик, умерена обеност и тешка обеност. Според сооднос струк-колкови, пацентите се групирани во три групи на ризик од развој на КВЗ-низок, умерен и висок ризик.

3. Ехокардиографска анализа на функцијата на левата комора (систолна и дијастолна функција). Применети се конвенционалните техники-дводимензионална, М-мод ехокардиографија и пулсна доплер анализа на трансмитралниот проток, како и современите техники-ткивна доплер анализа и дводимензионална анализа на деформација на миокардот (2D speckle-tracking). Ехокардиографските мерења се изведувани според Американското и Европското здружение за ехокардиографија, при што е анализирана систолната и дијастолната функција на ЛК, големина и волумени на левата преткомора, брзината на трансмитралниот проток, движење на митралниот прстен во дијастола со ткивен Доплер, како и анализа на деформација на миокардот во лонгитудинална насока, односно одредување на лонгитудинален стреин. Во студијата се вклучени пациенти со сочувана систолна функција ($EF > 50\%$), додека во зависност од анализата на дијастолната функција, пациентите се поделени во две групи со нормална дијастолна функција и пациенти со дијастолна дисфункција.

6. Пациентите со сомнение за постоење на коронарна артериска болест (КАБ), се упатувани на **стрес-тест со физичко оптоварување/миокардна перфузиона сцинтиграфија/селективна коронарографија** за исклучување/потврда на КАБ (согласно со акуелните препораки за дијагноза и третман на КАБ)

7.Лабораториско-биохемиски анализи (комплетна крвна слика, гликемија наутро на гладно, гликолизиран хемоглобин, постпрандијална гликемија, трансаминази, електролити (натриум, калиум), липиден статус (вкупен холестерол, триглицериди, липопротеини со мала густина, липопротеини со голема густина, ЦРП – ц-реактивен протеин).

Во зависност од гликемискиот профил, пациентите се дефинирани како пациенти со добра гликорегулација, доколку имаат гликемија наутро на

гладно $<6,7 \text{ mmol/l}$, гликолизиран хемоглобин $<7 \%$ и отсуство на постпрандијална гликемија.

Во зависност од липидниот профил, пациентите се дефинирани како пациенти со добра контрола на липидите доколку имаат вредности на вк. холестерол $< 5,2 \text{ mmol/l}$, LDL-c $< 3.3 \text{ mmol/l}$, HDL-c $> 1.5 \text{ mmol/l}$, Tg $< 1,7 \text{ mmol/l}$.

Во зависност од ЦРП, вредностите над 3 се сметани за зголемена инфламаторна активност.

Во делот **Статистичка обработка** користен е статистичкиот програм SPSS for Windows верзија 21, со примена на статистичките методи: Mann-Whitney U Test, Wilcoxon-Matched Pairs Test и Pearson Product Moment of Correlation. За сите статистички тестови, вредноста $p < 0,05$ е прифатена како сигнификантна.

На почетокот од делот во кој се прикажани **резултатите**, табеларно се дадени базичните карактеристики на испитаниците од дијабетичната група со контролната група. Во однос на базичните демографски карактеристики кај испитаниците вклучени во студијата не е забележана статистички значајна разлика, односно постои хомогеност на испитуваните групи. Во студијата, 48 (55,1%) од пациентите со дијабетес се инсулин-зависни и 39 пациенти (44,8%) се поставени на орални хипогликемици.

Компарирајќи ги резултатите од лабораториските анализи, забележана е статистички значајна разлика само во однос на вредности на ЦРП.

Тестирајќи ја разликата меѓу двете групи во поглед на ехокардиографските параметри на ЛК, добиени со 2Д и М-мод техниката, забележана е статистички значајна разлика во однос на масата на ЛК ($p = 0,02$), индексот на маса на ЛК ($p = 0,001$) и хипертрофијата на ЛК ($p = 0,002$).

Исто така, наведена е статистичка значајност помеѓу двете групи однос на димензиите на ЛП ($U = 2,5$, $p = 0,04$), волуменот на ЛП ($p = 0,03$) и волумен индекс на ЛП ($p = 0,03$).

Прикажаните резултати во однос на доплерехокардиографските параметри кои ја детерминираат левокоморната функција укажуваат на нарушување на дијастолната функција на ЛК кај значајно поголем број на пациенти со дијабетес во однос на контролната група. Пулсната доплер анализа на трансмитралниот проток регистрира поголема застапеност на дијастолната дисфункција кај целната vs контролната група ($p = 0,01$). Добиените параметри од анализа на дијастолната функција со тивната доплер анализа укажуваат дека оваа техника е супериорна за детекција на дијастолна дисфункција во однос на пулсната доплер анализа и кај двете групи ($p = 0,003$).

Анализата на миокардната деформација детектираше инципиентно нарушување на миокардната механика кај значајно поголем

број на пациенти со дијабетес мелитус во однос на контролната група. Ова укажува на постоење на суптилни нарушувања на систолната функција на ЛК кај асимптоматски пациенти со дијабетес мелитус пред да постои смалување на ејекционата фракција, која е етаблиран параметар за коморната систолна функција. ($p=0,01$).

Добиените резултати ги фаворизираат новите ехокардиографски техники (ткивна доплер анализа, анализа на деформација) во раната детекција на инципиентните промени во функцијата на ЛК и идентификација на дијабетичните пациенти со висок ризик од развој на срцева слабост.

Pearson Product Moment of Correlation покажува на силни негативни корелации меѓу клиничките (пол, возраст, ТТ, БМИ, обем струк-колкови, должината на дијабетичниот стаж), биохемиските параметри (липиден, гликемиски профил, ЦРП) со ехокардиографските техники-ПДА и ГЛС. Од дијаграмите на дисперзија, се забележува дека кај испитаниците од женски пол, оние со поголема возраст, БМИ, сооднос струк-колкови и подолг дијабетичен стаж се намалува Е/А соодносот и ГЛС, т.е се јавува дијастолна дисфункција. Помал е бројот на испитаници кои се од женски пол, имаат поголема возраст, БМИ, сооднос струк-колкови и подолг дијабетичен стаж кои имаат сочувана дијастолна функција.

Pearson Product Moment of Correlation покажува на силни позитивни корелации со параметрите на ТДА т.е Е/Е'. Од дијаграмите на растурање, се забележува дека кај испитаниците од женски пол, оние со поголема возраст, БМИ, сооднос струк-колкови и подолг дијабетичен стаж се зголемува Е/Е'. т.е се јавува дијастолна дисфункција. Помал е бројот на испитаници кои се од женски пол, имаат поголема возраст, БМИ, сооднос струк-колкови и подолг дијабетичен стаж кои имаат сочувана дијастолна функција.

Тестирана е разликата во поглед на поврзаноста меѓу ЛКМ, ЛКМИ, ЛКХ и појавата на дијастолната дисфункција, кај двете групи. Констатирана е статистички значајна поврзаност меѓу појавата на ДД и масата на левата комора, индексот на маса на ЛК и ЛКХ кај целната група ($p=0,04$, $p=0,04$, $p=0,03$), како и кај контролната група ($p=0,03$, $p=0,03$, $p=0,02$).

Студијата го потврдува и ставот дека раното започнување со терапија насочена кон патофизиолошките механизми (регулација на гликемијата и на липидниот статус, намалување на миокардната фиброза, на хипертрофијата на ЛК и на оксидативниот стрес) ќе ја спречи/забави прогресијата на дијабетичната кардиомиопатија и дека пациентите ќе имаат помали функционални отстапки и подобар квалитет на живот.

Од пациентите на третман со инсулин, 34 (70%) се со добра гликорегулација и 6 (12,5%) имаат дијастолна дисфункција. Од 39 пациенти на орални хипогликемици, 22 (56,4%) имаат добра

гликорегулација и 19 (48,7%) пациенти имаат дијастолна дисфункција. Забележана е статистички значајна разлика меѓу двете групи во поглед на поврзаноста меѓу видот на третманот на дијабетесот и дијастолната дисфункција ($p=0,0005$).

Интересен податок во студијата претставува фактот дека не е најдена поврзаност меѓу нивото на липидните фракции и појавата на дијастолната дисфункција, иако липидниот профил е етаблиран фактор на ризик за кардиоваскуларни заболувања и е докажан во бројни студии. Статистичката анализа не покажува значајна разлика во поглед на поврзаноста меѓу нивото на вкупниот холестерол, ЛДЛ-ц, ХДЛ-ц и ТГ и појавата на ДД, кај целната група ($p=0,06$; $p=0,09$; $p=0,09$; $p=0,1$) и кај контролната група ($p=0,1$; $p=0,1$; $p=0,09$; $p=0,1$).

Исто така, Pearson-овиот коефициент на корелација не потврдува корелација меѓу вкупниот холестерол, ЛДЛ-ц, ХДЛ-ц и ТГ и дијастолната функција, проценета со трите ехокардиографски техники. Меѓутоа, Wilcoxon Matched Pairs Test потврдува статистички значајна разлика во поглед на поврзаноста меѓу хиперлипидемијата и појавата дијастолната дисфункција, кај целната ($Z=3,1$, $p=0,001$) и кај контролната група ($Z=2,3$, $p=0,01$). Pearson-овиот коефициент на корелација покажува силна негативна корелација меѓу хиперлипидемијата и дијастолната функција проценета со ПДА кај целната и кај контролната група ($r=-0,3$; $r=-0,4$) и кај анализата на деформација ($r=-0,3$; $r=-0,3$), како и силна позитивна корелација, проценета со ТДА и претставена со E/E' соодносот ($r=0,4$; $r=0,4$).

Во поглед на регулацијата на липидите, во студијата е забележана добра регулација, која се должи на фактот што 71 (81,6%) пациент од групата со дијабетес и 23 (35,3%) испитаници од контролната група, беа поставени на терапија со статин. Mann Whitney U Test потврди статистички значајна разлика во поглед на примената на статини и појавата на дијастолната дисфункција кај целната група ($U=2,8$, $p<0,004$) и кај контролната група ($U=3,7$, $p<0,0001$).

Образложението за ваквите резултати кандидатката го дава со претпоставка дека ако пациентите со добра гликорегулација ($HbA_{1c}<7\%$) имаат помала честота на дијастолна дисфункција, тогаш овие резултати најверојатно се должат на третманот. Всушност, голем број од пациентите и во двете групи имаат ниво на липиди во референтни вредности. Добрата регулација се должи на фактот што 71 (81,6%) од нив во целната група се поставени на терапија со статини. Кај контролната група 23 (35,3%) субјекти се на хиполипемична терапија.

Овие податоци ја поддржуваат претпоставката дека навремената корекција на потенцијално модифицирачките фактори на ризик ќе доведе до одложување на настанување на срцевата слабост.

Во **заклучокот** се потврдуваат претпоставките дека анализата на функцијата на левата комора кај популацијата со дијабетес претставува важен дел во дијагностичкиот алгоритам кај дијабетичната кардиомиопатија.

Споредувајќи ги позитивните и негативните страни на визуелните техники, современите ехокардиографски модалитети-твивната доплер анализа и анализата на миокардната деформација на ЛК, даваат попрецизни информации за морфолошките и функционалните карактеристики на ЛК.

Се потврдува хипотезата дека speckle-tracking echocardiography покажува супериорност во однос на другите ехокардиографски методи, кој се однесува на адекватна и навремена процена на миокардната механика. Таа овозможува квантификација на миокардната деформација во три насоки и процена на функцијата на ЛК на секој сегмент поединечно и во целина.

Воведувањето на СТЕ како неинвазивна метода во секојдневната практика, ќе придонесе во откривање на дијабетичната кардиомиопатија, во асимптоматска фаза.

Навремената детекција на супклиничката форма на коморна дисфункција дава перспектива за превенција од прогресија кон иреверзибилна дисфункција на ЛК, но истовремено има и прогностичка важност. Превенцијата се однесува на рана иницијација на третманот на потенцијално модифицирачките фактори на ризик со цел спречување на настанување на манифестна срцева слабост.

Сето ова ќе има позитивно влијание и врз социо-економската сфера, преку намалување на трошоците за дијагностика и лекување, намалување на морбидитетот и морталитот од дијабетесот и кардиоваскуларните компликации, намалување на отсуствата од работа и подобрување на работоспособноста, како и подобрување на квалитетот на животот.

Во трудот се цитирани 180 **библиографски единици**, главно од странски автори, кои го обработуваат проблемот дијабетична кардиомиопатија, со посебен осврт на примената на современите ехокардиографски техники во раната дијагноза на срцевата слабост кај популацијата со дијабетес.

Врз основа на анализата на поднесениот материјал од кандидатката д-р Славица Митровска, рецензентската комисија едногласно го утврди следниов

ЗАКЛУЧОК

Предложената докторска дисертација обработува мошне современа проблематика која е актуелна и во кардиологијата и во дијабетологијата. Таа е добро конципирана, со јасно дефинирани цели и методи на работа, што од своја страна дава идеја за изработка на алгоритам за рана дијагноза на асимптоматска срцева слабост кај популацијата со дијабетес.

Комисијата оценува дека докторската дисертација ги исполнува принципите на научноистражувачка работа и има научна оправданост и апликативност во секојдневната практика.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ДОКТОРАТОТ:

Кандидатката, пред одбраната на докторскиот труд, како прв автор во меѓународни списанија ги објавила следниве трудови:

- 1.Slavica Mitrovska, Biljana Lazeska. Contemporary Echocardiographic Techniques in Early Detection of Diabetic Cardiomyopathy. J Cardiol Curr Res 2014, 1(5): 00025.
- 2.Slavica Mitrovska. Subclinical Diastolic Dysfunction in Diabetic Population Journal Mac. Med. Review 2016; 70(3): 143-148.

Врз основа на изнесеното, Комисијата е на мислење дека се исполнети условите за позитивна рецензија на докторската дисертација и има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, да го прифати извештајот и да и одобри на кандидатката д-р Славица Благое Митровска, м-р сци, натамошна постапка за одбрана на својата докторска дисертација.

Рецензентска комисија:

- 1.Проф. д-р Сашко Кедев-претседател с.р
- 2.Проф. д-р Силвана Јованова-ментор с.р
- 3.Проф.д-р. Сашко Јовев-член с.р
- 4.Проф.д-р.Татјана Миленковиќ-член с.р
- 5.Проф.д-р.Андреја Арсовски-член с.р

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИСОТ „МАТЕМАТИКА“ ОД АВТОРИТЕ
д-р Марија Оровчанец и д-р Билјана Крстеска**

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, бр.02-465/3, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебникот „Математика“ од авторите: д-р Марија Оровчанец и д-р Билјана Крстеска, наменет за студентите на Природно-математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер, за предметите: Математика 1, Математика, Математика, избрани се д-р Живорад Томовски, д-р Љупчо Настовски и д-р Ѓорѓи Маркоски.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на ПМФ во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Општ дел

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	Математика
Назив на предметната програма:	Математика 1, Математика, Математика
Назив на студиската програма:	Математика - физика, на Природно – математичкиот факултет Интегрирани 5-годишни студии од прв и втор циклус, на Архитектонскиот факултет Инженерство и мебел, Дизајн на мебел и ентериер, на Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	Математика 1, ПМФ 4+4, 8 ЕКТС – кредити, Математика, АФ, 1+2, 3 ЕКТС – кредити, Математика, ФДТМЕ, 3+2, 6 ЕКТС – кредити
Предметот Математика 1 на Природно-математичкиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 4+4, број на ЕКТС-кредити 8, и се слуша во прв семестар. Предметот Математика на Архитектонскиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 1+2, број на ЕКТС-кредити 3, и се слуша во прв семестар и втор семестар. Предметот Математика на Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер е задолжителен предмет со фонд на часови 3+2, број на ЕКТС-кредити 6, и се слуша во прв семестар.	

Реден број на изданието:	прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 10 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 85 слики и не содржи табели.

РЕЦЕНЗЕНТИ

**6. Проф. д-р Живорад
Томовски, с.р.**

**7. Проф. д-р Љупчо Настовски,
с.р.**

**8. Проф. д-р Ѓорѓи Маркоски,
с.р.**

II. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ЖИВОРАД ТОМОВСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот е поделен во 10 поглавја. На почетокот, по предговорот е дадено толкување на сите симболи кои се користат во изложување на материјалот. Првото поглавје се однесува на теоријата на множества и основните операции со множества. Во второто поглавје се воведени бројните множества: множеството природни броеви, множеството цели броеви, множеството рационални броеви и множеството реални броеви и наведени се нивните основни својства. Понатаму, воведени се елементарните функции и основните поими во врска со функциите како што се: лимес, непрекинатост, извод, неопределен интеграл и определен интеграл. Додатокот, поместен на крајот од ракописот, овозможува надополнување на материјалот во функција на целите на студиската програма. На крајот е даден азбучник на сите користени поими, како и список на користената литература.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со студиските програми.
Предлози за потребни корекции:	Забелешките се коригирани.
Оцена на ракописот:	Ракописот „Математика“ е напишан на високо стручен, едноставен и истовремено разбирлив начин. Стилот на пишување е прикладен како за студентите, така и за останатите читатели кои ќе го користат во својата професионална работа. Затоа цениме дека ги задоволува потребните услови за универзитетски учебник.
Категоризација:	Учебник

Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 10 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 85 слики и не содржи табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник по предметите: Математика 1, Математика и Математика, примарно наменет за студентите на Природно–математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер.

Скопје, 7.4.2017 година

РЕЦЕНЗЕНТ

**Проф. д-р Живорад Томовски,
с.р.**

III. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ЉУПЧО НАСТОВСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот се состои од 10 поглавја. По предговорот е даден преглед на симболите кои се користат. Во првата глава е даден краток вовед во теоријата на множествата. Во втората глава аксиоматски се воведени множеството реални броеви, како и вообичаените подмножества од природни, цели, рационални и ирационални броеви. Во преостанатиот дел од ракописот се воведени основните елементарни функции и обработени се поими од математичката анализа во врска со функции како што се: граница, непрекинатост, извод, неопределен интеграл и определен интеграл. На крајот од ракописот се поместени додатокот кој содржи теми во врска со студиската програма, индексот на користени поими, како и список на користената литература.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е усогласен со студиските програми.
Предлози за потребни корекции:	Не се потребни дополнителни корекции.
Оцена на ракописот:	Ракописот „Математика“ ги задоволува потребните услови за универзитетски учебник.
Категоризација:	Учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 10 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 85 слики и не содржи табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник по предметите: Математика 1, Математика, Математика, примарно наменет за студентите на Природно–математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер.

Рецензент

Проф. д-р Љупчо Настовски, с.р.

IV. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ЃОРЃИ МАРКОСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот е поделен во 10 поглавја кои сразмерно ги обработуваат целите предвидени со студиската програма. Во првото поглавје е даден краток вовед во теоријата на множества. Во втората глава аксиоматски се воведени множеството реални броеви, како и вообичаените подмножества од природни, цели, рационални и ирационални броеви. Понатаму, воведени се елементарните функции и обработени се основните поими од математичката анализа во врска со функции како што се: лимес, непрекинатост извод, неопределен интеграл и определен интеграл. Содржината на додатокот поместен на крајот од ракописот ќе им користи на студентите за надополнување на знаењето и е во функција на совладување на целите на студиската програма. На крајот од ракописот е даден азбучник на сите користени поими и список на користена литература.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е усогласен со студиските програми.
Предлози за потребни корекции:	Не се потребни дополнителни корекции.
Оцена на ракописот:	Ракописот „Математика“ ги задоволува критериумите за универзитетски учебник.
Категоризација:	Учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 10 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 85 слики и не содржи табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник по предметите: Математика 1, Математика, Математика, примарно наменет за студентите на Природно–математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер.

Рецензент

Проф. д-р Ѓорѓи Маркоски, с.р.

**РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „МАТЕМАТИКА II (ЗА СТУДЕНТИ ПО
БИОЛОГИЈА)“
ОД АВТОРИТЕ**

Драган Димитровски, Весна Манова-Ераковиќ и Ѓорѓи Маркоски

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, бр. 02-374/4 од 20.3.2017, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебникот „Математика II (за студенти по биологија)“ од авторите: проф. д-р Драган Димитровски, проф. д-р Весна Манова-Ераковиќ и проф. д-р Ѓорѓи Маркоски, наменет за студентите на Природно-математичкиот факултет, за предметот Математика со биостатистика, избрани се проф. д-р Никита Шекутковски, проф. д-р Валентина Миовска и проф. д-р Дана Прелиќ.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

V. ОПШТ ДЕЛ

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	„Математика II (за студенти по биологија)“
Назив на предметната програма:	Математика со биостатистика
Назив на студиската програма:	Биохемија-физиологија и Молекуларна биологија
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	Фонд на часови: 3+3, ЕКТС-кредити: 7
Предметот Математика со биостатистика на Природно-математичкиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 3+3, број на ЕКТС-кредити 7 и се слуша во прв семестар.	
Реден број на изданието:	прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 322 страници (формат B5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 11pt. Текстот е поделен во 5 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи (околу) 80 слики и 64 табели.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Никита Шекутковски, с.р.

Проф. д-р Валентина Миовска, с.р.

Проф. д-р Дана Прелиќ, с.р.

II. Посебен дел од рецензентот: Проф. д-р Никита Шекутковски

Краток опис на содржината:	Ракописот „Математика II (за студенти по биологија)“ од авторите: проф. д-р Драган Димитровски, проф. д-р Весна Манова-Ераковиќ и проф. д-р Ѓорѓи Маркоски е работен според дел од предметната програма на предметот Математика со биостатистика на студиските програми Биохемија-физиологија и Молекуларна биологија на првиот циклус на студии на Природно-математичкиот факултет во Скопје. Овој предмет е предвиден со 3+3 часа неделно и вкупно 7 кредити. Ова е прво издание на овој ракопис. Ракописот се состои од 322 страници поделени во 4 глави, а на крајот од ракописот има литература и содржина. Првата глава, „Интегрално сметање“, е поделена на 3 параграфи. Се дефинира примитивна функција и неопределен интеграл, се даваат основните техники на интегралното сметање. При дефиницијата на определен интеграл, заради модерната технологија која овозможува брзи пресметувања, многу е битно да се нагласи дека определен интеграл, ако постои, може едноставно да се пресмета како лимес на сумите на Риман $R(T_n)$, каде (T_n) е низа од разбивања со чекор кој тежи кон нула (при ова се избира по една сума на Риман $R(T_n)$ за разбивањето T_n!, што овозможува многу едноствено приближно пресметување). Дефиницијата на определен интеграл со суми на Риман е многу нејасна (за студенти по биологија) заради големиот број на променливи и нејасната дефиниција на лимесот кој се појавува. Многу појасна е дефиницијата со горна и долна сума на Дарбу (види Н. Шекутковски, Математичка анализа 1, второ издание, Просветно дело, Скопје, 2008), со која многу сликовито може да се прикаже постоењето на интегралот како површина и тој да се дефинира како обичен лимес на низа! Се разгледуваат својствата на определениот интеграл, како и неговата примена во пресметувањето на плоштина на рамнински лик и волумен на врт-ливи тела. На крај, дефиниран е и несвојствен интеграл. Втората глава, „Диференцијални равенки“, е поделена на 2 параграфа. Дефинирани се обичните

	диференцијални равенки како и нивните интеграли, а дадени се и некои важни видови на диференцијални равенки од прв ред кои можат да се решат со помош на обични интеграции. Потребно е ракописот да се надополни со дефиниција на поимот интегрална крива и да се дадат неколку примери за интегрални криви на диференцијална равенка. Во првиот параграф на третата глава „Елементарна комбинаторика и веројатност“ се дефинираат комбинации, пермутации и варијации и се пресметува нивниот вкупен број. Во вториот параграф се дефинираат поимите експеримент и случаен настан, условна веројатност, независност на настани. Дадени се и статистичката дефиниција, класичната дефиниција и геометриската дефиниција на веројатност. Дефинирана е случајна променлива и некои основни бројни карактеристики на случајните променливи како математичко очекување, дисперзија, стандардна девијација Најобемен дел во овој ракопис е четвртата глава- „Статистика“. Таа е поделена на 27 параграфи. Задачите на математичката статистика; статистичка маса; биометрија; биометриски податоци, основен третман; средини и потреба за воведување средини; нормална распределба во практиката; метод на најмали квадрати; тестирање на хипотези; методи на статистичко заклучување; оценување на квалитет на вклопување се само некои од насловите што се разработени.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот го содржи вториот дел предвиден со соодветната предметна програма по предметот Математика со биостатистика на студиите на Природно-математичкиот факултет.
Предлози за потребни корекции:	Забелешката се состои во барањето на помодерен третман на класичните математички содржини кои е потребно да се приспособат кон можностите за брзи приближни пресметувања овозможени во последниве 20-30 години со развојот модерната технологија (приближно пресметување на определен интеграл, претставување на решенијата на диференцијални равенки со интегрални криви итн.
Оцена на ракописот:	Содржините во ракописот се логично поставени и имаат научно-методолошка заснованост. На некои места е избегната математичката строгост (одредени

	тврдења не се докажуваат), а дадена е предност на практичната примена - има доста примери и решени задачи од областа на биологијата. Напишан е на литературен македонски јазик, стилот на изразување е јасен и концизен. Со тоа е овозможено лесно совладување на наставната материја.
Категоризација:	Учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 322 страници (формат В5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 11pt. Текстот е поделен во 5 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи (околу) 80 слики и 64 табели. Врз основа на изнесените аргументи, овој ракопис можат да го користат студентите од првиот циклус студии на Природно-математичкиот факултет како учебник по предметот Математика со биостатистика, кој го содржи вториот дел предвиден со соодветната предметна програма, но може да го користат и студенти од факултети во чии наставни програми се опфатени содржините што се обработуваат во овој ракопис.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник за вториот дел по предметот Математика со биостатистика, примарно наменет за студентите на Природно-математичкиот факултет.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Никита Шекутковски, с.р.

III. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ. Д-Р ВАЛЕНТИНА МИОВСКА

Краток опис на содржината:	Ракописот „Математика II (за студенти по биологија)“ од авторите: проф. д-р Драган Димитровски, проф. д-р Весна Манова-Ераковиќ и проф. д-р Ѓорѓи Маркоски е работен според дел од предметната програма на предметот Математика со биостатистика на студиските програми Биохемија-физиологија и Молекуларна биологија на првиот циклус студии Природно-математичкиот факултет во Скопје. Овој предмет е предвиден со 3+3 часа неделно и вкупно 7 кредити. Ова е прво издание на овој ракопис. Ракописот се состои од 322 страници поделени во 4 глави, а на крајот од ракописот има литература и содржина. Првата глава „Интегрално сметање“ е поделена на 3 параграфи. Се дефинира примитивна функција и неопределен интеграл, се даваат основните техники на интегралното сметање. Се дефинира и определен интеграл, се разгледуваат неговите својства, дадено е геометриското значење на определениот интеграл, како и негова примена во пресметувањето на плоштина на рамнински лик и волумен на врт-ливи тела. На крај, дефиниран е и несвојствен интеграл. Втората глава, „Диференцијални равенки“, е поделена на 2 параграфа. Дефинирани се обичните диференцијални равенки, како и нивните интегрални, а дадени се и некои важни видови на диференцијални равенки од прв ред кои можат да се решат со помош на обични интеграции. Третата глава, „Елементарна комбинаторика и веројатност“, е поделена на 2 параграфа. Во првиот дел се дефинираат варијации, пермутации и комби-нации и се пресметува нивниот вкупен број на дадено множество. Во вториот дел се дефинираат поимите експеримент и случаен настан, се дава статистичката дефиниција, класичната дефиниција, геометриската дефиниција на веројатност, условната веројатност, независноста на настани. Дефинирана е случајна променлива и некои основни бројни карактеристики на случајните променливи

	(математичко очекување, дисперзија, стандардна девијација). Најголемата глава во овој ракопис е четвртата глава - „Статистика“. Таа е поделена на 27 параграфи. Задачите на математичката статистика; статистичка маса; биометрија; биометриски податоци, основен третман; средини и потреба за воведување средини; нормална распределба во практиката; метод на најмали квадрати; тестирање на хипотези; методи на статистичко заклучување; и оценување на квалитет на вклопување се само некои од насловите што се разработени.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот го содржи вториот дел предвиден со соодветната предметна програма по предметот Математика со биостатистика на студиите на Природно-математичкиот факултет.
Предлози за потребни корекции:	Предлозите за корекции и забелешките се доставени до авторите.
Оцена на ракописот:	Содржините во ракописот се логично поставени и имаат научно-методолошка заснованост. На некои места е избегната математичката строгост (одредени тврдења не се докажуваат), а дадена е предност на практичната примена - има доста примери и решени задачи од областа на биологијата. Напишан е на литературен македонски јазик, стилот на изразување е јасен и концизен. Со тоа е овозможено лесно совладување на наставната материја.
Категоризација:	учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 322 страници (формат B5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 11pt. Текстот е поделен во 5 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи (околу) 80 слики и 64 табели. Врз основа на изнесените аргументи, овој ракопис можат да го користат студентите од првиот циклус на студиите на Природно-математичкиот факултет како учебник по предметот Математика со биостатистика, кој

	го содржи вториот дел предвиден со соодветната предметна програма, но може да го користат и студенти од факултети во чии наставни програми се опфатени содржините што се обработуваат во овој ракопис.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник за вториот дел по предметот Математика со биостатистика, примарно наменет за студентите на Природно-математичкиот факултет.

Рецензент

Проф. д-р Валентина Миовска, с.р.

IV. Посебен дел од рецензентот: проф.д-р Дана Прелиќ

Краток опис на содржината:	Со оглед на потребата од едуцирање на биолозите од математички аспект, сметам дека овој ракопис се појавува во вистински момент, како логичен продолжеток на учебникот „Математика I (за студенти по биологија)“. Корисен е на многу нивоа и ја пополнува празнината од учебни помагала каде што примената на математиката како алатка овозможува презентирање, предвидувања и моделирање на биолошки процеси, со користење на различни применети математички техники и алати. По деталниот преглед на ракописот се стекнува мошне поволен впечаток во поглед на изборот на содржината и нејзиното дидактичко обликување, распоредот и систематизирањето на материјалот, како и во поглед на дозирањето и неговата интерпретација, со изразена тенденција на јасен и концизен начин да се презентираат основните математички принципи. Ракописот е презентираан на околу 322 страници, распоредени во 4 главни поглавја: ИНТЕГРАЛНО СМЕТАЊЕ, ДИФЕРЕНЦИЈАЛНИ РАВЕНКИ, ЕЛЕМЕНТАРНА КОМБИНАТОРИКА И ВЕРОЈАТНОСТ И СТАТИСТИКА. Во првото поглавје се разработени следниве единици: неопределен интеграл, определен интеграл и несвојствен интеграл. Во второто поглавје се опфатени: општи поими на обични диференцијални равенки и обични диференцијални равенки од прв ред. Во третото поглавје се дадени следниве единици: елементарна комбинаторика и теорија на веројатност. Во четвртото поглавје се разработени 27 потпоглавја кои ги содржат основните статистички методи потребни за биолошки истражувања.

	Целокупниот материјал е претставен концизно, систематично и егзактно. Мноштвото примери после секоја методска единица, претставени од биолошки аспект, ќе му овозможат на студентот со леснотија да ја совладува материјата.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот во целост е усогласен со наставната програма од предметот Математика со биостатистика за студентите по биологија при Природно-математичкиот факултет во Скопје.
Предлози за потребни корекции:	Ракописот треба да претрпи извесни измени на третото и четвртото поглавје за да биде достапен и корисен за студентите по биологија. Имено, неопходно е во овие поглавја наведените примери да се

	заменат со примери кои ја отсликуваат биолошката реалност. Предлозите за корекции и забелешките се доставени до авторите.
Оцена на ракописот:	По деталниот преглед на ракописот се стекнува мошне поволен впечаток во поглед на изборот на содржината и нејзиното дидактичко обликување, распоредот и систематизирањето на материјалот, како и во поглед на дозирањето и неговата интерпретација, со изразена тенденција на јасен и концизен начин да се презентираат основните математички принципи.
Категоризација:	учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Учебникот ќе биде корисен за студенти по биологија кои имаат солидни познавања од математиката како научна дисциплина. Кај овие студенти ќе се побуди голем интерес за суштинската поврзаност на биологијата и математиката, како и за неопходноста на примената на математиката во безмалку сите биолошки дисциплини. Ракописот ќе биде од голема корист за студентите по биологија на додипломските (прв циклус) и постдипломските студии (втор циклус). Дел од материјалот може да им послужи и на студенти од другите природни науки кои покажуваат интерес. Приложениот ракопис ги задоволува сите потребни норми и содржини да биде третиран како универзитетски учебник. Затоа, било без каква резерва препорачувам да се одобри за печатење.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Дана Прелиќ, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „ЗБИРКА РЕШЕНИ ЗАДАЧИ ПО МАТЕМАТИКА“
ОД АВТОРИТЕ

д-р Марија Оровчанец и д-р Билјана Крстеска

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, бр.02-591/3, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебното помагало „Збирка решени задачи по математика“ од авторите: д-р Марија Оровчанец и д-р Билјана Крстеска, наменет за студентите на Природно-математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер, за предметите: Математика 1, Математика, Математика, избрани се д-р Живорад Томовски, д-р Љупчо Настовски и д-р Ѓорѓи Маркоски.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на ПМФ во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

VI. ОПШТ ДЕЛ

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	Збирка решени задачи по математика
Назив на предметната програма:	Математика 1, Математика, Математика
Назив на студиската програма:	Математика - физика, на Природно – математичкиот факултет Интегрирани 5 - годишни студии од прв и втор циклус, на Архитектонскиот факултет Инженерство и мебел, Дизајн на мебел и ентериер, на Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	Математика 1, ПМФ 4+4, 8 ЕКТС – кредити, Математика, АФ, 1+2, 3 ЕКТС – кредити, Математика, ФДТМЕ, 3+2, 6 ЕКТС – кредити
Предметот Математика 1 на Природно-математичкиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 4+4, број на ЕКТС-кредити 8, и се слуша во прв семестар. Предметот Математика на Архитектонскиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 1+2, број на ЕКТС-кредити 3, и се слуша во прв и втор семестар.	

Предметот Математика на Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер е задолжителен предмет со фонд на часови 3+2, број на ЕКТС-кредити 6, и се слуша во прв семестар.	
Реден број на изданието:	прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 65 слики и не содржи табели.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Живорад Томовски, с.р.

Проф. д-р Љупчо Настовски, с.р.

Проф. д-р Ѓорѓи Маркоски, с.р.

VII. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ЖИВОРАД ТОМОВСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот е поделен во 9 поглавја. На почетокот, после предговорот е даден преглед на формули од елементарна математика кои се користат при изложувањето на материјалот. Во првата глава решени се бројни задачи од теоријата на множествата, а во втората решени се задачи во врска со множеството реални броеви, како и вообичаените подмножества од природни, цели, рационални и ирационални броеви. Во понатамошните поглавја решени се задачи во врска со елементарни функции и основни поими во врска со функции како што се: лимес, непрекинатост, извод, неопределен и определен интеграл. На крајот од секое поглавје се поместени задачи за самостојна работа на студентот.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со предметните програми.

Предлози за потребни корекции:	Не се потребни дополнителни корекции.
Оцена на ракописот:	Ракописот „Збирка решени задачи по математика“ е напишан на едноставен и разбирлив начин. Стилот на пишување е прикладен за студентите. Затоа ценам дека ги задоволува потребните услови за универзитетско учебно помагало.
Категоризација:	Учебно помагало
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата), содржи 65 слики и не содржи табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало по предметите: Математика 1, Математика, Математика, примарно наменет за студентите на Природно–математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер, соодветно.

РЕЦЕНЗЕНТ

**Проф. д-р Живорад Томовски,
с.р.**

III. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ЉУПЧО НАСТОВСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот е поделен во 9 поглавја. По предговорот е даден преглед на формули од елементарна математика кои се користат во понатамошната работа. Во првото поглавје решени се задачи од множества. Во второто поглавје решени се задачи во врска со бројните множества. Во следните поглавја решени се задачи во врска со функции како што се: лимес, непрекинатост, извод, неопределен и определен интеграл. На крајот од секое поглавје се поместени задачи за самостојна работа на студентот.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со студиските програми за наведените предмети.
Предлози за потребни корекции:	Не се потребни дополнителни корекции.
Оцена на ракописот:	Ракописот „Збирка решени задачи по математика“ ги задоволува потребните услови за универзитетско учебно помагало.
Категоризација:	Учебно помагало.
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата), содржи 65 слики и не содржи табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало по предметите: Математика 1, Математика, Математика, примарно наменет за студентите на Природно–математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер.

Скопје, 7.4.2017 година

Рецензент

Проф. д-р Љупчо Настовски, с.р.

IV. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ЃОРЃИ МАРКОСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот е поделен во 9 поглавја. На почетокот, по предговорот е даден преглед на сите формули од елементарна математика кои се користат при понатамошното изложување на материјалот. Во првата глава решени се бројни задачи од теоријата на множествата, а во втората решени се задачи во врска со множеството реални броеви, како и вообичаените подмножества од природни, цели, рационални и ирационални броеви. Во понатамошните поглавја решени се задачи во врска со елементарните функции и основните поими во врска со функции како што се: лимес, непрекинатост, извод, неопределен и определен интеграл. На крајот од секое поглавје се поместени задачи за самостојна работа на студентот.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со студиските програми.
Предлози за потребни корекции:	Забелешките се коригирани.
Оцена на ракописот:	Ракописот „Збирка решени задачи по математика“ е напишан на едноставен и разбирлив начин за студентите. Затоа ценам дека ги задоволува потребните услови за универзитетско учебно помагало.
Категоризација:	Учебно помагало
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 450 страници (формат Б5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 10. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата), содржи 65 слики и не содржи табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало по предметите: Математика 1, Математика, Математика, примарно наменет за студентите на Природно–математичкиот факултет, Архитектонскиот факултет и Факултетот за дизајн и технологии на мебел и ентериер.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Ѓорѓи Маркоски, с.р.

ПРЕГЛЕД

на одобрена тема за изработка на докторска дисертација на
 Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје,
 Природно-математички факултет – Скопје, на седницата на
 Наставно-научниот совет на Факултетот,
 одржана на 02.03.2017 година.

1. ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС/НС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Елена Карамазова, магистер по електротехника и информатиски технологии	НОВИ РЕЗУЛТАТИ ЗА НЕКОИ КЛАСИ ПОВЕЌЕЛИСНИ ФУНКЦИИ	NEW RESULTS ON SOME CLASSES OF MULTIVALENT FUNCTIONS	д-р Никола Тунески, редовен професор на Машинскиот факултет – Скопје	02-2306/6 од 10.03.2017 г.

ПРЕГЛЕД

на одобрени теми за изработка на магистерски трудови на
 Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје,
 Природно-математички факултет – Скопје, на седницата на
 Наставно-научниот совет на Факултетот,
 одржана на 02.03.2017 година.

2. МАГИСТЕРСКИ ТРУДА

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС/НС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Стефан Салтировски, дипломиран инженер по хемија	ПОВРЗАНОСТ НА ПОЛИМОРФИЗМОТ RS175080 ВО ГЕНОТ MLH3 СО МАШКАТА ИНФЕРТИЛНОСТ	ASSOCIATION OF RS175080 POLYMORPHISM AT THE MLH3 GENE WITH MALE INFERTILITY	д-р Сашо Панов, редовен професор на ПМФ – Скопје	02-65/5 од 05.04. 2017 г.
2.	Маја Кузмановска, дипломиран молекуларен биолог	АСОЦИЈАЦИЈА НА МИКРОРЕАРАНЖИРАЊАТА ВО AZFc РЕГИОНОТ И ХАПЛОГРУПИТЕ ОД Y-ХРОМОЗОМОТ СО НАРУШЕНА СПЕРМАТОГЕНЕЗА	ASSOCIATION OF AZFc REGION MICROREARRANGEMENTS AND Y CHROMOSOME HAPLOGROUPS WITH IMPAIRED SPERMATOGENESIS	д-р Дијана Плашеска - Каранфилска, насловен вонреден професор на Фармацевтски факултет – Скопје, а за коментор д-р Гордана Димеска, редовен професор на ПМФ – Скопје	02-67/5 од 05.04. 2017 г.
3.	Убавка Димковска, професор по биологија-хемија во основното образование	ОСВЕЖУВАЊЕ НА ЛАТЕНТНИ ОТПЕЧАТОЦИ ОД ПРСТИ СО УВ ЗРАЦИ	REFRESHING THE LATENT FINGERPRINTS WITH AN ULTRAVIOLET IRRADIATION	д-р Мимоза Ристова, редовен професор на ПМФ – Скопје	02-155/3 од 05.04. 2017 г.

4.	Катерина Трајанова, дипломиран инженер по хемија	ДИСТРИБУЦИЈА НА ЕЛЕМЕНТИ ВО ТРАГИ ВО ВОДИ, СЕДИ- МЕНТИ И ПОЧВА ОД СЛИВОТ НА РЕКАТА СТРУМИЦА	DISTRIBUTION OF TRACE ELEMENTS IN WATER, SEDIMENTS AND SOIL FROM THE STRUMICA RIVER BA- SIN	д-р Трајче Стафилов, редовен профе- сор на ПМФ – Скопје	02- 424/3 од 22.03. 2017 г.
5.	Даница Божинова, дипломиран инженер по хемија	ПРОСТОРНА РАСПРЕ- ДЕЛБА НА ХЕМИСКИТЕ ЕЛЕ- МЕНТИ ВО ПРИМЕРОЦИ ОД ПОЧВА И МОВ ВО ГЕВГЕЛИСКО- ВАЛАНДОВСКИОТ РЕГИОН	SPATIAL DISTRIBUTION OF CHEMICAL ELEMENTS IN SOIL AND MOSS SAMPLES FROM GEVGELIJA- VALANDOVO REGION	д-р Трајче Стафилов, редовен профе- сор на ПМФ – Скопје	02- 425/3 од 22.03. 2017 г.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ВО НАСТАВНО-НАУЧНИТЕ ОБЛАСТИ: АНАЛИТИЧКА ХЕМИЈА, ХЕМИЈА И ЖИВОТНА СРЕДИНА, НА ТЕХНОЛОШКО- МЕТАЛУРШКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Технолошко-металуршкиот факултет, објавен во весниците „Коха“ (17.2.2017.) и „Нова Македонија“ (18-19.2.2017.), за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научните области: аналитичка хемија, хемија и животна средина, и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 02-441/1 од 21.3.2017 година, донесена на 16. редовна седница, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Слободан Богоевски, редовен професор на Технолошко-металуршкиот факултет, д-р Благица Близнаковска, редовен професор во пензија и д-р Анита Грозданов, редовен професор на Технолошко-металуршкиот факултет.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научните области: аналитичка хемија, хемија и животна средина, во предвидениот рок се пријави д-р Гордана Русеска, вонреден професор.

3. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката д-р Гордана Русеска, вонр. проф., е родена на 1.10.1959 година, во Скопје. Средно училиште завршила во Скопје во ХУЦ „Марија Кири Склодовска“, во 1978 година, со одличен успех и како првенец на генерацијата. Со високо образование се стекнала на Хемискиот факултет во Скопје. Дипломирала на 8. 4. 1983 година, со просечен успех 9,00.

Во учебната 1991 година се запишала на втор циклус (магистерски) студии на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје. Студиите ги завршила во 1994 година, со просечен успех 10,0. На 14.10.1994 година го одбрала магистерскиот труд на тема: Механички и термичко-експанзиони карактеристики на системот $\text{Al}_2\text{O}_3\text{-TiO}_2\text{-SiO}_2$ добиен по метода на контролирана кохидролиза.

Докторската дисертација ја изработила, исто така, на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје. Дисертацијата на тема: „Синтеза, структура и својства на композит хидроксиапатит-калциум фосфат и хидроксиапатит-силициум диоксид“, ја одбрала на 18. 12. 2003 година и со тоа се стекнала со научниот степен доктор по технички науки.

Во 1995 година е избрана во звањето асистент на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје во областа на аналитичката хемија. Во 2007 година е избрана во звањето доцент на предметите: Аналитичка хемија 1 и Аналитичка хемија 2. Во моментот е вонреден професор на предметите Општа и неорганска хемија 1, Општа и неорганска

хемија 2, Аналитичка хемија 1, Аналитичка хемија 2, Хемија на материјали, Процеси на преработка на отпадни води, Енергетика и околина и Хемија на атмосферата.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

4. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на ТМФ, во периодот по изборот за вонреден професор, д-р Гордана Русеска изведува настава и лабораториски вежби на прв циклус студии на студиските програми: Неорганско инженерство и заштита на животната средина, Прехранбена технологија и биотехнологија, Дизајн и менаџмент на технолошки процеси, Инженерство на материјали и нанотехнологии и Полимерни материјали, дизајн и менаџмент. Кандидатката ја покрива наставата по задолжителните предмети: Општа и неорганска хемија 1, Општа и неорганска хемија 2, Аналитичка хемија 1, Аналитичка хемија 2 и Хемија на материјали, како и изборните предмети: Процеси на преработка на отпадни води, Енергетика и околина и Хемија на атмосферата.

На втор циклус студии е задолжена за наставата по предметот Инструментални техники и методи за анализа на примероци од животната средина (на студиската програма Инженерство на животна средина) и предметите: Енергетика и околина, Современи хемиски методи на синтеза и Методи за идентификација и карактеризација (на студиската програма Неорганско инженерство и заштита на животната средина).

На трет циклус студии, д-р Гордана Русеска го предава предметот Менаџмент на водните ресурси и ресурсите на питка вода, на модулот 1 од докторските студии од областа на технологија.

Во текот на овој период, д-р Гордана Русеска е член на Комисија за одбрана на 22 дипломски, 3 магистерски труда и на 2 докторски дисертации.

Кандидатката е автор на интерните материјали: Збирка задачи по аналитичка хемија 2 (2013 година), Процеси на преработка на отпадни води (интерна скрипта предавања, 2017 година) и Хемија на атмосфера (интерна скрипта предавања, 2017 година).

Д-р Гордана Русеска, вонреден професор, во периодот од 2012 до 2016 година, при анонимно спроведената анкета од Комисијата за самовалуација е позитивно евалуирана од студентите на Технолошко-металуршкиот факултет со оценки над 9.

Од особено значење за наставно-образовната компонента на кандидатката претставува исклучително високото и професионално ниво на комуникација со студентите, како и максималната совесност при одржување на наставата и исполнување на останатите обврски.

Научноистражувачка дејност

Во периодот по изборот во звањето вонреден професор, д-р Гордана Русеска објавила трудови со оригинални научни резултати во научни и научно-популарни списанија со меѓународен уредувачки одбор (7), во зборници на трудови од научни и

стручни собири со меѓународен уредувачки одбор (3) и во зборници на трудови од научни и стручни собири (8).

Учествувала во изработката на еден национален и еден меѓународен научно-истражувачки проект.

Во презентираните трудови и проекти, научноистражувачкиот фокус е насочен кон животната средина (вода и почва), материјалите, како и кон суштинскиот аналитички сегмент, односно инструменталните методи користени за карактеризација и идентификација на материјалите, а воедно и анализа на ефективност на применетите процеси.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Во рамките на стручно-апликативната работа, д-р Гордана Русеска учествувала во изработка на 2 елабората.

Стручно усовршување во странство остварила со студиски престој од два и пол месеци во Организацијата за забрана на користење на хемиско оружје. Студискиот престој се состои од три сегменти реализирани во Хаг (Холандија), Гилдфорд (Англија) и Антверпен (Белгија).

Кандидатката е активна и во дејностите од поширок интерес. Раководител е на Институтот за неорганска технологија на ТМФ. Раководител е и на Колегиумот на втор циклус студии на студиската програма Неорганско инженерство и заштита на животната средина. Член е на Колегиумот на втор циклус студии на студиската програма Инженерство на животна средина и на Советот за трет циклус студии од областа на технологија.

Активно е вклучена во работата на стручни комисии на Факултетот:

- Комисија за самоевалуација
- Комисија за наука
- Комисија за упис на студенти на ТМФ.

Член е на 2 рецензентски комисии за избор на лица во наставно-научно звање. Активно учествува и во спроведувањето на промотивни активности на Факултетот низ средните училишта во Република Македонија.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Гордана Русеска, вонр. проф.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес и освоените 212,46 бодови, Комисијата заклучи дека д-р Гордана Русеска поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на

Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето редовен професор во научните области: аналитичка хемија, хемија и животна средина.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје, д-р Гордана Русеска, досегашен вонреден професор, да биде избрана во звањето редовен професор во научните области: аналитичка хемија, хемија и животна средина.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

- 1. Д-р Слободан Богоевски, редовен професор на ТМФ, с.р.**
- 2. Д-р Благица Близнаковска, редовен професор во пензија, с.р.**
- 3. Д-р Анита Грозданов, редовен професор на ТМФ, с.р.**

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Д-р Гордана Русеска, вонреден професор

Институција: *Технолошко-металуришки факултет - Скопје*

Научна област: аналитичка хемија, хемија и животна средина

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Одржување на настава - прв циклус на студии = ч.нед.·0,04·год. и вежби = ч.нед.·0,03·год.	
1.1.1	Општа и неорганска хемија 1, задолжителен (3+3), 2011-2012, 2012-2013 дисперзирани студии, Кавадарци	3,6
1.1.2	Општа и неорганска хемија 1, задолжителен (3+3), 2011-2012, 2012-2013 дисперзирани студии, Кавадарци	2,7
1.1.3	Општа и неорганска хемија 1, задолжителен (3+3), 2013/2014-2015/2016	5,4
1.1.4	Општа и неорганска хемија 1, задолжителен (3+3), 2013/2014-2015/2016	4,05
1.1.5	Општа и неорганска хемија 2, задолжителен (3+3), 2011-2012, 2012-2013 дисперзирани студии, Кавадарци	3,6
1.1.6	Општа и неорганска хемија 2, задолжителен (3+3), 2011-2012, 2012-2013 дисперзирани студии, Кавадарци	2,7
1.1.7	Општа и неорганска хемија 2, задолжителен (3+3), 2014- 2016	5,4
1.1.8	Општа и неорганска хемија 2, задолжителен (3+3), 2014- 2016	4,05
1.1.9	Аналитичка хемија 1, задолжителен (3+3), 2012-2016	9
1.1.10	Аналитичка хемија 1, задолжителен (3+3), 2012-2016	6,75
1.1.11	Аналитичка хемија, задолжителен (3+3), 22012-2016	9
1.1.12	Аналитичка хемија, задолжителен (3+3), 2012-2016	6,75

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.1.13	Аналитичка хемија 2, задолжителен (3+3), 2012-2016	9
1.1.14	Аналитичка хемија 2, задолжителен (3+3), 2012-2016	6,75
1.1.15	Проект, избран (1+2), 2012-2016	3
1.1.16	Проект, избран (1+2), 2012-2016	4,5
1.1.17	Хемија на материјали, задолжителен (2+2), 2014-2016	3,6
1.1.18	Хемија на материјали, задолжителен (2+2), 2014-2016	2,7
1.1.19	Процеси на преработка на отпадни води, избран (2+0), 2015-2016, 2016 - 2017	2,4
1.1.20	Процеси на преработка на отпадни води, избран (2+0), 2015-2016, 2016 - 2017	2,7
1.1.21	Енергетика и околина, избран (2+2), 2013-2016	4,8
1.1.22	Енергетика и околина, избран (2+2), 2013-2016	3,6
1.1.23	Течни ѓубрива, избран (2+1), 2015/2016, 2016/2017	2,4
1.1.24	Течни ѓубрива, избран (2+1), 2015/2016, 2016/2017	1,8
1.1.25	Хемија на атмосферата, избран (2+1), 2014-2016	3,6
1.1.26	Хемија на атмосферата, избран (2+1), 2014-2016	2,7
1.1.27	Структура, особини и кристализација на неоргански соли, избран (2+2), 2014-2016	3,6
1.1.28	Структура, особини и кристализација на неоргански соли, избран (2+2), 2014-2016	2,7
1.2.	Одржување на настава - втор циклус на студии = ч•нед.•0,05•год. и вежби = ч•нед.•0,03•год.	
1.2.1	Инструментални техники и методи за анализа на примероци од животната средина, 1. семестар, 2012-2016	5,63
1.2.2	Инструментални техники и методи за анализа на примероци од животната средина, 1. семестар, 2012-2016	3,38
2.	Интерни скрипти	
2.1.	Збирка задачи по Аналитичка хемија 2,	3

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
	Г. Русеска, К. Атковска, 2013 година	
2.2.	Процеси на преработка на отпадни води, Д-р Гордана Русеска, Д-р Бошко Бошковски и М-р Катерина Атковска(интерни предавања) 2017 година	4
2.3.	Хемија на атмосфера Д-р Гордана Русеска, Д-р Слободан Богоевски и Д-р Бошко Бошковски(интерни предавања) 2017 година	4
3.	Консултации со студенти = број-0,002	
	(2011-2016, за сите предмети)	2,4
4.	Подготовка на нов предмет	
4.1	Хемија на материјали (предавања)	1,0
4.2	Хемија на материјали (вежби)	0,5
5.	Пакет материјали за одреден предмет	
5.1	Енергетика и околина	1
5.2	Хемија на материјали	1
6.	Учесник во настава на Летна школа за Наноматеријали, организирана од ТМФ, 2013	1
7.	Настава во рамките на обука за Безбедно чување и складирање на особено опасни хемикалии, реализирана на РЖ Институт, 2013	1,5
8.	Член на Комисија за одбрана	
8.1	Член на Комисија за одбрана на 2 докторски дисертации	1,0
8.2	Член на Комисија за одбрана на магистерски труд 3 x 0,3	0,9
8.3	Член на Комисија за одбрана на дипломска работа 22 x 0,1	2,2
	Вкупно	155,36

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор = 4·0,6	
1.1	Boško Boškovski, Slobodan Bogoevski, Gordana Ruseska , Katerina Atkovska, High temperature crystallization process into opalized tuff, Geologica Macedonica, Vol. 29, No. 2, pp. 209-213, 2015	2,4
1.2.	Slobodan Bogoevski, Boško Boškovski, Gordana Ruseska , Katerina Atkovska, Concentration of carbonate admixture from opalized tuff into one separate fraction, Geologica Macedonica, Vol. 30, No 1, pp. 89-95 (2016)	2,4
1.3.	Katerina Atkovska, Blagica Bliznakovska, Gordana Ruseska , Slobodan Bogoevski, Bosko Boskovski, Anita Grozdanov, Adsorption of Fe(II) and Zn(II) ions from landfill leachate by natural bentonite, Journal of Chemical Technology and Metallurgy, Vol. 51. No.2, pp. 215-222, (2016)	2,40
1.4.	Raman Aliti, Goran Načevski, Gordana Ruseska , Perica Paunović, Anita Grozdanov, Fly ash-polymer composites based on polyvinyl chloride and industrial fly ash waste particles, Zaštita materijala i životne sredine (Material and environment protection), broj 1, pp. 14-23 (2016)	2,40
1.5.	Raman Aliti, Gordana Ruseska , Slobodan Bogoevski, Perica Paunović, Goran Načevski, Anita Grozdanov, Polymer modified cement bricks based on fly ash, Zaštita materijala i životne sredine (Material and environment protection), broj 1, pp. 24-30 (2016)	2,40
1.6.	B. Boškovski, S. Bogoevski, G. Ruseska , T. Stafilov, M. Kočubovski, Migration of arsenic and other microelements in anthropogenic contaminated soils, Mechanical-Engineering-Scientific Journal, Vol. 34, No.1, (2016), 65-69	2,40
1.7.	S. Bogoevski, B. Boškovski, G. Ruseska , T. Stafilov, M. Kočubovski, Selective extraction and passivation of arsenic and other microelements of anthropogenic contaminated soils, Mechanical-Engineering-Scientific Journal, Vol. 34, No.1, (2016), 119-125	2,40
2.	Трудови со оригинални научно стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор = 3·0,6	

Ред. број	Назив на активнoста:	Поени
2.1	Katerina Atkovska, Hamdije Memedi, Kiril Lisichkov, Gordana Ruseska , Stefan Kuvendziev, Mirko Marinkovski, Anita Grozdanov, Equilibrium study for the process of removal of Ni(II) ions from aqueous solutions by natural bentonite, V International Conference: Ecology of Urban Areas 2016, Zrenjanin, Serbia, Proceedings, pp. 292-297, (2016)	1,8
2.2.	Katerina Atkovska, Stefan Kuvendziev, Kiril Lisichkov, Mirko Marinkovski, Gordana Ruseska , Anita Grozdanov, Removal of Ni(II) ions from aqueous solutions by natural peanut husks, 2nd International and 6th Croatian Scientific and Professional Conference Water for All, Osijek, Croatia, Proceedings, pp. 1-12, (2016)	1,8
2.3.	Katerina Atkovska, Hamdije Memedi, Kiril Lisichkov, Gordana Ruseska , Shaban Jakupi, Stefan Kuvendziev, Mirko Marinkovski, Anita Grozdanov, The influence of the municipal solid waste landfill on the quality of the regional water resources, 37 Меѓународни Stručno-naučni Skup: Vodovod i Kanalizacija 2016, Vrdnik, Proceedings, pp. 262-266, (2016)	1,8
3.	Апстракти објавени во зборник од меѓународна конференција	
3.1	B. Bliznakovska, K. Atkovska, G. Ruseska , S. Bogoevski, B. Boskovski, Seasonal variation of heavy metals concentration in the underground waters on MSWL Drisla site, VI. International Metallurgical Congress, Ohrid, Macedonia, 2014.	1
3.2	B. Bliznakovska, K. Atkovska, G. Ruseska , S. Bogoevski, B. Boskovski, P. Makreski, A. Grozdanov, Adsorption of Fe ²⁺ and Zn ²⁺ ions from landfill leachate by natural bentonite from Kriva Palanka (B - KP), Republic of Macedonia, IV. International Conference "Ecology of urban areas 2014", Zrenjanin, Srbija, October (2014)	0,5
3.3	Katerina Atkovska, Hamdije Memedi, Stefan Kuvendziev, Kiril Lisichkov, Mirko Marinkovski, Gordana Ruseska , Anita Grozdanov, Removal of heavy metals from aqueous solutions by natural bentonite, VIIth International Metallurgical Congress, Metallurgy, Materials and Environment, Ohrid, Macedonia, 2016	1
3.4	Katerina Atkovska, Gordana Ruseska , Slobodan Bogoevski, Bosko Boskovski, Monitoring of wastewaters from OKTA refinery, VIIth International Metallurgical Congress, Metallurgy, Materials and Environment, Ohrid, Macedonia, 2016	1

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
3.5	Katerina Atkovska, Gordana Ruseska , Slobodan Bogoevski, Bosko Boskovski, Heavy metals determination in the fine fraction of the wastewater channels from “USJE” and “OHIS” factories, VIIth International Metallurgical Congress, Metallurgy, Materials and Environment, Ohrid, Macedonia, 2016	1
3.6	Katerina Atkovska, Aleksandar Petrovski, Gordana Ruseska , Bosko Boskovski, Perica Paunovik, Kiril Lisickov, Anita Grozdanov, Comparison of heavy metals sorbents, 6th Virtual Nanotechnology Poster Conference, Nanoposter 2016, 11-17th April, 2016	1
3.7	S. Bogoevski, B. Boskovski, T. Stafilov, G. Ruseska , M. Kochubovski, Selective extraction and passivation of arsenic and other microelements of anthropogenic contaminated soils, International Conference GREDIT, Skopje, 31 March – 2 April 2016, book of abstracts, p1–20	1
3.8	B. Boskovski, S. Bogoevski, T. Stafilov, G. Ruseska , M. Kochubovski, Migration of arsenic and other microelements in anthropogenic contaminated soils, International Conference GREDIT, Skopje, 31 March – 2 April 2016, book of abstracts, p1–04	1
4.	Проекти	
4.1	Учесник во меѓународен научен проект	
	Креирање мрежи за соработка помеѓу универзитетите и индустријата за едукација за одржливи технологии, 158989-TEMPUS-BE-TEMPUS-JPHES (2010-2013), учесник	5
4.2	Учесник во национален научен проект	
	Слободан Богоевски, Бошко Бошковски, Гордана Русеска , Катерина Атковска, Визуелизација на процесот на елутрација при сепарирање на минерални фази со различен гранулометриски состав, ТМФ, 2016	3
	Вкупно	37,7

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Експертски активности: евалуација, стручна ревизија, супервизија, проценка на капитал, систематизација, методологија = 1	
1.1.	С.Богоевски, Г. Русеска , Б. Бошковски, Арианит. А. Река, Извештај за извршена хемиска анализа на неметална суровина, Инвеститор: Кондри 2010, ТМФ Скопје 2016	1
1.2.	С. Јанчев, С.Богоевски, Г. Русеска , Б. Бошковски, Арианит. А. Река, Извештај за микроскопските испитувања на варовник од каменолом Кондри, с. Долно Беличица, Струга, Инвеститор: Кондри 2010, ТМФ – Скопје, 2016.	1
2.	Коавтор на поглавје од книга =2	
2.1.	Гордана Русеска - коавтор на 1. поглавје од книга 5, Инженерство на материјали (издадена во рамки на проектот 158989-TEMPUS-BE-TEMPUS-JPHES)	2
2.2.	Гордана Русеска - коавтор на 2. поглавје од книга 5, Инженерство на материјали (издадена во рамки на проектот 158989-TEMPUS-BE-TEMPUS-JPHES)	2
3.	Учество во промотивни активности на Факултетот низ средните училишта во Република Македонија 2012, 2013, 2015, 2016	2
	Вкупно	8

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Студиски престој во странство = 0,5	

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.1.	Студиски престој во странство (Холандија, Англија и Белгија) во рамките на обуката реализирана од Организацијата за забрана на користење на хемиско оружје, Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons, Associate Programme 2012, 2 August – 5 October 2012	0,5
2.	Раководител на Институт за неорганска технологија	3
3.	Раководител на Наставно-научен колегиум на ПДС на студиската програма Неорганско инженерство и заштита на животната средина	2
4.	Член на Советот за докторски студии, студиска програма: Технологија	1
5.	Член на Наставно-научен колегиум на ПДС на студиската програма Инженерство на животната средина	1
6.	Учество во комисии и тела	
6.1.	Член на Комисија за контрола на квалитет и посебни својства на производ со географски назив Охридски бисер	0,5
6.2.	Член на Комисија за прием на студенти во прва година на ТМФ	0,5
6.3.	Член на Комисија за спроведување на квалификационен испит	1
6.4.	Член на Комисија за истакнати стручњаци од практиката, ТМФ	0,5
6.5.	Член на Комисија за самоевалуација на ТМФ	0,5
6.6.	Член на Комисија за наука	0,5
6.7.	Член на Комисија за избор во звање (2 x 0,2)	0,4
	Вкупно	11,4

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	155,36
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	37,7

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	8
ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	11,4
Вкупно	212,46

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

- 1. Д-р Слободан Богоевски, редовен професор на ТМФ, с.р.**
- 2. Д-р Благица Близнаковска, редовен професор во пензија, с.р.**
- 3. Д-р Анита Грозданов, редовен професор на ТМФ, с.р.**

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСТАВНО-НАУЧНО ЗВАЊЕ ВО НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ ФИЗИКА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а по предлог на деканот на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ од 14.3.2017 година, за повторен избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област 10300-физика и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 02-642/7, донесена на 22.3.2017 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Александар Андоновски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје, д-р Доне Гершановски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје и д-р Владимир Димчев, редовен професор на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област 10300 – физика, во предвидениот рок се пријави еден кандидат д-р Христина Спасевска, дипломиран инженер по физика.

1. Биографски податоци и образование

Д-р Христина Спасевска е родена на 29. 4. 1967 година во Струмица, каде што завршила основно и средно образование со континуирано одличен успех. Во учебната 1985/86 година се запишала на Природно-математичкиот факултет во Скопје, на насоката применета физика. Студиите ги завршила на 4.6.1990 година, како најдобар студент на генерацијата.

Во текот на своето студирање, таа е корисник на стипендија за талентирани ученици од Министерството за образование на Република Македонија.

Во 1991 година се запишала на постдипломските (магистерски) студии на Природно-математичкиот факултет со Скопје, на насоката физичка оптика. Постдипломските студии ги завршила на 11.6.1997 година со одбрана на својата магистерска работа со наслов „Испитување на системот полиетиленоксид-вода со оптички и електрооптички методи“, пред Комисија во состав: проф. д-р Славчо Бахчеванџиев (претседател), проф. д-р Александар Андоновски (ментор) и проф. д-р Доне Гершановски (член).

Својата докторска дисертација со наслов „Истражување на молекуларни и макроскопски параметри на полимери што содржат 1,3,4-оксидиазолови прстени“, ја одбранила на 4.12.2002 година пред Комисија во состав: проф. д-р Славчо Бахчеванџиев (претседател), проф. д-р Александар Андоновски (ментор), проф. д-р Доне Гершановски (член), проф. д-р Станоја Стоименов (член) и проф. д-р Невенка Андоновска (член) и се стекнала со звањето доктор на физички науки.

На 19.10.1990 година се вработила како помлад асистент по физика на Електротехничкиот факултет во Скопје, а на 9.2.1994 има реизбор во истото звање.

Кандидатката активно се служи со англискиот јазик.

На 19.11.1997 година е избрана во звањето асистент во наставно-научната област физика на Електротехничкиот факултет (Билтен на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 649 од 3. 11. 1997 година), а на 25.10.2000 година е реизбрана во истото звање (Билтен на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 762 од 07. 09. 2000 година). Од 24. 4. 2003 година, таа е избрана во звањето доцент од обласите во наставно-научната област физика (Билтен на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 825 од 01. 04. 2003 година), а од 16. 01.2008 година е избрана во звањето вонреден професор при Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (Билтен на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 932 од 14. 12. 2007).

Д-р Христина Спасевска е избрана во звањето редовен професор на 14.9.2012 година (Билтен на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 1035 од 16.7. 2012 година).

Во периодот од 15.9.2012 до 15.9.2016 година, д-р Христина Спасевска ја врши функцијата продекан за настава на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, а од 15.9.2016 година е раководител на Институтот за математика и физика.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на проф. д-р Христина Спасевска од почетокот на професионалната кариера, објавени во Билтенот бр. 649, 762, 825, 877, 932 и 1035, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања во последните седум години до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација што е од важност за изборот.

2. Научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата

Наставно-образовна дејност

По изборот во звањето редовен професор д-р Христина Спасевска е ангажирана во изведувањето на наставата по предметите: Физика 1, Физика 2 и Електрооптика, за студентите од Факултетот за електротехника и информациски технологии; настава по предметот Практикум по инженерска физика на Машинскиот факултет во Скопје; настава и вежби по предметите: Физика 1 и

Физика 2, за студентите од Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје и за студентите на дисперзираната паралелка во Кавадарци.

Исто така, д-р Христина Спасевска учествува во реализација на студиите од вториот циклус (магистерски) студии што се акредитирани заклучно со учебната 2012/2013 година на Факултетот за електротехника и информациски технологии, со изведување на настава по предметите: Материјали за обновливи извори на енергија и Дизајн и апликација на евтини сончеви ќелии, за студиската програма Обновливи извори на енергија, како и по предметите: Физика на материјали и Материјали во микро и нанотехнологии, за студиската програма Метрологија и менаџмент на квалитет.

Во новите студиски програми на вториот циклус (магистерски) студии на Факултетот за електротехника и информациски технологии, таа учествува со изведување настава по предметот Производство на сончеви панели, за студиската програма Обновливи извори на енергија. Предметот Нанометрологија и стандардизација, за студиската програма Метрологија и менаџмент на квалитет, предметот Наноматеријали и наноструктури, за студиската програма Микро - и нанотехнологии, предметот Материјали за конверзија и складирање на енергијата, за студиската програма Енергетска ефикасност, животна средина и одржлив развој, и предметот Иноваторство и трансфер на технологии, од листата на предмети на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Д-р Христина Спасевска на студиите од трет циклус (докторски) студии на студиската програма Електротехника и информациски технологии што се акредитирани до учебната 2013/14 година е ангажирана во оформувањето и изведувањето на наставата по предметите: Наноматеријали и нанотехнологии и Нова генерација на фотоволтаични технологии и примена. На новата студиска програма Електротехника и информациски технологии, д-р Христина Спасевска дополнително е ангажирана за изведувањето на наставата по предметот Примена на нулеарни технологии во индустријата. На студиската програма од трет циклус Метрологија, таа е ангажирана за предметот Квантна и нанометрологија. Во Докторската школа при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ е ангажирана за предметот Методологија на научноистражувачката работа во полето на техничко-технолошките науки.

Дел од наставно-образовните активности на д-р Христина Спасевска е нејзиното учество во изработката на учебните помагала за студентите по предметите: Физика 1, Физика 2, Електрооптика и Практикум по инженерска физика, како и Практикуми за аудиториски и лабораториски вежби по овие предмети. Исто така, таа е коавтор и на збирка задачи по физика за студентите од Факултетот за електротехника и информациски технологии.

Во 2011 година, таа беше координатор на проект од Меѓународната агенција за атомска енергија во Виена, со кој се набавија и воспоставија целосно нови лабораториски вежби по предметот Физика 2 на Факултетот.

Во изборниот период, таа е учесник како предавач на повеќе курсеви за студенти на втор и трет циклус студии, како и на студентски конференции.

Во изборниот период, таа е ментор на 8 и член на комисија за одбрана на 9 дипломски работи. Исто така е член на комисија за оцена и одбрана на 10 магистерски работи.

Научноистражувачка дејност

Резултат на нејзината научноистражувачка работа се објавени повеќе рецензирани научни трудови во домашни и меѓународни списанија, но и научни трудови презентирани на конференции во земјата и во странство. Трудовите со реден број од [1] до [48] се рецензирани во Билтенот на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 649 од 3.11.1997 година и бр. 762 од 7.9.2000 година, за нејзиниот избор и реизбор во звањето асистент и во Билтенот бр. 825 од 1.4.2003 година и бр. 932 од 14.12.2007 година за изборот на д-р Христина Спасевска во звањата доцент и вонреден професор. Во Билтенот бр. 1035 од 16.7.2012 година се рецензирани трудовите за избор во звањето редовен професор.

Д-р Христина Спасевска по изборот во звањето редовен професор има објавено 9 научни трудови, со редни броеви од [49] до [58] во Анексот кон Извештајот.

Во трудот „Procedure for detection and control of irradiated food“, со реден број [49] од Анексот кон извештајот, се презентирани резултати од истражувањето спроведено во рамките на проектот “Assessing and Enabling the Implementation of Food Irradiation Technologies”, IAEA Technical Cooperation Project -МАК 5007, 2012-2014. Во трудот е даден преглед на моменталната ситуација за детекција и постапката за контрола на храна што е третирана со јонизирачко зрачење во Република Македонија. Третирањето на храна со јонизирачко зрачење е стандардна постапка која се користи за зачувување на животната средина, од аспект на замена на употребата на стандардните пестициди и презервативи со примена на јонизирачко зрачење. На тој начин се подобрува квалитетот и безбедноста на храната, а се уништуваат штетните микроорганизми. Во многу земји легално се користи техниката на третирање на храната со јонизирачко зрачење, и се извезува во многу земји низ светот кои не го дозволуваат таквиот третман. Поради тоа, се јавува потреба од сигурна контрола на храната што е третирана со јонизирачко зрачење, со цел да се засили довербата и сигурноста на потрошувачите во целиот свет. Токму затоа, сите земји треба да имаат воспоставено аналитички техники со кои може со голема точност да се определи дали храната била третирана или не. За таа цел се воведен е физички стандарден метод на фотостимулирана луминисценција (PSL) во Лабораторијата за испитување на храна третирана со јонизирачко зрачење, при ФЕИТ, Скопје, во која се направени мерења и анализи на различни пимероци. Добиените резултати и анализи се споредливи со ЕУ- стандардите. Така, постапката за анализа на храна третирана со јонизирачко зрачење со оваа метода е потврдена. Исто така, во трудот се дадени и идните насоки за примена на физички техники за испитување на храна што е третирана со јонизирачко зрачење и постоечките законски регулативи поврзани со оваа проблематика во земјата. нталната состојба во Македонија во поглед на испитувањето храна третирана со јонизирачко зрачење. Дадена е постапката за испитување на ваквата храна со методот на фотостимулирана луминисценција, како прв чекор по воспоставувањето на Лабораторија за испитување храна третирана со

јонизирачко зрачење на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје. Во трудот се дадени резултатите од мерења направени на повеќе примероци согласно Европската регулатива. Трудот е објавен во списание со фактор на влијание 0,83.

Во трудот „Effects of radiation doses on the photostimulated luminescence response of certain herbs and spices“, со реден број [50] од Анексот кон извештајот, се обработува примената на јонизирачко зрачење за третирање на храна како еден од начините за стерилизација, заштита од микроорганизми, превентива од ртење и расипување на храната, како и методот за детектирање на таквата храна. Даден е детален опис на постапката за детекција на храна со физичкиот метод на фотостимулирана луминисценција (PSL). Исто така се дадени теориските основи на овој метод, кој се заснова на акумулирање на радијационата енергија во минералите во храната кои се изложени на јонизирачко зрачење, нејзино складирање во кристалните решетки, кога настанува зафаќање на одредени електрони во решетката. Кога овие електрони се изложат на оптичка стимулација, заробените електрони се ослободуваат и потоа се рекомбинираат со одредени шуплини од решетката при што се емитува светлина со одредена бранова должина, т.е. настанува појава на фотостимулирана луминисценција. Во трудот се направени мерења на седум различни типови примероци од зачини и тревки, при што и тие се третирани со јонизирачко зрачење од Co-60, со различни дози (1kGy, 5kGy I 10kGy), со цел да се направи компаративна анализа на добиените луминисцентни сигнали. Од извршените мерења се покажува дека постои силно влијание на дозата на јонизирачкото зрачење која е применета за третирање на примероците врз луминисцентниот сигнал, што дава можност за естимација на дозата во зависност од висината на сигналот кај непознати примероци. Трудот е објавен во списание со фактор на влијание 1,140.

Во трудот „Needs of national infrastructure for nuclear energy program in Macedonia“, со реден број [51] од Анексот кон извештајот, е прикажана комплексноста на процесот на воведување програма за нуклеарна енергетика. Потребата од соодветна образовна инфраструктура и соодветен кадар е земена како најголем проблем и обезбедувањето на ваков кадар би бил првиот чекор во случај на потреба. Предложени се насоки за обезбедување човечки ресурси за оформување на македонската инфраструктура за програма за нуклеарна енергетика и подобрување на капацитетите на националното регулаторно тело.

Во трудот „Национален информациски систем за животна средина“, со реден број [52] од Анексот кон извештајот, се претставени карактеристиките на овој систем и неговите составни делови. Предложен е и концепт за развој на информациски систем за животна средина како електронски систем за собирање и менаџмент на податоците за животната средина. Тој треба да обезбеди оптимизиран проток на податоците помеѓу релевантните институции и интегрирање на сите расположиви податоци од областа на животната средина во една функционална целина.

Во трудот „Развој на постапка за испитување храна третирана со јонизирачко зрачење со методот на фотостимулирана луминисценција“, со реден број [53] од Анексот кон извештајот, развиена постапка која што се користи за утврдување дали храната е третирана со јонизирачко зрачење, со користење на појавата на фотостимулирана луминисценција во минералите од храната.

Третирањето на храната со јонизирачко зрачење претставува технологија за уништување на штетните микроорганизми при што настанува стерилизација и дезинфекција на храната. Со сè поголемото унапредување и развој на овој метод, но и со комерцијализацијата на целата технологија за третирање на храната со јонизирачко зрачење, трговијата со оваа храна, регулативата во примената на оваа технологија, се јавува потреба за доверливи рутински тестови. Основна цел на овие тестови е да се утврди дали храната е третирана со јонизирачко зрачење и техничко-технолошките услови при коишто е направено третирањето. Сите методи за утврдување дали храната била третирана се засноваат на физички, хемиски, биолошки или микробиолошки промени што настанале во храната при процесот на третирање со јонизирачко зрачење. Во овој труд се користи физичкиот метод на флоростимулирана луминисценција. Во трудот е развиена постапката за испитување на храната третирана со јонизирачко зрачење, која содржи два основни дела: законска регулатива и експериментален дел. Оваа постапка е потврдена со испитување определен број примероци. Сите испитани примероци се точно идентификувани како третирани, односно нетретирани со јонизирачко зрачење.

Во трудот „Human resources infrastructure requirements for new nuclear power program in small countries“, со реден број [54] од Анексот кон извештајот, е претставен предложениот Правилник за развој на поддршка на програма за нуклеарна енергетика. Земајќи ја предвид националната образовна програма што се однесува на нуклеарната енергетика, предложени се препораки за основање инфраструктура за човечки ресурси во областа на нуклеарната енергетика во Македонија. Исто така, дадени се и препораки за основање национално тело и агенција за програма за нуклеарна енергетика во Македонија.

Во трудот „Assesment of the human resources infrastructure for nuclear energy program in Macedonia“, со реден број [55] од Анексот кон извештајот, е разгледан проблемот на воведувањето програма за нуклеарна енергетика во Македонија и потребите од соодветен кадар. Програмата за нуклеарна енергетика претставува основа за обезбедување човечки ресурси од оваа област, па во трудот е направен преглед и планирање на образовниот систем во Македонија и можностите за подобрување на националното регулаторно тело.

Во трудот „Добивање и карактеризација на компактни фотоелектроди од титаниум диоксид за наноструктурни сончеви ќелии“, со реден број [56] од Анексот кон извештајот, се разгледани предностите на ваквиот тип сончеви ќелии во однос на силициумовите. Разгледани се можностите за подобрување на нивната ефикасност и е прикажано добивањето на компактни филмови од титаниум диоксид како составен дел на фотоелектродата кај наноструктурните сончеви ќелии. Со нивна карактеризација со оптичка спектроскопија, Раманова спектроскопија и атомска силова микроскопија се утврдени оптималните параметри на депозиција на филмовите, при што е користен едноставен процес на спреј пиролиза за изработка на квалитетни филмови од титаниум диоксид.

Во трудот „Analysis of the student's score in the first year at FEEIT compared to their score in high school“, со реден број [57] од Анексот кон извештајот, е даден преглед на условите за запишување студенти на ФЕИТ. Направена е споредбена анализа на успехот во средните училишта и успехот во првата година од студиите на ФЕИТ со цел да се подобри проодноста на студентите во прва година и да се

дефинираат општи заклучоци за воведување стабилни и одржливи концепти за отценување на средношколците.

Во трудот „Одредување на концентрацијата на токсични елементи кај електротехнички продукти со примена на секундарна емисија на X-зраци“, со реден број [58] од Анексот кон извештајот, е опишан систематскиот пристап за одредување на концентрацијата на токсични елементи во калајот кој се користи кај електротехничките уреди. Направена е експериментална верификација со помош на XRF и се предложени насоки за одредување на мерната неодреденост при калибрација со референтни материјали.

Во изборниот период, д-р Христина Спасевска е раководител на два национални проекта и учесник уште во два. Таа е раководител на шест меѓународни проекти и учесник уште во шест меѓународни проекти од програмите EUREKA, IAEA- Technical Cooperation, FP7, SCOPES и Horizont 2020.

Д-р Христина Спасевска има одржано 10 пленарни предавања на научни и стручни собири со меѓународно учество и 6 предавања на студентите од прв и втор циклус студии на Универзитетот во Љубљана. Исто така, таа е учесник на повеќе национални и меѓународни научни и стручни собири.

Д-р Христина Спасевска е раководител на Центарот за сончеви технологии СОЛТЕК при Факултетот за електротехника и информациски технологии во чии рамки се воспоставени нови методи за депозиција на тенки филмови за сончеви ќелии, како и нивна оптичка карактеризација.

Во изминатиов седумгодишен период, д-р Христина Спасевска била ментор на пет магистерски работи и е ментор на три студенти на докторски студии.хк

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Во изборниот период, д-р Христина Спасевска е коавтор на учебник по физика за средните стручни училишта. Таа е коавтор и на две стручни изданија од областа на енергетската ефикасност. Учествува во изработката на студија за развој на човечки ресурси за потребите на дирекција на АД ЕЛЕМ и е консултант во истата компанија.

Како претседадел на Сојузот на здруженијата за техничка култура на Македонија-Народна техника е член на централната комисија за државните натпревари на младите техничари и природници и државните натпревари на младите истражувачи од Република Македонија.

Д-р Христина Спасевска е носител на овластувања А и Б за ревизија на проектна документација, за надзор на градби и за проектирање на градби како одговорен проектант од инженерство на животна средина од Комората на овластени архитекти и овластени инженери на Република Македонија.

Описот и карактерот на одделните стручно-апликативни активности е прикажан во Анексот кон извештајот.

Д-р Христина Спасевска по изборот за редовен професор врши и дејности од поширок интерес. Таа е претседател или член на организациски или програмски одбор на повеќе меѓународни или национални научни и стручни

собири и е член на уредувачкиот одбор на Списанието за инженерско творештво и технологија – Инженерство и [Journal of Electrical Engineering and Information Technologies - JEEIT](#).

Исто така учествува во работата на повеќе институции и професионални здруженија како: претседател на Инженерската институција на Македонија, претседател на Сојузот на здруженија за техничка култура на Република Македонија – Народна техника; генерален секретар на Инженерската институција на Македонија; член на Метролошкиот совет на Биро за метрологија при Министерството за Економија на Република Македонија; претседател на Здружението на инженери по физика; потпретседател на Здружението за наноматеријали и нанотехнологии НАНОМАК; член на Комисијата за организации со статус на јавен интерес при Владата на Република Македонија; член на Комисијата на владиниот проект "Патент МК" и член на оперативна група на проектот „Стоп Brain Drain“ при Министерството за образование и наука.

Како претседател на Инженерската институција на Македонија, на 26.10.2016 година го прими највисокото државно признание – Повелба на Република Македонија по повод 70 години од обновувањето како научно-стручна организација, а особено за постигнатите резултати во стимулирањето и координирањето на развојот на науката и новите технологии во сите инженерски дисциплини во Република Македонија.

Покрај членството во професионални здруженија, во изборниот период активно е вклучена и во следните комисии на Факултетот за електротехника и информациски технологии: Комисија за изготвување Правилник за плата и Комисија за студентски практики; комисии за упис на студенти на прв и втор циклус студии и Комисија за подготвување на Одлука за правила на студирање.

Описот и карактерот на одделните активности од поширок интерес е прикажан во Анексот кон Извештајот.

Оценка од самоевалуација

Д-р Христина Спасевска, како редовен професор на предмети од прва и втора година во 2016 година, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје.

Заклучок и предлог

Од изнесените податоци за наставно-образовната, научноистражувачката, стручно-апликативната дејност и дејностите од поширок интерес во последните седум години, може да се заклучи дека д-р Христина Спасевска остварила богата и интензивна активност во сите три полиња, постигнувајќи значајни резултати во својот професионален ангажман.

Во однос на наставно-образовната дејност, д-р Христина Спасевска успешно ја реализира наставата по повеќе предмети од трите циклуси на студии на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје. Во насока на подобрување на наставниот процес и спроведување на ЕКТС-системот, учествува во формирањето на нови наставни програми за повеќе наставни предмети. За унапредување на наставно-образовниот процес, д-р Христина Спасевска е координатор во реализирање на проект од Меѓународната агенција за атомска енергија од Виена во кој се воспоставени целосно нови експериментални вежби по атомска и нуклеарна физика.

Д-р Христина Спасевска преку научни престои и специјализации во странство, како и преку реализирање на меѓународни проекти дава голем придонес во реализацијата на магистерските студии од областа на метрологија и менаџмент на квалитет, обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност, животна средина и одржлив развој, како и во работата на Докторската школа на УКИМ, каде што е активно вклучена во наставата од трет циклус студии.

Во овој период, д-р Христина Спасевска, во рамките на меѓународни проектни активности, е координатор при формирањето на две современи лаборатории за научни истражувања на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје - Лабораторија за сончеви технологии и лабораторија за примена на нуклеарни техники.

Врз основа на претходно изнесеното, личното познавање на кандидатката, како и врз основа на податоците дадени во Анексот на овој Извештај, Рецензентската комисија констатира дека д-р Христина Спасевска во целост ги исполнува условите за повторен избор во звањето редовен професор во научната област физика, пропишани со Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје да донесе предлог-одлука за повторен избор на д-р Христина Спасевска во наставно-научното звање редовен професор по предметите од наставно-научната област физика и неа да ја проследи до Сенатот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ на усвојување.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Алесандар Андоновски,
претседател, с.р.

Проф. д-р Доне Гершановски, член, с.р.

Проф. д-р Владимир Димчев, член, с.р.

А Н Е К С

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Христина Методи Спасевска

Институција: Факултет за електротехника и информациски технологии - Скопје

Научна област: 10300-физика

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Назив на активностa		Поени
1	Одржување на настава (прв циклус студии)	55,80
	Физика 1 (3 часа), зимски 2009/2010	1,8
	Физика 2 (6 часа), летен 2009/10	3,6
	Електрооптика (2 часа), зимски 2009/10	1,2
	Физика 1 (3 часа), зимски 2010/11	1,8
	Физика 2 (3 часа), летен 2010/11	1,8
	Електрооптика (2 часа), зимски 2010/11	1,2
	Физика 1 (3 часа), зимски 2011/12	1,8
	Физика 2 (3 часа), летен 2011/12	1,8
	Електрооптика (2 часа), зимски 2011/12	1,2
	Физика 1 (2 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2010/11	1,2
	Физика 1 (2 часа) - ТМФ Кавадарци, зимски 2010/11	1,2
	Физика 2 (2 часа), - ТМФ Скопје, летен 2011/12	1,2
	Физика 2 (2 часа) - ТМФ Кавадарци, летен 2011/12	1,2
	Физика 1 (2 часа) - ТМФ Кавадарци, зимски 2011/12	1,2
	Физика 2 (2 часа) - ТМФ Кавадарци, летен 2011/12	1,2
	Физика 1 (3 часа), зимски 2012/13	1,8
	Физика 2 (3 часа), летен 2012/13	1,8

Електрооптика (2 часа), зимски 2012/13	1,2
Практикум по инженерска физика (2 часа), зимски 2012/13	1,2
Физика 1 (3 часа), зимски 2013/14	1,8
Физика 2 (6 часа), летен 2013/14	3,6
Електрооптика (2 часа), зимски 2013/14	1,2
Практикум по инженерска физика (2 часа), зимски 2013/14	1,2
Физика (4 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2013/14	2,4
Физика 1 (3 часа), зимски 2014/15	1,8
Физика 2 (3 часа), летен 2014/15	1,8
Електрооптика (2 часа), зимски 2014/15	1,2
Практикум по инженерска физика (2 часа), зимски 2014/15	1,2
Физика 1 (3 часа), зимски 2015/16	1,8
Физика 2 (3 часа), летен 2015/16	1,8
Електрооптика (2 часа), зимски 2015/16	1,2
Практикум по инженерска физика (2 часа), зимски 2015/16	1,2
Физика 1 (3 часа), зимски 2016/17	1,8
Електрооптика (2 часа), зимски 2016/17	1,2
Практикум по инженерска физика (2 часа), зимски 2016/17	1,2
Одржување на вежби (прв циклус студии)	3,60
Физика 1 (2 часа) - ТМФ Кавадарци, зимски 2011/12	0,9
Физика 2 (2 часа) - ТМФ Кавадарци, летен 2011/12	0,9
Физика (4 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2013/14	1,8
Одржување на консултации (прв циклус студии)	4,898
Учебна година 2009/10 (415 студенти)	0,830
Учебна година 2010/11 (435 студенти)	0,870
Учебна година 2011/12 (275 студенти)	0,514
Учебна година 2012/13 (271 студенти)	0,542

	Учебна година 2013/14 (352 студенти)	0,704
	Учебна година 2014/15 (279 студенти)	0,558
	Учебна година 2015/16 (336 студенти)	0,672
	Учебна година 2016/17 -зимски семестар (104 студенти)	0,208
2	Одржување на настава (втор циклус студии)	33,750
	Материјали за обновливи извори на енергија (3 часа), 2010-2013, менторска настава	2,25
	Дизајн и апликација на ефтини сончеви ќелии (3 часа), 2010-2013, менторска настава	2,25
	Материјали во микро- и нано технологии (3 часа), 2010-2013, менторска настава	2,25
	Физика на материјали (3 часа), 2010-2013, менторска настава	2,25
	Проектна задача (3 часа), 2010-2013, менторска настава	2,25
	Производство на сончеви панели (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Материјали за конверзија и складирање на енергијата (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Производство на сончеви панели (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Нанометрологија и стандардизација (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Наноматеријали и наноструктури (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Истражувачки проект од областа на обновливите извори на енергија (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Истражувачки проект од областа на енергетската ефикасност, животната средина и одржливиот развој (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Истражувачки проект од областа на метрологијата и менаџментот на квалитет (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,25
	Иноваторство и трансфер на технологии (2 часа), 2013/14	1,5
	Иноваторство и трансфер на технологии (2 часа), 2014/15	1,5
	Иноваторство и трансфер на технологии (2 часа), 2015/16	1,5
3	Одржување на настава (трет циклус студии)	16,2
	Методологија на научноистражувачката работа во полето на техничко-технолошките науки (2 часа), 2016/17	1,8

	Методологија на научноистражувачката работа во полето на техничко-технолошките науки (2 часа), 2015/16	1,8
	Методологија на научноистражувачката работа во полето на техничко-технолошките науки (2 часа), 2014/15	1,8
	Нова генерација на фотоволтаични технологии и примена (3 часа), 2015-2017, менторска настава	2,7
	Наноматеријали и нанотехнологии (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,7
	Квантна и нано метрологија (3 часа), 2014-2017, менторска настава	2,7
	Примена на нулеарни технологии во индустријата (3 часа), 2015-2017, менторска настава	2,7
4	Настава во школи и работилници	7
	Работилница „Квалитетен воздух значи квалитетен живот“, Скопје, 26.3.2010	1
	Работилница „Квалитетен воздух значи квалитетен живот“, Битола, 15.6.2010	1
	„Енергија од фотоволтаици: перспективи и предизвици за примена“, Работилница „Климатски промени и обновливи извори на енергија“, 16.2.2012, ФЕИТ	1
	Прв курс за згради за обука со енергија близу до нула (nzeb) за дипломирани инженери и архитекти, 23.01.2016-30.03.2016, ФЕИТ	1
	Втор курс за обуки за згради со енергија близу до нула (nzeb) за дипломирани инженери и архитекти, 07.05.2016-06.07.2016, ФЕИТ	1
	Трет курс за обука за згради со енергија близу до нула (nzeb) за дипломирани инженери и архитекти, 15.10.2016-21.12.2016, ФЕИТ	1
	Втора студентска конференција „Енергетска ефикасност и одржлив развој“, 24-26.4. 2014, Скопје	1
5	Подготовка на нов предмет	10
	<i>Вшор циклус</i>	
	Материјали за конверзија и складирање на енергијата	1
	Производство на сончеви панели	1
	Нанометрологија и стандардизација	1
	Наноматеријали и наноструктури	1

	Иноваторство и трансфер на технологии	1
	<i>Трет циклус</i>	
	Методологија на научно-истражувачка работа во полето на техничко-технолошките науки	1
	Нови генерации на фотоволтаични технологии и примена	1
	Наноматеријали и нанотехнологии	1
	Квантна и нано метрологија	1
	Примена на нуклеарни технологии во индустријата	1
6	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа (9)	0,9
7	Ментор на дипломска работа (8)	1,6
8	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура (10)	3
9	Позитивно рецензирана збирка задачи и практикум	3
	В.Георгиева, <u>Х.Спасевска</u> , М. Гиновска, Л.Баснарков, Л. С-Георгиевска, Т. Ивановска, „Збирка на одбрани решени задачи по физика 1”, УКИМ-Скопје (коавтор)	3
10	Интерна скрипта од предавања	28
	Практикум за лабораториски вежби по електрооптика (коавтор)	3
	Практикум за лабораториски вежби по физика1 (коавтор)	3
	Практикум за лабораториски вежби по физика 2 (коавтор)	3
	Предавања по предметот Физика 1 (коавтор)	3
	Предавања по предметот Физика 2 (коавтор)	3
	Збирка задачи по предметот Електрооптика (коавтор)	3
	Предавања по предметот Електрооптика (автор)	4
	Мултимедиско упатство за лабораториски вежби по Физика 1 (коавтор)	3
	Мултимедиско упатство за лабораториски вежби по Физика 2 (коавтор)	3
11	Рецензент на универзитетски учебник	1
	Основи на инженерска техника 2 , д-р Ирена Мицкова, УКИМ	1
12	Пакет материјали по одреден предмет	2

	Методологија на научноистражувачката работа во полето на техничко-технолошките науки	1
	Иноваторство и трансфер на технологии	1
	ВКУПНО	170,748

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Назив на активността		Поени
1	Ментор на магистерска работа (5)	5
2	Раководител на национални научни проекти	12
	„Добивање, карактеризација и параметарски испитувања на наноструктурни сончеви ќелии”, ФЕИТ, 2011-2012	6
	„Квалитетен воздух значи квалитетен живот”, Светска банка – мали грантови, 2010	6
3	Учесник во национален научен проект	6
	„Датирање на археолошки предмети со метод на луминисценција”, Министерство за култура на Република Македонија, 2017	3
	„Развој на технологии за производство на биодизел од семе на тутун, Министерство за образование и наука на Република Македонија”, бр. 14-4855, МОН, 2011	3
4	Раководител на меѓународни научни проекти	39
	„Using Advanced Radiation Technologies for Materials Processing”, IAEA-Regional Technical Cooperation Project RER/1/017, 2016-2017	6
	„Assessing and Enabling the Implementation of Food Irradiation Technologies”, IAEA Technical Cooperation Project -MAK 5007, 2012-2014	9
	„Development of medical devices for cavitation treatments of different medical indications”, E!5345-CAVITE, EUREKA, 2010-2012	6
	„Digital culture for regional cohesion: an Innovative data base for raising awareness in the cross border area on the regional and European dimension and its better joint utilization”, 2007 CB16IPO007-2011-2-6, 2012	6
	„Low-cost solar cells, 2011: Opportunities and challenges for green energy”, CEI-CA, Ref. No.1202.081-10, 2011	6

	„Training and education in nuclear physics and applications”, IAEA – Regional Technical Cooperation Project RER/o/028, 2009-2011	6
5	Учесник во меѓународни научни проекти	30
	„Preparation Activities for Making a Decision on entering into New Nuclear Energy Program in Macedonia – Phase 1, Part II”, IAEA-Technical Cooperation Project MAK 2007, 2016-2017	5
	„Meeting of Energy Professional Skills-MEnS”, Horizont 2020, 2016-2017	5
	„Supporting Preparation Activities for Decision Making for a New Nuclear Energy Programme”, IAEA-Technical Cooperation Project-MAK2006, 2014-2016	5
	„Builder’s Energy efficiency training - BUILD UP Skills BEET”, Contract N°:IEE/13/BWI/682/ SI2.680171, 2014-2016	5
	„BUILD UP Skills MK", FP7- IEE/12/425, 2012-2014	5
	„Skills development for young researchers and educational personal in nano and microelectronics curricula: implementation of methods for bilateral knowledge transfer between universities and SMEs”, SNF-SCOPES, 2011-2014	5
6	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание	2,4
	[29] V. Stoilkov, D. Dimitrov, M. Stankovski and <u>H. Spasevska</u> , „Development of Multifunctional Platform for Education, Research and Promotion of Renewable Energy Sources”, Renewable Energy & Power Quality Journal, No10, ISSN 2172-038X, 2012	2,4
7	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	12,789
	[49] M. Ginovska, <u>H. Spasevska</u> , L. Stojanovska-Georgievska, I. Sandeva, M. Kochubovski, „Procedure for Detection and Control of Irradiated Food”, Vol. 17. No. 1, pp.404-412, Journal of Environmental Protection and Ecology, 2016, (IF 0.83)	4,098
	[50] I. Sandeva, <u>H. Spasevska</u> , M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, „Effects of radiation doses on the photostimulated luminescence response of certain herbs and spices”, Metrology and Measurement Systems, Vol.24 (2017), No. 1, pp 143-151 (IF 1,140)	4,284
	[28] <u>H. Spasevska</u> , C. C. Kitts, C. Ancora, and G. Ruani, „Optimised In2S3 Thin Films Deposited by Spray Pyrolysis”, International Journal of Photoenergy, Volume 2012, Article ID 637943 (IF 1.345)	4,407
8	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	31,8

	[51] A.Chaushevski, S.N. Poceva, <u>H. Spasevska</u> , N. Popov, „Needs of National Infrastructure for Nuclear Energy Program in Macedonia”, BgNS TRANSACTIONS volume 21 number 1 (2016) pp. 33–38	1,8
	[52] <u>Х. Спасевска</u> , И. Пауновски „Национален информативен систем за животна средина”, ЕТАИ, 2015, Охрид	2,7
	[53] И. Сандева, <u>Х. Спасевска</u> , М. Гиновска, Л.Стојановска Георгиевска, „Развој на постапка за испитување храна третирана со јонизирачко зрачење со методот на фотостимулирана луминисценција”, ЕТАИ, 2015, Охрид	1,8
	[54] A.Chaushevski, <u>H. Spasevska</u> , S. Nikolova Poceva, N. Popov, „Human Resources Infrastructure Requirements for New Nuclear Power Program”, 24th International Conference Nuclear Energy for New Europe, September 14th to 17th, 2015, Portorož, Slovenia	1,8
	[55] A. Chaushevski, N. Popov, <u>H. Spasevska</u> , S. Nikolova Poceva, „Assessment of the Human Resources Infrastructure For Nuclear Energy Program in Macedonia”, BgNS Conference, September 23 – 26, 2014, Chiflica, Bulgaria	1,8
	[56] Т. Ивановска, Џ. Руани, <u>Х. Спасевска</u> , „Добивање и карактеризација на компактни фотоелектроди од титаниум диоксид за наноструктурни сончеви ќелии”, АЗ-3, ЕТАИ, 2013	2,4
	[32] <u>Hristina Spasevska</u> , Tanja Ivanovska, „Third generation of solar cells: cost-effective alternative to silicon”, Proceedings of Renewable energy sources and sustainable development Conference, Banja Luka, ISBN 978-99955-49-72-5, 2012	2,7
	[33] Svetlana Petreska, <u>Hristina Spasevska</u> , Margarita Ginovska, Vladimir Dimcev, „Challenges for implementation of food irradiation in Republic of Macedonia”, The First International Conference on Radiation and Dosimetry in various Fields of Research RAD, p-p.321-164, 2012	1,8
	[34] S. Petkovska, M. Ginovska, <u>H. Spasevska</u> , N. Dimitrovska, „TLD Postal Dose Quality Audit for 6 MV and 15 MV Photon beams in Radiotherapy Clinical Practice”, The First International Conference on Radiation and Dosimetry in various Fields of Research RAD, p-p.161-162, 2012	1,8
	[35] Sonja Petkovska, Margarita Ginovska, <u>Hristina Spasevska</u> , „Beam Profile Measurements using CC13 Ionisation Chamber", E1-1, Proceedings of ETAI, 2011	2,4
	[36] V. Kjosovski, V. Gersan, M. Ginovska, <u>H. Spasevska</u> , „Software application for quality control protocol of mammography systems”, Proceedings of Second conference on medical physics and biomedical engineering, Skopje, p-p. 108-111, 2010	1,8

	[37] <u>H. Spasevska</u> „Solar energy in Macedonia: policy, perspectives and challenges for application”, Proceedings of World Renewable Energy Congress- XI, Abu Dhabi, p-p. 1409-1414, 2010	3
	[38] M. Labudovic, V. Labudovic, <u>H. Spasevska</u> „Preferential Tariffs and Administrative Procedures for Obtaining Licenses for Use of Electric Power from Photovoltaics”, Proceedings of XLI ICEST 2010, Ohrid, p-p. 875-877, 2010	2,4
	[39] J. Atanasovski, A. Sharevska, D. Parnardzhiev, D. Pendovski, <u>H. Spasevska</u> „Calibration of Electromagnetic Flowmeters Krohne DN 25”, Proceedings of XLI ICEST 2010, Ohrid, p-p. 425-428 (2010)	1,8
	[40] M. Zulbeari, D. Parnardzhiev, B. M. Stoilkovska, A. Sarevska, D. Pendovski and <u>H. Spasevska</u> , „Inter-Comparison of Non-Automatic Weighing Instruments – NAWI”, Proceedings of Conference of ICEST 2010, Ohrid, p-p. 428-432, 2010	1,8
9	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	6,4
	[57] Mile Stankovski, <u>Hristina Spasevska</u> , Aleksandar Ristevski, Dimitar Taskovski, „Analysis of the students' score in the first year at FEEIT compared to their score in high school”, XXII Skup TRENDOVI RAZVOJA: “NOVE TEHNOLOGIJE U NASTAVI”, Paper No. T2.2-5, pp. 1-4 (2016)	1,6
	[58] Ж. Коколански, В. Димчев, <u>Х. Спасевска</u> , М. Гиновска, „Одредување концентрација на токсични елементи кај електротехнички продукти со примена на секундарна емисија на X-зраци”, D1-042R-MK, 22-24 септември, МАКО СИГРЕ, Охрид, 2013	1,6
	[41] Sonja Petkovska, Margarita Ginovska, <u>Hristina Spasevska</u> , „Status of medical physics in Macedonia” Medical Physics in the Baltic States, p-p. 36-40 (2010)	1,6
	[42] <u>Христина Спасевска</u> , Маргарита Гиновска, Џампиеро Руани, „Наноструктурни сончеви ќелии – статус, перспективи и можности за примена”, Зборник на трудови 'Енергетика', ЗЕМАК 2010, Охрид, p-p. 637-646, 2010	1,6
10	Пленарни предавања на научен/стручен собир	2
	„Сензитивни сончеви ќелии: можна алтернатива на силициумовите сончеви ќелии”, Работилница на НАНОМАК, ТМФ-Скопје, 21.10. 2010	2
11	Пленарно предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество	30

	„Solid state dye sensitized solar cells”, Euroregional workshop on photovoltaics - SLO-PV 2012, 18-20.06. 2012, Ljubljana	3
	„Parametric properties of mesoporous TiO ₂ films for nanocomposite solar cells”, International conference of young scientists – Plovdiv 2011, Bulgaria	3
	„Carrier development opportunities, for Nuclear Professionals, Republic of Macedonia”, IAEA Regional Workshop on exploring job opportunities and carrier development for nuclear professionals, 6-8.09. 2011, University of Ljubljana, Slovenia	3
	„How to obtain EU project - experience of a scientist from Western Balkan”, IAEA-RER 0028 Final Project Review Meeting, 1-2.12.2011, Belgrade, Serbia	3
	„Center for low-cost solar cell technologies in Macedonia”, International Conference: Generation of Energy and Climate Changes, 9-11. 11. 2010, Pozarevac, Serbia	3
	„Solid state dye sensitized solar cells possible low-cost alternatives to silicon”, X International Conference on Science, Arts and Culture Sustainable Energy Challenges and Opportunities, 23-27.08. 2010, Veli Lošinj, Croatia	3
	„Status of medical physics in Macedonia”, IAEA Regional Workshop on Medical Physics Education, 22-24. 09. 2010, Kaunas, Lithuania	3
	„Promotion and outreach of nuclear science and applications in Republic of Macedonia”, IAEA Workshop on Promotion and Outreach of Nuclear Science, 1-3.12. 2010, Podgorica, Montenegro	3
	„Improving Educational and Training Capabilities in Nuclear Science and Applications in Macedonia”, IAEA- RER 0028, 22-25.03. 2010, Vienna	3
	„Improving educational and training capabilities in nuclear science and applications in Macedonia-Review”, Applying for EU Framework Programme Projects, 29 .11-30.11. 2011, Belgrade, Serbia	3
12	Одржани предавања по покана на референтен странски универзитет	18
	„Fluids in motion”, University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 28.11.2016	3
	„Thermodynamics”, University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 28.11.2016	3
	„Nuclear Physics”, University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 29.11.2016	3
	„Photovoltaics”, University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 30.11.2016	3

	„TiO ₂ based dye sensitized solar cells: possible low-cost alternative to silicon”, University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 6. 05.2011	3
	„Low-cost solar cells”, University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 4 . 05. 2011	3
13	Учество на научен/стручен собир	3,5
	„Analysis of the students’ score in the first year at FEEIT compared to their score in high school”, XXII Skup TRENDOVI RAZVOJA: “NOVE TEHNOLOGIJE U NASTAVI”, Paper No. T2.2-5, pp. 1-4. Zlatibor, 16. - 19. 02. 2016 - орална презентација	1
	„Solar energy in Macedonia: policy, perspectives and challenges for application”, World Renewable Energy Congress- XI, Abu Dhabi (2010)- орална презентација	1
	„Наноструктурни сончеви ќелии – статус, перспективи и можности за примена”, Енергетика, ЗЕМАК 2010, Охрид (2010)- орална презентација	1
	„Parametric study of thin films for TiO ₂ /CuInS ₂ nanocomposite solar cells”, Workshop on New Materials for Renewable Energy - ICTP, Trieste, Italy, 17 - 21 October (2011) – постер	0,5
14	Апстракти објавени во зборник на конференција	10,5
	L. Stojanovska-Georgievska, H. Spasevska, M. Ginovska, „ Alternation of capacitance as a tool for electrical characterisation of nanoelectronics MOS devices containing high-k dielectric”, 11 international Conference on nanosciences&nanotechnologies, 8-11 July 2014	1
	<u>H. Spasevska</u> , L. Stojanovska-Georgievska, I. Sandeva, „Survey about implementation od energy efficiency measures in construction sector in Macedonia” - poster, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016	1
	I. Sandeva, <u>H. Spasevska</u> , M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, „Light-induced fading of the photostimulated luminescence signal for irradiated herbs and spices”, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016	1
	I. Paunovski, <u>H. Spasevska</u> , „Development of Integrated enviromental information system”, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016	1
	S. Petkovska, M.Ginovska, <u>H.Spasevska</u> , Y. Acarbas, „Small field dosimery in radiotherapy”, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016	1
	S. Petkovska, M.Ginovska, <u>H.Spasevska</u> , Y. Acarbas, A. Krleski, „Analysist of on-board imaging verification in radiotherapy”, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016	1

I. Sandeva, <u>H. Spasevska</u> , M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, „Establishing a procedure for detection of irradiated food by photostimulated luminescence”, Third international conference on radiation and applications in various fields of research, Budva, June 2015	1
M. Ginovska, H. Spasevska, L. Stojanovska-Georgievska, I. Sandeva, „Establishing Laboratory for Detection of Irradiated Food in R. Macedonia” – International Symposium on Food Safety and Quality: Applications of Nuclear and related Techniques, IAEA-CN-222/119, 10-13 November, 2014, Vienna, Austria	1
I. Sandeva, <u>H. Spasevska</u> , M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, „Detection of irradiated spices by photostimulated luminescence”, 10th Conference of the Society of Physicists of Macedonia 2014, Skopje, September 2014	0,5
T. Ivanovska, L. Stojanovska-Georgievska, G. Ruani, M. Ginovska, <u>H. Spasevska</u> , „Investigation of optical parameters of TiO ₂ thin films for low-cost solar cells”, Abstract book of Workshop Low-cost solar cells 2011: Opportunities and challenges for green energy, p-p. 31, 15-18 May, 2011, Skopje, Macedonia (2011)	1
M. Mihajlova, T. Ivanovska, L. Stojanovska-Georgievska, M. Ginovska, H. Spasevska, „Deposition Principles of Dye Sensitized Solar Cells”, Abstract book of Workshop Low-cost solar cells 2011: Opportunities and challenges for green energy, p-p. 33, 15-18 May, 2011, Skopje, Macedonia (2011)	1
ВКУПНО	209,389

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

	Назив на активноста	Поени
1	Основен школски или средношколски учебник	6
	М.Гиновска, Х. Спасевска, Н. Андоновска „Учебник по физика за прва година за средните стручни училишта”, МОН, ISBN 978-608-226-259-8, 2010	6
2	Учество во Студија	2
	Изработка на план за можности за имплементација на нови технологии: Изработка на студија за развој на човечки ресурси за потребите на дирекција на АД ЕЛЕМ-Скопје, 2015	1
	Мултимедијален центар за посетители на АД ЕЛЕМ, идеен проект, 2016	1
3	Координатор во подготовката на елаборат за нова студиска програма	1
	Втор циклус студии	1

4	Експертски активности: евалуација, стручна ревизија, супервизија, проценка на капитал, систематизација, методологија	3
	<u>Х. Спасевска, Л. Стојановска Георгиевска</u> , Методологија на процесот на препознавање претходни знаења и вештини стекнати во неформалното и информалното образование, ФЕИТ - ISBN 978-608-226-259-8, 2015	1
	<u>Х. Спасевска, Л. Стојановска Георгиевска</u> , Прирачник за вештини за имплементација на енергетска ефикасност кај инсталатери на електрични инсталации, IEE/13/BWI/682/SI2.680171 BUILD UP Skills BEET	1
	Консултантски услуги за АД ЕЛЕМ	1
5	Учество во работата на комисији за државни натпревари	10
	Државен натпревар на младите техничари и природници од Република Македонија, 2010-2015	5
	Државен натпревар на младите истражувачи од Република Македонија, 2010-2015	5
6	Учество во промотивни активности на факултетот/институтот	2
	Подготовка на реклами и текстови за ФЕИТ во Инженерство, Матурант, е-магазин, дневни весници, ТВ и радиоемисии и друго	0,5
	Организација на 55-годишен јубилеј на ФЕИТ	0,5
	Организација и подготовка на промотивни предавања за средношколци	0,5
	Учество на голем број тркалезни маси, форуми, работилници и друго како претставник на ФЕИТ	0,5

Дејности од поширок интерес

Назив на активноста		Поени
7	Член на уредувачки одбор на научно/стручно списание	1
	Списание за инженерско творештво и технологија - Инженерство	0,5
	Journal of Electrical Engineering and Information Technologies - JEEIT	0,5
8	Претседател на организациски или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир	6
	Workshop „Food Irradiation Technologies”, 24-25.03.2014	2
	Workshop „The role of the Central European Initiative to enhance cooperation of Western Balkan Countries on green energy production”, Skopje, 02-05.06.2013	2

	Workshop „Low-cost solar cells 2011: Opportunities and challenges for green energy", Skopje, 15-18.05. 2011	2
9	Член на организациски или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир	16
	Меѓународниот симпозиум „ЕНЕРГЕТИКА", 2012-2016	3
	Electronics, Telecommunications, Automatics and Informatics - ETAI Conference, 2013-16	3
	Студентска конференција „Енергетска ефикасност и одржлив развој", 2013-2016	4
	5th International Conferences of Young Scientists, Plovdiv Bulgaria, 2011, 23-25.07, 2011	1
	7th International Conferences of Young Scientists, Plovdiv Bulgaria, 2017	1
	World Renewable Energy Congress- XI, Abu Dhabi, 2010	1
	World Renewable Energy Congress- XII, Denver, 2012	1
	Second conference on medical physics and biomedical engineering, Skopje, 2010	1
	Graduate Student Conference: Implementing Energy Efficiency through Renewable Energy Solutions - are Southeast European Countries on track?, 14 . 06. 2010	1
10	Државна награда за научни постигнувања	2
	Повелба на Република Македонија	2
11	Студиски престој во странство (до три месеци)	6,5
	University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, 11. 2016	0,5
	Institute of Nuclear Resrch and Nuclear Energy-BAN & NEP Kosloduj, Bulgaria, 25-26.06.2014	0,5
	NEP Krsko& Research Institute Jozef Shtefan, Slovenia, 21-25.09.2015	0,5
	Texas A&M University, 400 Discovery Drive, College Station, 77845 - Texas, 14-26.10.2013	0,5
	Institute of Nanostructured materials, CNR, Bologna, 08. 2010	0,5
	Faculty of Physics, University of Zagreb, Croatia, 07. 2010	0,5
	University of Kaunas, Lithuania, 09. 2010	0,5
	Vinca Institute for Nuclear Sciences, Belgrade, Serbia 11. 2010	0,5
	Institute of Nanostructured materials, CNR, Bologna, 10. 2011	0,5

	University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, 05. 2011	0,5
	Institute of Physics, Belgrade, Belgrade, Serbia 11. 2011	0,5
	University of Ljubljana, Faculty of Electrical Engineering, Slovenia, 09. 2011	0,5
	EU Commission, People 2 People Programme, Brussels, 02. 2011	0,5
12	Членство во извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност (FP7, COST, ICGEB, IEAE и сл.)	2
	European Federation of National Engineering Associations	2
13	Изготвување и пријавување на научни/образовни национални проекти	2
	„Планирање и дизајн на систем за искористување на сончевата енергија”, МОН, 2011 – раководител	1
	„Програма за промоција на сончевите технологии како начин за добивање зелена енергија во Република Македонија”, Програмата за инвестирање во животната средина за 2011 година („Службен весник на Република Македонија” бр.6/2011) - раководител	1
14	Изготвување и пријавување на научни/образовни меѓународни проекти	19
	„Improving capabilities for the application of luminescence techniques”, IAEA-Technical Cooperation, 2016 – раководител	2
	„Sustainable Education in Nuclear Science and Technology”, IAEA-PROGRAMME OF COORDINATED RESEARCH ACTIVITIES, 2015 - раководител	2
	„Capacity Building for Multiple Application of Ionizing Radiation”, IAEA-Technical Cooperation, 2014 – раководител	2
	„Technology and knowledge transfer for green energy production”, CEI-KEP Programme, 2013 – раководител	2
	„MACSOLAR: Promotion and development of solar energy in Macedonia”, CEI-KEP Programme, 2011 – раководител	2
	„Implementation of a multifunctional system for education, research and promotion of renewable energy sources”, CMSR-Slovenia, 2011 - раководител	2
	„Application of Electron Beam for Food Irradiation”, IAEA-Technical Cooperation, 2012 – раководител	2

	„Development and implementation of gis 3d web portal for improving cross-border conventional and alternative tourism offer”, Cross-Border Cooperation Programme Republic of Macedonia - Albania, 2010- раководител	2
	„Construction skills for energy efficiency” - BUILD UP Skills, H2020-EE-2016-CSA, 2016 – учесник	1
	„Biomass Energy Systems Promotion Centers in SEE", South East Europe Transnational Cooperation Programme (SEE), INTRA-5109657, 2012 – учесник	1
	„The safety use of therapeutic applications with cavitation method in medicine – CAVOSAFE", FP7-SME-2010-1 – учесник	1
15	Продекан	4
16	Раководител на институт	3
17	Член на факултетска комисија	3
	Комисија за издавачка дејност	0,5
	Комисија за изготвување правилник за плата	0,5
	Комисија за упис на студенти на прв циклус студии	0,5
	Комисија за упис на студенти на втор циклус студии	0,5
	Комисија за подготвување на одлука за правила на студирање	
	Комисија за квалитет на наставата	0,5
	Член на комисија за избор во звање (4)	0,8
18	Подготовка на национални документи (стратегии, закони)	16
19	Стратешки план за развој на бирото за метрологија и метролошката инфраструктура во Република Македонија 2010 -2012	2
	Правилник за мерилата ("Службен весник на Р. Македонија", број.17/2010)	2
	Правилник за суштествени барања за шишиња кои се користат како мерни садови ("Службен весник на Република Македонија ", број.147/2010)	2
	Правилник за начинот и постапката за реализација, чување и одржување на сертифицирани референтни материјали за алкохол („Службен весник на Република Македонија”, број 150/2010)	2
	Правилник за алкохолometri и алкохолни ареометри ("Службен весник на Република Македонија " број 154/2010)	2
	Правилник за начинот на оцена на сообразноста на неавтоматски ваги ("Службен весник на Република Македонија ", број.142/2011)	2

	Правилникот за начинот и постапката за оцена на сообразноста на мерила на брзина на возилата во сообраќајот на патиштата („Службен весник на Република Македонија”, бр.61/20211)	2
	Закон за изменување и дополнување на законот за метрологијата („Службен весник на Република Македонија”, бр. 136/2011)	2
	Учество во комисии и тела на државни и други органи	5
20	Комисија за организации со статус на јавен интерес, Влада на Република Македонија	1
	Комисија на владиниот проект "Патент МК", МОН	1
	Оперативна група на проектот „Стоп Brain Drain“, МОН	1
	Метролошки совет, Биро за метрологија, Министерство за економија на Република Македонија	1
	Оперативна група на проектот „Таблет за секое дете“, МОН	1
	ВКУПНО	110,3

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	170,748
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	209,389
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	110,300
	490,437

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Алесандар Андоновски,
 претседател, с.р.
 Проф. д-р Доне Гершановски, член, с.р.
 Проф. д-р Владимир Димчев, член, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ ФИЗИКА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а по предлог на деканот на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ од 14 март 2017 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област 10300-физика и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 02-642/7, донесена на 22.3.2017 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Александар Андоновски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје (претседател), д-р Доне Гершановски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје (член) и д-р Владимир Димчев, редовен професор на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (член).

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област 10300 - физика во предвидениот рок се пријави еден кандидат, д-р Маргарита Гиновска, дипломиран инженер по физика.

5. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Д-р Маргарита Гиновска е родена на 15.7.1963 година во Скопје. Основно образование завршила во Скопје, со континуиран одличен успех, како првенец на генерацијата. Средно образование завршила во гимназијата „Раде Јовчевски Корчагин“, природно-математичка насока, со континуиран одличен успех и посебни афенитети кон природните науки. Во учебната 1981/1982 се запишала на Факултетот за физика, на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на насоката применета физика. По завршувањето на студиите, во 1990 година е примена како помлад асистент по физика, на Заводот за математика и физика на Електротехничкиот факултет во Скопје.

Во 1991 година се запишала на постдипломските студии на Институтот за физика на Природно-математичкиот факултет во Скопје, на насоката физичка оптика. Постдипломските студии ги завршила на 23. 10. 1997 година, со одбрана на магистерскиот труд со наслов „Определување на физички параметри на нематски течни кристали со електрооптички методи“ пред Комисија во состав: проф. д-р Александар Андоновски, ментор, проф. д-р Славчо Бахчеванциев, член и проф. д-р Александар Гичевски, член.

Во 1998 година, д-р Маргарита Гиновска е избрана во звањето асистент по физика на Електротехничкиот факултет во Скопје, а во 2001 година е преизбрана во истото звање. Докторска дисертација пријавила на Природно-математичкиот факултет во Скопје, во 2001 година. Дисертацијата на тема: „Компаративна анализа на макроскопски и молекуларни физички параметри на нематски течни кристали во зависност од нивната структура“, ја одбрала на 9.10. 2002 година, пред Комисија во состав: проф. д-р Александар Андоновски – ментор, проф. д-р Славчо Бахчеванциев - член, проф. д-р Доне

Гершановски, член, проф. д-р Александар Гичевски, член и проф. д-р Станоја Стоименов, член. Со тоа се стекнува со научниот степен доктор на науки од научната област физика.

На 24.4. 2003 година, д-р Маргарита Гиновска е избрана во звањето доцент, а на 16.1. 2008 година е избрана во звањето вонреден професор по предмети во наставно-научната област физика, на Институтот за математика и физика, на Факултетот за електротехника и информациски технологии.

Во звањето редовен професор е избрана на 14.9. 2012 година, во наставно-научната област физика, на Институтот за математика и физика, на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во Билтенот на УКИМ бр. 649 од 3.11.1997, бр. 762 од 7.9.2000, бр. 825 од 1.4. 2003, бр. 932 од 14. 12. 2007 година и бр. 1035 од 16.7. 2012 година, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за повторен избор во редовен професор.

6. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Факултет за електротехника и информациски технологии - Скопје, д-р Маргарита Гиновска е континуирано вклучена и ангажирана во наставниот процес за предавања и вежби на додипломски студии по предметите: *Физика 1*, *Физика 2* и *Инженерска механика* за студентите од Факултетот за електротехника и информациски технологии (ФЕИТ), како и предметот *Физика* на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје.

Исто така, д-р Маргарита Гиновска учествува во реализација на наставата на постдипломските студии на ФЕИТ, според ЕКТ-системот, на студиските програми: Метрологија и менаџмент на квалитет, Обновливи извори на енергија и Микро - и нанотехнологии, со предметите: *Недескриптивни техники за шеспирање*, *Обновливи извори на енергија (енергија од биомаса)*, *Технологиите за добивање сончеви ќелии*, *Технологиите за добивање на енергија од биомаса и Вовед во фотоника*. Од друга страна, од 2014 година изведува и настава по предметот *Заштитата од зрачења*, на постдипломски студии на Машинскиот факултет во Скопје, на студиската програма Управување со безбедност и заштита при работа.

Исто така, во периодот од 2014 година е активно вклучена и во наставата на Докторската школа на УКИМ со предметите: *Контрола и обезбедување квалитетот во експерименталните истражувања* (од групата предмети за стекнување генерички знаења), *Дијагностика, НДТ и контрола на квалитетот* (на студиската програма Метрологија на ФЕИТ), *Нови генерации на фотонички технологии и примена и предметите Фотоника* (на студиската програма Електротехника и информациски технологии на ФЕИТ).

Д-р Маргарита Гиновска, за успешна реализација на наставата и подобрување на нејзиниот квалитет, активно учествува како автор/коавтор во изработка на учебни помагала и интерни скрипти: 1. „Предавања по предметот Физика 1“ (М. Гиновска, Х. Спасевска, Л. Стојановска-Георгиевска) ФЕИТ, 2015; 2. „Предавања по предметот Физика 2“ (Х. Спасевска, М. Гиновска, В. Георгиева) ФЕИТ, 2015; 3. „Збирка задачи по Инженерска механика“ (М. Гиновска, Л. Стојановска-Георгиевска) ФЕИТ, 2015; Практикуми за лабораториски вежби по Физика 1 и Физика 2 (коавтор), Мултимедиско упатство за лабораториски вежби по Физика 1 и Физика 2 (коавтор). Исто така, таа е коавтор на збирка задачи по физика, "Збирка на одбрани решени задачи по физика 1", В. Георгиева,

Х.Спасевска, М.Гиновска, Л. Баснарков, Л. Стојановска-Георгиевска, Т. Ивановска, 2014, УКИМ, Скопје.

Во извештајниот период во рамките на наставно-образовните активности, д-р Маргарита Гиновска е ментор или член на комисији за одбрана на деветнаесет дипломски работи, ментор на шест магистерски работи и член на четиринаесет комисији за одбрана на магистерски работи.

Научноистражувачка дејност

Резултат од научноистражувачката работа на д-р Маргарита Гиновска се повеќе научни трудови, како автор или коавтор, објавени во домашни и меѓународни списанија, како и научни трудови презентирани на конференции во земјата и во странство.

Трудовите со реден број од 1 до 28 се рецензирани во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 649 од 3.11.1997 година и бр. 762 од 7.9.2000 година, при изборот и реизборот во звањето асистент, како и во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, бр. 825 од 1.4. 2003 година и бр. 932 од 14. 12. 2007 година при изборот на д-р Маргарита Гиновска во звањата доцент и вонреден професор. Објавените трудови во период после изборот во звањето вонреден професор на д-р Маргарита Гиновска, со редни броеви од [29] до [47] се рецензирани во Билтенот бр. 1035 од 16 јули 2012 година на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Д-р Маргарита Гиновска има објавено осумнаесет трудови во извештајниот период за повторен избор во звањето редовен професор, со оригинални научни резултати објавени во научни/стручни списанија со меѓународен и национален уредувачки одбор, или во зборници на меѓународни научни/стручни собири и конференции. Исто така, во овој период учествува во работата на повеќе научноистражувачки и развојни проекти и тоа како раководител на еден и учесник во шест меѓународни проекти, раководител на два и учесник во два национални научноистражувачки проекта.

Исто така, д-р Маргарита Гиновска активно учествува со пленарни предавања на пет научно/стручни собири и конференции со меѓународно учество, секциски предавања на пет меѓународни научно/стручни собири и шест национални, како и учество на повеќе конференции со постерски презентации.

Д-р Маргарита Гиновска ја реализира научно-истражувачката работа во области на применетата физика, како што се техники за карактеризација на материјалите, метрологија и контролата на квалитет и обновливите извори на енергија.

2а. Научни трудови

Во трудот со реден број [48] се презентирани резултати од истражувањето што е спроведено во рамките на проектот "Assessing and Enabling the Implementation of Food Irradiation Technologies", IAEA Technical Cooperation Project -МАК 5007, 2012-2014. Во трудот е даден преглед на моменталната ситуација за детекција и постапката за контрола на храна што е третирана со јонизирачко зрачење во Република Македонија. Третирањето на храна со јонизирачко зрачење е стандардна постапка која се користи за зачувување на животната средина, од аспект на замена на употребата на стандардните пестициди и презервативи со примена на јонизирачко зрачење. На тој начин се подобрува квалитетот и безбедноста на храната, а се уништуваат штетните микроорганизми. Во многу

земји легално се користи техниката на третирање на храната со јонизирачко зрачење, и се извезува во многу земји низ светот кои не го дозволуваат таквиот третман. Поради тоа, се јавува потреба од сигурна контрола на храната што е третирана со јонизирачко зрачење, со цел да се засили довербата и сигурноста на потрошувачите во целиот свет. Токму затоа, сите земји треба да имаат воспоставено аналитички техники со кои може со голема точност да се определи дали храната била третирана или не. За таа цел се воведен е физички стандарден метод на фотостимулирана луминисценција (PSL) во Лабораторијата за испитување на храна третирана со јонизирачко зрачење, при ФЕИТ, Скопје, во која се направени мерења и анализи на различни примероци. Добиените резултати и анализи се споредливи со ЕУ- стандардите. Така, постапката за анализа на храна третирана со јонизирачко зрачење со оваа метода е потврдена. Исто така, во трудот се дадени и идните насоки за примена на физички техники за испитување на храна што е третирана со јонизирачко зрачење и постојните законски регулативи поврзани со оваа проблематика во земјата.

Во трудот со реден број [49] се обработува примената на јонизирачко зрачење за третирање на храна како еден од начините за стерилизација, заштита од микроорганизми, превентива од ртење и расипување на храната, како и методот за детектирање на таквата храна. Даден е детален опис на постапката за детекција на храна со физичкиот метод на фотостимулирана луминисценција (PSL). Исто така се дадени теориските основи на овој метод, кој се заснова на акумулирање на радијационата енергија во минералите во храната кои се изложени на јонизирачко зрачење, нејзино складирање во кристалните решетки, кога настанува зафаќање на одредени електрони во решетката. Кога овие електрони се изложат на оптичка стимулација, заробените електрони се ослободуваат и потоа се рекомбинираат со одредени шуплини од решетката при што се емитува светлина со одредена бранова должина, т.е. настанува појава на фотостимулирана луминисценција. Во трудот се направени мерења на седум различни типови примероци од зачини и тревки, при што истите се третирани со јонизирачко зрачење од Co-60 , со различни дози (1kGy, 5kGy и 10kGy), со цел да се направи компаративна анализа на добиените луминисцентни сигнали. Од извршените мерења се покажува дека постои силно влијание на дозата на јонизирачкото зрачење која е применета за третирање на примероците врз луминисцентниот сигнал, што дава можност за естимација на дозата во зависност од висината на сигналот кај непознати примероци.

Во трудот со реден број [50] се обработуваат дозиметриски мерења при калибрациите и периодичните проверки на зрачните снопови што се користат во радиотерапевтски третмани. Квалитетот на еден реален радиотерапевтски третман зависи пред сè од техничката подготвеност што подразбира механичка и геометриска исправност на апаратурата и оптимално дозиметриско совпаѓање. За таа цел се прават калибрации и периодични проверки на зрачните снопови. Дозиметриските мерења зависат меѓудругото и од изборот на детекторот, чиј мерен сигнал дава информација за параметрите кои се од интерес. Во овој труд се прикажани разликите во мерните криви добиени при мерења во исти услови, со три детектори, со различни мерни волумени. Мерењата на 6 MV фотонски зрачен сноп што го произведува линеарен акцелератор се направени во клинички услови со примена на воден фантом. Мерните елементи се дозни профили и длабински криви кои се формираат кога фотонски сноп е насочен на квадратна водена површина со димензии: 100 cm^2 ; 25 cm^2 ; 16 cm^2 и 9 cm^2 . Параметрите кои се анализирани се симетрија и рамност на дозните профили. Исто така е определен и квалитет на зрачниот сноп изразен преку односот на сигналот кој го регистрира детекторот во вода, во точки на длабочини од 20 cm и 10 cm. Мерењата се направени со трите детектори последователно за секое зрачно поле, а при тоа геометријата на системот линеарен акцелератор-воден фантом-детектор се поставува идентично. Резултатите од анализата покажуваат

дека за големи зрачни полиња (од најголемо можно до 5cmx5cm) дозните разлики се незначителни, додека за зрачни полиња со помали димензии разликите се очигледни. Најизразена разлика има во дозните профили и тоа во делот кон ивиците на зрачното поле и во регионот на полусенката. Кога димензијата на детекторот е споредлива со димензијата на зрачното поле, сигналот што го дава не е резултат само на директното јонизирачко зрачење туку и на други фактори, како што е расејувањето од колиматорот кој ја дефинира димензијата на зрачното поле. Наспроти тоа, детекторите со помал сензитивен волумен поточно ја опишуваат дозната распределба и се одликуваат со поголема повторливост. Во трудот се заклучува дека за радиотерапевтски третмани со кои треба да се третираат мали волумени, како при стереотактична радиотерапија и радиохирургија, треба да се воведат дозиметрија на мали полиња, со цел да се избегне неопределеноста која се јавува заради големиот сензитивен волумен на детекторот.

Во трудот со реден број [51] е развиена постапка која што се користи за утврдување дали храната е третирана со јонизирачко зрачење, со користење на појавата на флорестимулирана луминисценција во минералите од храната. Третирањето на храната со јонизирачко зрачење претставува технологија за уништување на штетните микроорганизми при што настанува стерилизација и дезинфекција на храната. Со сè поголемото унапредување и развој на овој метод, но и со комерцијализацијата на целата технологија за третирање на храната со јонизирачко зрачење, трговијата со оваа храна, регулативата во примената на оваа технологија, се јавува потреба за доверливи рутински тестови. Основна цел на овие тестови е да се утврди дали храната е третирана со јонизирачко зрачење и техничко-технолошките услови при коишто е направено третирањето. Сите методи за утврдување дали храната била третирана се засноваат на физички, хемиски, биолошки или микробиолошки промени што настанале во храната при процесот на третирање со јонизирачко зрачење. Во овој труд се користи физичкиот метод на флорестимулирана луминисценција. Во трудот е развиена постапката за испитување на храната третирана со јонизирачко зрачење, која содржи два основни дела: законска регулатива и експериментален дел. Оваа постапка е потврдена со испитување определен број примероци. Сите испитани примероци се точно идентификувани како третирани, односно нетретирани со јонизирачко зрачење.

Во трудот со реден број [52] е презентирano моделирањето на загадувањето на воздухот со помош на дисперзионен модел, кој се користи со цел да даде информации за влијанието на индивидуални извори на загадување или одредени категории на извори врз квалитетот на воздухот како резултат на промени во емисиите, како што се зголемување на сообраќајот, примена на мерки за контрола на емисиите и др. Дисперзионите модели се користат за да ги дополнат и подобрат податоците добиени со мониторинг, бидејќи просторната покриеност на информациите за квалитет на воздухот често пати е доста ограничена. Во трудот, врз основа на комбинација на неколку постоечки модели за загадувањето на воздухот, е презентирана една студија, прва од таков вид за градот Скопје. Во таа студија се користени мерења за емисиите на многу физички и хемиски параметри од извори во сообраќајот, со цел да се добие целосна слика за загадувањето на годишно ниво. Тој систем е базиран на визуелизација на загадувањето во реално време, и може да се применува на различни места на национално ниво и пошироко во регионот. Во исто време, тој систем претставува прв чекор како поддршка во донесување одлуки во реално време, а не предвидување за истите. Од експерименталните резултати се донесува заклучок дека препорачаните гранични вредности за заштита на здравјето според последните ЕУ стандарди за квалитет на воздухот (50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ за PM_{10} средна вредност дневно, 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ за $\text{PM}_{2.5}$ средна вредност на годишно ниво) значително се надминати за концентрациите на параметрите PM_{10} и $\text{PM}_{2.5}$.

Вредностите за CO параметрите се во нормалниот ранг на вредности под граничната вредност од 30 mg/m³, според WHO (World Health Organization). Исто така и бензенот е во нормалните граници со вредности под 5 µg/m³, како гранична вредност препорачана во стандардите за квалитетот на воздухот. Придобивките што ги дава овој систем се: аспектот на добивање информации во реално време и можност за достапност на тие информации до јавноста. Друг елемент што го вклучува овој систем како можност е предвидување на загадувањето преку промена на параметрите на сообраќајот и негова визуелизација.

Во трудот со реден број [53] се обработува анализата на ризици при калибрација на температурната распределба во внатрешноста на два типа климатски комори. Трудот е резултат на истражувањето што е спроведено во Одделот за контрола на квалитет во Алкалоид-АД, Скопје, со цел да се редуцираат мерните техники од таков тип при спроведувањето на калибрациите. Испитуваните комори создаваат и одржуваат константна температура внатре во работниот волумен, со многу тесна граница на прифатливост на температурни варијации кога се отвораат коморите и кога се наполнети, особено кога станува збор за нивна примена во фармацевтската индустрија. Во трудот е опишан методот на калибрација и се прикажани калибрационите резултати. Потоа е направена споредбена анализа на мерните техники и проценка на неодреденоста од калибрацијата според GUM, и EA 04/2 со пресметки направени за индустриски услови, при што се воведени некои подобрени апроксимации и е направена анализа на ризикот за истите. Од направените пресметки и анализи се заклучува дека намалувањето на мерните позиции нема математичко значење во квалитетот на мерните резултати и во големината на мерната неодреденост, односно дека температурната распределба внатре во коморите е во границите на прифатливост. На тој начин може да се врши определување и калибрација на температурната распределба со примена на овој нов пристап. Во заклучокот се потенцира дека калибрацијата може да се спроведува симултано во текот на процесот (полнењето), т.е. калибрацијата може да се врши за време на процесот внатре во двете комори, а притоа да не се наруши процесот ниту работата на самите комори.

Во трудот со реден број [54] се применува современа техника за одредување на концентрација на токсични елементи, со примена на секундарна емисија на рендгенски зраци, според стандардот од Интернационалната електротехничка комисија IEC 62321. Енормно широкото производство и примена на производи од електротехничка природа во последните неколку децении наметна потреба од развој на техники за континуирано следење на евентуалните загадувања на животната средина која истите можат да ја предизвикаат. Во овој труд е опишан систематски пристап за одредување на концентрацијата на токсични елементи во калајот кој се користи во електротехничките уреди. Во трудот се опишани основите на XRF техниката како и начините за вршење квалитативна и квантитативна анализа. Исто така во него е даден преглед на основните технички барања во стандардот IEC 62321 кој ги регулира техниките за одредување на концентрацијата на одредена дефинирана група токсични елементи. Извршена е експериментална верификација и потоа се дадени насоки за одредување на мерната неодреденост при калибрација со референтни материјали. При експерименталните анализи е користен професионален XRF систем SPECTRO-MIDEX, кој содржи рендгенска цевка со аноден материјал од Молибден (Mo) и максимална енергија на излезните x-зраци од 48 keV. Извршена е анализа на примерок од печатена плочка на преносен компјутер. Целта на експериментите е одредување на концентрацијата на токсични елементи во калајот на печатената плочка. Преку одредување на врвовите во енергетскиот спектар и апроксимација со одредени математички функции може да се изврши квалитативна и квантитативна

анализа на хемискиот состав на примерокот, односно да се утврди кои елементи и во колкава концентрација се присутни во примерокот. Се покажува дека калајот во испитниот примерок има поголема концентрација на олово и бром.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Маргарита Гиновска во извештајниот период е активно ангажирана во консултативни, проектни и идејни решенија, како дел од нејзината стручно-апликативна дејност. Во 2016 година повеќе пати е ангажирана како консултант во АД ЕЛЕМ. Во рамките на таа соработка учествува во изработка на идеен проект за „Мултимедијален центар за посетители на АД ЕЛЕМ“.

Исто така, во рамките на Националниот центар за почисто производство – НЦПП, при Машинскиот факултет во Скопје, како национален експерт активно учествува во обуки, тренинзи, работа на проекти и изработка на физибилити-студии за имплементирање на концептот за почисто производство во компаниите во Македонија, како: “Pre-fisibility study – Silmak Jegunovce”, Извештај од студијата “Cleaner and More Cost Effective Industry in Macedonia”, (НЦПП во соработка со Norsk Energy), Скопје, јануари 2010; „Cleaner Production Assessment Report of Chateau KAMNIK – Micey International, Извештај од студијата за почисто производство (НЦПП во соработка со UNIDO), Скопје, октомври 2011.

Д-р Маргарита Гиновска е коавтор на учебникот по физика за средните стручни училишта - М. Гиновска, Х. Спасевска, Н. Андоновска, Учебник по физика за прва година за средни стручни училишта, ИСБН 978-608-226-259-8, МОН, 2010. Исто така, таа активно е вклучена во работата на централната комисија за државните натпревари на младите техничари и природници и државните натпревари на младите истражувачи од Република Македонија.

Д-р Маргарита Гиновска е вклучена во повеќе активности на Факултетот за електротехника и информациски технологии, како раководител на Лабораторијата за физика од 2012 година, координатор за ЕКТС од 2011 година, член на Комисијата за евалуација на ФЕИТ во 2010 година и член на Центарот за кариера од 2013 година.

Во периодот од 2013 до 2016та година, д-р Маргарита Гиновска е координатор на четири студентски конференции со наслов „Студентска конференција за енергетска ефикасност и одржлив развој – СКЕЕОР“, како и претседател на научниот одбор на конференциите. Исто така е ангажирана како раководител на следниве работилници: “Промовирање на концептот за почисто производство” – Скопје, декември 2010“ и „Квалитет на воздухот значи квалитет на живот“, 2010 год. Член е на организациски и програмски одбор на седум меѓународни научни/стручни собири.

Д-р Маргарита Гиновска остварува повеќе студиски престои во странство: Нуклеарна централа „Кршко“ и Институт „Јоже Штефан“, Словенија; AERIAL - Центар за технолошки истражувања, Стразбур, Франција; Институт за физика во Белград, Србија; Национален технички универзитет во Атина, во AEG Institute – Атина и др. Исто така учествува во изготвување и пријавување на два научни/образовни национални проекта и седум меѓународни проекти.

Д-р Маргарита Гиновска учествува во работата на повеќе институции и професионални здруженија. Во периодот 2009-2011 година е претседател, а потоа член на Управниот одбор на МАК-JAMC - Македонско здружение на учесници на ЈИСА- тренинг курсевите (Japanese International Cooperation Agency). Во тој период, мај-декември 2010 година е координатор на проектот финансиран од Јапонската влада и ЈИСА - “Promoting Cleaner Production Concept – Republic of Macedonia”, Follow up - soft type project.

Во рамките на своите професионални интереси и активности, исто така членува во поголем број професионални здруженија со меѓународен карактер,

како што се IEEE од 2010 година, B.EN.A – (Balcan Environmental Network Association) од 2007, како и член на Извршниот одбор на Здружението за наноматеријали и нанотехнологии НАНО-МАК од 2010 година.

Оценка од самоевалуација

Кандидатката д-р Маргарита Гиновска, за 2016 година, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Маргарита Гиновска.

Во однос на наставно-образовната дејност, д-р Маргарита Гиновска успешно ги извршува поставените задачи по повеќе предмети од трите циклуси на студии на Факултетот за електротехника и информациски технологии. Во насока за подобрување на наставниот процес и спроведување на ЕКТ- системот, учествува во формирањето на нови наставни програми за повеќе наставни предмети. За унапредување на наставно-образовниот процес, д-р Маргарита Гиновска учествува во реализирање на проект од Меѓународната агенција за атомска енергија во кој што се воспоставија целосно нови експериментални вежби по атомска и нуклеарна физика.

Д-р Маргарита Гиновска, преку научни престои и специјализации во странство, како и преку реализирање на меѓународни проекти дава голем придонес во реализацијата на постдипломските студии од областа на метрологија и менаџмент на квалитет и обновливи извори на енергија, како и во работата на Докторската школа на УКИМ, каде што е активно вклучена во наставата од трет циклус студии.

Во овој период, д-р Маргарита Гиновска во рамките на меѓународни проектни активности учествува во формирањето на две современи лаборатории за научни истражувања на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје - Лабораторија за сончеви технологии и лабораторија за примена на нуклеарни техники.

Рецензентската комисија после разгледувањето на горенаведените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, заклучи дека д-р Маргарита Гиновска поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни, соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде повторно избрана во звањето редовен професор во научната област физика.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, д-р Маргарита Гиновска да биде повторно избрана во звањето **редовен професор** во научната област физика.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Александар Андоновски, претседател,
с.р.
2. Проф. д-р Доне Гершановски, член, с.р.
3. Проф. д-р Владимир Димчев, член, с.р.

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ

АНЕКС КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: **МАРГАРИТА ПАНЧЕ ГИНОВСКА**
(име, татково име и презиме)

Институција: **Факултет за електротехника и информациски технологии**
(назив на факултетот/институтот)

Научна област: **физика**

I. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА		
Ред. Број	Назив на активностa	Поени
1.	Одржување на настава (прв циклус студии)	52,1
	Физика 1 (6 ч.), зимски 2009/2010 (6x15x0,04)	3,6
	Инженерска механика (3 ч.), зимски 2009/2010 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (3 ч.) летен 2009/2010 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (6 ч.) летен 2010/2011 (6x15x0,04)	3,6
	Физика 1 (3 ч.), зимски 2011/2012 (3x15x0,04)	1,8
	Инженерска механика (3 ч.), зимски 2011/2012 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (3 ч.) летен 2011/2012 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 1 (3 часа), зимски 2012/13 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (3 часа), летен 2012/13 (3x15x0,04)	1,8
	Инженерска механика (3 часа), зимски 2012/13 (3x15x0,04)	1,8
	Физика (4 часа) - ТМФ Скопје, летен, 2012/13 (4x15x0,04)	2,4
	Физика 1 (3 часа), зимски 2013/14 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (3 часа), летен 2013/14 (3x15x0,04)	1,8
	Инженерска механика (3 часа), зимски 2013/14 (3x15x0,04)	1,8
	Физика (4 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2013/14 (4x15x0,04)	2,4
	Физика 1 (3 часа), зимски 2014/15 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (6 часа), летен 2014/15 (6x15x0,04)	3,6
	Инженерска механика (3 часа), зимски 2014/15 (3x15x0,04)	1,8
	Физика (2 часа) - ТМФ Скопје, 2014/15 (2x15x0,04)	1,2
	Физика 1 (3 часа), зимски 2015/16 (3x15x0,04)	1,8
	Физика 2 (6 часа), летен 2015/16 (6x15x0,04)	3,6
	Инженерска механика (3 часа), зимски 2015/16 (3x15x0,04)	1,8
	Физика (2 часа) - ТМФ Скопје, 2015/16 (2x15x0,04)	1,2
	Физика 1 (3 часа), зимски 2016/17 (3x15x0,04)	1,8
	Инженерска механика (3 часа), зимски 2016/17 (3x15x0,04)	1,8
2.	Одржување на вежби (прв циклус студии)	6,3
	Физика (4 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2012/13	1,8
	Физика (4 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2013/14	1,8
	Физика (2 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2014/15	0,9
	Физика (2 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2015/16	0,9

	Физика (2 часа) - ТМФ Скопје, зимски 2016/17	0,9
3.	Одржување на консултации (прв циклус студии)	5,5
	Консултации 2009/2010 (395 студенти)	0,79
	Консултации 2010/2011 (439 студенти)	0,878
	Консултации 2011/2012 (249 студенти)	0,498
	Консултации 2012/2013 (298 студенти)	0,596
	Консултации 2013/2014 (296 студенти)	0,592
	Консултации 2014/2015 (403 студенти)	0,806
	Консултации 2015/2016 (454 студенти)	0,908
	Консултации 2016/2017 (216 студенти)	0,432
4.	Одржување на настава (втор циклус студии)	54
	Техники за карактеризација на материјалите (3 ч.), зимски 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013 (3 x 15 x 0,05 x 4)	9
	Технологии за добивање на сончеви ќелии (3 ч.), зимски 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012 (3 x 15 x 0,05 x 3)	6,75
	Енергија од биомаса (3 ч.), зимски 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, (3 x 15 x 0,05 x 4)	9
	Основи на ОИЕ (3 ч.) зимски 2013/14, летен 2014/15, зимски 2015/16, зимски 2016/17 (3 x 15 x 0,05 x 4)	9
	Методи за недеструктивни тестирања (3 ч.), зимски 2013/2014	2,25
	Технологии за сончеви ќелии (3 ч.), летен 2013/2014, 2015/16, 2016/2017 (3 x 15 x 0,05 x 3)	6,75
	Технологии за добивање на енергија од биомаса, зимски 2015/16	2,25
	Истражувачки проект од областа на ОИЕ, летен 2014/15	2,25
	Истражувачки проект од областа на ММК, зимски 2016/17	2,25
	Заштита од зрачења (МФ-БЗР), (2ч.) зимски 2014/15, 2015/16, 2016/17 2012 (2 x 15 x 0,05 x 3)	4,5
5.	Одржување на настава (трет циклус студии)	9,9
	Контрола и обезбедување квалитет во експерименталните истражувања, зимски (2 часа) 2014 – 2017 (1,8 x 3)	1,8
	Дијагностика, НДТ и контрола на квалитет, летен (3 часа) 2014-2017 (1,8 x 3)	2,7
	Нови генерации на фотоволтаични технологии и примена (3 часа), 2015-2017 (1,8 x 2)	2,7
	Фотоника (3 часа) летен 2015-2017 (1,8 x 2)	2,7
6.	Настава во летни школи и работилници	10,5
	Климатски промени и обновливи извори на енергија – ФЕИТ, Скопје, 16-02-2012, координатор	1,5
	Работилница “Квалитетен воздух значи квалитетен живот”, предавање “Подготовка на проектни задачи”- Скопје, 12 март, 2010	1,5
	Работилница “Квалитетен воздух значи квалитетен живот”, предавање “Подготовка на проектна задача”- Велес, 17 април, 2010	1,5
	Студенцка конференција за енергетска ефикасност и одржлив развој, 2013-2016, координатор (4x1,5)	6
7.	Подготовка на нов предмет (II циклус студии)	4
	Заштита од зрачења (МФ-БЗР)	1
	Методи за недеструктивни тестирања	1
	Технологии за добивање на енергија од биомаса	1
	Технологии за сончеви ќелии	1
8.	Подготовка на нов предмет (III циклус студии)	4
	Контрола и обезбедување на квалитет во експерименталните истражувања	1
	Дијагностика, НДТ и контрола на квалитет	1
	Фотоника	1
	Нова генерација на фотоволтаични технологии и примена	1
9.	Ментор на дипломска работа (7)	1,4
10.	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа (12)	1,2

11.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистерска работа (14)	4,2
12.	Позитивно рецензирана збирка задачи или практикум	3
	Збирка задачи Физика 1, В. Георгиева, Х.Спасевска, М.Гиновска, Л. Баснарков, Л. Стојановска-Георгиевска, Т. Ивановска "Збирка на одбрани решени задачи по физика 1", УКИМ, Скопје	3
13.	Интерна скрипта од предавања	25
	Предавања по предметот Физика 1 (коавтор)	3
	Предавања по предметот Физика 2 (коавтор)	3
	Предавања по предметот Инженерска механика	4
	Збирка задачи по Инженерска механика (коавтор)	3
	Практикум за лабораториски вежби Физика 1 (коавтор)	3
	Практикум за лабораториски вежби Физика 2(коавтор)	3
	Мултимедиско упатство за лабораториски вежби по Физика 1 (коавтор)	3
	Мултимедиско упатство за лабораториски вежби по Физика 2 (коавтор)	3
14.	Пакет материјали по одреден предмет	3
	Основи на ОИЕ	1
	Технологии за добивање на енергија од биомаса	1
	Технологии за сончеви ќелии	1
	Вкупно	184,2

II. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Ментор на магистерски работи (6)	6
2.	Раководител на национални научни проекти	12
	Развој на технологии за производство на биодизел од семе на тутун, Министерство за образование и наука на Република Македонија, ВЕДА-Скопје, бр. 14-4855, МОН, 2011	6
	“Квалитетен воздух значи квалитетен живот”, Светска банка – мали грантови, 2010	6
3.	Учесник во национални научни проекти	6
	„Датирање на археолошки предмети со метод на луминисценција”, Министерство за култура на Република Македонија, 2017	3
	“Добивање, карактеризација и параметарски испитувања на наноструктурни сончеви ќелии”, ФЕИТ, 2011-2012	3
4.	Учесник во меѓународни научни проекти	39
	Supporting Preparation Activities for Decision Making for a New Nuclear Energy Programme”, IAEA-Technical Cooperation Project-MAK2006, 2014-2016	5
	Assessing and Enabling the Implementation of Food Irradiation Technologies”, IAEA Technical Cooperation Project -MAK 5007, 2012-2014 – учесник	5
	„Low Carbon Production in the Agro-Industry in Repblic of Macedonia” – NCPС, project financed by Federal Ministry for EIA , 2010 – 2012, 1 st phase, and 2012-2014, 2 nd phase - учесник	5
	“ Resource Efficiency and Cleaner Production in Agro business Sector in Macedonia”, UNIDO, 2010 - 2012 UE/MCD/10/002 – учесник	5
	"Low-cost solar cells, 2011: Opportunities and challenges for green energy", CEI-CA, Ref. No.1202.081-10, 2011 – учесник	5
	“Promoting Cleaner Production Concept – Republic of Macedonia”, Follow up cooperation project financed by Japanese International Cooperation Agency, may-december 2010 – раководител	9
	Training and Education in Nuclear Physics and Applications, IAEA – Regional Technical Cooperation Project RER/o/028, 2009-2011 – учесник	5

5.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание	3,2
[47]	Sonja Petkovska, Margarita Ginovska, <u>Hristina Spasevska</u> , "Status of medical physics in Macedonia" Journal of Medical Physics in the Baltic States, p-p. 36-40 (2010)	3,2
6.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	8,38
[48]	M. Ginovska, <u>H. Spasevska</u> , L. Stojanovska-Georgievska, I. Sandeva, M. Kochubovski, "Procedure for Detection and Control of Irradiated Food", Vol. 17. No. 1, pp.404-412, Journal of Environmental Protection and Ecology, 2016, (IF 0.83)	4,098
[49]	I. Sandeva, <u>H. Spasevska</u> , M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, "Effects of radiation doses on the photostimulated luminescence response of certain herbs and spices", Metrology and Measurement Systems, Vol.24, No.1, p.p.143-151, 2017 (IF 1,140)	4,284
7.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународно учество	25,8
[50]	S. Petkovska, M. Ginovska, Y Acarbas, – Measured parameters in radiotherapy influenced by radiation detector, E3-5, ETAI 2015, Ohrid, Sept 2015	2,4
[51]	I. Sandeva, <u>H. Spasevska</u> , M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, „Establishing a procedure for detection of irradiated food by photostimulated luminescence“, Proceedings of the Electronics, Telecommunications, Automatics and Informatics - ETAI Conference, Ohrid ,2015	1,8
[52]	N. Koteli, K. Mitrevski, D. Davcev, M. Ginovska, "Monitoring, Modeling and Visualization System of Traffic Air Pollution – A case study for the City of Skopje" UBICOMM 2014 : The Eighth International Conference on Mobile Ubiquitous Computing, Systems, Services and Technologies, August 24 - 28, 2014 – Rome, Italy	1,8
[53]	N. Ivanovska, V. Bundalevski, M. Ginovska, M. Gligorova, " Assessment of Most Appropriate Method for Calibration of Constant Climatic Chamber in Function of temperature, Volume and Load", Proceedings of the XI International Conference ETAI 2013, 26th -28th of September, Ohrid, Republic of Macedonia, 2013	1,8
[32]	S. Petkovska, M. Ginovska, H. Spasevska, N. Dimitrovska , "TLD postal dose quality audit for 6MV and 15 MV photon beams in radiotherapy clinical practice", Proc. of International conference RAD-2012, p.p.161-162,Nis, Serbia, 2012	1,8
[33]	S.Petrevska, H.Spasevska, M.Ginovska, V. Dimcev "Challenges for Implementation of Food Irradiation in Republic of Macedonia", Proc. of International conference RAD-2012, p.p. 321-324, Nis, Serbia, 2012	1,8
[35]	Sonja Petkovska ¹ , Margarita Ginovska ² , Hristina Spasevska ² , "Beam Profile Measurements using CC13 Ionisation Chamber", Proc. of ETAI, Ohrid, 2011	2,4
[40]	N. Ivanovska, I. Dimitrievski, V. Bundalevski, M. Ginovska, "Calibration of Temperature Distribution in Equipment for Pharmaceutical Production and Analytics", Proc. Of ETAI, Ohrid, 2011	1,8
[34]	R.Filkoski, I. Petrovski, M. Ginovska, H. Borchsenius, "A Case Study of Energy Recovery in Ferro-Alloys Industry, Zbornik - Industriska zastita zivotne sredine u zemljama Jugoistocne Evrope – IEEP'10, 22-26 jun , Zlatibor, Srbija, 2010	1,8
[35]	S. Cundeva, N. Bendeovski, M. Ginovska, A. Kocov, "Implementation of Cleaner Production Technologies in a Brewery", Proc. of International Conference on Innovative Technologies INTECH 2010 Prague, Czech Republic, pp. 267-271, 2010	1,8

[36]	M. Ginovska, S. Cundeva, A. Kocov, "Streamlining a Manufacturing Industry and Reduction of Environmental Impacts Through Implementation of Cleaner Production", Proc. of International Conference on Innovative Technologies INTECH 2010 Prague, Czech Republic, pp. 335-338, 2010	2,4
[38]	V. Kiosevski, V. Gersan, M. Ginovska, H. Spasevska, "Software Application for Quality Control Protocol of Mammography Systems", Proc. of Second Conference of Medical Physics and Biomedical Engineering, p.p. 108-111, Skopje, 2010	1,8
[39]	S. Petkovska, D. Lukarski, M. Ginovska, "Transmission Comparison for Two Different Electron Block Materials", Proc. of Second Conference of Medical Physics and Biomedical Engineering, p.p. 53-56, Skopje, 2010	2,4
8.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	2,8
[54]	Ж. Коколански, В. Димчев, Х. Спасевска, М. Гиновска, "Одредување концентрација на токсични елементи кај електротехнички продукти со примена на секундарна емисија на X-зраци", D1-042R-MK, 22-24 септември, МАКО СИГРЕ, Охрид, 2013	1,2
[46]	Х. Спасевска, М. Гиновска, Ц. Руани, "Наноструктурни сончеви ќелии – статус, перспективи и можности за примена", Зборник на трудови, Енергетика 2010, p.p. 36-40 (2010)	1,6
9.	Пленарни предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество	9
	"Assessing and Enabling the Implementation of Food Irradiation Technologies", Workshop – "Food Treated with Ionising Radiation", Skopje, 1 April, 2014	3
	"Solar Energy Applications – New Trends in PV Technologies" – International workshop "Feel the Energy – 2", EESTEC, Skopje, May 2011	3
	"Current Situation with Application of Nuclear Analytical Techniques in Education and Training" - Regional Workshop on Improvement of Education and Training in Nuclear Analytical Techniques, RER/o/028/9009, Athens, Greece, 6-8 June 2011	3
10.	Пленарни предавања на научен/стручен собир	4
	"Анализа на перформансите и техноекономски аспекти на новите фотоволтаични-топлински (ФВ-Т) технологии", СКЕЕОР 2014, 24-26 април 2014, ФЕИТ, Скопје	2
	"Проектни можности за искористување на енергија од биомаса во Македонија", Семинар организиран од Агенција за енергетика на РМ, 7. 4. 2011, ФЕИТ, Скопје	2
11.	Секциско предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество	10
	"Establishing a Western Balkans Center for Advanced Biofuels (WB-CAB)" "Regional Sector Stakeholders Conference: A Country based Consultation for Boosting the Growth of Local Economics by the Production of Advanced Bio-fuels and Rural Innovation", Belgrade, 28 January, 2014	2
	"Establishing Laboratory for Detection of Irradiated Food in R. Macedonia" – International Symposium on Food Safety and Quality: Applications of Nuclear and related Techniques, 10-13 November, 2014, Vienna, Austria	2
	Impedance Spectroscopy Analysis of Dye Sensitized Solar Cells, 9 th Conference of SPM, Ohrid, 2012	2
	"Promoting Cleaner Production Concept", Regional workshop JICA, Ohrid, 12-14 November, 2010	2
	"How to realise energy efficiency projects in Macedonian industry? - SILMAK-Jegunovce", Round table discussion "From Analysis to Realisation", Stopanska komora, Skopje, 2.03.2010	2
12.	Секциски предавања на научен/стручен собир	6
	"Техники за испитување на храната третирана со јонизирачко зрачење", на работилница за "Технологии за третирање на храна со јонизирачко зрачење", 25.3 2014., ФЕИТ, Скопје	1

	“Презентација на енергетска ефикасност и ОИЕ”, Недела на енергетска ефикасност на општина Карпош, 25-29 ноември, 2013	1
	М. Гиновска, “ Енергија од биомаса – можности и перспективи”, работилница “Климатски промени и ОИЕ”, Скопје, февруари 2012	1
	“Промовирање на концептот за почисто производство –ЈИСА проект”, работилница Скопје, 9.12.2010	1
	“ Управување со отпад” - Воведен тренинг за ПП стратегии во рударските компании во Македонија, UNDP, 31.3.2010	1
	“How to realise energy efficiency projects in Macedonian industry? - SILMAK-Jegunovce”, Round table discussion “From Analysis to Realisation”, Stopanska komora, Skopje, 2.3.2010	1
13.	Учество на научен/стручен собир	4
	М. Ginovska, H. Spasevska, L. Stojanovska-Georgievska, I. Sandeva, “Establishing Laboratory for Detection of Irradiated Food in R. Macedonia” – International Symposium on Food Safety and Quality: Applications of Nuclear and related Techniques, IAEA-CN-222/119, 10-13 November, 2014, Vienna, Austria	1
	Impedance Spectroscopy Analysis of Dye Sensitized Solar Cells, 9 th Conference of SPM, Ohrid, 2012	1
	Petkovska, M. Ginovska, H. Spasevska, Y. Acarbas, – <i>Small Field Dosimetry in Radiotherapy</i> , GREDIT 2016, Skopje, March 2016 (poster)	0,5
	Petkovska, M. Ginovska, H. Spasevska, Y. Acarbas, A. Krlevski– <i>Analysis of ON-Board Imaging System Verification in Radiotherapy</i> , GREDIT 2016, Skopje, March 2016 (poster)	0,5
	I. Sandeva, H. Spasevska, M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, “Light-induced fading of the photostimulated luminescence signal for irradiated herbs and spices”, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016 (poster)	0,5
	S.Petrevska, H.Spasevska, M.Ginovska, V. Dimcev “Challenges for Implementation of Food Irradiation in Republic of Macedonia”, Proc. of International conference RAD-2012, p.p. 321-324, Nis, Serbia, 2012 (poster)	0,5
14.	Апстракти објавени во зборник на конференција	9
	Petkovska, M. Ginovska, H. Spasevska, Y. Acarbas, – <i>Small Field Dosimetry in Radiotherapy</i> , GREDIT 2016, Skopje, March 2016	1
	Petkovska, M. Ginovska, H. Spasevska, Y. Acarbas, A. Krlevski– <i>Analysis of ON-Board Imaging System Verification in Radiotherapy</i> , GREDIT 2016, Skopje, March 2016	1
	I. Sandeva, H. Spasevska, M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, “Light-induced fading of the photostimulated luminescence signal for irradiated herbs and spices”, GREDIT 2016 – Green development infrastructure technology, March 2016	1
	I. Sandeva, H. Spasevska, M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, “Establishing a procedure for detection of irradiated food by photostimulated luminescence”, Third international conference on radiation and applications in various fields of research-RAD2015, Budva, June 2015	1
	M. Ginovska, H. Spasevska, L. Stojanovska-Georgievska, I. Sandeva, “Establishing Laboratory for Detection of Irradiated Food in R. Macedonia” – International Symposium on Food Safety and Quality: Applications of Nuclear and related Techniques, IAEA-CN-222/119, 10-13 November, 2014, Vienna, Austria	1
	L. Stojanovska-Georgievska, H. Spasevska, M.Ginovska, “Alteration of capacitance as a tool for electrical characterization of nanoelectronic MOS devices containing high-k dielectric”, 11 th Conference on Nanosciences&Nanotechnologies (NN!\$), 8-11 July 2014, Thessaloniki, Greece	1
	I. Sandeva, H. Spasevska, M. Ginovska, L. Stojanovska-Georgievska, “Detection of irradiated spices by photostimulated luminescence”, 10 th	0,5

	Conference of the Society of Physicists of Macedonia 2014, Skopje, September 2014	
	M. Ginovska, H. Spasevska, G. Ruani, M. Pecovska, Impedance Spectroscopy Analysis of Dye Sensitized Solar Cells, 9 th Conference of SPM, Ohrid, 2012	0,5
	T. Ivanovska, L. Stojanovska-Georgievska, G. Ruani, M. Ginovska, H. Spasevska, "Investigation of optical parameters of TiO ₂ thin films for low-cost solar cells", Abstract book of Workshop Low-cost solar cells 2011: Opportunities and challenges for green energy, p-p. 31, 15-18 May, 2011, Skopje, Macedonia, 2011	1
	M. Mihajlova, T. Ivanovska, L. Stojanovska-Georgievska, M. Ginovska, H. Spasevska, "Deposition Principles of Dye Sensitized Solar Cells", Abstract book of Workshop Low-cost solar cells 2011: Opportunities and challenges for green energy, p-p. 33, 15-18 May, 2011, Skopje, Macedonia, 2011	1
	Вкупно	145,2

III. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста	Поени
1.	Основен школски или средношколски учебник	6
	М. Гиновска, Х. Спасевска, Н. Андоновска, Учебник по физика за прва година за средни стручни училишта, ИСБН 978-608-226-259-8, МОН, 2010	6
2.	Студија, физибилити-студија	6
	„Мултимедијален центар за посетители на АД ЕЛЕМ“, идеен проект, 2016	1
	„Pre-fisibility study – Silmak Jegunovce“, Извештај од студијата „Cleaner and More Cost Effective Industry in Macedonia“, (НЦПП во соработка со Norsk Energy), Скопје, јануари 2010	2
	„Cleaner Production Assessment Report of Chateau KAMNIK – Micey International, Извештај од студијата за почисто производство (НЦПП во соработка со UNIDO), Скопје, октомври, 2011	2
	Консултантски услуги за АД ЕЛЕМ, 2016	1
3.	Учество во работата на комисији за државни натпревари	6
	Државен натпревар на младите истражувачи од Република Македонија, 2010-2012	3
	Државен натпревар на младите техничари и природници од Република Македонија, 2010-2012	3
4.	Учество во промотивни активности на Факултетот	0,5
	Учество на ТВ и радиоемисии, изјави за медиуми, за промоција на ФЕИТ и СКЕЕОР	0,5
	ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	
1.	Член на организациски или програмски одбор на научен/стручен собир	7
	СКЕЕОР (Студентска конференција за енергетска ефикасност и одржлив развој) 2013-2016, претседател (4x1)	4
	8 th Conference of The Society of Physicist of Macedonia, Ohrid 2010 – член на Научен одбор	1
	Работилница „Промовирање на концептот за почисто производство“ – Скопје, декември 2010 – раководител	1
	Работилница „Квалитет на воздухот значи квалитет на живот“- раководител	1
2.	Член на организациски или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир	9
	Regional workshop “Promoting Cleaner Production Concept”, JICA, Охрид, 12-14 ноември, 2010 – координатор	2
	International workshop “Feel the Energy – 2”, EESTEC, May 2011 – координатор	2

	Workshop „Food Irradiation Technologies”, 24-25.03.2014	1
	Workshop „The role of the Central European Initiative to enhance cooperation of Western Balkan Countries on green energy production”, Skopje, 02-05.06.2013	1
	Workshop "Low-cost solar cells 2011: Opportunities and challenges for green energy", Skopje, 15-18.05. 2011	1
	Electronics, Telecommunications, Automatics and Informatics - ETAI Conference, 2015	1
	Electronics, Telecommunications, Automatics and Informatics - ETAI Conference, 2016	1
3.	Студиски престој во странство (до 3 месеци)	2,5
	NEP Krsko & Research Institute Jozef Shtefan, Slovenia, 21-25.09.2015	0,5
	AERIAL - Центар за технолошки истражувања, 29.09-12.10, 2013 Стразбур, Франција	0,5
	Institute of Physics, Belgrade, Serbia, 2011	0,5
	National Technical University of Athens and AEG Institute - Athens, Greece, June, 2011	0,5
	Vinca Institute for Nuclear Sciences, Belgrade, Serbia, 2010	0,5
4.	Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект	1
	Планирање и дизајн на систем за искористување на сончевата енергија, МОН, 2011 – соработник	0,5
	"Програма за промоција на сончевите технологии како начин за добивање зелена енергија во Република Македонија", Програма за инвестирање во животната средина за 2011 година ("Службен весник на Република Македонија" бр.6/2011) – соработник	0,5
5.	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект	7
	Improving capabilities for the application of luminescence techniques, IAEA-Technical Cooperation, 2016 – член	1
	Sustainable Education in Nuclear Science and Technology, IAEA-PROGRAMME OF COORDINATED RESEARCH ACTIVITIES, 2015 - член	1
	Capacity Building for Multiple Application of Ionizing Radiation, IAEA-Technical Cooperation, 2014 – член	1
	Technology and knowledge transfer for green energy production, CEI-KEP Programme, 2013 – член	1
	Application of Electron Beam for Food Irradiation, IAEA-Technical Cooperation, 2012 – член	1
	"Biomass Energy Systems Promotion Centers in SEE", South East Europe Transnational Cooperation Programme (SEE), INTRA-5109657, 2012 – член	1
	MACSOLAR: Promotion and development of solar energy in Macedonia, CEI-KEP Programme, 2011 – член	1
6.	Раководител на внатрешна организациска единица - раководител на Лабораторија за физика (x2)	6
7.	Член на факултетска комисија	4
	Координатор за ЕКТС на ФЕИТ (6 x 0,5) од 2011 год.	3
	Комисија за самоевалуација на ФЕИТ, 2010-2014	0,5
	Центар за кариера на ФЕИТ, 2013-2017	0,5
8.	Член на комисија за избор во звање (4)	0,8
	Вкупно	55,8

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	184,2
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	145,2
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	55,8
Вкупно	
Вкупно	385,2

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Александар Андоновски, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Доне Гершановски, член, с.р.
3. Проф. д-р Владимир Димчев, член, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСТАВНО-НАУЧНО ЗВАЊЕ ВО НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ (ДИСЦИПЛИНА) ЕЛЕКТРОТЕХНИКА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (УКИМ), а по предлог на деканот на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (ФЕИТ), објавен во весникот „Нова Македонија“ од 14 март 2017 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област 20200-електротехника, и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 02-642/10, донесена на 22.3.2017, формирана е Рецензентска комисија во состав: академик д-р Леонид Грчев, редовен професор на УКИМ-ФЕИТ (претседател), д-р Марија Капарска, редовен професор на УКИМ-ФЕИТ (член), и д-р Снежана Чундева, редовен професор на УКИМ-ФЕИТ (член).

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област 20200-електротехника, во предвидениот рок се пријави еден кандидат, д-р Весна Арнаутовски-Тошева, дипломиран инженер по електротехника.

7. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката д-р Весна Арнаутовски-Тошева е родена на 15.11.1961 година, во Загреб, Хрватска. Основно и средно образование завршила со континуиран одличен успех во Скопје во 1976 и 1980 година, соодветно. Со високо образование се стекнала на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на Електротехничкиот факултет (ЕТФ) во 1986 година, на насоката електроника и телекомуникации. Дипломирала на 15.1.1986 година со просечен успех 8,75.

Кандидатката активно се служи со англискиот и францускиот јазик.

Во учебната 1987/1988 година се запишала на постдипломски студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на Електротехничкиот факултет. Студиите ги завршила на насоката компјутерска техника и информатика, со просечен успех 10 (десет). На 28.10.1992 година го одбрала магистерскиот труд на тема: „Верификација на НС програми со примена на геометриско моделирање“.

Докторска дисертација пријавила на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на 25.9.2002 година на Електротехничкиот факултет. Дисертацијата на тема: „Придонес кон анализата на заземјувачки системи во слоевата земја во фреквенциски домен“ ја одбрала на 2.12.2004 година, пред Комисија во состав: проф. д-р Момчило Богданов (претседател), проф. д-р Леонид Грчев (ментор), проф. д-р Панчо Врангалов (член), проф. д-р Љубен Јанев (член) и проф. д-р Борислав Поповски (член). Со тоа се стекнала со научниот степен доктор на технички науки.

На 21.4.1989 година е избрана во соработничкото звање помлад асистент на Електротехничкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, во наставно-научната област основи на електротехниката (Билтен бр. 515), а на 1.7.1992 година е преизбрана во звањето помлад асистент (Билтен бр. 571). На 20.12.1994 година е избрана во соработничкото звање асистент (Билтен бр. 624) во наставно-научната област основи на електротехниката, а на 10.2.1999 година (Билтен бр. 716), на 27.2.2002 година

(Билтен бр. 793) и на 30.3.2005 (Билтен бр. 868) е преизбрана во соработничкото звање асистент. На 20.9.2005 е избрана во насловното звање доцент (Билтен бр. 878) на Електротехничкиот факултет, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, во областа основи на електротехниката.

Во моментот е вонреден професор, избрана на 25.8.2010 година во областа основи на електротехниката на Факултетот за електротехника и информациски технологии при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Последниот реферат за избор е објавен во Билтенот бр. 988, од 15.6.2010 година.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во Билтенот бр. 515, 571, 624, 716, 793, 868, 878 и 988, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

8. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Факултет за електротехника и информациски технологии - Скопје, кандидатката д-р Весна Арнаутовски-Тошева изведува настава и вежби на предметите: Основи на електротехника 1 и Основи на електротехника 2, и практикум по Матлаб на прв циклус студии на сите студиски програми на ФЕИТ. Таа изведува настава на магистерски студии по предметите: биоелектрична енергија и електромагнетни полиња и нивно мерење, во рамки на студиската програма енергетска ефикасност, животна средина и одржлив развој. Кандидатката е избрана да изведува настава и на предмети од трет циклус студии - докторски студии, акредитирани на студиската програма електротехника и информациски технологии: електромагнетна компатибилност во технологијата на пренос на податоци по електроенергетски водови, планирање и менаџирање на енергетската ефикасност, биоелектрична енергија и електромагнетни полиња и мерки на заштита.

Кандидатката учествувала како член во комисии на 1 дипломски и 1 магистерски труд.

Кандидатката е автор/коавтор на две интерни скрипти за вежби одобрени од страна на ННС на ФЕИТ-УКИМ.

Научноистражувачка дејност

Д-р Весна Арнаутовски-Тошева во досегашната работа има објавено вкупно 128 научни труда од областа електротехника во доменот на нумерички методи во електромагнетиката и електромагнетна компатибилност, од кои 10 научни труда во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание), 11 труда во меѓународни научни списанија и останатите во зборници од меѓународни и национални научни собири. Од тоа, од претходниот избор во звањето вонреден професор досега има објавено 50 труда: 6 научни труда во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание), 7 труда во меѓународни научни списанија и 37 труда во зборници од научен собир со меѓународен уредувачки одбор.

Во изминатиов период, д-р Весна Арнаутовски-Тошева била носител истражувач на 1 европски научен проект, и учесник во 3 национални научни проекти. Таа со реферат била учесник на повеќе од 20 меѓународни научни собири од кои најголем дел во странство.

Кандидатката е добитник на грант за индивидуална мобилност FP7 Marie Curie Actions PEOPLE-2009-IEF како носител истражувач на европскиот проект “Modelling of electromagnetic transients and PLC energy services”.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Весна Арнаутовски-Тошева активно е вклучена во стручно-апликативната работа на Факултетот за електротехника и информациски технологии при УКИМ во Скопје. Во изминатиов период, таа била вклучена во изготвување на меѓународни проекти, член на комисији при ФЕИТ, а имала и други дејности од поширок интерес.

Таа била ангажирана како рецензент на научно-стручни организации, меѓународни научни списанија или уредувачки одбори на научни собири, како: IEEE TEMC, ELSEVIER, Advandec Electromagnetics (AEM) Journal, и научните конференции: ПЕС 2011, ПЕС 2013, ПЕС 2015, ПЕС 2017, EUROCON 2017.

Кандидатката била член на организационен или програмски одбор на меѓународни научни собири: 16th International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering (ISEF 2013); 5th International Symposium on Applied Electromagnetics (SAEM 2014); 10th, 11th, 12th и 13th International Conference on Applied Electromagnetics (ПЕС 2011, ПЕС 2013, ПЕС 2015, ПЕС 2017), 17th International Conference on Smart Technologies (EUROCON 2017).

Стручно усовршување во странство остварила преку повеќе кратки и долги студиски престои во странство. Од последниот избор во август 2010 година, таа реализирала 1 студиски престој во рамки на европски научноистражувачки проект во периодот 1.9.2010 – 30.9.2012 година при Универзитетот “Блез Паскал” во Клермон-Феран, Франција.

Кандидатката е активно вклучена во работата на стручни комисији и работни групи при УКИМ-ФЕИТ:

- Комисија за самоевалуација на ФЕИТ (претседател);
- Комисија за настава на ФЕИТ (член).

Кандидатката била член на 1 рецензентска комисија за избор на лица во наставно-научно звање.

Во изборниот период, д-р Весна Арнаутовски-Тошева учествувала во изготвување и пријавување на 5 меѓународни научни проекти во рамките на програмите FP7 и COST.

Таа членува во стручното здружение МАКО-СИГРЕ, каде што е секретар на студискиот комитет Ц-3: Електроенергетски системи и животна околина, и на меѓународното здружение IEEE.

Од дејностите од поширок интерес, кандидатката била учесник во тела на државни и други органи, и тоа во два наврата, како контролор на прашања за екстерно проверување на постигањата на учениците во средното образование од областа електротехника во 2014 и 2016 година.

Оценка од самоевалуација

Кандидатката д-р Весна Арнаутовски-Тошева, како вонреден професор на УКИМ-ФЕИТ, доби позитивна оценка од студентите на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје од анонимно спроведените анкети во периодот 2012/2013-2016/2017 год.

9. ОСВРТ КОН ТРУДОВИТЕ

Трудовите што кандидатката ги презентирала за рецензија се во два дела:

А: трудови изработени до изборот во звањето вонреден професор;

Б: трудови изработени по изборот во звањето вонреден професор.

А: До изборот во звањето вонреден професор, д-р Весна Арнаутовски-Тошева како автор или коавтор има објавено 78 трудови кои се рецензирани во следниве броеви на Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“: бр. 571 од 1992 година, бр. 624 од 1994 година, бр. 716 од 1998 година, бр. 793 од 2002 година, бр. 868 и 878 од 2005 година, и бр. 988 од 15.06.2010 година.

Б: Од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, д-р Арнаутовски-Тошева била исклучително посветена и на научноистражувачката работа. Резултат на тоа се 50 трудови, од кои во 29 таа е прв автор, на кои подолу се осврнуваме, а се проследени во листите приложени кон овој Извештај (прилог Анекс 2).

Научните трудови на д-р Весна Арнаутовски-Тошева во најголем дел се однесуваат на моделирање на електромагнетни појави во жичени системи во присуство на хомогена/слоевита земја. Се работи за нумерички модели развиени врз електромагнетната теорија, како и приближни модели развиени со примена на теоријата на модификувани ликови, теоријата на комплексни ликови, теоријата на водови и електрични кола. Со овие развиени модели се анализирани различни конфигурации на жичени системи во близина на хомогена/двослојна земја како полупроводна средина при различно напојување (напонско, струјно, и побуда со рамнински електромагнетен бран). Моделите се развиени врз основа на интегралната формулација за електричното поле од елементарен извор Херцов дипол со т.н. мешани потенцијали (MPIE-Mixed Potential Integral Equation), во кои се користат соодветно егзактни или приближни Гринови функции за магнетниот вектор потенцијал и за електричниот скалар потенцијал. Интегралната равенка се решава во матрична форма со примена на методата на моменти (Method of Moments). Нумеричкото решение за егзактните Гринови функции се изведува со директно нумеричко решавање кое е во формулација на т.н. Зомерфелдов (Sommerfeld) интеграл. Добиените оригинални резултати во истражувањето на електромагнетните појави во жичени структури на високи фреквенции врз основа на различни параметри: конфигурација на спроводничката структура, типови на побуда (напојување), фреквенциски опсег, и параметри на хомогена/двослојната земја, се претставени на широката меѓународна научна јавност и од истата се оценети како оригинални научни резултати, и како такви претставуваат важен придонес во областа на истражувањето.

Во трудот [79] дадени се егзактните и изведени приближните формулации според методата на модификувани ликови за Гриновите функции од хоризонтален и вертикален Херцов дипол во двослојна земја кои претставуваат основа на математичкиот модел. Соодветните приближни решенија за Гриновите функции за хомогена земја развиени со примена на теоријата на комплексни ликови претставени се во трудот [101].

Во трудовите [86] и [105], и соодветно во трудовите [90] и [125], применети се приближните решенија на Гриновите функции за хоризонтален Херцов дипол за хомогена земја и за двослојна земја во моделот на хоризонтален спроводник со напонско напојување. Во трудовите се направени параметарски анализи на грешката која произлегува од нивната примена при пресметката во распределбата на струја во фреквенциски домен.

Моделот базиран врз теоријата на водови за распределбата на струја во хоризонтален спроводник во хомогена земја при напонско напојување е анализиран во трудот [106]. Потоа, во трудот [100] изведена е споредбена анализа на моделите базирани врз теоријата на ликови и теоријата на водови со електромагнетниот модел. Слична споредбена анализа на точноста на развиените приближни модели применети на хоризонтален земјувач (за струјно напојување) е изведена во трудот [122].

Развиените модели за напонско напојување базирани врз електромагнетната теорија, теоријата на ликови и теоријата на водови се споредени во анализата на хоризонтален спроводник над хомогена земја. Во трудот [83] од интерес е распределбата на струја во фреквенциски домен во спроводник над двослојна земја. Потоа, во трудовите [92] и [104], анализата е проширена на пресметка на грешката во распределбата на струја со примена на соодветните развиени приближни модели.

Треба да се истакне придонесот на кандидатката во решавањето на комплексниот проблем на електромагнетно моделирање на вертикални жичени структури со пробив воздух-двослојно тло. Во трудот [81] дадено е детално изведување на математичкиот модел врз основа на соодветните егзактни и приближни формулации за Гриновите функции за магнетниот вектор потенцијал и електричниот скалар потенцијал во равенката за електричното поле за дадениот проблем при напонско напојување. Воедно, изведена е верификација на моделот и детална параметарска анализа на распределбата на струја.

Во трудот [80], развиениот модел е применет со струјно напојување за фреквенциска анализа на влезната импеданса на вертикален заземјувач. Изведени се нумерички анализи на влијанието на параметрите на двослојното тло и димензиите на заземјувачот врз точноста на приближните решенија. Трудот [85] претставува споредбена анализа на примената на методата на ликови при пресметка на импеданса на вертикален заземјувач во двослојна земја. Во трудот [95] предложена е анализа на влијанието на заземјувачот кај вертикален столб од аспект на параметрите на тлото и точката на напојување, додека во трудот [119] анализирана е грешката во распределбата на струја која во практиката често се прави со занемарувањето на вертикалниот заземјувач при моделирањето на вертикални столбови.

Оригинален придонес на д-р Весна Арнаутовски-Тошева има во истражувањето на проблемот на електромагнетната компатибилност во технологијата на комуникации со користење на електроенергетските водови, т.е. во моделирањето на PLC-кола (Power Line Communications). Во трудот [94] претставен е теорискиот модел на PLC-коло со инсталација во сид и анализирана е распределбата на струјата и електричното поле во околината на високи фреквенции. Трудот [97] претставува оригинална анализа на поврзаноста на т.н. компонента на струјата која има распределба како струја долж антена (antenna mode current) врз електромагнетното зрачење од PLC-коло. Потоа, во трудот [82] е претставена фреквенциска анализа на распределбата струјата во коло за PLC со инсталација во сид со детално испитување на влијанието на материјалот на сидот. Трудот [98] претставува проширување на моделот на PLC-коло кое е изведена на површината на сидот, при што е анализирана распределбата на струја и електричното поле на зрачење на високи фреквенции. Во трудот [103] претставено е проширено решение за моделот на PLC-коло инсталирано во сид или на површината од сидот, во кое е анализирано влијанието на паралелен неутрален спроводник врз распределбата на струјата и на електричното поле на високи фреквенции.

За цели на решавање на проблеми при побуда со рамнински бран, електромагнетниот модел и приближните модели според теоријата на модификувани и комплексни ликови, и според теоријата на водови, се приспособени соодветно во матрицата на екситација. Користејќи ги развиените модели, во трудовите [109] и [117], и соодветно во трудот [115], извршена е параметриска анализа на грешката при пресметка на распределба на струја долж хоризонтален спроводник над хомогена земја, односно над двослојна земја, при побуда од рамнински бран каде што векторот на јачина на електричното поле е со нормална инциденција. Во трудот [114] изведена е слична анализа за проблемот на побуда со рамнински бран каде векторот на јачина на електричното поле е со коса инциденција.

Моделите потоа се надградени за анализа на хоризонтален систем од паралелни спроводници а соодветните резултати од параметриската анализа на грешката при користењето на приближните модели е претставена во трудот [127]. Во трудовите [89], [91], [107] и [128], анализирана е во фреквенциски домен, распределбата на струја во хоризонтален спроводник, поставен во хомогена земја при

побуда од рамнински бран, каде што векторот на јачина на електричното поле е со нормална инциденција. Тука како референтен модел е користен електромагнетен модел, со кој се споредени соодветните приближни модели, со цел да се испита грешката која се воведува со нивната примена.

Наспроти примена на електромагнетниот модел за моделирање на заземјувачки системи на високи фреквенции, во трудовите [108] и [110], анализирана е точноста на приближни модели базирани врз теоријата на водови и електрични кола.

Во трудовите [96] и [111] претставени се соодветно приближни модели за анализа на заземјувачки системи за цели на детектирање и локација на дефекти во заземјувачка мрежа, и за пресметка на електромагнетното поле во околина на заземјувачот. Во трудот [112] претставен е модел за транзиентна анализа на заземјувачи базиран врз приближни емпириски формули. Потоа, во трудовите [87], [113], [116] и [121] изведени се детални параметриски транзиентни анализи на заземјувачки системи кај ветрогенератори.

Со цел поточно определување на параметри на еквивалентно коло при моделирање на хоризонтален и вертикален спроводник во хомогена земја, во трудовите [102] и [124] е претставена нова формулација за определување на парцијалната индуктивност врз база на точниот израз за векторот на магнетното поле.

Трудовите [88], [118], [120], [123] и [126] ги истражуваат нумеричките модели базирани врз примена на методата на т.н. еквивалентни кола со парцијални елементи (Partial Element Equivalent Circuit). Идејата се состои во тоа, за даден проблем, да се развие еквивалентен модел на електрично коло врз основа на Максвеловите равенки. Верификација на така развиените модели е изведена со споредба со електромагнетниот модел. Анализирана е распределба на струја долж хоризонтален спроводник при струјна побуда со испитување на доменот на користење на развиените модели во фреквенциски и временски домен.

Во трудот [84] изведена е споредбена анализа на различни нумерички пристапи во моделирање на хоризонтален спроводник со напонско напојување поставен во спроводна земја со примена на теорија на водови, модел на хибридно електрично коло и според методата на моменти за решавање на Халенова равенка. Во трудовите [93] и [99] се прикажани постапките за мерење и соодветна визуелизација на добиените резултати за нивото на електромагнетното поле во околина на базните станици на мобилната телефонија на реални локации во урбана средина. Резултатите се споредени со дозволените вредности според соодветните регулативи.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Весна Арнаутовски-Тошева.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Весна Арнаутовски-Тошева поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето редовен професор во научната област електротехника.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, како и на Сенатот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, д-р Весна Арнаутовски-Тошева да биде избрана во звањето **редовен професор** во научната област електротехника.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

**Акад. проф. д-р Леонид Грчев,
претседател, с.р.**

Проф. д-р Марија Кацарска, член, с.р.

Проф. д-р Снежана Чундева, член, с.р.

АНЕКС

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: _____ **Весна Миле Арнаутовски-Тошева**

(име, татково име и презиме)

Институција: **Факултет за електротехника и информациски
технологии-Скопје**

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: **електротехника**

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

	Назив на активноста	Поени
1	Одржување на настава (прв циклус студии)	36
	- Основи на електротехника 1 (3 ч), зим. 2012/13	1,8
	- Основи на електротехника 2 (3 ч), лет. 2012/13	3,6
	- Компјутерски подржано инженерство (3 ч), лет. 2012/13	1,8
	- Основи на електротехника 1 (6 ч), зим. 2013/14	3,6
	- Основи на електротехника 2 (6 ч), лет. 2013/14	3,6
	- Основи на електротехника 1 (6 ч), зим. 2014/15	3,6
	- Основи на електротехника 2 (6 ч), лет. 2014/15	3,6
	- Основи на електротехника 1 (6 ч), зим. 2015/16	3,6
	- Основи на електротехника 2 (6 ч), лет. 2015/16	3,6
	- Основи на електротехника 1 (6 ч), зим. 2016/17	3,6
	- Основи на електротехника 2 (6 ч), лет. 2016/17	3,6
2	Одржување на вежби (прв циклус студии)	9,9
	- Основи на електротехника 1 (2 ч), зим. 2012/13	0,9
	- Основи на електротехника 2 (2 ч), лет. 2012/13	0,9

	- Компјутерски подржано инженерство (2 ч), лет. 2012/13 - Основи на електротехника 1 (2 ч), зим. 2013/14 - Основи на електротехника 2 (2 ч), лет. 2013/14 - Основи на електротехника 1 (2 ч), зим. 2014/15 - Основи на електротехника 2 (2 ч), лет. 2014/15 - Основи на електротехника 1 (2 ч), зим. 2015/16 - Основи на електротехника 2 (2 ч), лет. 2015/16 - Основи на електротехника 1 (2 ч), зим. 2016/17 - Основи на електротехника 2 (2 ч), лет. 2016/17	0,9 0,9 0,9 0,9 0,9 0,9 0,9 0,9 0,9
3	Одржување на консултации (прв циклус студии)	3,408
	- зимски 2012/13 (70 студенти) и летен 2012/13 (201 студенти) - зимски 2013/14 (169 студенти) и летен 2013/14 (264 студенти) - зимски 2014/15 (162 студенти) и летен 2014/15 (153 студенти) - зимски 2015/16 (167 студенти) и летен 2015/16 (173 студенти) - зимски 2016/17 (170 студенти) и летен 2016/17 (175 студенти)	0,542 0,874 0,63 0,68 0,69
4	Одржување на настава (втор циклус студии)	6,756
	- Електромагнетни полиња во околината и нивно мерење (3 ч), зим. 2013/14 - Биефекти на електричната енергија (3 ч), зим. 2015/16 - Електромагнетни полиња во околината и нивно мерење (3 ч), лет. 2016/17 - консултации	2,25 2,25 2,25 0,006
5	Член на комисија за оцена или одбрана на дипл. работа (1)	0,1
6	Член на комисија за оцена или одбрана на магистерска работа (1)	0,3
7	Интерна скрипта од вежби (2)	6
	- Основи на електротехника 1 - Интерна скрипта од вежби за нов предмет: Практикум по Матлаб	3 3
8	Подготовка на нов предмет (Практикум по Матлаб)	1

	ВКУПНО	63,464

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

	Назив на активнoста	Поени
1	Учесник во меѓународен научен проект (1)	5
	- Marie Curie Actions PEOPLE-2009-IEF 253783 MODELLING OF ELECTROMAGNETIC TRANSIENTS AND PLC ENERGY SERVICES, (носител - истражувач) 1.9.2010-30.9.2012	5
2	Учесник во национални научни проекти (3)	9
	- Електромагнетни влијанија, методи на анализа и заштита, МАНУ, Раководител на проект: Л. Грчев, 2010-2012.	3
	- Електромагнетни појави во слоевити средини, МАНУ, Раководител на проект: Л. Грчев, 2013-2015.	3
	- Електромагнетно моделирање на преодни појави во комплексни системи, МАНУ, Раководител на проект: Л. Грчев, 2016-2018.	3
3	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор (6)	30,84
	[48] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, K. El Khamichi Drissi, "Comparison of exact and image formulation of the electric field due to Hertz dipole in two-layer soil", Computer Field Models of Electromagnetic Devices, Volume 34, pp. 621 – 629, Nov. 2010, IOS Press, The Netherlands.	4,8
	[49] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Image and Exact Models of a Vertical Wire Penetrating a Two-Layered Earth", IEEE Trans. on Electromagnetic Compatibility, Issue 99, May 2011, pp. 1–9, USA.	6,546
	[50] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamichi Drissi, K. Kerroum, "Effect of the wall structure on the level of the radiated electric field due to indoor PLC circuit", COMPEL: The International Journal for Computation and Mathematics in Electrical and Electronic Engineering, Vol. 31 No. 4, 2012, pp. 1105–1121, Emerald, UK.	5,380
	[51] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamichi Drissi, K. Kerroum, S. Grceva, L. Grcev, "Comparison of Image and Transmission Line Models of Energized Horizontal Wire Above Two-Layer Soil", Automatika - Journal for Control, Measurement, Electronics, Computing and Communications, Vol. 53, No. 1, pp. 38-48, 2012, Croatia.	3,949
	[52] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "On the Image Model of a Buried Horizontal Wire", IEEE Trans. on Electromagnetic Compatibility, Vol. 58, No. 1, Feb. 2016, pp. 278-286, USA.	6,546
	[53] R. Jankoski, M. Rancic, V. Arnautovski-Toseva , S. Silvestrov, "Comparison of TL, Point-Matching and Hybrid Circuit Method Analysis of a Horizontal Dipole Antenna Immersed in Lossy Soil", Springer, Engineering Mathematics I, Vol. 178, Jan. 2017, pp. 51-64, Switzerland.	4,265
4	Т р у д о в и с о о р и г и н а л н и н а у ч н и р е з у л т а т и, о б ј а в е н и в о н а у ч н о / с т р у ч н о с п и с а н и е (7)	21,6
	[54] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Comparison of Grounding Rod Impedance in Two-layer Soil by Image and Electromagnetic Theory Approach", Electrotechnica & Electronica (E+E), Vol. 45, No. 1-2, pp. 3-7, 2010, Bulgaria.	3,6
	[55] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Plane Wave Coupling to Horizontal Wire Above Lossy Soil", Facta Universitatis, Series: Automatic Control and Robotics, Vol. 12, No. 1, pp. 1-14, 2013, Serbia.	3,6
	[56] A. Kuhar, R. Jankoski, V. Arnautovski-Toseva , "Partial element equivalent circuit model for a perfect conductor", Electrotechnica & Electronica (E+E), Vol. 48, No. 11-12, pp. 40-45, 2013, Bulgaria.	3,2
	[57] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, M. Kacarska, "Applicability of approximate Green's functions in MPIE model of a horizontal wire conductor in lossy soil", Przegląd Elektrotechniczny, Vol. 90, No. 12, pp. 105-108, 2014, Poland.	3,2

	[58] B. Markovski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , M. Kacarska, "Transient performance of interconnected wind turbine grounding systems", <i>Przeglad Elektrotechniczny</i> , Vol. 91, No. 6, pp. 72-75, 2015, Poland.	2,4
	[59] A. Kuhar, R. Jankoski, V. Arnautovski-Toseva , L. O. Gagoska, L. Grcev, "Current Distribution Analysis Along a Conductor Excited by a Pulse Source Using Partial Element Equivalent Circuit Method", <i>Przeglad Elektrotechniczny</i> , Poland, Vol. 91, No. 6, pp. 69-71, 2015, Poland.	2,4
	[60] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, M. Kacarska, "Analysis of transient plane wave coupling to horizontal conductor in homogeneous lossy soil", <i>Electrotechnica & Electronica (E+E)</i> , Vol. 50, No. 9-10, pp. 7-12, 2015, Bulgaria.	3,2
5	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор (37)	79,8
	[61] V. Arnautovski-Toseva , K. Kerroum, K. El Khamlichi Drissi, S. Grceva, L. Grcev, "Comparison of Exact, Image and TL Model of a Horizontal Wire above Two-layer Soil", 20th International Conference on Applied Electromagnetics and Communications (ICECom 2010), pp. 1-4, September 20-23, 2010, Dubrovnik, Croatia.	1,8
	[62] L. Karajanovski, B. Markovski, M. Kacarska, V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Urban area route EMF monitoring from different RF sources using personal dosimeter", International PhD Seminar Computational Electromagnetics and Optimization in Electrical Engineering (CEMOEE 2010), pp. 46-49, September 10-13, 2010, Sofia, Bulgaria.	1,8
	[63] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "Electromagnetic Model of In-wall Wiring of Indoor Powerline Communications", 29th Progress In Electromagnetics Research Symposium (PIERS 2011), pp. 1617-1621, March 20-23, 2011, Marrakesh, Morocco.	2,4
	[64] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Earth Termination Effects in Tall Metallic Towers: Comparison of Image and Exact Models for Homogeneous and Layered Earth", 29th Progress In Electromagnetics Research Symposium (PIERS 2011), pp. 824, March 20-23, 2011, Marrakesh, Morocco.	2,7
	[65] M. Lefouili, K. Kerroum, K. El Khamlichi Drissi, V. Arnautovski-Toseva , "Rapid Idea of Located Defects on Grounding Systems", 29th Progress In Electromagnetics Research Symposium (PIERS 2011), pp. 693-698, March 20-23, 2011, Marrakesh, Morocco.	1,8
	[66] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "Antenna Mode Currents and Radiated Emissions of In-door PLC Line Within Wall Structure", 15th IEEE International Symposium on Power Line Communications and its Applications, pp. 231-236, April 3-6, 2011, Udine, Italy.	2,4
	[67] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "Effect of the Wall Structure on the Level of the Radiated Electric Field due to Indoor PLC Circuit", 4th International Conference on Electromagnetic Fields, Health and Environment (EHE 2011), paper EHE_arna1, pp. 1-6, May 26-28, 2011, Coimbra, Portugal.	2,4
	[68] B. Markovski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , "Visualization of EM Field Strength from Different Radio-Frequency Sources in Urban Area", 4th International Conference on Electromagnetic Fields, Health and Environment (EHE 2011), paper EHE_arna2, pp. 1-5, May 26-28, 2011, Coimbra, Portugal.	2,4
	[69] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "HF Comparison of Image and TL Models of a Horizontal Thin-Wire Conductor in Finitely Conductive Earth", 19th International Conference on Software, Telecommunications and Computer Networks (SoftCOM 2011) – Symposium on Environmental Electromagnetic Compatibility (EEC), paper PID2031369, pp. 1-5, September 15-17, 2011, Split, Croatia.	2,4
	[70] V. Arnautovski-Toseva , "Approximate Closed-Form Solution of the Electric Field Due to HED within Finitely Conductive Earth", 13th International Conference on Electromagnetics in Advanced Applications (ICEAA 2011), paper 353, pp. 1-4, September 12-16, 2011, Turin, Italy.	3
	[71] B. Markovski, L. Grcev, S. Grceva, V. Arnautovski-Toseva , "Inductance of Horizontal Bare Conductor Immersed in Homogeneous Lossy Half-Space", September 25-29, 2011, Nis, Serbia.	1,8
	[72] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "Numerical modeling of radiated emissions from indoor powerline communications", 5th International Conference on Electromagnetic Near-Field Characterization and Imaging (ICONIC 2011), pp. 1-6, Nov. 30-Dec. 2, 2011, Rouen, France.	2,4
	[73] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, L. Grcev, "Comparison of Approximate Models of Horizontal Wire Conductor Above Homogeneous Ground", 6th	1,8

	European Conference on Antennas and propagation (EuCAP 2012), pp. 1-5, March 23-26, 2012, Prague, Czech Republic.	
[74]	V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, L. Grcev, "Effects of quasi-static approximation of Green's functions in the model of a horizontal wire conductor in homogeneous soil", Advanced Electromagnetics Symposium (AES 2012), pp. 71-79, April 16-19, 2012, Paris, France.	2,4
[75]	B. Markovski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , K. Drissi, S. Greeva, K. Kerroum, A. Kuhar, "Comparison of transmission line and electromagnetic approaches to modeling of buried horizontal wires of finite length", Advanced Electromagnetics Symposium (AES 2012), pp. 40-44, April 16-19, 2012, Paris, France.	1,8
[76]	V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "On the transmission line and quasi-static image modeling of transient plane wave coupling to horizontal conductor buried in homogeneous lossy ground", 16ème Colloque International sur la Compatibilité ElectroMagnétique (CEM 2012), pp. 1-6, April 25-27, 2012, Rouen, France.	2,4
[77]	L. Karajanovski, B. Markovski, A. Kuhar, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , "Comparison of electromagnetic and circuit theory approaches to high frequency analysis of grounding systems", 6th International PhD Seminar on Computational Electromagnetics and Bioeffects of Electromagnetic Fields (CEMBEF 2012), pp. 1-4, June 28-30, 2012, Novi Sad, Serbia.	1,8
[78]	V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "On the Transmission Line and Complex Image Modeling of TM Plane Wave Coupling to Horizontal Wire Conductor Above Homogeneous", Eurorean Conference on Electromagnetics (EUROEM 2012), pp. 176, July 2-6, 2012, Toulouse, France.	2,4
[79]	L. Grcev, B. Markovski, A. Kuhar, V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "Modeling of Horizontal Grounding Electrodes for Lightning Studies - Comparison of Electromagnetic and Transmission Line Models in Frequency Domain", Eurorean Conference on Electromagnetics (EUROEM 2012), pp. 125, July 2-6, 2012, Toulouse, France.	1,8
[80]	M. Lefouilli, K. Kerroum, K. El Khamlichi Drissi, V. Arnautovski-Toseva , "Electromagnetic Environment of Grounding System", Eurorean Conference on Electromagnetics (EUROEM 2012), pp. 126, July 2-6, 2012, Toulouse, France.	1,8
[81]	L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , B. Markovski, K. El Khamlichi Drissi, "Transient Analysis of Grounding Systems Without Computer", 31st International Conference on Lightning Protection (ICLP 2012), pp. 1-6, September 2-7, 2012, Vienna, Austria.	1,8
[82]	B. Markovski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , "Transient Characteristics of Wind Turbine Grounding Systems Considering the Frequency Dependent and Soil Ionization Effects", 31st International Conference on Lightning Protection (ICLP 2012), pp. 1-6, September 2-7, 2012, Vienna, Austria.	2,4
[83]	V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, C. Faure, C. Pasquier, K. Kerroum, "TM Plane Wave Coupling to Wire Conductors Above Homogeneous Soil: Comparison Between Complex Image and Transmission Line Approach", 20th International Conference on Software, Telecommunications and Computer Networks (SoftCOM 2012) – Symposium on Environmental Electromagnetic Compatibility (EEC), pp. 1-5, September 11-13, 2012, Split, Croatia.	1,8
[84]	V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, "Plane Wave Coupling to Horizontal Wire Conductor Above Two-Layer Soil", International Symposium on Electromagnetic Compatibility (EMCEUROPE 2012), pp. 1-6, September 17-22, 2012, Rome, Italy.	2,4
[85]	B. Markovski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , "Step and Touch Voltages near Wind Turbine Grounding during Lightning Strokes", International Symposium on Electromagnetic Compatibility (EMCEUROPE 2012), pp. 1-6, September 17-22, 2012, Rome, Italy.	2,4
[86]	V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Modelling of plane wave coupling to horizontal wire conductor above lossy soil", 11th International Conference on Applied Electromagnetics (IIEC 2013), pp. 1-4, September 1-4, 2013, Nis, Serbia. (Best paper award)	2,7
[87]	A. Kuhar, R. Jankoski, V. Arnautovski-Toseva , L. Olooska-Gagoska, L. Grcev, "Partial element equivalent circuit model for a perfect conductor excited by a current source", 11th International Conference on Applied Electromagnetics (IIEC 2013), pp. 1-4, September 1-4, 2013, Nis, Serbia.	1,8
[88]	V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Effect of Buried Grounding Rod and Soil Characteristics in HF Tower Models", 16th International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering (ISEF 2013), PS6-113, pp. 1-6, September 12-14, 2013, Ohrid, Macedonia.	2,7

	[89] A. Kuhar, R. Jankoski, V. Arnautovski-Toseva , L. Ololoska-Gagoska, L. Grcev, "Current distribution analysis along a conductor excited by a pulse source using partial element equivalent circuit method", 16th International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering (ISEF 2013), PS7-124, pp. 1-5, September 12-14, 2013, Ohrid, Macedonia.	1,8
	[90] B. Markovski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , M. Kacarska, "Transient performance of interconnected wind turbine grounding systems", 16th International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering (ISEF 2013), PS6-256, pp. 1-6, September 12-14, 2013, Ohrid, Macedonia.	1,8
	[91] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, M. Kacarska, "High Frequency Grounding Studies - Image and Transmission Line Models vs. Electromagnetic Model", 21th International Conference on Software, Telecommunications and Computer Networks (SoftCOM 2013) – Symposium on environmental electromagnetic compatibility (EEMC), pp. 1-6, September 18-20, 2013, Split, Croatia.	2,4
	[92] A. Kuhar, R. Jankoski, V. Arnautovski-Toseva , L. Ololoska-Gagoska, L. Grcev, "Comparison of PEEC and MOM approaches to modeling of current distribution along conductors", XI International Conference ETAI, pp. 1-4, September 26-28, 2013, Ohrid, Macedonia.	1,8
	[93] B. Markovski, R. Jankoski, L. Grcev, V. Arnautovski-Toseva , "Inductance calculations of buried wires in semi-infinite conducting medium", 7th International PhD Seminar on Computational Electromagnetics and Bioeffects of Electromagnetic Fields (CEMBEF 2013), pp. 1,825-28, August 28-31, 2013, Nis, Serbia.	1,8
	[94] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, M. Kacarska, "Applicability of approximate green's functions in MPIE model of a horizontal wire conductor in lossy soil", 5th International Symposium on Applied Electromagnetics (SAEM 2014), Paper 5-10, pp. 1-6, June 8-11, 2014, Skopje, Macedonia.	2,4
	[95] R. Jankoski, V. Arnautovski-Toseva , M. Kacarska, A. Kuhar, B. Markovski, L. Grcev, "Electric field calculation using partial element equivalent circuit and mixed potential integral equation", 5th International Symposium on Applied Electromagnetics (SAEM 2014), Paper 5-18, pp. 1-6, June 8-11, 2014, Skopje, Macedonia.	1,8
	[96] V. Arnautovski-Toseva , K. El Khamlichi Drissi, K. Kerroum, L. Grcev, "Plane wave coupling to horizontal two-wire line above homogeneous lossy soil: Comparison between TL and complex image approach", 17th International Symposium on ElectroMagnetic Compatibility (CEM 2014), pp. 1-6, July 1-3, 2014, Clermont-Ferrand, France.	1,8
	[97] V. Arnautovski-Toseva , L. Grcev, "Plane Wave Coupling to Horizontal Wire Above Lossy Soil", 12th International Conference on Applied Electromagnetics (ПЕС 2015), pp. 1-4, September 25-29, 2015, Nis, Serbia.	2,7
6	Учество на научен/стручен собир со реферат (21)	21
	ВКУПНО	167,24

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Дејности од поширок интерес

	Назив на активноста	Поени
1	Студиски престој во странство повеќе од 6 месеци:	2
	Univ. Blaise Pascal, Institute Pascal, Clermont-Ferrand, France (1/9/2010 - 30/9/2012) FP7 Marie Curie Actions PEOPLE-2009-IEF	

2	Изготвување и пријавување на научен меѓународен проект – носител:	4
	- FP7 Marie Curie Actions PEOPLE-2013-CIG 630645 MODELLING OF PROTECTION OF ELECTRONIC EQUIPMENT IN SMART GRID - FP7 Marie Curie Actions PEOPLE-2013-CIG 618341 Marie Curie Career Integration Grants (CIG) TRANSIENT ELECTROMAGNETIC MODELLING: MODELLING AND PROTECTION	2 2
3	Изготвување и пријавување на научен меѓународен проект – соработник: (3)	3
	- COST oc-2013-1-14351 Random aspects of ElectroMagnetic analysis in Aeronautical and Aerospace Industry (REMAAI) - COST oc-2013-2-16960 Random aspects of ElectroMagnetic analysis in Aeronautical and Aerospace Industry (REMAAI) - COST oc-2014-1-19004 Random aspects of ElectroMagnetic analysis in Aeronautical and Aerospace Industry (REMAAI)	1 1 1
4	Член на комисија за избор во звање (1)	0,2
5	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир: (7)	9
	- 10th International Conference on Applied Electromagnetics (П Е С 2011), Sept. 1-4, 2011, Nis, Serbia - 16th International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering (ISEF 2013), Sept. 12-14, 2013, Ohrid, Macedonia - 7th International PhD Seminar on Computational electromagnetics and bioeffects of electromagnetic fields (CEMBEF 2013), Aug. 28-31, 2013, Nis, Serbia - 11th International Conference on Applied Electromagnetics (П Е С 2013), Sept. 1-4, 2013, Nis, Serbia - 5th International Symposium on Applied Electromagnetics (SAEM 2014), June 8-11, 2014, Skopje, Macedonia - 8th International PhD Seminar on Computational electromagnetics and bioeffects of electromagnetic fields (CEMBEF 2015), - 12th International Conference on Applied Electromagnetics (П Е С 2015), Aug. 31-Sept. 2, 2015, Nis, Serbia - 13th International Conference on Applied Electromagnetics (П Е С 2017), Aug. 31-Sept. 2, 2017, Nis, Serbia - 17th International Conference on Smart Technologies (EUROCON), July 6-8, 2017, Ohrid, Macedonia	1 1 1 1 1 1 1

		1
		1
6	Учесник во комисиите и тела на државни и други органи: (2)	2
	- Контролна прашања за екстерно проверување на постигањата на учениците во средното образование од областа електротехника, 2014	1
	- Контролна прашања за екстерно проверување на постигањата на учениците во средното образование од областа електротехника, 2016	1
7	Член на факултетска комисија: (2)	1
	- Комисија за самовалуација	0,5
	- Комисија за настава	0,5
	ВКУПНО	21,2

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	63,464
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	167,24
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	21,2
	251,904

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Акад. проф. д-р Леонид Грчев, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Марија Кацарска, член, с.р.
3. Проф. д-р Снежана Чундева, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ВЛИЈАНИЕ НА МРЕЖНИТЕ ЕФЕКТИ ВО ВКУПНИТЕ ТРОШОЦИ ЗА ПРОМЕНА НА ОПЕРАТОР НА ПАЗАРОТ НА ЕЛЕКТРОНСКИ КОМУНИКАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р СЛАВИЦА НАСТЕСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, донесена на седницата одржана на 22.3.2017 година, одредени сме за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатката м-р Славица Настеска, со наслов „Влијание на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на оператор на пазарот на електронски комуникации во Република Македонија“.

По извршениот преглед на докторската дисертација, до Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи податоци за докторската дисертација

Докторската дисертација со наслов „Влијание на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на оператор на пазарот на електронски комуникации во Република Македонија“ од м-р Славица Настеска е изложена во 7 поглавја. Заедно со библиографијата и прилогот, дисертацијата се состои од 136 страници. Дисертацијата содржи список на референци кои биле користени при изработката на дисертацијата, како и референци на кои кандидатката се јавува како автор.

2. Предмет на докторската дисертација

Преку либерализација на пазарот на јавни електронски комуникациски услуги и воведување на ефикасна конкуренција им се овозможува на корисниците на услугите да имаат можност за слободен избор од бројната понуда на производи и услуги по прифатливи цени. Во такви услови на пазарот, двете најдискутирани прашања во изминатата декада во областа на регулативата што ја следи конкуренцијата на пазарот, но и во областите на промоција и маркетинг на услугите, се прашањата за трошоците за промена и мрежните ефекти. Трошоците за промена се трошоци што настануваат кога потрошувачот ја прекинува релацијата со постојниот оператор и давател на електронски комуникациски услуги и започнува релација со нов оператор. Мрежни ефекти се феномените кога вредноста на производот или услугата се зголемува поради тоа

што се зголемува бројот на потрошувачи што го користат истиот тој производ или услуга. Бидејќи и двете прашања значително влијаат врз слободната волја на потрошувачот при избор на оператор од кој ќе ги користат комуникациските услуги, и двете прашања имаат огромно влијание врз степенот на конкуренција на пазарот. Поради тоа, особено внимание во дизајнот и анализата на регулативата за поттикнување на ефективна и одржлива конкуренција на пазарот на јавни електронски комуникациски услуги се посветува токму на трошоците за промена и мрежните ефекти.

Предмет на обработка на докторската дисертација се механизмите со кои може да се оствари ефикасен избор и промена на претходно избран оператор и давател на мобилни комуникациски услуги што би водело кон ефективна конкуренција на пазарот. Релевантни механизми од интерес се ефектите од имплементација на услугата преносливост на броеви и обемот на мрежните ефекти при примена на легалните комерцијални стратегии што им овозможуваат на операторите да ги привлечат и задржат корисниците во својата комуникациска мрежа. Поради суштинското значење во создавањето на ефективна конкуренција, услугата преносливост на броеви е предмет на постојано мерење на ефектите од нејзината имплементација, а во врска со тоа и предмет на постојана ревизија од страна на регулативата. Анализата на трендот на влијанието на мрежните ефекти врз трошоците за промена на оператор и начинот на кој што регулативата за електронски комуникации може да делува, е нова и актуелна истражувачка област, која е од особено значење за поттикнување на конкуренција на пазарот и обезбедувањето заштита на правата на потрошувачите на комуникациски услуги.

3. Анализа на трудот

Текстот на докторската дисертација е организиран во седум глави.

Воведната глава ја презентира организацијата на докторската дисертација и воедно го дефинира проблемот кој е предмет на обработка во докторската дисертација.

Втората глава е посветена на анализа на регулативата за електронски комуникации, со приоритет на директивите на Европската комисија што ја сочинуваат регулаторната рамка за електронски комуникации *Acquis 2002* и што претставуваат основа при изработка на домашната регулатива. При тоа, анализата на регулативата е правена од аспект на факторите со кои може да се забрза процесот на создавање на конкурентен пазар на електронски комуникации, да се спречи злоупотребата на позицијата што на пазарот ја имаат операторите со значителна пазарна моќ, особено во услови кога пазарот не е доволно развиен или не функционираат пазарните механизми за обезбедување на конкуренција, да се унапреди развојот и поттикнат инвестициите во електронските комуникации преку воведување на нови технологии и услуги, како севкупен придонес во развојот на економијата на државата. Анализата покажува дека со поттикнувањето на конкуренцијата на пазарот на електронски услуги им се овозможува на крајните корисници да имаат слободен избор на оператор од кој ќе ги користат комуникациските услуги според сопствените потреби и по прифатливи конкурентни цени. Особено е значајно што е земено

предвид дека апликациите од информациските и комуникациските технологии (ICT-Information Communication Technologies) секојдневно се прошируваат и се распространуваат, што влијае да започне процесот на реформа на регулативата за електронски комуникации. Придобивките од тој процес ќе резултираат во креирање на опкружување во кое ќе се поттикнува масовно распространување и зголемување на можностите на информациските мрежни инфраструктури. Воедно, истакнато е суштинското значење за постоење на независно регулаторно тело во секторот за електронски комуникации, кое има клучна улога во креирањето на конкурентна бизнис-клима, особено во периодот на отворање – либерализација на пазарот, сè до заживување на силите на пазарот во услови на воспоставена конкуренција врз основа на фер и недискриминаторски принципи.

Третата глава нуди анализа на поврзаноста на регулативата со телеком индустријата и пазарното опкружување на ICT-секторот. Во оваа глава се елаборира потребата за проактивен приод кон регулативата, со што не само што ќе се минимизира регулаторниот ризик како дополнителен фактор во ризикот при инвестициите, туку и ќе се обезбеди позитивен стимул за развој на информациските и комуникациските мрежни инфраструктури. Ефективната регулатива може да ги редуцира и стабилизира нејасните прашања во врска со пазарите на комуникациски мрежи, а воедно да биде поттикнувач на нови можности за инвестиции во секторот.

Четвртата глава го воведува прашањето за трошоците за промена, како едно од најдискутираните современи прашања што се клучни за степенот на конкуренција на пазарот. Во услови на либерализиран пазар на електронски комуникации, кога потрошувачот може сам да направи слободен избор од бројната понуда на производи и услуги, трошоците за промена се трошоци што настануваат кога купувачот ја прекинува релацијата со постојниот оператор и давател на комуникациски услуги и започнува релација со друг оператор и давател на комуникациски услуги. Во оваа глава детално е прикажана мултидимензионалната природа на трошоците за промена, преку следење на работата на повеќе автори, а особено како тие се изразуваат во телекомуникациската индустрија. Со тоа се обезбедува јасно согледување за однесувањето на потрошувачите и компаниите на пазарот и за влијанието на процесот на промена и неговите карактеристики врз конкуренцијата и благосостојбата на потрошувачите.

Во **петтата глава** е прикажана деталната анализа на претходно развиен модел за пресметка на вкупните трошоци за промена кај корисник на одреден бренд. Анализираниот модел овозможува трошоците за промена да се пресметаат единствено како функција од цените/надоместоците и уделот на пазарот, па со негова примена, а со користење на податоците за индустријата на мобилна телефонија во Република Македонија обезбедени од јавни извори, се направени пресметки за вкупните трошоци за промена на мобилен оператор за потрошувачите на секој мобилен оператор што бил/е присутен на пазарот во периодот 2005-2015. Во докторската дисертација во тој период се констатираат различни фази во развојот на пазарот. Зад пресметаните вредности на трошоците за промена на мобилен оператор во секоја од констатираните состојби на пазарот, се идентификувани елементите што учествуваат во нив. Даден е посебен акцент на однесувањето на потрошувачите и операторите, како

и нивната поврзаност со мрежните ефекти (термин што го означува феноменот кога некој производ или услуга ја зголемува својата вредност со зголемување на бројот на консументи што го користат тој производ или услуга). За да се констатира како мрежните ефекти влијаат во вкупните трошоци за промена на мобилен оператор во различните фази на развојот на пазарот за мобилни комуникации во државата, следена е големината на претплатничката база на најстариот мобилен оператор во Република Македонија кој е присутен повеќе од 20 години на пазарот, при што се изведени интересни заклучоци.

Шестата глава нуди компаративна анализа на пресметаните трошоци за промена на оператор со директните проценки од истражување направено по пат на структуриран прашалник. Користен е прашалник дизајниран согласно со литературата во врска со трошоците за промена и стратегиите за задржување на потрошувачите, кој што е поделен во три главни делови: првиот дел ги обработува демографските податоци, вториот е поврзан со однесувањето и задоволството на потрошувачот и третиот дел го обработува расположението и процесот на промена на мобилен оператор. Во вториот дел од структурираниот прашалник е користена скалата на Likert со 5 нивоа. Анализата на пристигнатите одговори на прашалникот е направена со помош на SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) софтверската алатка, како најсоодветна за описната статистика (заемната корелација и поврзаност помеѓу варијаблите, фреквенции на варијаблите) и ANOVA (Analysis of Variance) како статистички модел за анализа на разликите – варијансите и споредба (тест) на три или повеќе варијабли заради утврдување на статистичка значајност. Суштинско во истражувањето е што се следи зависноста на вкупните трошоци за промена на мобилен оператор од мрежните ефекти. Користениот примерок на испитаници се потрошувачи на сите мобилни оператори што се присутни на пазарот пред да настане периодот на спојување на одредени оператори, од различни возрасни групи и од различни социјални средини. Освен констатации за присутноста на мрежните ефекти и нивното влијание во вкупните трошоци за промена на мобилен оператор, резултатите од истражувањето лоцираат одредени бариери и слабости на можностите за промена на мобилен оператор, а воедно ги истакнуваат најбитните перформанси на давателите на мобилни комуникациски услуги што на потрошувачите им се од огромно значење при изборот на мобилен оператор. Исто така, со нивна помош се анализираат перформансите на постојната регулатива и се предлагаат нови регулаторни мерки со чија помош ќе се олесни процесот за промена на оператор и ќе се зголеми степенот на конкуренција на пазарот за електронски комуникации во Република Македонија.

Заклучокот и придонесите од докторската дисертација се резимирани во **седмата глава** од дисертацијата.

4. Верификација на докторската дисертација

Резултатите од истражувањата на проблематиката од докторската дисертација, м-р Славица Настеска успешно ги објавила во меѓународни списанија и конференции. Во врска со дисертацијата објавени се следниве трудови:

Меѓународни списанија:

[1] Nasteska, Slavica and Gavrilovska, Liljana (2016), “Consumer’s “lock-in” – a key element of the switching costs in mobile telephony in the Republic of Macedonia”, *Journal of Electrical Engineering and Information Technologies*, Vol. 1, No. 1–2, pp.83–91, 2016.

Меѓународни конференции:

[2] Nasteska, Slavica and Gavrilovska, Liljana (2017), “Network effect – a key element for switching the provider of mobile communications in the Republic of Macedonia”, *7th International Conference on Information Society and Technology (ICIST)*, Kopaonik, Serbia, March 12-15, 2017.

[3] Nasteska, Slavica, “Regulation for Value Added Services”, *X International Conference ETAI 2011*, Ohrid, Macedonia, September 16-19, 2011

[4] Krlevski, Igor and **Nasteska, Slavica** (2011), “Fix-Mobile Convergence”, *X International Conference ETAI 2011*, Ohrid, Macedonia, September 16-19, 2011

5. Оригинални придонеси на дисертацијата

Главните придонеси на докторската дисертација лежат во:

- Анализа на европската регулаторна рамка за електронски комуникации, поврзаноста на регулативата со телеком индустријата и пазарното опкружување на ICT-секторот и процесот на реформа.
- Дефиниции, модели и естимации на трошоците за промена на оператор како едно од најдискутираните прашања не само во областа на регулативата што ја следи конкуренцијата на пазарот, туку и во областа на промоцијата и маркетингот на продуктите и маркетингот:
 - теориска анализа на трошоците за промена на оператор,
 - емпириски модел за брза естимација на трошоците за промена на оператор во функција од цените/надоместоците и уделот на пазарот.
- Анализа на степенот на развиеност на конкуренцијата на пазарот на мобилни комуникациски услуги во Република Македонија во периодот 2005-2015 преку понудата на можности што ги има потрошувачот на располагање за да направи слободен избор на комуникациски услуги:
 - констатација на различни фази во развојот на пазарот на мобилни комуникации;
 - пресметка на вкупните трошоци за промена на мобилен оператор за потрошувачите на секој мобилен оператор што е присутен на пазарот за секој констатиран период во развојот на пазарот;
 - идентификација на материјалните и нематеријалните величини што учествуваат во висината на пресметаните вкупни трошоци за промена на мобилен оператор за потрошувачите на одделните

мобилни оператори во различните фази во развојот на пазарот на мобилни комуникации;

- лоцирање на уделот на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на мобилен оператор во констатираните периоди на развој на пазарот на мобилни комуникациски услуги;
- проценка за влијанието на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на оператор за потрошувачите на најстариот мобилен оператор во периодот 2005-2015.
- Развој на структуриран прашалник за директна проценка на:
 - карактеристиките на потрошувач по однос на користењето на мобилни комуникациски услуги, со цел да се добие профил на просечен потрошувач во мобилната телефонија во Република Македонија;
 - механизмите и информациите за перформансите на услугите што се од суштинско значење за избор на мобилен оператор;
 - степенот на задоволство на потрошувачот од услугите што ги добива;
 - општата перцепција за постојните мобилни оператори во државата, и
 - елементите што ги сочинуваат трошоците за промена на мобилен оператор.
- Анализа на резултатите од спроведеното истражување со приказ на:
 - карактеристиките на потрошувач според демографските податоци;
 - карактеристиките на потрошувач според податоците за користење на услугите;
 - постоењето на понуди за затворени групи на корисници кај мобилните оператори што се присутни на пазарот;
 - рангирањето на перформансите на давателите на мобилни комуникациски услуги според оценките:
 - за релевантност за избор на мобилен оператор,
 - во однос на задоволството од нив;
 - рангирањето на мобилните оператори во Република Македонија според оценките за задоволството од нив.
- Сумирање на резултатите од спроведеното истражување во врска со влијанието на мрежните ефекти за постоење на можности/барии за промена на мобилен оператор и доказ дека:
 - мрежните ефекти имаат негативно влијание врз потрошувачот за да направи промена на постојниот мобилен оператор;
 - мрежните ефекти имаат позитивен импакт за мобилните оператори да ја одржат големината на сопствената претплатничка база;
 - мрежните ефекти имаат позитивно влијание за зголемување на бројот на претплатници на мобилните оператори.

- Резимирање на перформансите на постојната домашна регулатива со лоцирање на слабите точки за промена на мобилен оператор и предлог за нови регулаторни мерки што ќе го олеснат процесот за промена на оператор како придонес кон зголемување на правата на потрошувачите на електронски комуникациски услуги и зголемување на нивните придобивки од конкуренцијата на пазарот на електронските комуникации.

Заклучок и предлог

Врз основа на претходно изнесеното, Комисијата заклучи дека во докторската дисертација „Влијание на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на оператор на пазарот на електронски комуникации во Република Македонија“, на кандидатката м-р Славица Настеска, е даден значаен научен и практичен придонес во областа на регулативата што ја поттикнува и следи конкуренцијата на пазарот на електронски комуникации. Дадени се придонеси во идентификација на одделните фази од развојот на пазарот на електронските комуникации во Република Македонија, во доменот на евалуација на влијанието на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на мобилен оператор, како индикатор за степенот на развој на конкуренција на пазарот за мобилни комуникации. Извршена е и евалуација на перформансите на постојните и ново предложените регулаторни мерки за олеснување на процедурите за промена на мобилен оператор во Република Македонија.

Со постигнатите резултати, кандидатката м-р Славица Настеска покажала длабоко познавање на проблематиката на дисертацијата и истражувачки дух и иницијатива, што резултира во значителен научен и практичен придонес во областа на регулативата за електронски комуникации воопшто. Резултатите од работата на докторската дисертација претставуваат респектабилен опус и се публикувани во меѓународно списание и на меѓународни конференции. Освен тоа, м-р Славица Настеска, за време на изработката на докторската дисертација, активно учествувала во регулаторни проекти, како на меѓународен план, работна група за неутралност на мрежи при телото на европски регулатори за електронски комуникации – WG NN (Working Group for Net Neutrality) при BEREC (Body of European Regulators for Electronic Communications), така и на домашен. Дел од анализираните и предложени концепти кои кандидатката ги елаборира во докторската дисертација се вградени во решенијата за домашната регулатива и регулаторни процедури.

Врз основа на погоре изложеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно–научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје да го прифати овој извештај и на кандидатката м-р Славица Настеска да и одобри јавна одбрана на докторската дисертација **Влијание на мрежните ефекти во вкупните трошоци за промена на оператор на пазарот на електронски комуникации во Република Македонија.**

К о м и с и ј а

1. проф. д-р Тони Јаневски, претседател,
с.р.
2. проф. д-р Лилјана Гавриловска,
ментор, с.р.
3. проф. д-р Борислав Поповски, член, с.р.
4. проф. д-р Александар Ристевски, член,
с.р.
5. вонр. проф. Владимир Атанасовски, член,
с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ПОВТОРЕН ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО- НАУЧНИ ЗВАЊА ПО ПРЕДМЕТИТЕ: ГРАФИКА, НАСОКА ГРАФИКА И ГРАФИКИ СО ТЕХНИКИ И МЕТОДСКИ УПАТСТВА НА КАТЕДРАТА ЗА ЛИКОВНА ПЕДАГОГИЈА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЛИКОВНИ УМЕТНОСТИ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот и уметнички совет на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, на својата редовна седница одржана на ден 27 февруари 2017 година, формира Рецензентска комисија во состав: ред. проф. м-р Мирко Вујисиќ, претседател, ред. проф. Зоран Јакимовски, член и ред. проф. м-р Јован Шумковски, член.

На конкурсот, објавен во весниците „Дневник“ и „Коха“ на 26 јануари 2017 година за

избор на наставник во сите наставно-научни звања, по предметите графика, насока: графика и графики со техники и методиски упатства на Катедрата за ликовна педагогија на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, се пријави кандидатот ред.проф. д-р Трајче Блажевски.

Врз основа на приложената документација од страна на пријавениот кандидат, како и врз основа на неговата педагошка и ликовна дејност и останатите референци, Рецензентската комисија има чест да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

БИОГРАФИЈА

Ред. проф. Трајче Блажевски

Трајче Блажевски е роден е 27. 7. 1955 година во Скопје. Во 1975 година завршил Училиште за применета уметност во Скопје, на секторот за графика кај професорите: Драгутин Аврамовски - Гуте, Ристо Калчевски и Ордан Маневски. Во 1976/77 год. се запишал на Вишата педагошка академија - ликовна група кај проф. Спасе Куновски, а дипломирал во 1978 година, кај проф. Димитар Кондовски. Истовремено студирал на Ликовната академија во Приштина, на Секторот за графика на кој дипломирал во 1980 година, во класата на проф. Зоран Јовановиќ - Добротин.

Како еден од најдобрите студенти на Академијата за уметност во Приштина, истата Академија ја претставувал на средбите на Југословенските академии за ликовни уметности во Пула.

По завршувањето на студиите се запишал на постдипломски студии на Отсекот за графика на Факултетот за ликовна уметност во Белград, во класата на проф. Марко Крсмановиќ. Магистрирал на истиот Факултет во 1982 година.

Член е на ДЛУМ од 1980 година, член на ДЛУБ од 2004 година и член на ДЛУБИХ од 2009 година.

Од фондацијата „Моша Пијаде“ ја добил наградата за студиски престој во Париз во 1986 година.

Во 1988 година на покана од Art Horizons, The Major International Art Competition New York, USA, учествувал на берзата на уметности.

Работел како професор во Училиштето за применета уметност (предавал графика и графички дизајн), потоа бил технички уредник во весникот „Нова Македонија“, подоцна бил наставник во Трговскиот училиштен центар каде што предавал аранжирање и декорирање и нацртна геометрија. До вработувањето на ФЛУ работел во Културно-информативниот центар во Скопје, како уредник на одделението за графички дизајн. Во 2002 година е избран во звањето доцент на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, од 2007 година е избран за вонреден професор по предметите графика насока: графика и графика со техники и методски упатства на Катедрата за ликовна педагогија, а во 2012 година е избран во звањето редовен професор на споменатата Катедра. Во 2010 година ја одбрал докторската дисертација на тема „Графиката како ликовен медиум во уметноста на Балканот“ на Интернационалниот универзитет во Нови Пазар - Србија и се здобил со звањето доктор по уметност - графика.

Во два наврата, од 1988 до 1990 и од 1998 до 2000 година бил член во управата на ДЛУМ.

Од 2003 до 2007 година бил потпретседател на ДЛПМ. Во 2015 година, со посредство на МАНУ и соработка со др.Фехим Хусковиќ, изработен е проектот „Македонска глаголица“ мапа од 35 графики во комбинирани техника.

Самостојни изложби:

Од 1979 до 2016 год. реализирал повеќе од 60 самостојни изложби во: Македонија, Србија, Бугарија, Германија, Италија, Словенија, БиХ, Црна Гора, Полска и Романија

2012- Би х аќ, Би Х, С а м о с т о ј н а и з л о ж б а н а с л и к и Б е
ќ и р и, Б л а ж е в с к и, Х у с к о в иќ, Г р а д с к а

г а л е р и ј а Б и х аќ

-Сараево, БИХ, Изложба collegium artisticum

-Кавадарци, Македонија, Самостојна изложба на графики, Дом на
културата „Иван Мазов Климе“

-Штип, Македонија, Самостојна изложба, уметничка галерија-Безистен

2013- Крагуевац, Србија, Самостална изложба на графика-Градска галерија
“Mostovi Balkana”

2015- Охрид, Македонија, Изложба “Македонска глаголица” МАНУ-Галерија
куќа “Уранија”

-Скопје, Македонија, „Хотел Холидеј ин“, Изложба македонска глаголица-
Графичка мапа по повод ден на бошњациите

-Скопје, Македонија, Изложба “Дел од македонската глаголица“ во Музеј на
ВМРО

-Скопје, Македонија, Изложба на македонска глаголица-МАНУ

-Неготино, Македонија, Изложба на слики со уште двајца турски автори,
Дом на културата

2016-Охрид, Македонија, Изложба на македонска глаголица со уште еден автор
Фехим Хусковиќ, Галерија куќа “Уранија”

-Неготино, Македонија, Изложба на 4 меѓународна балканска изложба
“МОСТ” на 4 автори, Дом на културата

-Кавадарци, Македонија, Изложба на слики на четири автори, Дом на
културата

-Скопје, Македонија, Самостојна изложба со уште еден автор (Македонска
глаголица и други графики),Фоаје во МАНУ

-Прилеп, Македонија,Изложба на слики и графики-Национална установа
Центар за култура “Марко Цепенков”

Групни изложби:

Учествувал во над 600 домашни и странски групни изложби – членство, повик и
жирирани од 1979 до 2016 година. Од 1980 година до денес е учесник на
изложбите на ДЛУМ – графика, цртеж, ревијална – годишна, мал формат,

зимски салон и други организирани од здружението, како и од други домашни и странски институции.

2012- Middelburg, Netherlands, Stichting IK Foundation „Special wishes either verbally, visually or both“

-Chamalieres-Auvergne, France “8 Triennale de chamalieres” , Mondial de l’ estampe et de la gravure originale

-Ниш, Србија, Ликовни уметници Југоисточне Србије, УЛУС

-Bor, Srbija, Izložba “Inspiration Picasso”, Галерија во Музеј на рударство и металургија

-Mexico, “Grabados por la paz”, International World Exhibition

-Grenchen, Switzerland, VIII International print triennial Grenchen 2012

-С к о п ј е, М а к е д о н и ј а, 100 у м е т н и ц и с о 100 д е л а ,
И з л о ж б а Д а у т П а ш и н а м а м

-Г о р њ и М и л а н о в а ц, С р б и ј а, 11 М е ђ у н а р о д н и б и ј е
н а л е у м е т н о с т и м и н и ј а т у р е, М о д е р н а г а л
е р и ј а к у л т у р н о г ц е н т р а

-В р а њ е, С р б и ј а, 10 г о д и н а И н т е р н а ц и о н а л н о г
у н и в е р з и т е т а Н Н.П

д е п а р т м а н, Н и ш, и з л о ж б а

-А л е к с и н а ц, С р б и ј а, Ц е н т а р з а К у л т у р у и у м е
т н о с т - Inspiration Picasso

-Ч а ч а к, С р б и ј а, The Biennial of graphic art

-Priboj, Srbija-Noc muzeja-Majske luminescencije 2012

-Bodio lomnago, Italy-6 Concorso internazionale cinema la macnina dei sogni

-Б и т о л а, М а к е д о н и ј а, М е ђ у н а р о д н о г р а ф и ч к о
т р и е н а л е, З а в о д и м у з е ј Б и т о л а

-Т е т о в о, М а к е д о н и ј а, П е т т о м е ђ у н а р о д н о б и е
н а л е н а м а л а г р а ф и к а -Н.У М у з е ј н а т е т о в с к и к
р а ј

-Brest, Belarus-II International exhibition competition of small graphic form and exlibris, The game of kings

-Wroclaw, Poland, VIII Miedzynarodowego konkursu ekslibrisow kosciuszkw
skich Muzeum narodowym oddzial

-Алексинач, Србија-Меѓународна изложба -П
лавијача-Центар за културу и уметност

-Македонски брод, Македонија, Изложба граф
ичка ликовна колонија

-Русе, Бугарија, VIII International Ex Libris, "Ex history"

-Ниш, Србија-Меѓународна изложба "Плавијач
а"-Народни музеј Синагога

-Boguszlow Gorce, Polska-5 Miedzynarodowe biennale exlirisu I malej formi

-Ниш, Србија-1. Меѓународно биенале мале гра
фике, павиљон утврѓави

-Скопје, Македонија, 1. Меѓународна балканска из
ложба МОСТ-Bridge

-Pančevo, Srbija-4 International biennial ex libris-"Communism"

-Ниш, Србија-Идентитете-Нишки цртеж Галер
ија Србија, Павиљон утврѓави

-Алексинач, Србија, Српски пејзаж, Четврто б
иенале-Центар за културу и уметности

-Prije polje, Srbija-Oktobarske luminescencije-Dom kulture Prijepolje

-Guangzhou, China-The 2nd Guangzhou International Ex libris and Mini-Prints
Biennial

-Mostar, BiH-15 Anale crteža Bosne i Hercegovine-Mostar Grand Prix 2012,
Centar za

kulturu grada Mostara

-Кавадарци, Македонија-Изложба од ликовн
а колонија Михајлово-Кавадарци, Дом на

културата „Иван Мазов-Климе“

2013-Скопје, Македонија-Изложба Мост-Македон
ија-Турција-КИЦ

-Алексинач, Србија-Меѓународна изложба "Heil Kunst", Центар за културу и уметност

- N.Pazar, Srbija-2 Medjunarodna izlozba Mali Format - Galerija Univerziteta
- Vilnius,Lithuania-Ex Libris “Psichiatrijos Ligoninei” -100 METY
- Тетово,Македонија-Шесто Меѓународно биеналево мала графика
- Скопје,Македонија- “Сликаарски велигден” галерија НЛБ
- Vilnius,Lithuania-Ex Libris “Sukilimas 1863”
- Врање,Србија- “Heil Kunst” изложба Народни музеј
- Ниш,Србија- “Нишки цртеж” Галерија Србија
- Ceuta, Spain - X International Exhibition of Mail Art, City of Ceuta
- Прилеп, Македонија - Изложба од графичка ликовна колонија во Македонски Брод
- Cetinje, Crna Gora - Izložba od kolekcijata na crteži na „Osten “, Narodni muzej Crne Gore

2014- Baltimore, USA - “Blackbird 11” The Luminaries, Blackbird Institute

- Ostrow Wielkopolski, Polska - XV Biennale Malej Formy Graficznej i Ekslibrisu
- Lodź, Polska - XV International Triennial of Small Graphic Forms
- Wroclaw, Polska - X Miedzynarodowego konkursu ekslibrisow Kosciuszkowskich
- Панчево, Србија - V Međunarodni Bijenale Ex Libris „Novac “, Istoriski arhiv u Pančevu
- Скопје,Македонија - ОСТЕН биенале на цртеж - Галерија ОСТЕН и МАНУ
- Ceuta, Spain - XI International Exhibition of Mail art city of Ceuta
- Šilute, Lithuania - International Ex Libris contest “Weathervane of the Curonian Lagoon -
- Past Ages “Facebook” ;
- Guangzhou, China - III Guangzhou International Ex Libris and Mini - prints - Biennial,

-Guangzhou Academy of Fine Arts;

-Ploiesti, Romania - The “Iosif Iser” International Contemporary Engraving Biennial

Exhibition;

-Gliwice, Poland - X International Graphic Competition for Ex Libris;

-Скопје - КИЦ, Велес - ГГ, Кавадарци - ДК, Неготино - РУ, Штип - РД, II Меѓународна балканска изложба „Мост“, 26 македонско - турски автори;

-Соко Баџа, Србија - групна изложба „Пејсаж“, Градска галерија;

-Скопје, Македонија - Вослава на уметноста - Светски ден на уметноста - КИЦ

2015-Скопје, Македонија - III Меѓународна балканска изложба (“МОСТ”) - КИЦ Изложбен салон II

-Русе, Бугарија - “80 години Художествена галерија Русе” - Изложба од колекцијата

-Београд, Србија - Изложба Удружења “Палански арт” - Галерија “Траг”

-Brest, Belarus - III International Exhibition-Contest of small graphic forms and Ex Libris “World and war”

-Ploiesti, Romania - The “Josif Iser” International Contemporary Engraving Biennial Exhibition

-Ужице, Србија - XII Графички бијенале “Сува игла” - Градска галерија

2016-Vigona, Italy - Associazione nazionale incisori italiani “First prize Italian graphic art”

-Ostrow Wielkopolski, Poland - 16th International Biennale of Small Graphics and Exlibris

-Ceuta, Espana - XII Muestra International De Arte Postal Ciudad de Ceuta

-Ashiya-Hyogo, Japan - “Brain Ceu-964”

-Wroclaw, Poland - Ekosciszko Exlibris

-Kasihan Bantul, Yogyakarta, Indonesia - The 2nd Jogja International Mini Print Biennale

-Скопје, Македонија-Меѓународен ден на мајчиниот јазик.Изложба поети,музичари -City Mall

-Ниш, Србија- “Изложба ликовних радова чланова Меѓународног удружења” -Палански

Арт-НКЦ

-Скопје, Македонија-IV меѓународна балканска изложба “МОСТ” -КИЦ Салон II

-Novi Pazar, Srbija-Treća međunarodna izložba malog formata na papiru-Galerija

Internacionalnog Univerziteta u Novom Pazaru

-Vonyarcuashegy, Hungary-V.Balaton Szalon

Награди

Добитник е на 11 домашни и 4 странски награди

2013- Специјална награда втора меѓународна изложба на мал формат на хартија-Нови Пазар, Србија

2014- Награда на ОСТЕН-Биенале на цртеж-Скопје, Македонија

Добитник е на дипломи, благодарници и други сертификати за учество и донација на домашни и странски изложби и збирки.

Учесник во ликовни колонии:

Учествувал на 60 ликовни колонии во Македонија, Србија, Бугарија, БиХ, Црна Гора и Романија.

2015- Сликарска колонија, Валандово, Македонија

2016- Сликарска колонија, Нишка Бања, Србија

Член е на меѓународните уметнички асоцијации: ABI - Raleigh, NC, USA,
IBC - Cambridge, England,

AWI - Bluffton College, Bluffton, USA, **ASROPA**, South Korea i **Accademia Internazionale**

“Trinacria” Lettere - Arte – Scienze, Mesina – Italia

Застапен е во изданијата на:

- „Кој е кој од интелектуалците во светот” - Меѓународен биографски центар, Кембриџ,

Англија, 1995/96 – 11. издание

- Зборник за меѓународна биографија, 1996 (Меѓународен биографски центар), Кембриџ,

Англија - 24. издание

- “500 лидери со влијание” - Американски биографски институт (Прослава на глобалните

достигнувања) - Релеј, Северна Каролина, САД – 4.издание

- Монографија *50 год ДЛУМ* (1946-1996)

- Меѓународна асоцијација на писатели и уметници - Блафтон Колеџ, Блафтон, Охајо, САД, - 7 издание

- Меѓународна поезија и уметност, Блафтон Колеџ, Блафтон, Охајо, САД - 10 издание

- Застапен е во библиотеката на The Female Human flower A. Blufpand, Amsterdam, Holland

- Во специјалната минијатурна библиотечна збирка на книшки од текстови и цртежи - K.F(stichting ik), Amsterdam, Holland

- АБЦ - Азбучник на МСУ - Скопје

- Доскок у нову еру планетарне уметности - Добрица Камперелиќ, Белград

- Монографија ФЛУ- 30 години

Делата на авторот Трајче Блажевски се наоѓаат во приватни и државни збирки - колекции, во домашни и странски галерии, музеи, разни фондации, асоцијации,

колонии и други културни институции, и тоа во: Уметничка галерија „Скопје“ (Даут Пашин Амам), Музеј на современа уметост Скопје, Културно-информативен центар - Скопје, Музеј на современа уметност - Белград, ЈАЗУ - Загреб, Галерија „Графички колектив“ - Белград, Дом на младите - Под-горица, Галерија „Арт поинт“ - Фиренца, Национален музеј - Ерменија, НУБ „Климент Охридски“, Сеучилиштето во Загреб, Цетински салон - Цетиње, Галерија и музеј - Будимпешта, Национален музеј во Софија, Magic lin the 21st century - USA, Barvett Art Gallery -Syracuse - USA, Xantus Janos Muzeum, Oxygen, Biennial Foundation Gyor - Hungary, Willie Marlowe Albany - USA, WAP Covasna PTA Libertat - Romania, Gradska galerija - U`ice, - NY, USA, Art Start Middelburg - Holland, Музеј на град Скопје, МАК ГРАФ, УЛУС „Цвета Зузориќ“ – Белград, Holden, Santa Barbara, Ca. USA, Prefectual Gallery Kanagawa - Japan, Instituto per la ciltura e l'arte Catania - Italy, Bluffton College, Bluffton - USA, Assoziacione Arcobaleno Fiammegiante, Napoli - Italy, Art postal, Santander - Chile, Multiart - Sofia, Expoter-restre, Trojes - France, Сеучилишна библиотека – Риека, СБХ – ДБХ – Бугарија, Maria Pilar Madrid - Spain, International Biennial Taipei, Taiwan, Fundacion Tzedaka - Buenos Aires, Argentina, Esposicion de Mini Grabados Terrassa - Barcelona, Spain, Biennale Malej Formy, - Raciborz, Poland, Danilo Carrer, Milano, Italy и многу други.

Авторот е застапен во интервјуа, критики, осврти и разни учества со најава во дневните информативни весници, неделници, списанија од областа на културата и уметноста, како во државните така и во приватните РТВ и останатите медиуми од областа на културата и уметноста Denise Hunley, Dallas - USA, Utica College of Syracuse University во земјата и во странство.

За сите наведени податоци за творештвото и наведените изложби постојат приложени документи.

Творечка активност

Колегата Блажевски ја спроведува наставата на педагошкиот оддел на начин кој е најпримерен и соодветен за високиот степен на острученост на студентите, на идните наставници, ликовни педагози во спроведувањето на зададените цели и задачи во образовните институции. Таквиот профил на наставник кој со децении Блажевски го

надградува темелејќи ги методолошките принципи врз актуелните достигнувања врз полето на современата ликовна практика во графичката уметност, придонесе студентите при педагошкиот оддел да го препознаат како соодветен и најполезен како за сопствениот творечки ангажман, така и за извршување на одговорната наставна дејност во основните, средните училишта но и во повисоките образовни институции. Во графичкото ателје на педагошкиот оддел, каде што се одвива наставата секогаш е редовно присуството на студенти. Колегата Блажевски како професор поставува пред нив задачи кои го поттикнуваат интересот за графичкиот експеримент со користење на широка палета на графички изразни средства. Она што се напомена а е во содејство на изборот на едукативните форми и правилната трансмисија на студентите со тоа графичко образование во улога идни наставници, професори. Професорот

Блажевски студентите ги запознава со сите графички техники, но и ја препознава во индивидуалните вокации на секој од нив, потребата за употреба на поразновидни форми на изразување. Резултатите се забележителни во разновидноста на боени, структурни тематски приоди кон изведба на графиките во користење на колажни композициски аранжмани, колографски техники, воведување на неограничен уметнички и вон уметнички материјали при формирање и модификација на графичката матрица. Тоа видливо се одразува на динамиката во предавањата и вежбите, посветеноста и високиот степен на мотивираност на студентот од моментот на промислување на тематската синтакса, низ начините на реализација до крајниот резултат. Колегата не се задржува само на несомнено високиот степен на остручување и едукација и воведувањето на широка методологија на графичко-ликовните искуства, туку им помага да се афирмираат учествувајќи на голем број меѓународни изложби на графика, организирајќи им самостојни изложби, групни презентации, вклучувајќи ги во пошироката ликовна сцена како кај нас така и во регионалните кругови и пошироко. Препознатлив како мошне продуктивен и изложбено ангажиран уметник, крајно посветен кон студентите во улогата на педагог професор по графика, произведува висок интерес кај дипломираните студенти од нашиот но и од факултети од соседните држави да со доверие и верба во сопствената творечка и образовна надградба се запишуваат на постдипломски студии под негово менторство.

Проф. др Трајче Блажевски е еден од најактивните и најзначајни ликовни уметници во Македонија. Главните негови референци се следни: бројноста на учества на сите најреферентни графички изложби на сите светски центри и континенти, самостојни изложби на графика, цртежи на тематски концепти во поширока медијска експозиција, застапеност во бројни меѓународни уметнички асоцијации на кои е селективно вклучуван, запишан во тие антологии и наградуван со високи признанија. Само еден дел од таа еноормно бројна и значајна активност се: „500 лидери со влијание“ во Релеј, Северна Каролина, Меѓународна асоцијација на Блафтон колеџ во Охајо, САД, во специјалната минијатурна библиотечна збирка од текстови и цртежи - К.Ф. Амстердам, Холандија, Универзитетот во Милано, во меѓународниот биографски центар- Кој е од интелектуалците во светот во Кембриџ, Аглија и во многу други..

Во периодот на 5 години до сегашниот реизбор за редовен професор, колегата Блажевски ги интензивира своите активности на изложбен план збогатени со мошне специфични и значајни тематски изложби. Од меѓународните настапи кои се вбројуваат во високо референтни е и поканата за изработка на мапа од 55 графики за една од најзначајните и најголеми меѓународни графички манифестации во светот -Интернационалното триенале на оригинална графика во Грешерн, Швајцарија. Од 30 поканети графичари од Балканот избрани се само 5 уметници меѓу кои и Блажевски. Посебно значајна од аспект на обемно ликовен, стручен, историски и национално значаен е проектот- изработување на графичка мапа насловена како "Македонска Глаголица". Изработена е во соработка со др Фехим Хусковиќ. Низ споредбена анализа од 16 најстари ракописи од Македонија, содржи вкупно 35 графички листови, од кои еден е табеларен приказ на буквите. Негувајќи ја традицијата на графичар за кој со векови наназад е подразбирливо да треба да владее со сите вештини на

муниципно изразување, познавање на историските фонтови на калиграфски писма и нивните можни аспекти во современата транскрипција, внесувајќи сликовно оригинален и актерски индивидуален сензибилитет. Начинот на кој е осмислен и реализиран севкупниот комплексен и тематско ликовен концепт укажува на успешната синхроност на естетската, образовната и артистичката димензија со која проф.др Трајче Блажевски ги реализира сопствените замисли односот кон дискурзивното усовршување на профилот- уметник на графичката суметност и како професор и педагог.

Тргувајќи од наведените исклучителни квалитети на колегата Блажевски на Рецензентската комисија и претставува особена чест да му предложи на Наставно-научниот и уметнички совет на Факултетот за ликовни уметности да го реизбере ред. проф. д-р Трајче Блажевски во звањето редовен професор.

Кандидатот успешно им го пренесува знаењето и воспоставува професионален однос со студентите што е потврдено со **оценка 9,61**, која кандидатот ја доби од спроведената анонимна студентска анкета организирана во рамките на процесот на самоевалуација на Факултетот.

ЗАКЛУЧОК

Земајќи ги предвид постигнувањата на кандидатот д-р Трајче Блажевски, како на домашната, така и на меѓународната ликовна сцена, неговиот целосен ангажман и посветеност, како на ликовно-креативен и педагошки план, а исто така и пошироките активности поврзани со струката, неговиот конструктивен и колегијален однос кон вработените на Факултетот, Рецензентската комисија смета дека пријавениот кандидат ги исполнува сите услови за повторен избор на наставник во истото звање. Комисијата има чест и задоволство на Наставно-научниот и уметнички совет на ФЛУ да му предложи ред. проф. д-р Трајче Блажевски да биде повторно избран во звањето редовен професор по предметите графика, насока графика и графички со методски упатства на Катедрата за ликовна педагогија на ФЛУ.

Рецензентска комисија:

Ред. проф. Мирко Вујиски, претседател, с.р.

Ред. проф. Зоран Јакововски, член, с.р.

Ред. проф. Јован Шумковски, член, с.р.

О Б Р А З Е Ц

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО- СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: ред. проф. д-р Трајче Блажевски

Институција: Факултет за ликовни уметности - Скопје

Научна – уметничка област: графика

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред.бр ој	Назив на активноста:	Поени
1	Одржување на настава од прв циклус	
	Графика 1-4, 4+4 2012/13, летен	1,6
	Графика 1-4, 4+4 2013/14, зимски/летен	1,6
	Графика 1-4, 4+4 2014/15, зимски/летен	1,6
	Графика 1-4, 4+4 2015/16, зимски/летен	1,6
	Графика 1-4, 4+4 2016/17, зимски/летен	1,6
	Графика 1-4, 4+4 2017/18, зимски	1,6
	Насока графика 5-6, 2012/13 летен	3,2
	Насока графика 5-6, 2013/14, зимски/летен	6,4
	Насока графика 5-6, 2014/15, зимски/летен	6,4
	Насока графика 5-6, 2015/16, зимски/летен	6,4
	Насока графика 5-6, 2016/17, зимски/летен	6,4
	Насока графика 5-6, 2017/18, зимски	3,2
	Насока графика 7-8 2012/13, летен	3,2
	Насока графика 7-8 2013/14, зимски/летен	6,4
	Насока графика 7-8 2014/15, зимски/летен	6,4

	Насока графика 7-8 2015/16, зимски/летен	6,4
	Насока графика 7-8 2016/17, зимски/летен	6,4
	Насока графика завршен испит 7-8 2017/18, зимски	3,2
2	Одржување на настава од втор циклус	
	Графика 2, 2012/13, летен	4,5
	Графика 1 и 2, 2013/14, зимски/летен	9
	Графика 1 и 2, 2014/15, зимски/летен	9
	Графика 1 и 2, 2015/16, зимски/летен	9
	Графика 1 и 2, 2016/17, зимско/летен	9
	Графика 1, 2017/18, зимски	4,5
	Графички практики 2, 2012/13, летен	1,5
	Графички практики 1 и 2, 2013/14, зимски/летен	3
	Графички практики 1 и 2, 2014/15, зимски/летен	3
	Графички практики 1 и 2, 2015/16, зимски/летен	3
	Графички практики 1 и 2, 2016/17, зимски/летен	3
	Графички практики 1, 2017/18 зимски	1,5
3	Одржување на вежби	
	Графика 2, 4+4 2012/13, летен	0,9
	Графика 1 и 2, 4+4 2013/14, зимски/летен	1,8
	Графика 1 и 2, 4+4 2014/15, зимски/летен	1,8
	Графика 1 и 2, 4+4 2015/16, зимски/летен	1,8
	Графика 1 и 2, 4+4 2016/17, зимски/летен,	1,8
	Графика 1, 4+4 2017/18, зимски,	0,9
	Графика 2, 10+10 2012/13, летен	2,25
	Графика 1 и 2, 10+10 2013/14, зимски/летен	4,5
	Графика 1 и 2, 10+10 2014/15, зимски/летен	4,5
	Графика 1 и 2, 10+10 2015/16, зимски/летен	4,5

	Графика 1 и 2, 10+10 2016/17, зимски/летен	4,5
	Графика 1, 10+10 2017/18 зимски	2,25
	Ментор на дипломска работа - 17	4,2
	Член на комисија за оцена и одбрана на магистратура – 6	4,2
	Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа – 31	2,7
	Вкупно	176,2

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред.бр ој	Назив на активноста:	Поени
1	Ментор на магистерска работа – 9 x 1 =	9
2	Член во докторски одбрани – 4 x 2 =	8
	Вкупно	17

СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ

Ред.бр ој	Назив на активноста:	Поени
1	Самостојно јавно претставување со ликовни дела (во странство)- 1	
	2012- Би х а ѓ, Би Х, С а м о с т о ј н а и з л о ж б а н а с л и к и Б е ѓ и р и, Б л а ж е в с к и, Х у с к о в и ѓ, Г р а д с к а г а л е р и ј а Б и х а ѓ	5
	Сараево, БИХ, Изложба collegium artisticum	5
	2013 - Крагујевац, Србија, Самостална изложба на графика-Градска галерија “Mostovi Balkana”	5
2	Самостојно јавно претставување со ликовни дела во земјава- 2	
	2012 – Кавадарци, Македонија, Самостојна изложба на графики, Дом на културата –Иван Мазов Климе	4

	Штип, Македонија, Самостојна изложба, Уметничка галерија-Безистен	4
	2015- Охрид, Македонија, Изложба “Македонска глаголица” МАНУ-Галерија кука “Уранија”	4
	Скопје, Македонија, “Хотел Холидеј Ин”, Изложба македонска глаголица-Графичка мапа по повод ден на бошњациите	
	Скопје, Македонија, изложба “Дел од македонската глаголицата” во Музеј на ВМРО	
	Скопје, Македонија, Изложба на македонска глаголица-МАНУ	
	Неготино, Македонија, Изложба на слики со уште двајца турски автори, Дом на културата	4
	2016- Охрид, Македонија, Изложба на македонска глаголица со уште еден автор Фехим Хусовиќ, Галерија кука “Уранија”	4
	Скопје, Македонија, Самостојна изложба со уште еден автор (Македонска глаголица и други графики), Фоаје во МАНУ	
	Неготино, Македонија, Изложба на 4 меѓународна балканска изложба “МОСТ” на 4 автори, Дом на културата	4
	Кавадарци, Македонија, Изложба на слики на четири автори, Дом на културата	
	Прилеп, Македонија, Изложба на слики и графики-Национална установа Центар за култура “Марко Цепенков”	4
3	Групно јавно претставување со ликовни дела- посебен проект, меѓународна, селектирана и жирирана манифестација (во странство)	
	2012 – Middelburg, Netherlands, Stichting IK Foundation „Special wishes either verbally, visually or both“	4
	Chamalières-Auvergne, France “8 Triennale de chamalières” , Mondial de l’ estampe et de la gravure originale	4
	Ниш, Србија, Ликовни уметници Југоисточне Србије, УЛУС	2
	Bor, Srbija, Izložba “Inspiration Picasso”, Галерија во Музеј на рударство и металургија	2
	Mexico, “Grabados por la paz”, International World Exhibition	4

	Grenchen, Switzerland, VIII International print triennial Grenchen 2012	4
	Г о р њ и М и л а н о в а ц, С р б и ј а, 11 М е ђ у н а р о д н и б и ј е н а л е у м е т н о с т и м и н и ј а т у р е, М о д е р н а г а л е р и ј а к у л т у р н о г ц е н т р а	2
	В р а њ е, С р б и ј а, 10 г о д и н а И н т е р н а ц и о н а л н о г у н и в е р з и т е т а Н Н. П д е п а р т м а н, Н и ш, и з л о ж б а	2
	А л е к с и н а ц, С р б и ј а, Ц е н т а р з а К у л т у р у и у м е т н о с т - Inspiration Picasso	2
	Ч а ч а к, С р б и ј а, The Biennial of graphic art	2
	Priboj, Srbija-Noc muzeja-Majske luminescencije 2012	2
	Bodio lomnago, Italy-6 Concorso internazionale cinema la macchina dei sogni	4
	Brest, Belarus-II International exhibition competition of small graphic form and exlibris, The game of kings	4
	Wroclaw, Poland, VIII Miedzynarodowego konkursu ekslibrisow kosciuszkowskich Muzeum narodowym oddzial	4
	А л е к с и н а ц, С р б и ј а - М е ђ у н а р о д н а и з л о ж б а - П л а в и ј а х а ч - Ц е н т а р з а к у л т у р у и у м е т н о с т	2
	Р у с е, Б у г а р и ј а, VIII International Ex Libris, "Ex history"	4
	Н и ш, С р б и ј а - М е ђ у н а р о д н а и з л о ж б а "П л а в и ј а х а ч" - Н а р о д н и м у з е ј С и н а г о г а	2
	Boguszlów Gorze, Polska-5 Miedzynarodowe biennale exlibrisu I malej formi	4
	Н и ш, С р б и ј а - 1 М е ђ у н а р о д н о б и е н а л е м а л е г р а ф и к е, п а в и љ о н у т в р ђ а в и	2
	Pančevo, Srbija-4 International biennial ex libris-"Communism"	2
	Н и ш, С р б и ј а - И д е н т и т е т е - Н и ш к и ц р т е ж Г а л е р и ј а С р б и ј а, П а в и љ о н у т в р ђ а в и	2

	А л е к с и н а ц, С р б и ј а, С р п с к и п е ј з а ж, Ч е т в р т о б и е н а л е - Ц е н т а р з а к у л т у р у и у м е т н о с т и	2
	Prijepolje, Srbija-Oktobarske luminescencije-Dom kulture Prijepolje	2
	Guangzhou, China-The 2nd Guangzhou International Ex libris and Mini-Prints Biennal	4
	Mostar, BiH-15 Anale crteža Bosne i Hercegovine-Mostar Grand Prix 2012, Centar za kulturu grada Mostara	4
	2013- А л е к с и н а ц, С р б и ј а - М е ђ у н а р о д н а и з л о ж б а “Heil Kunst” , Ц е н т а р з а к у л т у р у и у м е т н о с т	2
	N.Pazar, Srbija-2 Medjunarodna izlozba Mali Format - Galerija Univerziteta	2
	Vilnius, Lithuania-Ex Libris “Psichiatrijos Ligoninei” -100 METY	4
	Vilnius, Lithuania-Ex Libris “Sukilimas 1863”	4
	В р а њ е, С р б и ј а - “Heil Kunst” и з л о ж б а Н а р о д н и м у з е ј	2
	Ниш, С р б и ј а - “Нишки ц р т е ж” Г а л е р и ј а С р б и ј а	2
	Ceuta, Spain - X International Exhibition of Mail Art, City of Ceuta	4
	Cetinje, Crna Gora - Izložba od kolekcijata na crteži na „Osten “, Narodni muzej Crne Gore	4
	2014- Baltimore, USA - “Blackbird 11” The Luminaries, Blackbird Institute	4
	Ostrow Wielkopolski, Polska - XV Biennale Malej Formy Graficznej i Ekslibrisu	4
	Lodž, Polska - XV International Triennial of Small Graphic Forms	4
	Wroclaw, Polska - X Miedzynarodowego konkursu ekslibrisow Kosciuszkowskich	4
	П а н ч е в о, С р б и ј а - V Међународни Bijenale Ex Libris „Novac “, Istoriski arhiv u Pančevu	2
	Ceuta, Spain - XI International Exhibition of Mail art city of Ceuta	4

	Šilute, Lithuania - International Ex Libris contest “Weathervane of the Curonian Lagoon -Past Ages “Facebook” ;	4
	Guangzhou, China - III Guangzhou International Ex Libris and Mini - prints - Biennial, Guangzhou Academy of Fine Arts;	4
	Ploiesti, Romania - The “Iosif Iser” International Contemporary Engraving Biennial Exhibition;	4
	Gliwice, Poland - X International Graphic Competition for Ex Libris;	4
	Соко Бања, Србија - групна изложба „Пејсаж“, Градска галерија;	2
	2015- Русе, Бугарија - “80 години Художествена галерија Русе” -Изложба од колекцијата	4
	Београд, Србија -Изложба Удружења “Палански арт” -Галерија “Траг”	4
	Brest, Belarus-III International Exhibition-Contest of small graphic forms and Ex Libris “World and war”	4
	Ploiesti, Romania-The “Josif Iser” International Contemporary Engraving Biennial Exhibition	4
	Ужице, Србија -XII Графички бијенале “Сува игла” -Градска галерија	4
	2016- Vigonza, Italy-Associazione nazionale incisori italiani “First prize Italian graphic art”	4
	Ostrow Wielkopolski, Poland-16 th International Biennale of Small Graphics and Exlibris	4
	Ceuta, Espana-XII Muestra International De Arte Postal Ciudad de Ceuta	4
	Ashiya-Hyogo, Japan-“Brain Ceu-964”	4
	Wroclaw, Poland-Ekoscuszk Exlibris	4
	Kasihan Bantul, Yogyakarta, Indonesia- The 2 nd Jogja International Mini Print Biennale	4

	Ниш, Србија - “Изложба ликовних радова чланова Меѓународног удружења” -Палански Арт-НКЦ	2
	Novi Pazar, Srbija-Treća međunarodna izložba malog formata na papiru-Galerija Internacionalnog Univerziteta u Novom Pazaru	4
	Vonyarcuashegy, Hungary-V.Balaton Szalon	4
4	Групно јавно претставување со ликовни дела – посебен проект, меѓународна, селектирана жирирана манифестација (во земјата) - 11	
	2012- Скопје, Македонија, 100 уметници со 100 дела, Изложба Даут Пашинама	2
	Битола, Македонија, Меѓународно графичко триенале, Заводим музеј Битола	2
	Тетово, Македонија, Петто меѓународно биенале на мала графика-Н.У Музеј на тетовски крај	2
	Македонски брод, Македонија, Изложба графичка ликовна колонија	2
	Скопје, Македонија, 1 Меѓународна балканска изложба МОСТ-Bridge	2
	Кавадарци, Македонија-Изложба од ликовна колонија Михајлово-Кавадарци, Домна културата „Иван Мазов-Климе“	2
	2013- Скопје, Македонија-Изложба Мост-Македонија-Турција-КИЦ	2
	Тетово, Македонија-Шестто Меѓународно биенале во мала графика	2
	Скопје, Македонија- “Сликарски велигден” галерија НЛБ	2

	Прилеп, Македонија - Изложба од графичка ликовна колонија во Македонски Брод	2
	2014- Скопје, Македонија - ОСТЕН биеналена цртеж - Галерија ОСТЕН и МАНУ	2
	Скопје - КИЦ, Велес - ГГ, Кавадарци - ДК, Неготино - РУ, Штип - РД, II Меѓународна балканска изложба „Мост“, 26 македонско - турски автори;	2
	Скопје, Македонија - Вослава на уметноста - Светски ден на уметноста - КИЦ	2
	2015- Скопје, Македонија - III Меѓународна балканска изложба („МОСТ“) - КИЦ Изложбен салон II	2
	2016- Скопје, Македонија - меѓународен ден на мајчиниот јазик. Изложба поети, музичари - City Mall	2
	Скопје, Македонија - IV меѓународна балканска изложба „МОСТ“ - КИЦ Салон II	2
	Вкупно	265

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред.бр ој	Назив на активноста:	Поени
1	Објавени дела во каталози од меѓународни ликовни манифестации- 58 x 1=	58
2	Објавено дело во мапа на графики од меѓународна ликовна манифестација – 6 x 2=	12
3	Мапа “Македонска глаголица” - 35 графички дела формат 50x35, МАНУ- 35 x 0.5=	17.5
	Вкупно	87,5

ДЕЈНОСТ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Ред.број	Назив на активноста:	Поени
1	Раководител на катедрата за ликовна педагогија	3
2	Член во комисија за државна награда 11 октомври при Министерството за култура на Република Македонија	3
3	Претседател на комисија за избор на звање – 2	0,4
4	Член на жири – комисија на меѓународна изложба Биенале на графика ДЛУМ, Скопје, Македонија	2
5	Кординатор на работилница, Пионерски дом “Карпош” -Детски центар “Џунџуле” -Работилница - Музиката во моите графити	1
6	Кординатор на работилница, Пионерски дом “Карпош” -Проект “Културните споменици на Скопје”-Детски центар “Џунџуле”	1
	Вкупно	10,4

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	176,2
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	17
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	265
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	87,5
ДЕЈНОСТ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	10,4
Вкупно	556,1

Рецензентска комисија**Ред.проф. Мирко Вујисиќ, претседател, с.р.****Ред.проф. Зоран Јакимовски, член, с.р.****Ред.проф. Јован Шумковски, член, с.р.**

РЕФЕРАТ

**ЗА ПОВТОРЕН ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-
НАУЧНИ ЗВАЊА ПО ПРЕДМЕТИТЕ ВАЈАЊЕ, ВАЈАРСКИ
ТЕХНИКИ И ЦРТАЊЕ НА КАТЕДРАТА ЗА ВАЈАРСТВО НА
ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЛИКОВНИ УМЕТНОСТИ ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот и уметнички совет на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, на својата редовна седница одржана на 27. 2. 2017 година, донесе Одлука за формирање Рецензентска комисија за повторен избор во звањето редовен професор, во состав: ред. проф. м-р Жарко Башески претседател, ред. проф. м-р Станко Павлески, член и ред. проф. м-р Исмет Рамиевиќ, член.

На конкурсот објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ на 26 јануари 2017 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предметите вајање, вајарски техники и цртање на Катедрата за вајарство на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, се пријави кандидатот ред. проф. м-р Беди Ибрахим.

Врз основа на приложената документација од страна на кандидатот, како и следењето на неговата педагошка и ликовна дејност, Рецензентската комисија има чест да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Ред. проф. м-р Беди Ибрахим е роден 1959 година во Скопје. Средно училиште за применета уметност завршил во Скопје, оддел: вајарство. Дипломирал на Факултетот за ликовни уметности во Скопје во 1985 година на вајарскиот оддел, со насока сценографија, во класата на проф. Петар Хаци Бошков. Во 1999 година, од областа вајарство, го одбранил магистерскиот труд на тема: „Култура и природа“ под менторство на проф. Стефан Маневски и проф. Васил Василев. Од 1985 до 1989 година бил член на групата „Зеро“. Од 1986 година е член на ДЛУМ. Во 1991 година како стипендист на Р. Турција, престојувал на ФЛУ при Универзитетот „Мимар Синан“ во Истанбул, како и во ателјето на светски познатиот архитект Џенгис Бекташ, кадешто изведувал настава со студенти. Во 1992 година, под менторство на проф. Томур Атагок, престојувал на „Јилдиз Универзитетот“, кадешто вршел истражувања во Кападокија. Од 1990 до 2002 година работел во Театарот на народностите како сценограф, сликар и вајар изведувач. Од 2000 до средината на 2002 година воедно ја извршувал и функцијата директор на Турската драма.

Пред вработувањето на ФЛУ, дополнително се стекнал со педагошко искуство работејќи како стручен соработник на Вајарскиот оддел, под менторство на проф. Стефан Маневски.

Во 2002 година е избран за доцент на Факултетот за ликовни уметности при УКИМ во Скопје, на Одделот за вајарство, по предметите вајање, вајарски техники и цртање. Во два наврата, во 1999 и 2003 година бил член на Советот за култура при Министерството за култура на РМ, како и член на Комисијата при FAREфондацијата. Од учебната 2005/2006 година предавал театарска, филмска и ТВ сценографија на ФДУ во Скопје. Во основањето на Детскиот културен центар во Скопје е претседател на Управниот одбор, како и организатор на повеќе проекти во ДТЦ. Во 2002 година е избран за член на советодавниот одбор на невладината организација „MULTI-MEDIA“. Во 2003/2004 година бил претседател на Комисијата за ликовна дејност при Министерството за култура на Р.М. Од 2004 до 2005 година бил член на Комисијата за изработка на студиски програми по ЕКТС. Во 2005 година бил рецензент во Комисијата за издавање на учебници по ликовно воспитание при МОН на РМ. Од 2005 до 2008 година бил продекан за настава на ФЛУ. Во 2007 година бил избран за вонреден професор по предметите вајање, вајарски техники и цртање. Исто така, изведувал настава и по изборните предмети обликување на простор и сценографија. Во 2010 година е избран за член на Универзитетскиот сенат на УКИМ. Од 2009 до 2011 година е претседател на уметничкиот совет на ДЛУМ. Од 2010 до 2012 година бил раководител на Катедрата за вајарство.

Од 2007 година до денес учествувал на бројни самостојни и групни изложби во земјата и во странство: САД, Чешка, Германија, Италија, Турција, Холандија, Франција, Хрватска, Србија, БИХ, Бугарија, итн. Меѓу најзначајните изложби е и неговото индивидуално учество како претставник на Р. Македонија на меѓународното биенале во Истанбул и на меѓународното биенале во Венеција, со групата „Зеро“. Во 2012 година избран е за редовен професор (Билтен бр. 1032, од 31.5.2012). Од 28.1.2016 година повторно е избран за продекан за настава на Факултетот за ликовни уметности.

Самостојни изложби

2013- Скопје, „Од приказните за амамот“, НУ Национална галерија на РМ, објект „Чифте-амам“

2013- Загреб, Р Хрватска, „По трагата на птиците“, Галерија „Валдимир Филаковац“

2014-New York, САД, Мултимедијален проект „Праг“, „МС“ Gallery

2014/2015- Скопје „Кич–Да или Не“, Дирекција за култура, патувачка изложба во градовите: Кавадарци, Штип, Гостивар, Тетово, Куманово и Велес

2015- Прилеп, „По трагата на птиците 2“, НУЦК „Марко Цепенков“

Групни изложби

2013- Скопје, „МОСТ“, меѓународна изложба на македонско-турски автори, КИЦ

2013-Битола, изложба на ДЛУБ, Галерија „Магаза“

2013-Куманово, „Скулптури на новото време 2013“, Уметничка галерија

2013- Бостон, САД, „Personal Archives“ Галерија „MOBIUS“

2013-Подгорица, Р. Црна Гора, „Let's art-Neka bude umjetnost“, Умјетнички павиљон „Марка Миљанова“

2013- Скопје, Експериментален цртеж, Галерија на ДЛУМ- АРМ

2014-Прага, Експериментален цртеж, Палата „Луцерна“

2014-Битола, Годишна изложба на ДЛУБ, Галерија „Магаза“

2015-Скопје, „Во слава на уметноста“, КИЦ

2015-Куманово, Скулптури на новото време, Дом на културата

2015- Водици, Шибеник, Р. Хрватска, „Genius Nikola Tesla“

2016- Скопје, „ФЕМИНА 8-II“, КИЦ

2016- Скопје, „Корени, порти, портали, патишта и патокази“, Галерија КО-РА

2016-Тракошчан, Р. Хрватска, „Корени, порти, портали, патишта и патокази“, Галерија на дворецот „Тракошчан“

2016- Скопје, Изложба на наградени од манифестацијата „Artist on globe“, Дом на култура „Илинден“

2016- Скопје, Мурал со група „ЗЕРО“, Младински културен центар

2016/2017- Белград, Р.Србија, „Померање границе“, Музеј примењене уметности

2017- Риека, РХрватска „Корени,порти,портали,патишта и патокази“, МКД „Илинден“

Колонии

2015- Гостивар, Ликовна колонија

2015- Битола, Ликовна колонија „Нижеполе“

Награди

2016- Награда за најдобар експериментален цртеж на манифестацијата „Artist on globe“, Водици, Шибеник, Р Хрватска

ТВОРЕЧКА АКТИВНОСТ

Од 2012 до 2016 година, ред. проф. м-р Беди Ибрахим реализирал 5 самостојни изложби во земјата и во странство, и учествувал на 18 групни национални и меѓународни изложби. Како најзначајни му се самостојните изложби во: Националната галерија на Македонија, во Њујорк и во Загреб, а од групните изложби во: Бостон, Прага, Белград, во Водице, Р Хрватска, е и добитник на наградата за најдобар експериментален цртеж.

Со својата креативна скулпторска, сликарска и цртачка активност, ред. проф. м-р Беди Ибрахим се издвојува како една од најпрепознатливите и најавтентични уметнички фигури на македонската ликовна сцена. Неговиот скулпторски јазик главно осцилира меѓу инсталацијата, објект-артот, видео-артот, реди-мејдот, и сиромашната уметност, додека на полето на сликарството и цртежот стилски и припаѓа на лирската апстракција.

Овој професор е еден од ретките уметници кој на еден софистициран, и нему автономен начин, умее да ја трансформира и да ја исколажира големата источна ориентална традиција, и да ја синхронизира со актуелните современи пулсирања на уметноста. Оттука, може да се заклучи дека неговите скулпторско-сликарски дела истовремено го профилираат и како традиционален и како постмодерен автор. Со принципот на колажирањето на етнолошките и на архитектонските реди-мејди елементи, суптилно искомбинирани и со сликарски ефекти, ред. проф. м-р Беди Ибрахим успева да ја хомогенизира интеркултурната традиција, чија автентичност, во контекстот на современата ликовна уметност, има посебно зрачење и значење. Оттука низ богатата, филигрански исткаена нарација, со која е облагородена неговата имажинација, без сомнение претставува осамена творечка појава на македонската ликовна сцена. Неговите дела не ја симулираат современата европска уметност, туку ја афирмираат синкретички обоената, архетипската структура на источната, и на локалната етно традиција, која модифицирана спонтано се трансферира во актуелната постмодернистичка конфигурација.

Наставно-образовна дејност и дејност од поширок интерес

Во изминатиот период, од 2002 год. до денес, како наставник по предметите вајање, вајарски техники и цртање на додипломските студии на Катедрата за вајарство, ред. проф. м-р Беди Ибрахим исто така ја изведува и наставата по насоката сценографија. Освен што ги изведува предметите на додипломските студии, досега под негово менторство магистрирале девет кандидати. Како наставник и ментор, со голем ентузијазам и посветеност, со непосреден, отворен колегијален приод, ги стимулира студентите и постдипломците, и ги поддржува во следењето на нивната индивидуална креативна и стилска ориентација. Со голема посветеност и ентузијазам, колегата Беди Ибрахим им стои на располагање на студентите и на постдипломците излегувајќи им во пресрет на нивните индивидуални барања и потреби од секаква практична и теориска проблематика. Неговата топла, хуманистичка карактерна природа, не се рефлектира само во неговото творештво, туку и во комуникацијата со студентите, зашто тие за него се во епицентарот на образовниот креативен процес.

Како продекан, со втор мандат, на Факултетот за ликовни уметности, тој мошне ангажирано и совесно ги извршува сите обврски кои произлегуваат од наведената функција. По спроведената анкета, од последниот Извештај за самоевалуација, ред. проф. м-р Беди Ибрахим е оценет од страна на студентите со позитивна оценка 9, 94.

2. ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

3. Ценејќи ги креативните резултати на кандидатот ред. проф. м-р Беди Ибрахим и неговото значење за македонската ликовна сцена, како и неговиот севкупен ангажман, како на полето на педагошката дејност, и активностите поврзани со неговата функција, така и со неговиот колегијален однос кон вработените на Факултетот, Рецензентската комисија смета дека пријавениот кандидат ги исполнува сите услови за повторен избор за наставник. Комисијата има чест и задоволство на Наставно-научниот и уметнички совет на Факултетот за ликовни уметности при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, да му предложи ред. проф. м-р Беди Ибрахим да биде повторно избран во

звањето **редовен професор** по предметите вајање, вајарски техники и цртање на Катедрата за вајарство на ФЛУ во Скопје.

Рецензентска комисија

Ред. проф. Жарко Башески, претседател с.р.

Ред. проф. Станко Павлески, член с.р

Ред. проф. Исмет Рамичевиќ, член с.р.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: ред.проф.м-р Беди Ибрахим

Институција: Факултет за ликовни уметности- Скопје

Научно- уметничка област: вајарство

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на активност:	Поени
1	Одржување на настава од прв циклус студии	
	Вајање 3,4 2012/13 зимски/летен 10x15x0.04=	6
	Вајање 5,6 2013/14 зимски/летен 12x15x0.04=	7,2
	Вајање 8 2014/15 летен 10 x15x0.04=	6
	Вајање 1,2 2015/16 зимски/летен 10x15x0.04=	6
	Вајање 3,4 2016/17 зимски/летен 10x15x0.04=	6
	Вајарски техники 3,4 2012/13 зимски/летен 6x15x0.04=	3,6
	Вајарски техники 5,6 2013/14 зимски/летен 6x15x0.04=	3,6
	Вајарски техники 7 2014/15 зимски 4x15x0.04=	2,4
	Вајарски техники 1,2 2015/16 зимски/летен 6x15x0.04=	3,6
	Вајарски техники 3,4 2016/17 зимски/летен 6x15x0.04=	3,6
	Цртање 3,4 2012/13 зимски/летен 4x15x0.04=	2,4
	Цртање 1,2 2015/16 зимски /летен 4x15x0.04=	2,4
	Цртање 3,4 2016/17 зимски/летен 4x15x0.04=	2,4
2	Одржување на настава од втор циклус	
	Скулптура 1,2 2014/15 зимски/летен 12x15x0.05=	9
	Скулптор.прак. 1,2 2014/15 зимски/лет. 4x15x0.05=	3

3	Одржување на вежби	
	Вајање 1,2 2015/16 зимски/летен 10x15x0.03=	4,5
	Вајање 3,4 2016/17 зимски/летен 10x15x0.03=	4,5
	Вајарски техники 1,2 2015/16 зимски/летен 6x15x0.03=	2,7
	Вајарски техники 3,4 2016/17 зимски/летен 6x15x0.03=	2,7
4	Одржување на настава од прв циклус по изборни предмети и насока	
	Сценографија 1,2 2012/13 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 3,4 2012/13 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 2013/14 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 3,4 2013/14 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 2014/15 зимски/лет 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 3,4 2014/15 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 2015/16 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 3,4 2015/16 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 2016/17 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 3,4 2016/17 зимски/лет. 2x15x0.04=	1,2
	Обликува. во прос. 1,2 2012/13 зим./летен 2x15x0.04=	1,2
	Обликува. во прос. 1,2 2013/14 зим./лет. 2x15x0.04=	1,2
	Обликува. во прос. 1,2 2014/15 зимски/летен 2x15x0.04=	1,2
	Обликува.во прост. 1,2 Машински фак. ИНД 2012/13 летен 2x15x0.04=	1,2
	Обликува.во прост. 1,2 Машински фак. ИНД 2013/14 летен 2x15x0.04=	1,2
	Обликува.во прост. 1,2 Машински фак. ИНД 2014/15 летен 2x15x0.04=	1,2

	Обликува.во прост. 1,2 Машински фак. ИНД 2015/16 летен 2x15x0.04=	1,2
	Обликува.во прост. 1,2 Машински фак. ИНД 2016/17 летен 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 Факултет за драмски умет. 2012/13 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 Факултет за драмски умет. 2013/14 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 Факултет за драмски умет. 2014/15 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 Факултет за драмски умет. 2015/16 2x15x0.04=	1,2
	Сценографија 1,2 Факултет за драмски умет. 2016/17 2x15x0.04=	1,2
5	Одржување на настава од втор циклус по изборен предмет	
	Скулптура 1,2 2013/14 зимски/летен 2x15x0.05=	1,5
	Скулптура 1,2 2014/15 зимски/летен 2x15x0.05=	1,5
	Скулптура 1,2 2015/16 зимски/летен 2x15x0.05=	1,5
	Вајарство 1 Машински фак.ИНД 2012/13 зимски 2x15x0.05=	1,5
	Вајарство 1 Машински фак.ИНД 2013/14 зимски 2x15x0.05=	1,5
	Вајарство 1 Машински фак.ИНД 2014/15 зимски 2x15x0.05=	1,5
	Вајарство 1 Машински фак.ИНД 2015/16 зимски 2x15x0.05=	1,5
	Вајарство 1 Машински фак.ИНД 2016/17 зимски 2x15x0.05=	1,5
6	Ментор на дипломска работа - 10x0.2=	2

7	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура 4x0.3=	1,2
8	Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа - 13x0.1=	1,3
	ВКУПНО	125,7

НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на активноста:	Поени
1	Ментор на магистерска работа 2x1=	2
2	Труд со оригинални научни резултати, објавен во стручно/научно популарно списание 1x2=	2
	ВКУПНО	4

СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на активноста:	Поени
1	Самостојно јавно претставување со ликовни дела (во странство) по повик	
	2013- „По трагата на птиците“, Галерија „Владимир Филаговац“, Загреб, Р.Хрватска	7
	2014- Мултимедијален проект „ПРАГ“, MC Gallery, Њујорк, САД	7
2	Самостојно јавно претставување со ликовни дела во земјава	
	2013- „Од приказните за амамот“, НУ Национална галерија на РМ, објект Чифте амам	6
	2014/15- „Кич – Да или Не“, Дирекција за култура, Скопје, патувачка изложба во градовите: Кавадарци, Штип, Гостивар, Тетово, Куманово и Велес	4
	2015- „По трагата на птиците 2“, -НУЦК „Марко Цепенков“, Прилеп	4

3	Групно јавно претставување со ликовни дела- посебен проект, меѓународна, селектирана и жирирана манифестација (во странство)	
	2013- „Personal Archives“, галерија „МОБИУС“, Бостон, САД	4
	2013- „Let's art “- „Нека буде уметност“- Уметнички павилјон „Марка Миљанова“, Подгорица, Р Црна Гора	4
	2014- Експериментален цртеж, Палата Луцерн, Прага, РЧешка	4
	2015- „Genius Nikola Tesla“, Водици, Шибеник, Р Хрватска	4
	2016- „Корени, порти, портали, патишта и патокази“, Галерија на дворецот „Тракошчан“, Тракошчан, Р Хрватска	4
	2016/17- „Померање границе“, Музеј примењене уметности, Белград, Р Србија	4
	2017- „Корени, порти, портали, патишта и патокази“- Ријека, Р. Хрватска	2
4	Групно јавно претставување со ликовни дела – посебен проект, меѓународна, селектирана, жирирана манифестација (во земјава)	
	2013- „МОСТ“ – меѓународна изложба на македонско- турски автори, КИЦ, Скопје	2
	2013- Изложба на ДЛУБ, Галерија „Магаза“, Битола	2
	2013- „Скулптури на новото време 2013“, Уметничка галерија, Куманово	2
	2013- Експериментален цртеж, -Галерија на ДЛУМ- АРМ, Скопје	2
	2014- Годишна изложба на ДЛУБ, Галерија Магаза, Битола	2
	2015- „Во слава на уметноста“, КИЦ, Скопје	2
	2015- „Скулптури на новото време“- Дом на култура, Куманово	2

	2016- „Фемина 8“- КИЦ, Скопје	2
	2016- „Корени, порти, портали, патишта и патокази“- Галерија КО-РА, Скопје	2
	2016- Изложба на наградени од манифестацијата „Artist on globe“, Дом на култура Илинден	2
	2016- Мурал со група ЗЕРО, МКЦ, Скопје	2
5	Ликовно и графичко нобликување на печатени публикации и амбалажа -како автор 1x0.5=	0.5
	ВКУПНО	76,5

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на активноста:	Поени
1	Учество во промотивни активности на Факултетот -1	0,5
2	Објавено дело во каталог од национална ликовна манифестација -11x1=	11
3	Објавено дело во каталог од меѓународна ликовна манифестација -6x2=	12
4	Учество на национални ликовни симпозиуми (колони) -2x2=	4
5	Член на комисија за избор на национален уметник за 2016 година при Министерство за култура на РМакедонија -1x1=	1
	ВКУПНО	28,5
	ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	
1	Меѓународна награда за најдобар истражувачки цртеж, Artist on globe, Шибеник, Р.хрватска	3
2	Продекан на ФЛУ, Скопје	4
3	Член на факултетска комисија -2x0.5=	1
4	Член на комисија за избор на звања -4x0.2=	0,8
5	Координатор на студиска програма -4x1=	4

6	Претседател на Уметнички совет на ДЛУМ	1
	ВКУПНО	13,8

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	125,7
НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	4
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	76,5
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	28,5
ДЕЈНОСТ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	13,8
ВКУПНО	248,5

Рецензентска комисија

1.Ред.проф. Жарко Башески, претседател с.р

2.Ред.проф. Станко Павлески,член с.р

3.Ред.проф.Исмет Рамиќевиќ,член с.р

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „РОДОВАТА ДИМЕНЗИЈА
НА ПОЛИТИЧКАТА ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА И
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД М-Р МАЈА МАНЧЕВСКА, ПРИЈАВЕНА
НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет, на својата редовна седница одржана на 19.12.2016, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Маја Манчевска со наслов „Родовата димензија на политичката партиципација во Европската унија и Република Македонија“, во состав: проф. д-р Антонела Петковска (претседател), проф. д-р Милева Ѓуровска (ментор), проф. д-р Весна Димитријевска (член), проф. д-р Ило Трајковски (член), проф. д-р Константин Миноски (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот на Филозофскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Докторската дисертација на кандидатката м-р Маја Манчевска, со наслов „Родовата димензија на политичката партиципација во Европската унија и Република Македонија“, содржи 300 страници компјутерски обработен текст во фонт ариал, со 1,5 проред и големина на букви 12, со фусноти, 200 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и над 300 интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во пет глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во воведот на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето.

Основниот проблем на истражувањето претставува општествениот контекст за постигнување родова рамноправност во Европската унија и во Република Македонија, особено во однос на вклученоста на жените во политичките партии, како и политиките на локално, национално и регионално ниво. Предметот на истражување главно се насочува кон европските политики за постигнување на родова рамноправност. Попрецизно, родовата димензија се донесува на истражување на специфичностите на дејствувањето на мажите и

жените во доменот на политиката, нивната застапеност на локално и на национално ниво, на мерките за обезбедување пристап на жените до структурите на моќ и одлучување. Посебно внимание предизвикува и концептот на жени, лидерки во политичката сфера. Предмет на анализа претставуваат и политичките партии кои како организации покажуваат поголема конзервативност од самите институции. Генеричкиот поим на политиката и легалната рамка на современите демократски политички системи во формално-правниот аспект се родово неутрални, т.е. не содржат родова перспектива (родова сензибилност) иако политичката практика го покажува токму спротивното. Политиката била, а сè уште е, домен во кој главните одлуки ги донесуваат мажите, но консеквенциите се однесуваат за целото општество - констатира кандидатката во определувањето на предметната рамка на истражувањето. Надоврзувајќи се на теорискиот дискурс за природата на политиката и на политичките партии, кандидатката забележува дека формално-правниот контекст е неопходен за да се обезбедат минимални правни основи за активирање на жените во политиката, меѓутоа тој не е доволен за во реалноста да се оствари подеднаква родова застапеност. Во доменот на политиката, принципот на еднакви можности не ги дава очекуваните резултати.

Првата глава од докторската дисертација со наслов: *Теоретски пристап кон родовата димензија на политичката партиципација* претставува обид да се расветлат определени методолошки и епистемолошки принципи на политичките науки кои покажале висок степен на т.н родово слепило. Така, во педесеттите години од 20 век, „родовото слепило“ се согледува во присутноста на нискиот процент на студентки, речиси целосна превласт на машкиот пол во професорските редови и отсуството на родовата перспектива во истражувањата. Во продолжение се претставуваат тематските продори на т.н. *родова перспектива* во политичките науки преку кои се надминуваат бариерите поставени од позитивистички ориентираните науки каде што немало простор за феминистичките анализи и обратно, не постоела желба кај феминистките да дејствуваат според принципите на вака поставената наука. Во тој контекст се дава образложение за долготраењето на нетрпеливоста меѓу родот и политиката.

Теорискиот пристап за родовата димензија на политичката партиципација го оформуваат различни правци и школи. Главно се разликуваат две групи на теоретичари. Во едната група припаѓаат оние што заговараат пошироко поимање на политичката партиципација на жените, т.е. за политичка партиципација го сметаат дејствувањето на жените во рамките на социјалните движења, политичките партии, гласањето на изборите, учеството во јавните политики и во други облици на дејствување. Втората група на теоретичари се залагаат за потесно поимање на политичката партиципација сведувајќи го политичкото дејствување на жените во рамките на институциите. Меѓутоа, прашањето за интеграцијата за родовата димензија за политичката партиципација сè уште останува отворено прашање кое ја наметнува потребата од редефинирање

на самиот поим на *политичко*, односно исправното политичко однесување без чиј одговор жените продолжуваат да дејствуваат во политиката на начин кој го практикувале мажите, т.е. на машки начин. Во однос на тоа се заклучува дека: недостатокот од промислување на разликите меѓу женскиот и машкиот начин на дејствување од страна на политичките науки е главно резултат на избегнување да се преиспитаат причините за состојбата, да се прифати *затечениот* поредок како *природен* поредок, како и тенденција да се префрли вината врз *жртвине* на таквата состојба. Во продолжение на истото поглавје се разработуваат теориските основи на феминизмот и неговата улога во политичкото активирање на жените.

Втората глава е посветена на дефинирање на *родот* и *поло* како преттекст за истражување на родовата димензија на политичката партиципација. Во проучувањето на родот, општествените науки веќе имаат акумулирано многу сознанија кои во дисертацијата се претставени на соодветен начин. Се истакнува опасноста која се крие доколку родот се сведе само на психолошките, социјалните и културните аспекти на женскоста и машкоста. Биолошката и социјалната димензија на мажите и жените не можат да бидат раздвоени во еден едноставен концепт за родот кој единствено ги акцентира културолошките разлики пренесени преку социјализацијата.

Третата глава од докторската дисертација со наслов: *Родовите политички во Европската Унија*, разработува проблеми поврзани со квалитетот на одлуките што се донесуваат кога мнозинството се жени. Наведувајќи определени истражувања од овој домен, кандидатката заклучува дека жените ја внесуваат во политиката социјалната димензија и семејството кои биле значително запоставени од мажите. Поголемата вклученост на жените во донесувањето на одлуките ја зголемува конкуренцијата во овој домен, а со тоа и дебатите добиваат поинаква насока. Во истото поглавје, дефиниран е родовиот јаз во доменот на политика со кој се мери застапеноста на жените во доменот на политиката. Во продолжение се претставени европските политики за постигнување на родова рамноправност, а меѓу нив особено се истакнати: Стратегијата за еднаквост меѓу жените и мажите (2010-2015), Стратешко ангажирање за родова рамноправност 2016-2019 и други релевантни политики. Ова поглавје изобилува со статистички податоци за застапеноста на жените во Европскиот парламент, како и застапеноста на жените во националните парламенти со што се дава преглед на современите тенденции на вклучувањето на жените во политиката. Станува збор за тенденција со прогресивна насока во поглед на политичката партиципација на жените во Европа, но и во целиот свет. Поодделно е претставена политичката партиципација на жените на институционалните нивоа во ЕУ, и тоа: Европскиот парламент, националните парламенти на државите членки на ЕУ, Европската комисија, градоначалничките функции, претседателските и премиерските функции на државите членки на ЕУ.

Четвртото поглавје од докторската дисертација е посветено на родовата рамноправност во Република Македонија. Најпрво анализата опфаќа податоци за политичката партиципација на жените кои покажуваат дека Македонија е меѓу првите 20 држави во Европа со оглед на бројот на жени парламентарки и советници во општинските собранија. Меѓутоа, напорите да се зголеми политичкото учество на жените во локалните и националните власти сè уште не ги даваат очекуваните резултати. Се истакнува во повеќе наврати дека специфичност на родовата димензија на политичката партиципација во РМ е системот на квоти преку кои се обезбедува учество од најмалку 30%, а на последните избори-40% на жените во Собранието, како и на советничките листи на локално ниво. Во истата глава е даден историски преглед на жените на високи функции во РМ од осамостојувањето до денес. Од користените архивски податоци се наведува заклучокот дека до 2016 година Македонија имала 17 министерки и 187 министри. Со оглед на изборната легислатива во Македонија не недостига формално-правна база за вклучување на жените во политичкиот живот. Но во реалноста се забележува родов јаз кој резултира од нееднаквите можности на жените во повеќе домени, меѓу кои политиката се издвојува како подрачје каде што се регистрираат значителни разлики. Особено е значен родовиот јаз во политичките партии каде што жените партиски лидери се незначително застапени. Исто така, значително висок родов јаз се забележува во кандидатите за градоначалници што се аргументира со статистички показатели. Во продолжение, кандидатката изнесува ставови на определени клучни личности – експерти од подрачјето со кои е водено длабинско интервју. Ставовите на интервјуирани 20 лица (пратеници во парламент, претставници на граѓански здруженија, високи функционери на извршната власт, судии). Меѓу поставените прашањата е и прашањето за незадоволителното ниво на учество на жените во политиката. Недоволното учество на жената во јавниот и политичкиот живот се објаснува со незаинтересираноста на жените за учество во креирањето на јавните политики на локално ниво, но и непостоењето на политичка волја од локалните власти за вклучување на жените во политичкиот и јавниот живот. Речиси сите интервјуирани се согласиле со фактот за големата улога на стереотипите кои влијаат на политичкото активирање на жените. Патријархатот, традиционално дефинираните женски улоги и другите културолошки бариери влијаат врз политичката партиципација на жените. На крајот од ова поглавје се разработува законската регулатива за постигнување на родова рамноправност во македонското општеството, со посебен осврт на легислативата која стриктно се однесува на создавање на поволни правни услови за вклучување на жените во политичкиот живот.

Петтото поглавје е посветено на системот на квоти каде што се истакнува значењето и ефектите на оваа политика во постигнување на родов баланс во доменот политиката. Се истакнува дека родовите квоти се релативно нов механизам чија цел е активирањето на жените во демократскиот процес преку воведување одредено ниво на застапеност на жените меѓу политичките

кандидати или лидерски позиции. Родовите квоти не се само институционални механизми за добивање повеќе жени на функции, туку претставуваат и политички симболи на вредноста и значењето што владите им го придаваат на родова еднаквост и на демократскиот процес, кој вклучува родова димензија. Исто така, родовите квоти тие ги преструктурираат ставовите, вредностите и идеите за улогата на жените во политиката и можат да бидат моќен симбол на демократијата и правдата надвор од националните граници. Освен историската димензија на воведувањето на квотите, се анализира и хоризонталната дистрибуција на овој механизам на политички избори во Европа и во светот.

Во заклучните согледувања е извршена синтеза на сознанијата до кои е дојдено преку теориската елаборација и теренското истражување кое опфати анализа на архивите на Собранието на Република Македонија и длабинско интервју со 20 клучни личности-експерти кои дејствувале во сферата на политиката или кои работат на елаборацијата на овие прашања.

Предмет на истражување

(текст)

Основен предмет на истражување е родот и политичката партиципација, односно застапеноста на мажите и жените во процесите на политичкото одлучување на различни нивоа. Посебен предмет на анализа е политичката застапеност на жените и мажите во институциите на Европската Унија (Европската комисија, Европскиот парламент, локалната самоуправа), позитивната дискриминација како принцип на политичко активирање на помалку застапените групи и политичката партиципација во Република Македонија (легислатива, состојби, мерки, перспективи);

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

(текст)

Дисертацијата е во доменот на европските студии за интеграција кои имаат интер-дисциплинарен карактер. Трудот значително навлегува кон хуманистичките науки, особено во сегментот на човековите права и слободи, еднаков третман на припадниците на различни групи. Од исклучителна важност за развивање на тезите беше навлегувањето во доменот на политикологијата која се покажа како неопходна рамка за дефинирање на политичката партиципација и изборните политички системи. Во секое од овие подрачја во кои навлегува докторската дисертација, проблемот на родовата димензија на политичката партиципација не бил доволно проучуван.

Краток опис на применетите методи

(текст)

Значителен дел од докторската дисертација претставува теориска анализа која е заснована на принципите на општата научна методологија на елаборација и експликација. Од доменот на општествените науки употребен е квалитативниот метод, а како техника се користи длабинско интервју што целосно соодветствува со целите на истражувањето. Исто така, се употребува и компаративниот метод во делот каде што се споредуваат државите со оглед на некои индикатори за родовиот јаз и политичката партиципација.

Краток опис на резултатите од истражувањето

(текст)

Меѓу главните придобивки на дисертацијата е претставувањето на состојбите (општествениот амбиент) во кои се остварува продор на жените во политичката сфера. Трудот изобилува со статистички показатели за учеството на жените и мажите на различни инстанции на моќ во Европската Унија, но и за секоја држава членка поединечно. Исто така, се претставени и систематизирани архивски податоци за состојбите со политичката партиципација во Република Македонија (историска перспектива и актуелни состојби) кои досега не биле предмет на систематска анализа. Особено заслужува внимание сеопфатната анализа на системот на квоти во политиката кој се применува речиси во цел свет. Квалитативното истражување и ставовите на испитаниците дале можност да се збогати анализата, меѓутоа не придонесувајќи за силна аргументација на поставените тези.

Оцена на трудот

Докторската дисертација претставува анализа на еден многу сложен проблем каков што претставува *родовата димензија на политичката партиципација*. Сложеноста произлегува од природата на самиот проблем кој вклучува варијабли од повеќе научни подрачја (европеистика, социологија, хуманистички науки, политички науки). Исто така, станува збор за проблем кој е незначително проучуван во наведените области и биле потребни посебни напори да се помине низ содржните на подрачјата за да се изгради еден нов, оригинален пристап кон поставениот проблем. Станува збор за труд кој изобилува со анализи за актуелните состојби во поглед на родовата димензија на политичката партиципација, изобилува со статистички податоци кои се уредно табеларно претставени и со анализата на формално-правните аспекти за постигнување на родова рамноправност во сите домени, вклучувајќи го доменот на политиката. Не помалку се значајни анализите на предностите и ефектите од родовиот еквилибриум во процесите на донесување на политички одлуки, анализата на мерките со кои законите ќе се оживотворат во реалноста. Сепак, трудот остава впечаток на несреденост, особено во првото поглавје каде што е потребно пошироко елаборирање на политичката партиципација и начинот на функционирање на демократските системи. Второто поглавје каде што се

разработува поимниот апарат за елаборирање на родовата димензија, потребно е да се премести анализата за предрасудите и нивното влијание врз политичката партиципација. Исто така треба да се систематизира методолошкиот дел на дисертацијата кој не е издвоен како посебен дел. Овие забелешки со кои се сложија повеќе членови на Комисијата даваат основа да се предложи натамошна доработка на трудот.

Докторската дисертација на кандидатот м-р Маја Манчевска, со наслов „Родовата димензија на политичката партиципација во Европската унија и Република Македонија“, претставува истражување во европските студии и политичките науки (се наведува научното подрачје/потесната област). Изработката на темата на оваа докторска дисертација има за цел истражување на состојбите во поглед на вклученоста на жените и мажите во процесот на донесување на одлуки на сите нивоа на политичко дејствување, да го истражи општествениот (културниот) контекст и факторите кои влијаат врз состојбите, последиците, политиките и мерките за надминување на таквите состојби (се наведува целта и очекуваниот научен придонес).

Докторската дисертација на кандидатката м-р Маја Манчевска, со наслов Родовата димензија на политичката партиципација во Европската унија и Република Македонија според мислењето на Комисијата за оценка, се' уште не ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд и затоа се предлага натамошна доработка.

Исполнетост на законските услови за одбрана на трудот

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд, ги објавила (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор) следниве рецензирани истражувачки трудови:

Автор-и: „ _____ “, објавен: _____ (назив на списанието, број, датум, импакт-фактор...)

Автор-и: „ _____ “, објавен: _____ (назив на списанието, број, датум, импакт-фактор...)

Заклучок и предлог

Со оглед на тоа дека докторската дисертација изобилува со анализи и податоци релевантни за истражуваниот проблем за кои членови од Комисијата се изјаснија дека не е направена неопходната анализа, се предлага доработка според насоките на Комисијата. Како неразвиен сегмент се наведува концептот на политичка партиција и историјатот на политичката партиципација на жените.

Главни научни придонеси на кандидатката се: претставувањето на состојбите (општествениот амбиент) во кои се остварува продор на жените во политичката сфера како прилог кон повеќе дисциплини кои досега ги третираше

родовите аспекти, но и во домени каде овие анализи немаат традиција какви што се политичките науки.

Подрачјето на примена и ограничувањата се: станува збор за нов концепт од интердисциплинарен карактер; прилог кон конструкција на концептот за родава партиципација во повеќе науки.

Можните понатамошни истражувања се: станува збор за почетни истражувања на проблемот кои понатаму ќе иницираат нови .

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да ја прифати оценката за доработка на докторската дисертација на кандидатката м-р Маја Манчевска со наслов Родовата димензија на политичката партиципација во Европската Унија и Република Македонија

КОМИСИЈА

Проф. д-р, Милева Ѓуровска менторка с.р.

Проф. д-р Антонела Петковска член с.р.

Проф. д-р Весна Димитриевска член с.р.

Проф. д-р Ило Трајковски член с.р.

Проф. д-р Константин Миноски член с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА-НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА (1991-2001)“, ОД М-р ЕМИЛИЈА КИРЈАКОВСКА ПРИЈАВЕНА НА ИНСТИТУТОТ ЗА ИСТОРИЈА ПРИ ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 82 од Правилникот за условите, критериумите и правилата за запишување и студирање на трет циклус- докторски студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на својата XXXIII редовна седница одржана на 15 март 2017 година, донесе Одлука за формирање Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов: „Република Македонија - надворешната политика (1991-2001)“, од докторантката м-р Емилија Кирјаковска, на студиската програма на Институтот за историја. По направената проверка за плагијати, Рецензенската комисија во состав: проф. д-р Маргарита Пешевска, проф. д-р Виолета Ачкоска, проф. д-р Никола Жежов, проф. д-р Борче Илиевски и проф. д-р Нада Јурукова, откако децидно го разгледа текстот на ракописот на докторската дисертација, има чест до Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да го поднесе следниов

ИЗВЕШТАЈ

Изработката на докторскиот труд „Република Македонија - надворешната политика (1991-2001)“, има значајно место во македонската најнова историја. Развојот на надворешната политика го карактеризираат низа фактори, кои директно или индиректно влијаеле врз нејзините текови. Република Македонија во периодот по нејзиното осамостојување, односно во последната декада на XX век, бележи видно место како стратешка земја на Балканот која има значајно место. Правејќи споредба со останатите југословенски држави кои беа во состав на Југословенската федерација, во периодот по осамостојувањето (8 септември 1991 година), може слободно да се каже дека Македонија била меѓу ретките југословенски држави, која успешно му одолеваше на времето и покрај тешкотиите, карактеристични по распадот на Федерацијата.

На Република Македонија, во овој период од својот развој, и' појде од рака да се афирмира и на меѓународен план. За тоа, всушност, зборува и докторската дисертација на докторантката м-р Емилија Кирјакова под наслов: „Република Македонија - надворешната политика (1991-2001)“.

Во докторската дисертација „Република Македонија - надворешната политика (1991-2001)“ се обработува мошне значаен период исполнет со напори на Република Македонија за опстојувањето и за меѓународно афирмирање и асоцирање во меѓународните асоцијации.

Во македонската историографија нема труд кој би дал поширока информација за најкарактеристичните збиднувања на македонската современа држава и нејзината надворешна политика (1991-2001). За оваа тема досега е пишувано парцијално, најчесто во општите трудови се обработуваат одделни прашања и проблеми поврзани со оваа значајна тематика, или, пак, при разгледување на потесни историски подрачја. Поради тоа, изработката на докторската дисертација „Република Македонија - надворешната политика (1991-2001)“ од м-р Емилија Кирјаковска е од посебно значење.

При изработката на докторската дисертација користено е огромно количество придружна литература, а пред се' објавена и необјавена архивска документација.

Методолошки докторскиот труд ги запазува критериумите што се однесуваат на трудови од областа на историската наука. Гледано хронолошки, во историска смисла, периодот што се обработува во докторскиот труд е краток период, меѓутоа, под влијание на историските околности, тој е мошне згуснат со збиднувања, настани, пројави и процеси, проткаен со разните судбини на одделни личности.

Докторскиот труд „Република Македонија - надворешната политика (1991-2001)“, од м-р Емилија Кирјаковска содржи вкупно 327 страници текст во компјутерска обработка. Покрај предговорот и воведот, содржински трудот е поделен на пет глави со поголем број поднаслови, тематски целини тесно поврзани со Република Македонија и нејзината надворешна политика во првата декада од нејзиното осамостојување.

Сосема на крајот на докторскиот труд се поместени заклучокот и библиографијата на користени извори и литература. Темата е од периодот од најновата историја на Република Македонија, односно периодот по распадот на Југословенската федерација, тоа е време на биполаризацијата на светските меѓународни односи во која Република Македонија прави напори за опстојување. Тоа е мошне значаен период во македонската историја, во кој Македонија трновито чекори кон нејзина меѓународна афирмација.

Во предговорот, докторантката ги забележува основните мотиви кои ја предизвикале да се нафати со обработка на насловната тема. Докторантката ги наведува предметот и главните насоки на неговото истражување, односно го определува предметот на истражувањето, како и методите што се применети во научноистражувачката работа на трудот.

Во воведот, м-р Емилија Кирјаковска дава краток осврт на современата македонска историја до осамостојувањето. Овде докторантката Кирјаковска не заборава, а да не каже за влијанието на Македонија врз големите историски настани во значајни временски периоди, и нагласува дека не треба да не чуди што и во најново време Република Македонија продолжува да го свртува вниманието на меѓународните фактори.

Првата глава под наслов: Распаѓање на СФРЈ, е поделена на шест поглавја. Првото поглавје „Продлабочување на југословенската криза“, докторантката м-р Емилија Кирјаковска прави еден воопштен историски осврт на општествено-политичките услови кои допринесоа за продлабочување на југословенската криза. Распадот на Југославија е предмет на многу анализи од страна а многу автори. Некои од нив оценуваат дека почеток на распадот на Југославија започнал со донесувањето на Уставот од 1974 година, а други, пак, сметаат дека по 1986 година дошло до ескалација на т.н. југословенска криза. Докторантот заклучува дека периодот по 1986 година, е клучен за осамостојувањето на југословенските републики, а особено 90-тите години, крајот на агонијата на Југославија. Во оваа глава се и поглавјата под наслов: Позициите на

Сојузот на комунистите на Југославија, национализмот една од причините за распад на Југославија, Реформите на Анте Марковиќ, Процесот на распаѓање на Југославија и Хашката конференција. Во овие поглавја, од различни аспекти се разгледува југословенската криза која ги опфати сите сфери на општествено-политичкиот и економскиот живот што доведе до фаза на идејна конфузија и дезорјентација.

Нема сомнение дека последните години од деветтата деценија од XX век, а пред се 1989 и 1990 година, беа најкризните години за Југославија воопшто, аналогно на тоа и за Македонија, која беше доста преокупирана со своите тешкотии во разни области, како и со национализмот на Албанците кои не ја заобиколија. Затоа таа многу ги почувствува настаните што се случија во овие години иако некои од нив не беа директно на нејзина територија.

Реформите на Анте Марковиќ започнале со успех да се спроведуваат. Но и покрај успешните резултати, кај дел од републиките се појавило незадоволство.

Кризата на просторите на поранешна Југославија обедини голем број политичари, научници, аналитичари и новинари, што на еден или друг начин се обидуваа и се уште се ободуваат да дадат јасен одговор на прашањето зошто се случи распадот на Југославија.

Втората глава под наслов: „Осамостојувањето на Република Македонија” е поделена на шест поглавја. Во првото поглавје, „Плурализам”, се зборува за формирањето на повеќе партискиот систем и слободата за политичко организирање и дејствување. Со Уставот од 1991 година, на граѓаните на Република Македонија им е овозможено слобода на здружување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни права и слободи. Во понатамошниот текст на наредните две поглавја, докторантката ги обработува програмите и учеството на партиите на изборите во периодот, како и дејноста на органите на власта до 2001 година. Четвртото поглавје под наслов: „Услови, за независност на Република Македонија и за меѓународно признавање, е поделено на четири поднаслови, во кои посебен акцент е ставен на донесување на

Декларацијата за независност, Референдумот, Уставот од 1991 година и на Декларацијата за маѓународно признавање на Република Македонија како суверена и независна држава. Донесените акти по осамостојувањето на Република Македонија се стожер на македонската државност за нејзино меѓународно признавање. Во наредното поглавје, „Мирната разврска на безбедносната состојба во Република Македонија,” се обработуваат прашања поврзани со создавањето на сопствени вооружени сили на Република Македонија и повлекувањето на ЈНА од македонската територија. Успешните преговори со ЈНА на македонското раководство се резултат на повлекувањето на ЈНА од Република Македонија без ниеден инцидент.

Во овие драматични мигови му прилега на македонскиот претседател Киро Глигоров, веднаш ќе речеме, едно барем скромно признание, македонско, сенародно и сеопфатно, бидејќи овој државник и мудрец ја сврте Македонија во насока на мирна разврска на воената криза. Претседателот Глигоров се движи во улога на визионер кој ја осуди и смислата на силата на оружјето и да го возвеличи и прогласи за излез од тешките македонски состојби неговото величество Зборот! Потоа следува поглавјето “Војната на СР Југославија и последиците во Македонија”, каде м-р Емилија Кирјаковска дава автентична слика на состојбата во СР Југославија и тешките последици од бегалската криза од Косово во Македонија. Друга тешкотија беше меѓуетничката ситуација одбележана со мрежа на надворешни и внатрешни фактори кои придонесуваа кон политичка и економска несигурност.

Трета глава под наслов „Македонија и соседните држави” е поделена на четири поглавја кои се однесуваат на билатералните односи на Република Македонија со Србија, Албанија, Бугарија и Грција. Овие соседни балкански држави не сакаа да ја прифатат македонската историска вистина за постоењето на една независна држава Република Македонија во нивно соседство. Македонските соседи, на различен начин и правеа тешкотии на Република Македонија, преку оспорувањето на јазикот, црквата, името што ја отежнуваше состојбата. Докторантката ова

прашање го разработува преку користење на обема архивска документација.

“Меѓународно признавање на Република Македонија”, е наслов на четвртата глава, која е поделена на пет поглавја, а некои од нив содржат поднаслови. Првото поглавје носи наслов „Процесот на меѓународно признавање на Република Македонија”. Посебно внимание е посветено на односите меѓу Македонија и Велика Британија, Холандија и Австрија. Докторантката во оваа глава ги обработува прашањата: Дипломатските претставништва во Македонија, Македонско-руски односи, Република Македонија и Обединетите нации и Македонија и НАТО.

По прогласување на самостојноста, донесувањето на Уставот и Референдумот се создадоа услови за меѓународно признавање на Република Македонија. Овој процес беше многу тежок- од почеток полн со закани и притисоци, условен со употребата на референцата ФИРОМ за името на Република Македонија. Од февруари 1992 година, Република Македонија беше призната од неколку држави во светот. Нејзината меѓународна афирмација се’ повеќе се зголемуваше. Највисок дострел на Република Македонија на меѓународен план беше нејзиното зачленување во ООН, во април 1993 година, како суверена и независна држава под привремено име. Веднаш по тоа следува поддршка за признавање од страна на повеќе земји членки на ООН. Овој процес е проследен со испраќањето на мисии на ООН во Република Македонија. Едно поглавје од оваа глава е посветено на процесот на интеграција во НАТО.

Последната петта глава со четири поглавја е под наслов „Македонија и Европската унија”. Тоа е почеток на процесот на евроинтеграцијата на Република Македонија, кој имаше за цел Европската унија да придонесе во отстранувањето на причините за конфликти во регионот. Во првото поглавје, докторантката м-р Емилија Кирјаковска, прави осврт на формирањето на т.н. Бадентерова-комисија која оценува дека само Македонија и Словенија од поранешните југословенски републики ги исполниле условите за независност и меѓународно признавање. Но ЕЗ(ЕУ) не ги зеле предвид препораките на

Бадентеровата комисија и на Самитот во Лисабон ги признале Хрватска и Словенија за независни држави. Тоа предизвикува негативни последици, разочарување и вознемиреност кај граѓаните во Република Македонија. Активностите за меѓународно признавање на Република Македонија и нејзиниот прием во ЕУ продолжува и голем чекор е постигнат со воспоставување на дипломатски односи и отворање на дипломатско претставништво во Европската унија - Мисија на Република Македонија во Брисел. ЕУ преку разни програми, финансиски ја помага РМ. За периодот до 2001, година во преговарачката фаза, значајно е потпишувањето на Спогодба за стабилизација и асоцијација од април 2001 година.

Докторантката м-р Емилија Кирјаковска во заклучокот на концизен начин ги презентира најсуштествените настани на Република Македонија во време на осамостојувањето и нејзиното меѓународно признавање.

Докторската дисертација „Република Македонија надворешната политика (1991-2001)“, на м-р Емилија Кирјаковска, претставува историска практика и животна емпирија, обидувајќи се да го осмисли едното преку другото, да го проектира едното низ другото, да го компензира едното со другото. А ваквата констатација и не може да се сфати поинаку освен како пказател на континуиран процес на настаните и нивна систематичност, така што секој нов текст во дисертацијата доаѓа одново и одново, како потврда на креативната кондиција на докторантката м-р Емилија Кирјаковска за автентично пренесување на историските факти со кои таа располага.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторскиот труд под наслов: „Република Македонија надворешна политика (1991-2001)“, од м-р Емилија Кирјаковска, обработува повеќе прашања во контекст на насловната тема и прашања поврзани со темата.

Настаните хронолошки, композициски и содржински солидно се подредени и прават одредена целина. Композициски, хронолошки и заклучоците се поткрепени со документација. Докторантката ја совладала научната методологија и при обработката комбинирала повеќе научни методи. Во трудот се користени повеќе извори и литература поврзани со темата.

Докторскиот труд обработува едно прашање, кое и денес е актуелно. Преку презентирање на историските процеси прави анализи на предметот што е тема за обработка. Фактите и толкувањата во трудот се научно и историски поткрепени и презентирани со јасен стил и јазик, што укажува на квалитетот на научно истражувачките резултати при изработката на докторскиот труд.

Имајќи ги в предвид гореизнесеното мислење, оцени и факти, имаме чест на Наставнонаучниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да му предложиме да го усвои овој позитивен извештај и на докторантката м-р Емилија Кирјаковска да и' допушти усна одбрана на нејзиниот докторски труд.

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Маргарита Пешевска с.р.
2. Проф. д-р Виолета Ачкоска с.р.
3. Проф. д-р Никола Жежов с.р.
4. Проф. д-р Борче Илиевски с.р.
5. Проф. д-р Нада Јурукова с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „МОДЕЛИ НА КОНТРОЛА
И НИВНАТА ПРИМЕНА ВО РАБОТАТА НА ПРИВАТНИОТ БЕЗБЕДНОСЕН
СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“ ПОДНЕСЕНА ОД М-Р ЖИВКО
ГАЦОСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на XXV редовна седница одржана на 4.5.2016 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Живко Гацоски со наслов: „Модели на контрола и нивната примена во работата на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија“, во состав: проф. д-р Оливер Бакрески, проф. д-р Билјана Ванковска, проф. д-р Марина Митревска, проф. д-р Саше Герасимовски и доц. д-р Тања Милошевска.

ИЗВЕШТАЈ

1. Анализа на шрудот

Докторската дисертација на кандидатот м-р Живко Гацоски со наслов: „Модели на контрола и нивната примена во работата на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија“, има вовед, методолошка рамка, теоретска разработка на проблемот на истражување, заклучоци и преглед на литература. Основниот текст е изложен на повеќе од 300 страници текст и е структуриран во повеќе делови последователно поврзани според специфичноста на истражувачкото прашање. Вкупната содржина е поткрепена со над 450 фусноти. При изработката кандидатот користел релевантни извори на литература.

Во првиот дел од трудот е претставена методолошката рамка на истражувањето. Овде дадени се неколку осврти околу определувањето на предметот на истражување, значењето на изразите кои произлегуваат од делумно сличните, но сепак различни дефинициски ставови. Потоа дадени се целите на истражување, хипотетичката рамка, како и соодветните методи и техники на прибирање на податоците.

Во вториот дел, приватната безбедност е претставена преку кратка анализа на нејзиното потекло, причините, историскиот развој кој се согледува интегрално во сите димензии. Во оваа глава, приватната безбедност се согледува во нејзиниот тоталитет низ една историска ретроспектива. Акцентот е ставен на еволутивниот развој на приватната безбедност. Значи, приватната безбедност, како што наведува и самиот кандидат, има долга историја и како концепт тој се појавува уште во древните цивилизации и врз неговиот развој влијаеле бројни фактори.

Во третата глава дадени се терминологските дивергенции околу поимот и употребата на приватниот безбедносен сектор. Тука се синтетизирани бројните размислувања за тоа што е приватна безбедност како општоприфатлива дефиниција, но е понудено и кохерентно објаснување што е приватен безбедносен сектор. Значи, во оваа тематска целина од трудот е претставена рамката на

дефинирање на поими, но дадени се и различните ставови во дефиницискиот пристап. За да се образложи суштината на истражувачкиот проблем потенцирана е и потребата од приватната безбедност која е своевиден одговор на повикот за постигнување на високо ниво на квалитет и гаранција за потенцијалните корисници на приватните безбедносни услуги. Се истакнува нејзината неопходност во однос на борбата против домашниот и меѓународниот криминал, нејзината улога во заштита на капацитетите и ресурсите на една земја, превенцијата и намалувањето на заканите итн. Потребата од приватната безбедност е измерена со три варијабли, кои се однесуваат на нејзината неопходност, важност и уделот кој го има во заштитата на луѓето и и нивниот имот.

Во следната глава, истражувањето е фокусирано на регулирањето на приватната безбедност. Прашањето што се однесува за регулирање на приватната безбедност во национални и во меѓународни рамки создава бројни грижи. Во општата расправа, како што е наведено и во самиот труд, се нагласува дека особено е важно прашањето што прави една влада за да ја регулира оваа област и какво влијание има недостигот од меѓународна регулатива на ова прашање, особено ако се знае дека усогласувањето на регулативата на европско ниво ќе значи и високи стандарди и подобар квалитет на услугите.

Во трудот дадени се и практичните модели за регулирање на приватната безбедност. Тука се содржани улогата и одговорностите на регулаторните тела со темелна елаборација на неколку научно докажани аспекти. Акцентот е ставен и на други аспекти кои повеќе или помалку произлегуваат од општите карактеристики на моделите на регулација. Евидентен е заклучокот дека овие тела се соодветен катализатор на вкупното работење на приватниот безбедносен сектор со што овозможуваат да се намали ризикот во самиот процес на работење, но затоа е потребно нивно добро познавање и нивна примена. Достапната литература која кандидатот ја има користено како предмет на анализа му овозможила да даде прецизен научен осврт за голем број аспекти на примена на практичните модели. Усогласеноста на користените методолошки пристапи при разработката на достапната литература овозможуваат лесен заклучок дека практичните модели се своевидна основа на барање соодветно решение, што е и основниот проблем кој е предмет на истражување, што, пак, го апострофира хипотетичкиот став дека примената на соодветни модели доведува до добивање конзистентен поредок на преференции во однос на позитивните импликации на единечните варијанти, што пак претставува основен предуслов за донесување на рационални решенија.

Во следниот дел, разработката е ставена на менаџирањето со приватниот безбедносен сектор. Ова е исклучително важно прашање ако се земе предвид фактот дека доброто менаџирање придонесува за ефикасен приватен безбедносен сектор кој ќе биде во функција на осигурување на безбедноста наспроти тенденциите да биде надвор од контрола и условно во „други“ прегратки кои ќе направат да биде неговата положба мистифицирана и контрадикторна. Кандидатот, како што посочува и во самата докторска дисертација смета дека управувањето со безбедноста не е ексклузивитет само на државата, туку и на широк спектар на недржавни чинители. Така безбедносната средина е многу разновидна и отворена, односно државата е еден чинител (иако многу важен) меѓу разни чинители на повеќе нивоа - локално, државно, регионално, транснационално - што ја дополнуваат, зголемуваат, заменуваат или збогатуваат националната безбедност. Со тоа менаџирањето не значи и не подразбира само постоење адекватна рамка за анализа, за синтеза, за превенција и за заштита. Напротив, тоа значи мноштвото чинители што се вклучени во осигурувањето на безбедноста. Критично прашање како што е наведено во самиот труд кое се

поставува перманентно е како да се овозможи ефективно од разни субјекти да се гарантира потребното ниво на безбедност, за граѓаните и за државата. Демократската практика значи дека безбедноста треба да биде обезбедена на правичен, на легитимен, на ефективен и на одговорен начин што одговара на потребите на граѓаните и е во корелација со мноштво безбедносни актери. Во овој контекст, осигурувањето на безбедноста станува споделена одговорност и задача не само на државата која години наназад имаше монопол на употребата на сила, туку таа е споделена одговорност и на останатите субјекти вклучувајќи го и приватниот безбедносен сектор.

Во наредните тематски целини, предмет на научен интерес на кандидатот бил да даде одговор на поставеноста на приватната безбедност во дел од водечките држави членки на Европската унија што послужија како референтни модели и за другите држави што се презентирани во трудот. Кај овие држави, врз основа на потребното ниво на споредување (терминолошки, систематски и суштински), се анализира приватната безбедност преку следните параметри: поставеноста, регулативата, соработката. Иако овие држави се изложени одвоено, сепак станува збор за испреплетени односи и врски меѓу нив. Наспроти оваа компарација, интересна е анализата за приватната безбедност во Република Македонија низ призмата на правната регулатива. Се констатира дека Република Македонија има направено сериозен исчекор во однос на регулативата од одредени држави од регионот, но секако дека оваа рамка има потреба да биде дополнувана и надоградувана.

Централното истражувачко прашање кое е предмет на интерес во овој научен труд е објаснето во посебна глава преку интерпретацијата на резултатите од спроведеното емпириско истражување за специфичноста на приватната безбедност во Република Македонија. Анализата е насочена кон утврдување на адекватноста и на уникатноста на приватната безбедност во Република Македонија, земајќи ги предвид сите аспекти и елементи од горесинтетизираната анализа. М-р Живко Гацоски, фокусот на истражувањето го насочува кон утврдување на соодветната релевантност на актуелните прашања за улогата на приватната безбедност во градење ефикасен безбедносен систем и кои модели се применливи и прифатливи во работењето на приватниот безбедносен сектор. Сите показатели кои произлегуваат од овој дел на трудот укажуваат на фактот дека треба да постои моделот на контрола кој треба да биде општо применлив и да ги опфаќа сите аспекти на дејноста приватно обезбедување. Во последниот дел, кандидатот го дава и одговорот на главното истражувачко прашање: „Кој модел на контрола ќе биде применлив во работењето на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија“, но и на прашањето „Какви се можностите за негово воспоставување колку истиот ќе влијае врз работењето на приватниот безбедносен сектор“.

Генералните заклучоци на докторската дисертација кои произлегуваат од спроведеното истражување се утврдени преку теориската анализа, но и преку емпириското (квалитативно) истражување со кои се тестираат хипотезите на истражувањето, односно во завршните констатации м-р Живко Гацоски се обидува да даде сублимат на теоретските размислувања одделно за секое поглавје. Во голема мера, тој успева да ги резимира своите истражувања, што, всушност, претставуваат реална слика за состојбите во приватниот безбедносен сектор во Република Македонија.

2. Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Научните истражувања врзани за моделите на контрола и нивната примена во работењето на приватниот безбедносен сектор се од различни светски, но и домашни автори и аналогно на тоа литературата датира од повеќе извори. Оттука, м-р Живко Гацоски успешно го совладал предизвикот за креирање на соодветно решение-модел на контрола на приватниот безбедносен сектор кој треба да биде израз на демократските стандарди и да се раководи на најдобрата светска демократска пракса и вредности. Оваа докторска дисертација не само што е уникатна во пристапот и во согледувањето на реалните состојби и предизвици, туку таа претставува и значаен придонес во областа на безбедноста.

3. Крашок опис на применетите методи

Врз основа на потребите, спецификите и карактеристиките на истражувачкиот проблем, главно се користени повеќе научни методи почнувајќи од анализа на содржината, аналитичкиот метод, дедуктивниот метод, индуктивниот метод, историскиот метод итн. Исто така треба да се нагласи дека беше спроведено и интервју за добивање на емпириски податоци за конкретни истражувачки прашања.

4. Крашок опис на резултатите од истражувањето

Научната оправданост на ова истражување се согледува низ призмата на научната верификација на научно недоволно познати и проучени специфични факти во врска со моделите на контрола во приватниот безбедносен сектор и нивното влијание врз националната безбедност. Резултатите од ова истражување ја потврдија научната оправданост за постоењето на приватниот безбедносен сектор како своевиден феномен, и особено прашањето за примена на механизмите на контрола во неговото работење. Исто така, резултатите потврдија дека соодветната примена на моделите на контрола на работењето на приватниот безбедносен сектор во основа значат зголемена одговорност и високи критериуми за спроведување на законските прописи од страна вработените во приватниот безбедносен сектор, со што се зголемува на индиректен начин и вкупната безбедност во државата.

5. Оцена на трудот

Докторската дисертација на кандидатот м-р Живко Гацоски со наслов: „Модели на контрола и нивната примена во работата на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија“, претставува истражување во областа на безбедноста и претставува анализа на една многу специфична и комплексна област. Во докторскиот труд направен е обид за истакнување на природата на оваа проблематика, односно истакнати се моделите на контрола на приватниот безбедносен сектор во контекст на обезбедување на поголема транспарентност и отчетност во работењето на овој сегмент. Во заокружување на теоретската рамка во фазата на оцена на докторската дисертација, Комисијата констатира дека

кандидатот во голема мера успева да ги резимира своите истражувања, но во одредени делови Комисијата сметаше дека е потребно да се вложи дополнителен напор за да ја заокружи теориската рамка со попродабочени истражувања. Раководејќи се на оваа констатација, Комисијата определи дополнителен рок за доработка на тезата со мислење дека има потреба од дообјаснување на конкретните тематски целини, но особено важно се сметаше дека е потребно да се спроведе емпириско истражување кое треба да ја даде реалната слика и перцепција за приватната безбедност во Република Македонија.

6. Заклучок и предлої

Докторската дисертација на кандидатот м-р Живко Гацоски со наслов: „Модели на контрола и нивната примена во работата на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија“, според мислењето на Комисијата, ги исполнува основните стандарди и го поседува потребниот квалитет за солиден докторски труд. Добиените резултати од оваа докторска дисертација претставуваат придонес во областа на безбедноста. Имајќи ги предвид специфичностите на предметот на истражување, кандидатот успеал да аргументира научно засновани заклучоци. Преку употребата на соодветни методи и техники на истражување кандидатот направил соодветна анализа и синтеза на податоците во контекст на заокружување на потребната рамка која треба да обезбеди адекватна заштита и соодветна контрола.

Според изнесеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже јавна одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Живко Гацоски со наслов: „Модели на контрола и нивната примена во работата на приватниот безбедносен сектор во Република Македонија“.

Комисија

Проф. д-р Оливер Бакрески с.р.

Проф. д-р Билјана Ванковска с.р.

Проф.д-р Марина Митревска с.р.

Проф.д-р Саше Герасимовски с.р.

Доц.д-р Тања Милошевска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „МОНЕТИТЕ И НИВНАТА ЦИРКУЛАЦИЈА НА ТЕРИТОРИЈАТА НА Р МАКЕДОНИЈА ВО РИМСКИОТ РЕПУБЛИКАНСКИ ПЕРИОД“ ОД М-р ПЕРО ЈОСИФОСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ИНСТИТУТОТ ЗА ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТА И АРХЕОЛОГИЈА ПРИ ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

На XXXIII редовна седница на Филозофскиот факултет во Скопје одржана на 15.3.2017, формирана е Комисија за изработка на ИЗВЕШТАЈ и давање на ОЦЕНКА за докторската дисертација од кандидатот м-р Перо Јосифоски со наслов МОНЕТИТЕ И НИВНАТА ЦИРКУЛАЦИЈА НА ТЕРИТОРИЈАТА НА Р МАКЕДОНИЈА ВО РИМСКИОТ РЕПУБЛИКАНСКИ ПЕРИОД, во следниов состав: проф. Вера Битракова Грозданова, проф. Елица Манева, вонр. проф. Марјан Јованов, насл. вонр. проф. Дафина Герасимовска и проф. Валериј Софрониевски.

ИЗВЕШТАЈ

Трудот произлегува од долгогодишните проучувања на нумизматичкиот фондус од страна на м-р Перо Јосифоски, сочуван во музеите на Р Македонија, а се однесува на еден одреден историски период, кој е дефиниран како римски републикански период. Навидум краток хронолошки дел од античката историја на Македонија, тоа е времето на постепените продори на римските војски на Балканот од крајот на 3 до крајот на 1 век, војните со македонските владетели Филип 5 и Персеј, поделбата на Македонија на меридите и формирањето на протекторат, а потоа и на провинцијата Македонија, односно до владеењето на првиот римски император Август. Во овај период, монетарната циркулација е резултат на делување на многу различни ковнички активности под управа на македонските владетели, кралски емисии или емисии на македонските градови под нивна управа, на градовите грчките колонии на Јадранот, градовите од егејскиот простор, емисиите под

римскиот протекторат издадени на територијата на Македонија и, секако, доминантната појава на римскиот републикански денар.

За изборот на оваа тема, кандидатот се одлучува по едно долготрајно професионално навлегување широко во аспектите на античката нумизматика на Балканот и Медитеранот. По долготрајното трагање на активноста на монетарницата на Стоби од 1 до 3 век, кое се заокружи со еден одличен резултат, враќањето назад во постарата историја на Македонија беше неминовно. За истражувачот беше предизвик да ги согледа, во сложените историски случувања на Балканот, монетарните системи кои, и покрај војните, непречено и постепено владеат со економијата и пазарите, задржувајќи се на просторот на Р Македонија која главно во антиката припаѓала на т.н. Горна Македонија. Исто така, во циркулацијата како платежно средство се внесуваат нови монети од италскиот простор без да се нарушуваат активностите на монетарниците градови кои коваат монети во Македонија. Во целиот тој сложен систем комуницираат и монети со повисок вредносен систем од грчките градови од Егејот, Атина, Истиеја, Пергамон и др.

Кандидатот следејќи ги по хронолошки пат активностите на монетните емисии, регистрирани на територијата на Р Македонија, ги одредува попрецизно според најновата релевантна литература, ја објаснува нивната појава, потребата од нивното издавање, количината на откриениот материјал на дефинираниот простор, но секогаш со одредена рефлексija на соседните територии околу Горна Македонија.

Трудот содржи 315 страници, 59 табли, шест карти, со избран релевантен нумизматички матерјал, графикони со статистички резултати и релевантна стара и најнова литература. Мора да се нагласи дека литературата е со историска, археолошка и нумизматичка содржина, но таа е уште пообемна бидејќи опфаќа многу разлини области од античката монетарна продукција: од македонските владетели, од македонските градови, од градовите на

Егејот и грчките колонии на Јадранот, од римските емисии издавани во македонските градови во освоената територија, од републикански денари ковани надвор од Македонија, и од оние монетарници од Македонија кои коваат монети под римска управа

Во **ВОВЕДОТ** се претставени целите на истражувањата, објаснети се географските граници од каде што потекнува студираниот материјал и, секако хронологијата која широко ги опфаќа двата века на првиот милениум пред Христа.

Главата **МАКЕДОНИЈА ОД 168 до 27 год. пр. Хр.**, преку краток и вонредно прецизен историски преглед на случувањата во 2 и 1 век, не воведува во историската состојба на овој дел на Балканот кој се бори против римската инвазија, но постепеното губење на моќта на македонското кралство и постепеното воспоставување на нова власт, прво во форма на протекторат, а потоа и дефинирање на римската провинција Македонија.

Со втората глава, **МОНЕТИТЕ И МОНЕТОКОВАЊЕТО ОД 168 до 27 год.**, ја започнува главната тема врз која се базираат монетарните состојби на зацртаниот простор. Како увертира ја разгледува во паричната размена улогата на активностите во оваа сфера од страна на последните македонски владетели Филип и Персеј, кои се и последните бранители од инвазијата на Римјаните. Ова монетарна база на кралски ковања или на автономните области како и на поединечните градови, постепено ќе се прелие во издавање на емисии од страна на квесторите намесници, на автономно ковање на македонските градови и ковање во главните градови на меридите. Како резиме се доаѓа до закључок дека статистиката ја покажува поголемата бројност на монети од страна на Персеј поради неговото поинтензивно присуство на теренот, условено од поинтензивните судрувања со војските на римјаните.

Следува директна активност на квесторите во римскиот протекторат од 168 год. со воведување на нов монетарен систем и нивен надзор. Но и од порано формираните мериди продолжуваат со ковање на сребро кои повеќе се наменети за пропаганда во

освојувањето на северот на Тракија. Кандидатот констатира дека бронзите на квесторите се откриваат во јужните делови на Македонија, како резултат на нивното циркулирање на помала територија, задржувајќи ги од една страна старите симболи и внесувајќи нови симболи како претставата на Рома.

Кандидатот ја претставува монетарната активност и по 148 год. кога Македонија, по неуспехот на лажниот Фили 6 Андриск за отфрлање на римската власт, ќе биде организирана во римска провинција. Тогаш коваат и натаму градовите Пела, Амфиполис но најмногу Тесалоника, што е потврдено и со наодите во јужниот дел на Р Македонија. Во почетокот на 1 век се регистрира сребрената емисија на квесторите Ајсилас и Сура, ковани во Тесалоника и Амфиполис, со мал дел на примероци откриени и на третираната територија, секако пак во нејзините најјужните делови. Во западна Македонија многу малку се откриваат бронзите од продукцијата на сега провинциските бронзи. Но затоа таму се констатирани монетите, бронзите и сребрните изданија на Аполонија и Дирахион. Со прецизното регистрирање на наодите од ова историско поглавје на функционирањето на локалните монетарници, донесува одредени заклучоци со кои не' воведува во еден нов бран на циркулирање на нови конвертабилни пари директно сечени во Рим.

Во инцидентни наоди ги бележи и сребрните монети во главата ИЗДАНИЈА НА ДРУГИ ГРАДОВИ кои произлегуваат од монетарниците надвор од територијата на провинцијата Македонија, како на градовите на Атина, нов стил, 2-1 век; на Тасос и Маронеја, 2 век; на Истиаја 2 век; на Пергамон, 1 век или од Птолемај.

Последната глава од студијата е посветена на РИМСКИТЕ РЕПУБЛИКАНСКИ МОНЕТИ, ковани надвор од Македонија. Тоа е на некој начин доминантната маса која ја дефинира окупираноста и наметната власт од страна на римјаните во Македонија во економскиот, социјалниот и, конечно, во политичкиот живот. Тоа се монетите од бронза, но подоминантно од сребро, вклучувајќи ги и

субератите. Од 211 година натака кога прв пат се појавува денарот, кандидатот ги бележи различните фази на поинтензивно или послабо циркулирање на овие монети паралелно со емисиите ковани во Македонија или во поширокиот егејски простор. Според застапеноста на теренот, тој заклучува дека овај тип на монети циркулираат во долината на Вардар, односно во јужните делови на Македонија, како и на западот, охридската и помалу пелагониската област, пак секако обусловено и од патиштата на движењето на војските, односно Егнацијскиот пат. Со исцрпната статистичка анализа се доаѓа до заклучок дека овие монети продираат во Македонија не секогаш поради економските, туку поради потребите за плаќање на војската. На тој начин, постепената трансформација на паричната размена ненаметливо се инкорпорира во економскиот живот, за на крајот, во 1 век конечно да се интегрира во римскиот многусложен општествен, политички и монетарен систем, што ќе се зацврсти со доаѓањето на Август на чело на Империјата.

Во главата ЗАКЛУЧОЦИ, кандидатот ги резимира сите негови согледувања имајќи ги, предвид се', општите познавања на античката нумизматика од соодветниот период, потоа базирајќи се на матерјалите со кои располага, презентирани во студијата и, на крај, професионалната ерудиција и чувство за синтеза.

Целата студија е поддржана со обемен КАТАЛОГ од над 1500 примери, кои се однесуваат на монетите ковани под римска управа, било да припаѓаат на емисии издадени во Рим или во римските провинции од републиканската фаза. Тука се посочени и сите остави, било да се однесуваат на ковниците од Балканот или на најбројните во кои се сочувани римските денари, поврзувани со војните кои се водени на територијата на Македонија. Сите каталошки единици се пратени со литература и библиографија за идентификација, како и илустративен матерјал во 57 табли.

Во оваа фаза на истражувања ја имаме главно оваа претставена слика за монетарните состојби на територијата на Р Македонија. Секако доминира долината на Вардар, истражуваните градови, Стоби, Вардарски Рид, регионот на Пелагонија и, особено, Преспа и

Охрид. Можеби треба да имаме многу повеќе археолошки истражувања во источниот дел на земјата, за да знаеме со сигурност во која мера се релевантните заклучоци произлезени од слабата застапеност на монетни наоди од ова простор. Но, секогаш сознанијата, за да се дополнат потребна е една ваква база без која понатаму не се може.

Сметаме дека кандидатот м-р Перо Јосифоски со успех ја презентирал и синтетизирал оваа сложена тема која се однесува на еден сегмент од многу бурната историја на Балканот и на Македонија, кога настануваат големи политички и економски промени. Трудот содржи обемен материјал од културното наследство на Македонија со кој се сликаат и објаснуваат многуте новини, кои ќе ги донесат историските случувања, а ќе се одразат врз животот на населението во економијата, во монетарната политика, и, воопшто, не' воведува во новонастанатото историско време, кое ќе ја промени сликата на Балканот за уште многу векови. Постепената трансформација на општествениот живот, преку административното преуредување, кандидатот успеал да ни ја претстави и преку монетарните закони и политиката на платежното средство. Тој многу успешно донесува согледувања околу интензитетот, причините на монетоковањето и движењето на парата низ разни делови на Македонија, обусловено од случувањата врзани и за економијата, но и за движењето на војските и, конечно на административното уредување на балканските провинции. Сетоа тоа го осознаваме преку една форма на животот, законот на монетата без кој и денес денот не поминува. Ова е теза, база, врз која ќе се надоградуваат нови сознанија за античката историја на Македонија. Поради се' што горенаведеното, Комисијата предлага на кандидатот да му се дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Комисија:

Проф. Вера Битракова Грозданова с.р.

Проф. Елица Манева с.р.

Вон.проф. Марјан Јованов с.р.

Насл. вон. проф. Дафина Герасимовска с.р.

Проф. Валериј Софрониевски с.р.

ПРЕГЛЕД**НА ПРИФАТЕНИ ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА МАГИСТЕРСКИ ТРУДОВИ ВО
ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ**

Ред. бр.	Име на кандидатот	Наслов на темата	Ментор	Одлука од Научен совет
1.	Надица Попова	„Финансиско управување и известување, преку примена на финансиската анализа како инструмент за оценка на профитабилноста на деловниот субјект“ „Financial management and reporting through the application of financial analysis as a tool for assessing the profitability of the business entity“	д-р Биљана Ангелова	Бр. 02-427/2 од 28.3.2017 година
2.	Гордана Павловска	„Маркетинг стратегија на нови органски производи на примерот на „Биокулт“ „Marketing strategy of new organic products-the case of „Biokult“ – Skopje“	д-р Татјана Петковска-Мирчевска	Бр. 02-455/2 од 27.2.2017 година
3.	Виктор Панчевски	„Ставови на потрошувачите кон мобилниот маркетинг и неговата ефикасност“ „Consumers attitudes towards mobile advertising and its effectiveness“	д-р Зоран Јаневски	Бр. 02-450/2 од 28.3.2017 година
4.	Моника Кулевска	„Анализа на кредитниот ризик како доминантен ризик во банкарскиот	д-р Биљана Ангелова	Бр. 02-448/2 од 28.3.2017 година

		сектор во Република Македонија“ Credit risk analysis as a predominant risk in the Macedonian banking sector“		
5.	Енес Беќирагиќ	„Значењето на МСП врз растот и развојот на економијата со посебен осврт на Република Македонија“ „The importance of small and medium enterprises on the field of economic growth and development with special reference to RM“	д-р Владимир Петковски	Бр. 02-397/2 од 28.3.2017 година
6.	Ирина Оташевиќ	„Модели на вреднување на капиталот и нивното влијание врз вредноста на компаниите“ “Equity valuation methods and its impact to the companies’ value”	Д-р Биљана Ангелова	Бр. 02-426/2 од 28.3.2017 година
7.	Кети Гичевска	„Управување со капиталот во банкарскиот сектор“ „Capital management in banking sector“	Д-р Климентина Попоска	Бр. 02-444/2 од 28.3.2017 година

РЕФЕРАТ

ЗА ПРЕДВРЕМЕН ИЗБОР ВО ЗВАЊЕТО ВИШ НАУЧЕН СОРАБОТНИК-ВОНРЕДЕН
ПРОФЕСОР ВО ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА ВО СКОПЈЕ

Советот на ЈНУ Институтот за национална историја во Скопје, по овјавување на конкурсот за предвремен избор во звање во дневните весници *Утрински весник* и *Коха* на 2.2.2017 година, со Одлука бр. 02-62/2 од 13.3.2017 г., ја избра Рецензентската комисија за предвремен избор во звањето виш научен соработник/вонреден професор на доц. д-р Марјан Иваноски, во состав: проф. д-р Марјан Димитријевски, научен советник, проф. д-р Катерина Мирчевска, научен советник и проф. д-р Теон Џинго, виш научен соработник.

Рецензентската комисија, по разгледувањето на материјалите приложени кон пријавата, има чест на Советот на ЈНУ Институт за национална истотирја во Скопје да му го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Приложената библиографија од страна на кандидатот доц. д-р Марјан Иваноски укажува на неговата посветеност на научноистражувачката работа од областа на националната историја.

Доц. д-р Марјан Иваноски е роден на 13.4.1985 година во Скопје. Во родниот град ги завршил основното и средното образование, по што се запишал на Филозофскиот факултет - Институт за историја во Скопје. Дипломирал во 2008 година со среден успех 9,35.

Наредната 2009 година се вработил во ЈНУ Институт за национална историја во Скопје, како помлад асистент во Одделението за нова и најнова историја (1941-1991).

Истата година се запишал на постдипломските студии, насока: историја на Македонија во XX век (по 1913 година) при Филозофскиот факултет -Институт за историја во Скопје. Во 2010 г., студиите ги завршил со одличен успех и просек 10, по што го одбрал магистерскиот труд под наслов: „Положбата на националните малцинства во Народна Република Македонија (1945-1963)“ и се стекнал со титулата магистер по историски науки.

Три години потоа, во 2013 година, во ЈНУ Институт за национална историја во Скопје јавно ја одбрал докторската дисертација под наслов: „Драган Богдановски – живот и дело (1945-1993)“, со што се стекнал со титулата доктор по историски науки. Во наредната 2014 година, по исполнувањето на предвидените законски услови е избран во звањето научен соработник/доцент.

Доц. д-р Марјан Иваноски, научен соработник, денес работи во ЈНУ Институт за национална историја во Скопје во Одделението за нова и најнова историја (1941-1991).

2. Преглед и оцена на научната работа и оцена за исполнетост на условите за избор во звање

Потесниот научен интерес на доц. д-р Марјан Иваноски, научен соработник/доцент во ЈНУ Институт за национална историја во Скопје, е насочен кон периодот на повоената историја на македонскиот народ, со научноистражувачки акцент на македонската политичка емиграција. Оттука и најголемиот број од неговите научни трудови се однесуваат на ова историско прашање. Тие главно се базираат на изворна архивска граѓа, досега малку истражувана и презентирана во јавноста. Токму оваа одлика на сериозна научна фундираност станува препознатлива за трудовите на кандидатот, која го вбројува во редовите на малкумина познавачи на оваа комплексна тема за македонската политичка емиграција од периодот по Втората светска војна. Тоа е историски временски интервал на втората половина на минатиот век, кој го карактеризираат мошне крупни настани кои значително го променија светот, воено-политичката ситуација, економската состојба, односно ги променија меѓународните односи во целина. Последната пак, деценија на 20 век значеше и крај на ерата на Студената војна, исчезнување на трката во вооружување помеѓу двата воено-политички блока и нивната конфронтација. Воедно, тоа е период на премин од блоковски кон

колективен систем на безбедност и создавање на новиот светски поредок. Во светлината на овие и на останатите бурни историски и спектакуларни промени и процеси, Република Македонија, по распадот на СФРЈ, воспоставува независност и самостојност, го напушта дотогашниот самоуправен социјалистички систем и го заменува со нов систем. на граѓанско општество со парламентарна демократија и повеќепартиски систем

Токму за овие бурни настани видени во корелација со националната историја и македонската емиграција, кандидатот се зафатил со задлабочено научно истражување. Резултатите од овие научни истражувања, во периодот од стекнувањето на звањето научен соработник/доцент, па наваму, кандидатот ги презентирал на поголем број домашни и меѓународни научни симпозиуми, конференции и научни трибини, на кои настапува со оригинални научни трудови кои претежно се однесуваат на тематиката на повоената македонска политичка емиграција

Како резултат на повеќегодишната научна активност, кандидатот во актуелниот временски период на оценување, има објавено неколку зборници на документи, како и повеќе научни статии, архивски материјали и прикази во бројни научни и сруги стручни списанија како што се: „Местото и улогата на Драган Богдановски меѓу македонската политичка емиграција 1956-1977“, *Македоника*, IV/9-10, Скопје 2014; „Македонски национален фронт: првата македонска емигрантска политичка организација во Западна Европа по Втората светска војна“, *Историја*, XLIX/1, Скопје 2014; „Меѓународните активности на Движењето за ослободување и обединување на Македонија (1973-1977)“, *ГИНИ*, 58/1-2, Скопје 2014;) „Документ од Управата на државна безбедност за ситуацијата меѓу македонската емиграција во Северна и Јужна Америка, Австралија и Западна Европа (1957)“, *ГИНИ*, 58/1-2, Скопје 2014 (Со коавтор); „Анализата на весникот ‘Политика’ за брзиот пораз на Полска по инвазијата на Германија во Втората Светска војна“, *Македонија – Полска историја, култура, јазик, литература, медиуми*, Скопје 2015; „Еден документ за доселувањето на муслиманско население од Косово и Метохија, Црна Гора, Санџак и Босна и Херцеговина во Народна Република Македонија (1951-1956)“, *НУ Завод за Заштита на Спомениците на Културата и музеј Битола, Зборник на трудови*, бр. 18, Битола 2015 (со коавтор); „Османлиска Македонија низ призмата на грчката политика“, *Македонски Политиколошки Форум, е-Зборник на трудови*, II година, бр. 5, Скопје 2015; „Некои реакции на група пратеници од турскиот парламент во 1959 година по повод иселувањето на Турците од Југославија и Бугарија“, *ГИНИ*, 59/1-2, Скопје 2015; „Македонските емигрантски политички организации во

Западна Европа (1956 - 1990)“, *Балканот: луѓе, војни и мир*, Скопје 2015; „Улогата на Македонската политичка емиграција во формирањето на политичката партија ВМРО-Демократска партија за македонско национално единство“, *Македоника V/11-12*, Скопје 2015; „Неколку документи од политичкото досие на Драган Богдановски“, *Македоника V/11-12*, Скопје 2015; „Некои активности на Драган Богдановски во затворот ‘Идризово’ (1979-1987)“ *Македоника V/13*, Скопје 2015; „Возобновувањето на емигрантската организација *Ослободителен комитет на Македонија* (прв вонреден конгрес - 1971)“, *Македоника VI/14-15*; „Македонската политичка емиграција во Источна и Западна Европа по Втората Светска Војна: паралели“, *ГИНИ*, 60/2, Скопје 2016.

Во периодот кој е предмет на нашата рецензија доц. д-р Марјан Иваноски се пројавил и како редактор на на едицијата зборници на документи: Драган Богдановски, *Мојата борба за Македонија том 1, Погледи кон историјата на Македонија*, Македоника литера/ДАРМ, Скопје 2014 (Избор, предговор и редакција). (со коредатор). Драган Богдановски, *Мојата борба за Македонија том 2, Осврти за македонската историја и политичка емиграција*, Македоника литера/ДАРМ, Скопје 2014 (Избор, предговор и редакција). (со коредатор). Драган Богдановски, *Мојата борба за Македонија том 3, Македонска трагедија – прв дел*, Македоника литера/ДАРМ, Скопје 2014 (Избор, предговор и редакција). (со коредатор). Драган Богдановски, *Мојата борба за Македонија том 4, Македонска трагедија – втор дел*, Македоника литера/ДАРМ, Скопје 2015 (Избор, предговор и редакција). (со коредатор). Драган Богдановски, *Мојата борба за Македонија том 5, Македонска судбина: (историски роман)*, Македоника литера/ДАРМ, Скопје 2015 (Избор, предговор и редакција). (со коредатор).

Едицијата претставува ракописна оставнина на Драган Богдановски депонирана во неговото досие водено од поранешната југословенска служба за државна безбедност, кое се наоѓа во Државниот архив на Република Македонија во Скопје. Основната намера на редакторот на зборниците на документи е тие да се обзнанат во изворна форма со што ќе го документираат биографскиот пат на „дисидентот“ Драган Богдановски како емигрант во Шведска и други земји со „дебело“ досие кај органите за Државна безбедност на некогашна СРМ и СФРЈ. Редакторот доц. д-р Марјан Иваноски, користејќи ги познатите и применети научни методи, ги избрал, ги уредил и ги коментирал оние архивски документи, кои го презентираат животниот пат на Драган од неговите најрани години, па сè до трагичната и енигматична смрт. При

тоа, објавените документи во детали ја предочуваат неговата политичката платформа изразена на од него тогаш формираната „Демократската партија за македонско национално единство“ (ДПМНЕ).

Во рамките на оделението за нова и најнова историја, кандидатот доц. д-р Марјан Иваноски е коракководител на работниот проект: Библиографија на македонската историографија за периодот од 1991 година до денес. Во проектот се прибираат и обработуваат библиографски единици од поединечни и група автори, посветени на историските собитија од најновата националната историја, објавени како поединечни научни трудови, монографии, библиографии, историографии и други.

Доц. д-р Марјан Иваноски настапил на неколку меѓународни и домашни научни конференции и трибини, и тоа: Меѓународна научна конференција *Македонија и Полска во модернизационите процеси во XIX – XXI век: историја – политика – јазик – култура - литература*, 26-27 мај 2015, Скопје; Научна трибина *Илинден во историскиот континуитет и создавањето на македонската држава*, 3 август 2015, Крушево; Научна трибина *Илинден: слобода, државност и независност*, 3 август 2016.

Воедно, д-р Иваноски земал учество во популаризирање на некои историски теми меѓу пошироката јавност. Па така, во овој период има објавено поголем број написи во публицистички списанија и интернет - портали.

Од апликативна дејност го издвојуваме неговото учество како член во Советот на научно-културните средби „Десет дена Крушевска република“ во 2015 и 2016 година, како и членувањето во Комисијата на книгоиздателска дејност во ДАРМ во 2015 и 2016 година.

Во Секторот за последипломски студии и Докторска школа при ЈНУ Институт за национална историја во Скопје-УКИМ-Скопје, активно партиципира како наставник во реализацијата на неколку наставни предмети и како член на комисији за оценка за подобност и одбрана на неколку магистерски тези.

3. Предлог за избор на кандидатот во научно звање

Во согласност со Правилникот за постапката и поблиските критериуми за предвремен избор во научни звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Статутот и Правилникот за утврдување на дополнителните критериуми за избор во повисоко научно звање и за предвремен избор во научно звање во ЈНУ Институт за национална историја во Скопје, Комисијата во состав: проф. д-р Марјан Димитријевски, проф. д-р Катерина Мирчевска и проф. д-р Теон Џинго, откако констатира дека предвидените критериуми во целост се исполнети, има чест на Советот на ЈНУ Институт за национална историја во Скопје да му предложи доц. д-р Марјан Иваноски да биде избран во научното звање виш научен соработник/вонреден професор.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Марјан Димитријевски с.р.

Проф. д-р Катерина Мирчевска с.р.

Проф. д-р Теон Џинго с.р.

ОБРАЗЕЦ
ПРИЛОГ КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕТО
ВИШ НАУЧЕН СОРАБОТНИК-ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР

Кандидат: Марјан Ристо Иваноски

(име, име татково, презиме)

Институција: ЈНУ Институт за национална историја

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: историја

Реден број	Научноистражувачка и наставно-научна дејност (НИ; НН), стручно-апликативна дејност (СА) и дејност од поширок интерес	Поени
1.	Избор, подготовка, коментари/редакција на историски извори или архивска граѓа	3,6
2.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно списание со меѓународна редакција	53,4
3.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник од трудови на научен собир	4
4.	Труд во научно списание кое критички презентира историски материјал/документ	5,6
5.	Раководител на проект	3,6
6.	Прегледен напис во научно списание	2
7.	Учество на меѓународен научен собир со реферат	1,5
8.	Учество на научна трибина	1,5
9.	Член на комисија за подобност на тема и кандидат за магистерска работа	1
10.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистерска работа	0,5
11.	Рецензент на научна монографија	2
12.	Колумна во медиум	5,5
13.	Член во комисији и тела на државни и други органи/здруженија	3
14.	Настава на високообразовни институции од трет циклус	0,06

	ВКУПНО	87,26

КОМИСИЈА

Проф. д-р Марјан Димитријевски с.р.

Проф. д-р Катерина Мирчевска с.р.

Проф. д-р Теон Џинго с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ПРЕДВРЕМЕН ИЗБОР ВО ЗВАЊЕТО ВИШ НАУЧЕН СОРАБОТНИК-ВОНРЕДЕН
ПРОФЕСОР ВО ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА - СКОПЈЕ

Советот на ЈНУ Институт за национална историја - Скопје, со Одлука бр. 02-55/2 од 13.3.2017 година, не именува за членови на Рецензентската комисија по пријавата на д-р Александар Симоновски на конкурсот објавен во дневните весници *Утрински весник* и *Коха* од 2.2.2017 година, научен соработник-доцент во Јавната научна установа Институт за национална историја (ЈНУ-ИНИ). Комисијата во состав: проф. д-р Марјан Димитријевски, проф. д-р Лилјана Пановска и проф. д-р Љубица Јанчева, по разгледувањето на доставените материјали кон пријавата, има чест до Советот на ЈНУ Институт за национална историја да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

Д-р Александар Симоновски е роден на 27.10.1984 година во Скопје, каде што завршил основно и средно образование. Во 2008 година дипломирал на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Филозофски факултет - Институт за историја, со просечна оценка 9,23. Во 2009 година се вработил како помлад асистент во ЈНУ-ИНИ во Одделението за историјата на македонскиот народ (1941–1991).

Магистерските студии ги завршил со средна оценка 10,00, во 2010 година, на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ - Филозофски факултет - Институт за историја, по што ја одбрал магистерската теза под наслов: „Методија Андонов-Ченто како државник (1943–1946)“ и се стекнал со академскиот научен степен магистер по историски науки. Во 2013 година, на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ -ЈНУ-ИНИ, докторирал на темата „Четничката организација во делот на Македонија во рамките на Кралството Југославија 1941–1944 година“, по што се стекнал со академскиот научен степен доктор по историски науки. По исполнувањето на законски предвидените норми, на 30.4.2014 година, со одлука на Советот на ЈНУ-ИНИ, бил избран во звањето научен соработник-доцент.

Научниот интерес на кандидатот д-р Александар Симоновски е насочен кон проучувањето на новата и најновата историја на Македонија и македонскиот

народ во хронолошко-историскиот период од 1941 година до денес. Неговата досегашна научна преокупација главно е фокусирана на проучувањето на неколку научноистражувачки теми како што се: животот и делото на првиот претседател на Президиумот на АСНОМ, Методија Андонов-Ченто (1902–1957), НОАВМ (1941–1945), Равногорското движење во Вардарскиот дел на Македонија за време на Втората светска војна (1942–1944), животот и дејноста на Миливој Трбиќ-Војче (1913–1947), припадник и организатор на Равногорското движење во вардарскиот дел на Македонија, како и на други теми. Во националната историја на Македонија е познато, но недоволно научно е обработено навлегувањето и формирањето на четничка организација во Македонија кое започнало во 1942 година. Кандидатот се задлабочил во мошне суптилната тема да ги открие спецификите на четничкото движење во Македонија и да ги разлучи од оние во останатите краишта на окупирана Југославија.

За потребите на спомнатите научни теми, д-р Симоновски задлабочено истражува во Државниот архив на Република Македонија, Архивот на Македонската академија на науките и уметностите, Документационото одделение на ЈНУ Институт за национална историја, Воениот архив во Белград, Архивот на Југославија во Белград и во библиотеките и музеите во Скопје и Белград. Резултат од истражувањата е новопронајдена досега малку позната архивска граѓа која се однесува на биографијата и на дејноста на Миливој Трбиќ-Војче. Овие нови документи д-р Симоновски ги објави во зборник на документи и материјали под наслов: „Миливој Трбиќ-Војче, документи, избор, редакција и коментар доц. д-р Александар Симоновски, Скопје 2016, 357“. Зборникот, претставува прв и единствен ваков вид труд во македонската историографија посветен на оваа историска личност.

Кандидатот д-р Александар Симоновски се јавува и како автор на статии објавени во повеќе научни списанија и зборници на научни трудови. Неговите научни трудови се фундирани врз анализа на нови изворни податоци, потоа врз консултирање на соодветна научна и друга литература, од кои би ги споменале: Протестите во Полска во декември 1970 година низ страниците на весникот „Нова Македонија“, Македоника, г. IV, бр. 9–10, Скопје 2014, 175–181; Учеството и дејноста на Миливој Трбиќ-Војче во Равногорското движење во Македонија

(1942–1944), Гласник на ИНИ, г. 58, бр. 1–2, Скопје 2014, 131–141; „Улогата на Дража Михајловиќ и македонскиот народно-ослободителен фронт“, Македоника, год. V, бр. 11–12, Скопје 2015, 102–108; Активностите на Битолскиот областен народноослободителен одбор при организирањето на образованието и културата во Македонија во 1944 година, Зборник на трудови, 18, Битола 2015, 79–87; Судињето и егзекуцијата на Миливој Трбиќ во 1947 година, Македоника, год. V, бр. 13, Скопје 2015, 84–88; Културата и образованието во Битола и Битолско кон крајот на 1944 и во почетокот на 1945 година, Филолошки студии, годиште XIII, број 2, 2015, 103–114; Народноослободителните одбори во Прилепската околија (1944), Македоника, год. VI, бр. 16, Скопје 2016, 67–73; Народноослободителните одбори во административната единица Битолска околија (1945), Зборник на трудови, 19, Битола 2016, 41–46; Разбивањето на Равногорското движење во Порече во 1944 година, Историја, год. L/LI, бр. 1–2, Скопје 2015/2016, 257–273.

Д-р Симоновски е автор и на два научни труда, објавени во зборници на трудови од меѓународни научни конференции, и тоа: Народноослободителното наспроти Равногорското движење во однос на македонскиот народ, Зборник: Балканот: луѓе, војни и мир, материјали од меѓународната научна конференција по повод 65 години од основањето на ИНИ (Скопје, 4–5 ноември 2013), Скопје 2015, 611–616; Народноослободителните одбори во административната единица Битолска област во 1944 година, Зборник: Афирмација, продлабочување и проширување на вековните културни врски меѓу Република Македонија и Република Србија (Зборник на трудови од Меѓународниот научен собир, одржан на 30 и 31 октомври 2015 година во Битола), Битола 2016, 641–648.

Кандидатот д-р Александар Симоновски се јавува и како објавувач на поединечни изворни архивски документи како што се: Записник од сослушувањето на Боге Атанасов Велески на 15 јануари 1947 година, Историја, г. XLIX, бр. 1, Скопје 2014, 343–350 и Пресуда на Окружниот суд во Скопје против Миливој Трбиќ–Војче и други лица (13 јуни 1947 година), Гласник на ИНИ, год. 60, бр. 1, Скопје 2016, 277–288.

Благодарение на богатата истражувачка дејност, кандидатот своите научни резултати, сознанија и достигнуа ги изложил во изворни научни трудови со кои настапил на повеќе домашни и меѓународни научни собири. Научен собир: „АСНОМ и македонската држава“, со реферат: „АВНОЈ, Светосавскиот конгрес и АСНОМ“, Скопје, 28 ноември 2014 година. Научен собир: „Македонија во Втората светска војна и потоа – 70 години од победата над фашизмот“, со реферат „Спасувањето на сојузничките авијатичари во Порече во 1944 година“, Скопје, 19 октомври 2015 година. Шести меѓународен научен симпозиум: „Афирмација, продлабочување и проширување на вековните културни врски меѓу Република Македонија и Република Србија“, со реферат „Народноослободителните одбори во административната единица Битолска област во 1944 година“, Битола, 30–31 октомври 2015 година. Научна трибина: „Илинден во историскиот континуитет и создавањето на македонската држава“, со реферат „Илинден 1903 – Илинден 1944 година“, Крушево, 3 август 2015 година. Научна трибина: „Илинден: слобода, државност и независност“, со реферат „Равногорското движење и Првото заседание на АСНОМ“, Крушево, 3 август 2016 година. Во објавената *Книга на резимеа* од научниот собир „АСНОМ и македонската држава“, Скопје, ноември 2014, е објавено резимето на рефератот „АВНОЈ, Светосавскиот конгрес и АСНОМ“.

Кандидатот се јавува и како прикажувач на одделни објавени историски трудови и соопштенија од одржани научни собири. Соопштение за одржаниот научен собир „АСНОМ и македонската држава“, Гласник на ИНИ, г. 59, бр. 1–2, Скопје 2015, 251–252. Приказ на зборникот на трудови Д-р Владимир Полежиноски – живот и дело (Кичево, 6 декември 1912 – Скопје, 19 јуни 1980), ИНИ, Совет на општина Кичево, Скопје 2013, 139, Гласник на ИНИ, г. 58, бр. 1–2, Скопје 2014, 172–173 и приказ на монографијата: Виолета Ачкоска, Велес и Велешко 1944–1991, Макавеј, Скопје 2013, 412, Гласник на ИНИ, г. 59, бр. 1–2, Скопје 2015, 248–249.

Д-р Александар Симоновски, со реферат под наслов: „Февруарскиот поход: големата епопеја на Народноослободителната војна на Македонија“, по повод одбележувањето на овој значаен историски чин, настапи и на свечената

седница во Скопје, на 21 февруари 2014 година, а во организација на Сојузот на борци од НОАВМ и граѓаните продолжувачи.

Во изминатиот период, кандидатот бил член/секретар на организацискиот одбор на научниот собир „Македонија во Втората светска војна и потоа – 70 години од победата над фашизмот“, Скопје, 19 октомври 2015 година. Бил рецензент на научната монографија на проф. д-р Марјан Димитријевски, проф. д-р Лидија Ѓурковска и д-р Елена Иванова, *До видување Скопје, до видување граду наш мил: евакуација на децата по земјотресот во Скопје (1963–1964)*, Пабlishер, Скопје 2016.

Во рамките на Одделението за нова и најнова историја, кандидатот д-р Александар Симоновски е коракководител на работниот проект: Библиографија на македонската историографија за периодот од 1991 година до денес. Во проектот се прибираат и обработуваат библиографски единици од поединечни и група автори, посветени на историските собитија од најновата националната историја, објавени како поединечни научни трудови, монографии, библиографии, историографии и други.

Учествува во организациски и тимски проект како соработник, во научниот проект: „Евидентирање, фотографирање, снимање и архивирање на видео - материјали и разговори со Македонците протерани од Егејска Македонија во 20 век“, заеднички научен проект на Министерството за култура, Кинотека на Македонија и ИНИ.

Кандидатот д-р Александар Симоновски е член на неколку комисији за оценка и одбрана на магистерски работи.

Покрај наведените активности, кандидатот активно партиципира во Секторот за настава при ЈНУ-ИНИ во реализацијата на вториот циклус студии на ЈНУ Институт за национална историја. Исто така, во ЈНУ-ИНИ, д-р Симоновски е вклучен и во реализирањето на студиската програма од третиот циклус студии по историја на Македонија, каде што партиципира во предметот: Република Македонија во втората половина на 20 век - од монизам до плурализам, предметот: Историја на Македонија во периодот од 1941 до првите децении на 21 век и предметот: Македонската емиграција по Втората светска војна.

Во изминатиот период, кандидатот се јавува и како автор на колумна во медиум: Првото заседание на АСНОМ: (По повод 70 години македонска државност), „Република“, год. III, бр. 102, 15 август 2014, 38–39; Првото заседание на АСНОМ: (По повод 70 години македонска државност), 2 дел, „Република“, год. III, бр. 103, 22 август 2014, 42–43, колумната: Субверзивните дејства на грчкиот конзулат во Скопје во поствоениот период, „Република“, год. IV, бр. 145, 12 јуни 2015, 34–35; Субверзивните дејства на грчкиот конзулат во Скопје во поствоениот период, „Република“, год. IV, бр. 146, 19 јуни 2015, 34–35 (со коавтор).

Своите научни видувања д-р Симоновски ги изнесува и како соработник во документарните филмови: Судбината на членовите на Првиот президиум на АСНОМ, втора епизода, Македонска радио телевизија, Скопје, 1 август 2014 година; Тито и македонското прашање, Македонска радио – телевизија, Скопје, 6–7 декември 2014 година; Најважните извештаи на конзулите и патописците од Македонија – Извештајот од Патрик Хачисон Еванс, Македонска радио телевизија, Скопје, 6 март 2015 година; Најважните извештаи на конзулите и патописците од Македонија – Анализа на експертите на истражувачкиот оддел на Форин офис (1 дел), Македонска радио -телевизија, Скопје, 9 март 2015 година. Се пројавил и со учество во отвореното студио на Македонската радио -телевизија по повод 112 години од Илинденското востание и 71 година од Првото заседание на АСНОМ кога на 2 август 2015 година настапил со своја анализа за нивното значење.

Во 2015 година, д-р Симоновски бил член на одборот за научно-истражувачка работа при Советот на научно-културните средби „Десет дена Крушевска Република“. Во 2016 година бил член на Здружението на историчарите на Република Македонија.

Имајќи го предвид наведеното, како и податоците дадени во прилогот кон овој извештај, Рецензентската комисија утврди дека д-р Александар Симоновски ги исполнува предвидените законски услови за предвремен избор во научното звање виш научен соработник-вонреден професор, пропишани со Правилникот за начинот и постапката за избор во повисоко научно звање, Правилникот за постапката и поблиските критериуми за предвремен избор во научни звања (Сл. весник на РМ бр. 82/09) и Правилникот за утврдување на дополнителни

критериуми за избор во повисоко научно звање и за предвремен избор во научно звање на ЈНУ Институт за национална историја.

На Советот на ЈНУ-ИНИ имаме чест и задоволство да му предложиме кандидатот д-р Александар Симоновски предвременно да биде избран во научното звање виш научен соработник-вонреден професор.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Марјан Димитријевски
с.р.
2. Проф. д-р Лилјана Пановска с.р.
3. Проф. д-р Љубица Јанчева с.р.

ОБРАЗЕЦ
ПРИЛОГ КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕТО
ВИШ НАУЧЕН СОРАБОТНИК-ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР

Кандидат: Александар Симоновски
 Институција: ЈНУ Институт за национална историја
 Научна област: историја

Реден број	Научноистражувачка и наставно-научна дејност (НИ; НН), стручно-апликативна дејност (СА) и дејност од поширок интерес	Поени
1.	Избор, подготовка, коментари/редакција на историски извори или архивска граѓа	4
2.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно списание	30
3.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно списание со меѓународна редакција	24
4.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник од трудови на научен собир	4
5.	Приказ на книга во научно списание	2
6.	Апстракт објавен во зборник од национална конференција	0,5
7.	Труд во научно списание кое критички презентира историски материјал/документ	4
8.	Учество на национален научен собир со реферат	2
9.	Учество на меѓународен научен собир со реферат	1,5
10.	Учесник во научен проект	2
11.	Член на комисија за подобност на тема и кандидат за магистерска работа	1
12.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистерска работа	0,5
13.	Рецензент на научна монографија	2
14.	Колумна во медиум	0,95

15.	Учество на научна трибина	1,45
16.	Член во комисии и тела на државни и други органи/здруженија	2
17.	Член на организациски одбор на научен собир	1
18.	Прегледен напис во научно списание	2
19.	Настап на телевизија	5
20.	Настава на високообразовни институции од трет циклус	0,06
21.	Раководител на научен проект	3,6
	ВКУПНО	93,56

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1.Проф. д-р Марјан Димитријевски с.р.

2.Проф. д-р Лилјана Пановска с.р.

3.Проф. д-р Љубица Јанчева с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КИЧЕВО И КИЧЕВСКО (1894-1904)“ ОД М-Р ЃОРЃИЈА САЈКОСКИ, ПРИЈАВЕНА ВО ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА ВО СКОПЈЕ

Научниот совет на ЈНУ Институт за национална историја во Скопје, на седницата одржана на 15 февруари 2017 година, формираше Комисија за оценување и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Ѓорѓија Сајкоски под наслов **КИЧЕВО И КИЧЕВСКО (1893-1904)**, во состав: проф. д-р Александар Трајановски (ментор), проф. д-р Силвана Сидоровска-Чуповска (член), проф. д-р Наташа Котлар-Трајкова (член), проф. д-р Димитар Љоровски (член) и проф. д-р Катерина Тодороска (член).

Откако Комисијата во наведениот состав, со внимание го проследи и го оцени горе споменатиот ракопис на докторската дисертација на м-р Ѓорѓија Сајкоски, на Научниот совет на Институтот за национална историја во Скопје му го поднесува следниот

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ:

Докторската дисертација на докторандот м-р Ѓорѓија Сајкоски, со наслов **КИЧЕВО И КИЧЕВСКО (1893-1904)**, содржи 210 страници текст со компјутерска обработка среден новинарски проред во Tms macedonien фонд, со големина на буквите од 12 точки, со 325 напомени (или забелешки - фусноти) компјутерски обработени со 8 точки и со 92 искористени библиографски единици. Меѓу последните, освен искористената основна нужна литература и периодика, забележително место заземаат објавените извори и мемоарската публицистика, како и необјавените извори собрани во соодветни архивски институции, кога станува збор за архивски материјали од прва рака, врз чија основа главно почиваат историските собитија образложени во докторската дисертација.

Ракописот во обработената докторска дисертација е сочинет од предговор, вовед, 5 глави, заклучни согледувања и прилог на користени позначајни извори и литература. Сите 5 глави се поделени на повеќе подглави (со наслови и поднаслови), со што докторандот Сајкоски овозможил поквалитетно хронолошко следење на историските настани и процеси, грижливо и квалитетно обработени

во приложениот труд, кои најчесто се поддржани од соодветни автентични архивски материјали, одделни од нив од прва рака и основна нужна литература и периодика.

Во **предговорот**, а особено во **воведот**, изложени се предметот и целите на истражувањето во докторската дисертација „Кичево и Кичевско (1893-1904)“. Посебно во овие воведни напомувања, м-р Ѓорѓија Сајкоски уште во самиот почеток подвлекол дека организираната борба на македонскиот народ главно започнала со формирањето на Македонската револуционерна организација (МРО), основана есената 1893 година во Солун. Пак, уште на самиот почеток, Сајкоски потенцира дека откако Организацијата задоволително ќе зајакне, таа пуштила свои корени и пипци низ цела етнографска и географска Македонија, а со тоа успеала да навлезе во дворот или домот на секој Македонец, без разлика на нивната верска и етничка припадност. Во таа смисла, според Ѓорѓија Сајкоски, Организацијата во еден период прераснала во еден вид држава во држава.

Во првата глава од докторската дисертација, која претставува и еден вид на воведна глава кон основната проблематика, а насловена како **Општествено-економските и културно-просветните прилики во Македонија и во Кичево и Кичевско во XIX век**, се опфатени повеќе значајни моменти од историјата на Македонија и на македонскиот народ, но и на Кичево и Кичевската околија во текот на XIX век. Во таа смисла се следат најпрво општествено-економските и политички услови во Македонија, а со тоа индиректно и соодветните такви услови и во Кичево и Кичевско, почнувајќи главно од средината на XIX век, вклучително осветлувајќи ги собитијата поврзани со настани со Големата источна криза. Тука докторандот особено внимание обрнал на дипломатските игри и интриги што се правеле за време на Берлинскиот конгрес, на кои, впрочем европските дипломатски претставници си поиграле со судбината на Македонија и со нерешеното македонско прашање, кое не само што поволно не го решиле, туку ја оставиле таа отворена македонска рана константно да крвари, така што македонскиот народ потоа со децении ќе се повикува на тие европски неправди и ќе ја проколкнува „европската дипломатија, таа злокобна кула Вавилонска“, реагирајќи соодветно од време на време онолку колку што тоа им го овозможувале условите, а сепак секогаш попречувани во тоа и од европските и балканските соседни пропаганди.

Што се однесува до Кичево и Кичевската околија, Сајкоски фрла нужен краток преглед низ историјата на основните карактеристики на населението на таа македонска регија. Во оваа глава, меѓу другото Сајкоски го елаборира името на Кичево низ историските времиња, и тоа како: Кичева, Кирчева, Кицивис, Фирцова, Фирчова, Кирцова, Кирчова, Крчево, Крчова итн. Во врска со името, докторандот регистрирал дека највероватно Кичево било изградено или никнало на местото од некогашниот антички град Ускана. Во врска, пак, со поширокиот географски термин Кичевско или Кичевијата, во кој влегувала целата Кичевска котлина и пошироко, Ѓорѓија Сајкоски ги сместил местните области или помали

региони како што се подреоните: Копачка (Горна и Долна Копачка), Рабетино (Рабетинкол или малата котлина Рабетинско Поле покрај Рабетинската Река), Краста (или Преку Трупа), па дури понекогаш и делови од Поречието, кое во третиралиот временски период од револуционерното движење и дејствувањето четите на МРО се одвивале како во една логична целина или околија. Доста фрагментарно, а врз основа на бројни изворни показатели и поддршка, Сајкоски ја проследил положбата на населението во Кичевијата низ историјата, и тоа особено од втората половина на XIX век. Доста сликовито е обработено поглавјето поврзано со првите форми на давање на вооружен отпор во овој дел од Македонија. Тука централно место зазема т.н. Брсјачка буна или заговорот од 1880 до 1881 година, со посебен осврт за учеството на дејци или актери од оваа македонска поширока околија во буната или заговорот, како што впрочем биле: Дуко Тасев, Ангеле Танаскоски, Мицко Крстески, „учесниците во четата на Михајлета“, Илија Делија, браќата Стефан и Кузман Петревски и други. Последната и доста значајна подглава е посветена на религиозните и црковно-просветните состојби во Кичево и Кичевско од втората половина на XIX и почетокот на XX век. Во таа подглава, докторандот обрнал внимание дека во Кичево, а особено во Кичевско опстојувале повеќе значајни цркви и манастири, кои одиграле доста важна улога во живот на месното население. Во таа смисла, Сајкоски напоменува дека свештенството и монаштвото низ историјата во Кичевско со векови го учела македонскиот народ „да се држи до своите традиции и културата“. Како резултат на тоа, македонскиот народ и во овој дел од Македонија со помошта на црквите и свештенството „ја задржал својата посебност во однос на другите, така што Македонците утврдиле за тешкиот живиот наоѓале во црквата“. За нив „црквата претставувала двигател на осознавањето на народот и едновременно негова заштита од теророт и од бројните злосторства извршени од османлиските власти, кои се случувале почесто. Со формирањето на МРО, црквите и манастирите ќе бидат главно засолниште за револуционерите, но и место од каде што се ширела идејата за ослободување на Македонија“. Поради сето тоа, според Ѓорѓија Сајкоски „црквите биле под постојан притисок на грчката, српската и бугарската пропаганда, кои безмилосно настојувале да ги стават под своја контрола и притоа се користеле со сите можни средства“. Нивната основна цел била „да ги стават под своја јурисдикција црквите преку кои можеле да ја вршат својата асимилација и денационализација над македонскиот народ“.

Втората глава целосно е посветена на **Основањето на Македонската револуционерна организација** во 1893 година. Во оваа глава, докторандот се задржува на условите за основање на Организацијата, за почетната дејност на Македонската револуционерна организација (МРО) по основањето најпрво во Солун, а потоа распространувањето на мрежата на Организацијата низ Македонија и договорите за нејзиното натамошно дејствување, зајакнување и проширувањето по трансформацијата на МРО во Внатрешна македонската револуционерна организација (ВМРО) по 1894 година, а потоа во Тајна

македонско-одринска револуционерна организација (ТМОРО) по 1896 година. Во посебна подглава, Сајкоски се навраќа на подготовките на ТМОРО во Битолскиот (вториот) револуционерен округ на Организацијата за вооружено востание во Македонија во пролетта 1903 година, а во таа смисла, се разбира, со посебна елаборација на Смилевскиот конгрес, кој започнал со работа на 24 април 1903, односно на 7 мај 1903 година по новиот Грегоријански календар. Во оваа глава, Сајкоски посветил особено внимание за основањето на Комитетот на Организацијата за Кичево и Киевско. Во таа смисла, Сајкоски подвлекол дека во пролетта 1895 година пристигнал, меѓу другото, во Кичево и Кичевско битолчанецот Анастас Лозанчев, кој маскиран како фотограф се задржал извесно време таму и ги поставил основите на МРО во оваа македонска околија. Така, за прв раководител на Организацијата Сајкоски го истакнал ѓаконот (младиот монахот во манастирот „Св. Пречиста Богородица“ Јосиф, (роден во Крушево). Потоа раководството на МРО во оваа македонска околија ја предводеле или им била доверена на Лука Џеров (роден во Битола), Иван Нелчинов (роден во Охрид), Ангеле Бунгуров (роден во Кичево), Славејко Арсов (роден во Штип) и поп Тома Николов, (роден во кичевското село Вранешница). На мошне забележителното поглавје *Зачеттоциите на организираниот отпор и основањето на првите чети на Организацијата во Кичевско*, докторандот Ѓорѓија Сајкоски му обрнал доста забележително внимание. Во таа смисла, првите чети на Организацијата во Кичевско биле предводени од познати месни кичевски војводи. Станува збор за првата чета на Организацијата основана воопшто во Македонија, заедно со онаа што била создадена во Малешевијата, а имено во летото 1897 година што ја предводел познатиот војвода Дуко Тасев Јудовчанецот. Тука забележително место заземаат и четите на МРО што ги предводеле војводите Наке Јанев Лавчанчето, Арсо Мицков и други месни чети и војводи. Оваа глава докторандот ја завршува со заклучниот и доста сажет и значаен поднаслов и текст насловен како *Поставувањето на Организацијата на цврсти основи (1896-1900 година)*.

Во третата глава, **Состојбите во Кичево и Кичевско во периодот пред Илинденското востание (1900-1903)**, се осветени настани поврзани со Кичевската провала од 1900 година и последиците од неа во Кичевијата. Имено, како резултат на провалата 14 месеци најпрво во Кичево, а потоа во Катилањето во Битола одлежале затвор членовите на речиси целиот Кичевски револуционерен комитет на ТМОРО (поп Тома Николов, Лука Џеров, Матеј Христов, Иван Нелчинов, Гиче Ошавков и др.). Во нивно отсуство со Комитетот во Кичево раководел заменикот на поп Тома Николов – Иван поп Крстев. Затоа што, сепак, во последниот случај, станувало збор за револуционер и активист со послаби квалитети, целокупниот организационен терет во Кичево и воопшто во Кичевијата легнале на плеките на учителот Ѓорѓи Сугарев кој тогаш учителствувал во учебната 1900-1901 година во селото Светораче. Во таа смисла, целата организациона кореспонденција и организација за и од Кичево и Кичевско врвела низ рацете на Сугарев. За да биде сепак посокриена неговата

конспиративност, преку летото тој не се враќал во својата родна Битола, туку се движел, а истовремено се усовршувал во агитационо-организаторската чета на Никола Петров Русински, која дејствувала на поширок регион од тој дел на Македонија (Прилепско, Крушевско, Демирхисарско и Кичевско). По враќањето од затвор, повторно Кичевскиот револуционерен комитет на ТМОРО му била отстапена на агилниот и докажаниот дотогаш револуционер и организатор на Организацијата, поп Тома Николов.

Четвртата глава е насловена **Одрозот на Илинденското востание во Кичево и Кичевската околија**. Во оваа носечка глава, докторандот Сајкоски најпрво се навраќа на подготовките на четите на Организацијата за успешно изведување на востание во Македонија, вклучително во Кичево и Кичевско, кое започнало на 2 спроти 3 август 1903 година, според новиот Грегоријански календар, на верскиот празник Илинден, поради што тоа било наречено Илинденско востание. Покрај поопширниот приказ на растежот и омасовувањето на четите на Организацијата, кои ги предводеле познати војводи на четите во Кичевијата, Сајкоски се задржал и на основањето на селски чети на чело со месни селски војводи и подвојводи во повеќе села во околијата. Тие заедно со четите на повидните кичевски војводи, предводени од околискиот началник во Кичевско („горскиот началник“), Лука Џеров, определен на таа одговорна должност уште на Смилевскиот конгрес, зеле активно и забележително учество во Илинденското востание, главно во Кичевската околија. Сето тоа уште порелјефно е прикажано во следната подглава насловена како *Илинденското востание во Кичево и Кичевско*. Тука мошне сликовито и со доста фактографска документација се прикажани жестоките судири и борби меѓу четите на македонските востаници, членовите или симпатизерите на МРО, од една страна, со аскерот и башибозукот во околијата, од друга страна. Станува збор за обидот да се заземе градот Кичево од османлиските окупатори, потоа борбите во Рабетикол и Копачка, особено оние што се воделе во месноста „Ѓурѓејца“, меѓу помалобројните востаници и бројниот аскер и башибозук, во која жестока битка со навременото, а сепак во последен момент пристигнувањето на демирхисарската чета на војводата Јордан Пиперката, победата била спектакуларно извојувана. Тој подвиг и хероската битка на помалобројните востанички чети на Организацијата, со побројниот аскер и башибозукот, оттогаш до денес постојано се доста опеани во народните песни.

Петтата и последна глава е насловена како **Кичево и Кичевско по Илинденското востание**. Во оваа завршна глава опширно се следи бавниот пораз на востаниците во Кичевска околија, кој траел без малку три месеци. Во таа смисла, Сајкоски потенцира дека од 24 до 29 август 1903 година започнале поорганизирани напади на востаниците во Кичевската околија од повеќе страни од броен аскер и башибозук, дури и со специјални воени единици донесени дури од Косово, вклучително коњаница и артилерија. Аскерот бил предводен од Бахтијар-паша, Насер-паша, Хисни-паша и Шефки-беј. Според османскиот план

за реокупација на Кичевијата, се планирало да се обиколат и освојат сите реони во кои дотогаш престојувале и дејствувале востаниците. Од друга страна, поради тоа што во таква ситуација повеќето од четите на Организацијата не можеле меѓу себе да комуницираат и да соработуваат како дотогаш, затоа што се повлекле по високите планински предели за да се сокријат во густите шуми, со што селата останале незаштитени. Сепак и во таквата реорганизација востаниците во Кичевската околија и натаму давале некаков отпор на огромниот турски аскер. Во таа смисла, Сајкоски ги регистрирал судирите и обидите на отпор меѓу војводата Пејчин Томоски со својата чета од с. Душегубица, кои се одиграле кај месноста „Думовица - Горен Лопушник“ и судирот на селската чета од селата Кленоец, Патаец, Иванчишта и Ехлоец на планината Јама. Додека се одигрувале овие одбрамбени битки, тука пристигнале четите на војводите Наке Јанев и Крсте Алексов како и четата на околинскиот началник Лука Церов. Сепак, освен овие и други неспомнати битки на востаниците со нерамноправниот непријател - броен аскер и башибозук, (не ги регистриравме сите битки поради ограничениот простор во рецензијата), такви судири се случувале на повеќе места во околијата. Движењето на огромна маса аскер од повеќе страни кон околијата сè повеќе ги загрозувало позициите на востаниците. Особено тука Сајкоски се задржал на бројните препokuпувања меѓу востаниците, од една страна, а аскерот и башибозукот од друга страна во Копачка, кои траеле месец-два. Тука и покрај присуството на броен аскер, селските чети на Организацијата се труделе подолго време да ги држат селата слободни, очекувајќи денес или утре дека некој ќе им помогне однадвор, особено што порано така им се ветувало. Така селските чети зазеле позиции за што подолго време да даваат отпор против настапувањето на аскерот. Тоа така се случувало во атарот на селата Лавчани и Душегубица. Меѓутоа, и колку да покажувале нивиден хероизам, храброст и издржливост во пружањето на отпорот на селските чети, затоа што тие требало да се спротивстават на броен аскер од 3.500 до 4.000 добро наоружани османски војници, било неизбежно востаниците да се повлекуваат. Сепак и при повлекувањето се давала извесен отпор, при што се изродиле жртви на двете страни. Поради своите забележителни жртви, аскерот бавно напредувал за време на реокупацијата на Кичевската околија. Така, борбите за реокупација на Копачка привиле кон 18 септември 1903 година. На 8 октомври 1903 године се одиграл жесток судир во давањето на отпор кај с. Јудово. Затоа што аскерот тука имал забележителни жртви, по преземањето на селото го запалиле. Сосема на крајот од оваа подглава, Сајкоски го регистрирал известувањето што пристигнало на 30 септември 1903 година од Штабот на четите, во кое се барало востаниците да се вратат по селата, оружјето да го складираат, а повидните војводи да се склонат надвор од Македонија. Тоа според Сајкоски востаниците го примиле со неверување, огорченост и незадоволство.

Следната подглава, *Последициите од Илинденското востание во Кичевска околија*, е доста педантно, прегледно и изворно подготвена. Тука Сајкоски доста сликовито го опишал невидениот терор и злочините што биле извршени од

аскерот и башибозукот врз веќе незащитеното македонско население во Кичевската околија. Со доста фактографски показатели, докторандот Сајкоски педантно ги опишува по ред селата кои настрадале, дури и поименично кои месни лица биле екзекутирани или напакостени за време на задушувањето на востанието во оваа околија. Сосема на крајот, Сајкоски се задржал на одгласот и причините за неуспехот на Илинденското востание воопшто. Докторската дисертација м-р Ѓорѓија Сајкоски ја завршува со последниот поднаслов *Состојбиите во 1904 година*. Тука, докторандот се навраќа на тешката состојба во Кичевската околија по крваво задушеното Илинденско востание и тоа кратко, но и сосема доволно, за да се долови изразито тешкиот живот што го преживувало месното население во тоа време. Првите зраци на оживувањето од тешката положба во редовите на Организацијата Сајкоски сосема скромно и кратко ги наговестува, оставајќи сепак простор тоа прашање подобро да го елаборира во друга прилика.

Во заклучокот, м-р Ѓорѓија Сајкоски сосема кратко се навраќа на речиси сите настани што се случиле во Кичевската околија од 1894 година, од основањето на Македонската револуционерна организација до задушувањето на Илинденското востание и уште една година (1904) потоа. На ова место, Сајкоски заклучува дека Кичевската околија во овој временски период зела активно и забележително учество во сите поважни настани што се случиле во Македонија во периодот од 1894 до 1904 година.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација на м-р Ѓорѓија Сајкоски „Кичево и Кичевско (1893-1904)“, претставува една кратка, но доста важна логична целина за собитијата на македонското население во овој дел од Македонија, особено за историјата на Македонската револуционерна организација од основањето (1893) до 1904 година. Предмет на третирање во конкретниот случај се сите релевантни и поважни настани што се случиле во Кичево и Кичевската околија, со своите помали реони: Копачка, Рабетикол, Краста (или Преку Трупа), дури и делови од Поречието од 1893 до 1904 година. Сите историски настани и процеси што се случувале од 1893 до 1904 година во овој дел од Македонија, докторандот Сајкоски ги аргументирал врз основа на нужна литература и периодика, а особено врз основа на објавени и непубликувани изворни материјали од прва рака. Затоа што оваа проблематика за прв пат во историографијата се обработува на ваков парциален начин, и тоа во вид на докторска дисертација, а ако се земе предвид дека докторандот Сајкоски пред тоа магистрираше со слична тематика од овој македонски предел, сметаме дека денес докторантот Ѓорѓија Сајкоски доволно длабоко навлегол во сите пори на историските настани и процеси што се случувале во Кичево и пошироката Кичевска околија во периодот од 1893 до 1904 година. Поради сето тоа сметаме дека изработената докторска дисертација на м-

р Ѓорѓија Сајкоски „Кичево и Кичевско (1893-1904)“, претставува нов прилог кон македонската историографија од крајот на XIX и почетокот на XX век.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Научниот совет на Институтот за национална историја во Скопје, да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на докторандот м-р Ѓорѓија Сајкоски со наслов „Кичево и Кичевско (1893-1904)“.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Александар Трајановски, ментор, с.р.

Проф. д-р Силвана Сидоровска-Чуповска, с.р.

Проф. д-р Нанаша Котлар-Трајкова, с.р.

Проф. д-р Димитар Љоровски, с.р.

Проф. д-р Катерина Тодороска, с.р.

П Р Е Г Л Е Д

на прифатени теми за докторски труд со **промена на менторот** на **Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања - Скопје**

Ред. Бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. На Одлука на ННС/НС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	м-р Митко Гацовски	Промените и улогата на стратегискиот концепт на НАТО по настаните од 11 септември 2001	The changes and the role of the NATO strategic concept after the evants of September 11.2001	Проф.д-р Славејко Сасајковски	02-398/6 од 28.3.2017

ПРЕГЛЕД

НА ОДОБРЕНИ ТЕМИ НА Институтот за социолошки и политичко -правни истражувања,
Скопје во состав на Универзитет Св. Кирил и Методиј Скопје Магистерски трудови

Ред. Бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. На Одлука на ННС/НС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Лулзим Адили	Промени во личносните стилови и профили на однесување при работа под притисок	Changes in the personal styles and bihavioral profiles at work under presure	вонр.проф.Ел еонора Среафимовска	02-398/19 од 28.3.2017
2.	Дивна Михајловиќ	Специфичности на обуките за вработените во Прифатниот центар за баратели на азил – Визбегово , според карактеристиките на работните места	The specificity of the tranings for employees in the Reception centar for asylum seekers – Vizbegovo , regarding the employees' working place	вонр.проф.д-р Маријана Марковиќ	02-398/20 од 28.3.2017
3.	Љубица Томиќ	Извори на мотивација кај високообразовани кадри во Република Македонија	Sources of motivation among highly educated people in the Republic of Macedonia	вонр.проф.Ел еонора Среафимовска	02-398/21 од 28.3.2017
4.	Ирена Маринковиќ	Обуката како стратешки пристап за постигнување на конкурентска предност	The training as a strategic approach for gaining a competitive advantage	вонр.проф.д-р Марија Топузовска Латковиќ	02-398/22 од 28.3.2017
5.	Кети Јандријеска Јованова	Заштита на најдобриот интерес на децата на улица во Република Македонија врз основа на член 3 од Конвенцијата за правата на детето	Protection of the best interest of the street children in Republic of Macedonia based on the article 3 from the Convention of the right of the child	Вонр.проф.д-р Анета Цекиќ	02-398/7 од 28.3.2017

**РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА ВИШ НАУЧЕН СОРАБОТНИК ЗА РАБОТНОТО
МЕСТО ИСТРАЖУВАЧ НА ФОЛКЛОРОТ И ЕТНОЛОГИЈАТА НА
ТУРСКИОТ НАРОД ВО Р МАКЕДОНИЈА ВО ИНСТИТУТОТ ЗА
ФОЛКЛОР „МАРКО ЦЕПЕНКОВ“ ВО СКОПЈЕ**

Со Одлука бр. 02-126 од 15.3.2017 година, Советот на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, на својата седница одржана на 3.3.2017 година, нè избра за рецензенти за избор во сите научни звања за работното место истражувач на фолклорот и етнологијата на турскиот народ во Р Македонија, по конкурсот објавен во дневниот весник „Нова Македонија“ на 3.3.2017, во состав: проф. д-р Октај Ахмед (Филолошки факултет „Блаже Конески“, УКИМ – Скопје), проф. д-р Боне Величковски (ИФМЦ, во пензија) и проф. д-р Изаим Муртезани (ИФМЦ), а по пријавата на д-р Актан Аго, научен соработник, како единствен кандидат.

Како Рецензентска комисија, чест ни е на Советот на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ:

Д-р Актан Аго е роден на 10.4.1976 година во Скопје. Основното и средното образование го завршил во родниот град. На Катедрата за турски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје се запиша во академската 1995/1996 година како редовен студент и дипломирал на истата група на 22.9.1999 година со општ успех од 8,7.

На постдипломските студии по наука за јазикот на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје се запишал во академската 1999/2000 година и нив ги завршил со просечен успех 8,5. Магистрирал во 2004 година на тема: „Турцизмите во јазикот на Марко Цепенков“.

Во 2010 година докторирал на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје на тема „Турските јазични елементи во драмските творби од 20 век“.

Од учебната 1999/2000 се вработил во Основното училиште „Јане Сандански“ во Скопје како професор по турски јазик, за веднаш следната година, во 2000/2001 година, да се вработи во СУГС Гимназијата „Јосип Броз Тито“ како професор по турски јазик и литература.

Академското искуство во високото образование на д-р Актан Аго започнува во академската 2011/2012 година, кога бил ангажиран како стручњак од практиката на Катедрата за турски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје по предметите: Морфологија на турскиот јазик 1, 2, 3 и 4 (мајчин и немајчин) и Синтакса на турскиот јазик 1-2.

Искуството во високото образование го продолжува на Државниот универзитет во Тетово, кога од академската 2012/2013 година бил ангажиран како стручњак од практиката на Филозофскиот факултет, на студиската програма Ориентална филологија. Во академските 2012/2013 и 2013/2014 година ги држел предметите Синтакса на турскиот јазик 1 и 2

(со неделен фонд 2+2) и Дијалектологија на турскиот јазик 1 и 2 (со неделен фонд 2+2).

Во академските 2014/2015 и 2015/2016 ги предавал предметите: Народна книжевност 1 и 2 (со неделен фонд 2+1) и Стара турска книжевност (со неделен фонд 2+1).

Во академските 2013/2014 и 2014/2015 година при Државниот универзитет во Тетово на истата студиска група, Ориентална филологија, бил ангажиран на постдипломски студии по предметот Дијалектологија со историја на турскиот јазик.

Во академската 2014/2015 година при Приватниот меѓународен балкански универзитет во Скопје бил ангажиран по предметот Турски јазик 1 и 2 (со неделен фонд 2+1) како наставник на Факултетот за книжевност.

Д-р Актан Аго, своето искуство во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје го започнал во 2011 година, кога е вклучен како надворешен соработник во научно истражувачкиот проект „Споредбени фолклористички истражувања“, под раководство на проф. д-р Боне Величковски, додека од 2013 година е главен истражувач на истиот проект.

Кандидатот д-р Актан Аго, од 2013 година па наваму, е вклучен и во проектот „Фолклорно наследство: Истражување и дигитализација“ (ИФМЦ, МОН), како истражувач.

Тој во 2012 година е избран во звањето научен соработник од областа на фолклорот и етнологијата на турскиот народ во Р Македонија, додека од 2013 година е вработен во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, во научното звање научен соработник, на работното место: истражувач на фолклорот и етнологијата на турскиот народ во Република Македонија.

Кандидатот д-р Актан Аго има фрапантно искуство и во разни комисии. Тој бил ангажиран како член на разни комисии во и надвор од ИФМЦ, како и на државно ниво.

- Тој бил член на Државната матурска комисија по турски јазик и литература (од 2002/2003, па сè до учебната 2011/2012 година). Во рамките на оваа комисија исто така ги извршувал и задачите на главен оценувач, изготвувач на испитни задачи за државна матура по турски јазик, потоа држел обука на надворешни оценувачи, бил член на комисија за утврдување на прагот на положеност на испитот и утврдување на границите на оценките.

- Во периодот 2012-2016 година бил и претседател на комисијата за државна матура по турски јазик и литература.

- Д-р Актан Аго бил два мандата (во 2008 и во 2011 година) претседател на испитната комисија за полагање на стручен испит на приправници во јавните средни училишта во Р Македонија по предметот Турски јазик и литература.

- Бил член во комисиите за изработка на наставните програми по турски јазик за IV, V, VI, VII, VIII и IX одделение, како задолжителен предмет за деветгодишното основно образование.

- Тој бил член за изработка на наставни програми по Турски јазик и литература за I и II година двегодишно и тригодишно стручно образование.

- Член на стручен тим за изработка прашања за тестови за екстерно проверување на постигањата на успехот на учениците за наставниот предмет турски јазик и литература за гимназиско образование (четири програми) и за четиригодишно стручно образование.

- Д-р Актан Аго бил изготвувач и на неколку валоризации при Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје: Говорот на Турците од Охридско (2008 година); Говорот на Турците од Струшко (2008 година); Говорот на Турците од радовишко (2008 година); Говорот на Турците од Штипско (2008 година); Говорот на Турците од Битолско (2008 година); Говорот на Турците од Ресенско (2009); Говорот на Турците од Скопско (2009); Говорот на Турците од Тетовско (2009); Говорот на Турците од Гостиварско (2009); Говорот на Турците од Кумановско (2009); Говорот на Турците од Дебарско-жупа (2009); Говорот на Турците од Прилепско (2009).

Д-р Актан Аго има огромно искуство и со учебници за училиштата. Така, тој има преведено, лекторирано и извршено стручна редакција на повеќе од 30-тина учебници за основно и средно образование од македонски на турски јазик.

За потребите на Бирото за развој на образованието има преведено повеќе прирачници од различни наставни предмети за I, II, III и IV одделенија, за наставници од деветгодишно основно образование. Бил лектор и преведувач на литература за I – V одделение за проектите: *Основи на демократија* и *Граѓанско образование*, ЦРС-Католички служби за помош, Скопје.

Кандидатот д-р Актан Аго има искуство и како обучувач. Така тој бил обучувач на наставниците во средните стручни училишта во областите *Наставни програми, водење и реализација, методологија, оценување*, проект финансиран од страна на Европската агенцијата за обнова и развој, ГОПА, трета фаза. Исто така бил обучувач на наставници во средните училишта кои биле опфатени со проектот *Интеграција на информатичката комуникациска технологија во наставата*, финансиран од УСАИД и Министерство за образование. Бил обучувач во Проектот „Промоција на хумани вредности“ на Меѓународниот комитет за црвен крст. Д-р Актан Аго бил и обучувач на наставниците за употреба на наставните методи во основните и средните училишта кои биле опфатени со проектот за *Модернизација на образованието*, финансиран и реализиран од страна на Светската банка и Министерството за образование и наука на РМ.

Кандидатот д-р Актан Аго е член на неколку одбори на списанија. Тој учествувал и во голем број на домашни и меѓународни научни собири во земјата и во странство.

I. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ:

Ангажираност со настава од прв циклус:

2011/2012:

Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје.

Морфологија на турскиот јазик 1-2 (мајчин): 0+2

Морфологија на турскиот јазик 1-2 (немајчин): 0+2

Синтакса на турскиот јазик: 0+2

2012/2013:

Државен универзитет во Тетово:
 Синтакса на турскиот јазик 1-2: 2+2
 Дијалектологија на турскиот јазик 1-2: 2+2

2013/2014:
 Државен универзитет во Тетово:
 Синтакса на турскиот јазик 1-2: 2+2
 Дијалектологија на турскиот јазик 1-2: 2+2

2014/2015:
 Државен универзитет во Тетово:
 Народна книжевност 1-2: 2+1 (Во Тетово)
 Народна книжевност 1-2: 2+1 (Во Скопје)
 Стара турска книжевност: 2+1 (Во Тетово)
 Стара турска книжевност: 2+1 (Во Скопје)

Приватен меѓународен балкански универзитет
 Турски јазик 1: 2+1
 Турски јазик 2: 2+1

2015/2016:
 Државен универзитет во Тетово:
 Народна книжевност 1-2: 2+1 (Во Тетово)
 Народна книжевност 1-2: 2+1 (Во Скопје)
 Стара турска книжевност 1: 2+1 (Во Тетово)

Ангажираност со настава од втор циклус:

Државен универзитет во Тетово:
 2013/2014:
 Дијалектологија со историја на турскиот јазик: 20 часа
 2014/2015:
 Дијалектологија со историја на турскиот јазик: 20 часа
 2015/2016:
 Дијалектологија со историја на турскиот јазик: 20 часа

II. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Член на национален проект:

2007- Фолклорно наследство: Истражување и дигитализација
 (ИФМЦ, МОН, 2013-, истражувач).

Член на меѓународен проект:

1. Соработник во проектот „Со читање до лидерство“, спроведуван од УСАИД и Министерство за образование на Р. Македонија.
- 2008- Соработник во проектот „Балансирање на заштитата и интеграцијата на националните малцинства: во основното образование во Р. Македонија“, спроведуван од страна на Хашкиот институт за глобална правда.

Раководител на национален проект:

1. (2013). Раководител на проект „Споредбени фолклористички истражувања“ при ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје.

Учество на научни собири со реферат:

1. 19. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, konu: „*Güneybatı Makedonya'daki Çocuk Folkloruna Genel Bir Bakış*“, Üsküp, 2014.
[19. Меѓународен фестивал на турската култура, со тема *Од широкосветскиот поглед на турскиот фолклор во југозападна Македонија*, 2014 година.]
2. III. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Avrupa’da Türkçe”, konu: “*Makedonya'daki Türk Kültürünün Gelişmesinde Türkçe Basın Araçlarının Katkısı*”, Tiran, Arnavutluk, 2014.
[III меѓународна конференција на турскиот јазик и литература со тема „Турскиот во Европа“, тема: *Придонесот на печатениите медиуми за развојот на турската култура во Р. Македонија*, Тирана, Р. Албанија, 2014 година.]
3. Меѓународен симпозиум на тема „Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките истражувања“, ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“-Скопје, со тема: *Турските народни песни во Охридско-сирскиот регион*, Скопје, 2014 .
4. Uluslararası “Türkiye ve Balkanlar” Konferansı, Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, konu: „*Türk Kültürünün Makedon Halk Müziğine Etkisi*“, Bosna, 2015.
[Меѓународна конференција „Турција и Балканот“, тема: „*Влијанието на турската култура врз македонската народна музика*“, Сараево, 2015.]
5. 20. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, konu: “*XIX. ve XX. Yüzyılda Makedon Dram Yazarlarının Eserlerinde Türkçe Kelimelerin Anlam Değişmeleri*“, Üsküp, 2015.
[20. Меѓународен фестивал на турската култура, со тема: „*Промена на значењето на зборовите од турско пошело во шекспировите на драмските писатели од 19 и 20 век*“, Скопје, 2015 година.]
6. IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Sami Fraşeri Anısına”, konu: “*Makedonya’da Türkçe Bilim ve Yüksek Eğitim Kurumların Kuruluş ve Çalışmaları*”, Tiran, 2015.
[IV меѓународна конференција за јазик и литература, со тема: „*Формирање и развој на турските научни и високообразовни институции во Р. Македонија*“, Тирана, 2015 година.]
7. II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, konu: “*Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Gelişimi ve Necati Zekeriya’nın Önemi*“, 23-24 Ekim 2015, İstanbul.
[II меѓународен симпозиум за литература за деца и млади, со тема: *Турската детска литература во Р. Македонија и значењето на Неџати Зекерија*, Истанбул, Р. Турција, 2015 година.]
8. 3rd International Conference “Rethinking the Framework of Interdisciplinary cooperation between Cultural Heritage, Local Economic Development, Tourism and Media”, paper: “*Protection of Intangible Cultural heritage on multinational level – the case of St. George/Hisrelez multinational nomination for Unesco ICH Representative List*”, Ohrid – Vodici, 2015.
[III меѓународна конференција “Осмислување на рамка за интердисциплинарна соработка помеѓу културното наследство, локален економски развој, туризам и медиуми“, со тема: *Заштитата на материјалното културно наследство на мултинационално ниво на Ѓурѓовден/Хигрелез, мултинационална номинација за*

- репрезентативната листа за записи на УНЕСКО, Водици-Охрид, 2015.]
9. II. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresi, konu: *“Güneybatı Makedonya’daki Çocuk Folkloruna Genel Bakış”*, Saraybosna, Bosna, 2015.
[II меѓународна конференција за турска уметност, историја и фолклор, со тема: *Овие осврти на турскиот рејски фолклор во Југозападна Македонија*, Сараево, Босна, 2015 година.]
 10. 21. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, konu: *„Makedonya Ünlü Türk Yazarı İlhami Emin’in 85.ci Yaşam Yılı ve 65.ci Yıl Edebiyatta Yaratıcılığı”*, Üsküp, 2016.
[21. Меѓународен фестивал на турската култура, со тема: *„85 годишнина од живото на познатото турски писател од Р. Македонија Илхами Емин и 65 години од негово книжевно творештво”*, Скопје, 2016 година.]
 11. XVIII меѓународен симпозиум за балкански фолклор, со тема: *„Институционализирано исјражување на турскиот фолклор во Република Македонија”*, Скопје 2016 година.
[XVIII. Uluslararası Balkan Folkloru Sempozyumu, konu: *“Makedonya Cumhuriyeti’nde Kurumsallaşmış Türk Folklor Araştırması”*, Üsküp, 2016.]
 12. 4rd International Conference “Terrorism, Migration, Refugees – Contemporary Challenges to Cultural Heritage and Identities, Economy, Tourism and Media”, paper: *“The Importance of the Scientific Journal “SESLE” in the development of Turkish folklore in R. Macedonia”*, Ohrid – Vodici, 2016.
[IV. Меѓународна конференција “Тероризам, Миграции, Бегалци – Современи предизвици за културно наследство и идентитет, економија, туризам и медиуми”, со тема: *„Значењето на научното списание „Сеслер” во развојот на турскиот фолклор во Р. Македонија”*, Водици-Охрид, 2016.]
 13. International Scientific Conference “Knowledge In Practice”, paper: *“Phonetic Characteristics of Ohrid Turkish Dialect”*, Bansko, Republic of Bulgaria, December 16-18, 2016.
[Меѓународна научна конференција “Знаење во пракса” со тема: *„Фонетски особености на Охридско турскиот јовор”*, Банско, Р. Бугарија, 16-18 декември 2016.]
 14. 5th International Conference “Runaway World, Liquid modernity and Reshaping of Cultural Identities, Heritage, Economy, Tourism and Media”, tema: *“Pelivan Tradition Among the Turks of Eastern Macedonia”*, Ohrid, R. Macedonia, 17-19 January 2017.
[5-та меѓународна конференција на тема: *„Бегалството во светот, модерни текови, и преобликување на културните идентитети, културно наследство, економија, туризам и медиуми”* со тема: *„Пеливанската традиција кај турците во Источна Македонија”*, Охрид, Р. Македонија, 17-19 јануари 2017 год]

Објавени научни и стручни трудови:

1. (2014). *“Güneybatı Makedonya’daki Çocuk Folkloruna Genel Bir Bakış”*, 19. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Üsküp, s. 38-45, ISBN: 978-9944-5264-5-6.

- [(2014) „Општ осврт на турскиот детски фолклор во југозападна Македонија”, *Зборник на трудови од 19. Меѓународен фестивал на турската култура*, стр. 38-45, ISBN: 978-9944-5264-5-6.]
2. (2014). “Makedonya’daki Türk Kültürünün Gelişmesinde Türkçe Basın Araçlarının Katkısı”, *III. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Avrupa’da Türkçe”* Bildiriler kitabı, Tiran, Arnavutluk, s. 79-87, ISBN: 978-9928-194-00-08.
[(2014). „Придонесот на печатените медиуми за развојот на турската култура во Р. Македонија”, *Зборник на трудови од III меѓународна конференција на турскиот јазик и литература*, Тирана, Р. Албанија, стр. 79-87, ISBN: 978-9928-194-00-8.]
 3. (2014) „Турските народни песни во охридско-струшкиот регион”, *Зборник на трудови од Меѓународниот симпозиум на тема: Балканската култура низ призма на фолклористичко-етнолошките исprажувања*, Скопје, Р. Македонија, стр. 123-133, ISBN: 978-9989-642-84-5.
[(2014). „Ohri-Struga Bölgesindeki Türk Halk Türküleri”, *Halkbilimi-Etnolojik Araştırmaları Açısından Balkan Kültürü*, Bildiri kitabı: Üsküp, Makedonya C., s. 123-133, стр. 79-87, ISBN: 978-9989-642-84-5.]
 4. (2015) “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Gelişimi ve Necati Zekeriya’nın Önemi”, *II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* Bildiri Kitabı, İstanbul, s. 489-500, ISBN: 978-9928-4188-9-0.
[(2015) „Турската детска литература во Р. Македонија и значењето на Нечати Зекерија”, *Зборник на трудови од II. Меѓународен симпозиум за литература за деца и млади*, Истанбул, Р. Турција, стр. 489-500, ISBN: 978-9928-4188-9-0.]
 5. (2015) “XIX. ve XX. Yüzyılda Makedon Dram Yazarlarının Eserlerinde Türkçe kelimelerin Anlam Değişmeleri”, *20. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi* Bildiri kitabı, Üsküp, s. 134-143, ISBN: 978-9944-5263-3-3.
[(2015) „Промена на значењето на зборовите од турско потекло во текстовите на драмските писатели од 19 и 20 век”, *Зборник на трудови од 20. Меѓународен фестивал на турската култура*, Скопје, стр. 134-143, ISBN: 978-9944-5263-3-3.]
 6. (2015) “Makedonya’da Türkçe Bilim ve Yüksek Eğitim Kurumlarının Kuruluş ve Çalışmaları”, *IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Sami Fraşeri Anısına”* Bildiri kitabı, Tiran, Arnavutluk, s. 479-486, ISBN: 978-9928-156-17-4.
[(2015) „Формирање и развој на турските научни и високообразовни институции во Р. Македонија”, *Зборник на трудови од IV меѓународна конференција за јазик и литература*, Тирана, Албанија, стр. 479-486, ISBN: 978-9928-156-17-4.]
 7. (2015) “Güneybatı Makedonya’daki Çocuk Folkloruna Genel Bakış”, *II. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresinin* Bildiri kitabı, Saraybosna, Bosna, s. 249-255.
[(2015) „Општ осврт на турскиот детски фолклор во Југозападна Македонија”, *Зборник на трудови од II. Меѓународна конференција за турска уметност, историја и фолклор*, Сараево, Босна, стр. 249-255.]

8. (2016) „*Makedonya Ünlü Türk Yazarı İlhami Emin'in 85.ci Yaşam Yılı ve 65.ci Yıl Edebiyatı Yaradıcılığı*„, 21. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, Bildiriler Kitabı, s. 115-119.
[(2016) „85 іодишина од живоїіої на іознаїіої ііурски іісаїел од Р Македонија Илхами Емин и 65 іодини од неїовоїо книжевно іівореїііво„, Зборник на трудови од 21. Меѓународен фестивал на турската култура, стр. 115-119.]
9. (2016) „Институционализирано истражување на турскиот фолклор во Република Македонија“, Зборник на трудови од XVIII. Меѓународен симпозиум за балкански фолклор, Македонски фолклор бр. 71, стр 115-120.
[(2016) “Makedonya Cumhuriyeti’nde Kurumsallaşmış Türk Folklor Araştırması”, XVIII. Uluslararası Balkan Folkloru Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Makedonski Folklor, S. 71, s. 115-120.]
10. (2016) “The Role of the magazine Sesler in the development of Turkish Folklore in R. of Macedonia”, 4rd International Conference “Terrorism, Migration, Refugees – Contemporary Challenges to Cultural Heritage and Identities”, p.184-188.
[(2016) „Улогата на научното списание „Сеслер„ во развојот на турскиот фолклор во Р. Македонија„, Зборник на трудови од IV меѓународна конференција “Тероризам, Миграции, Бегалци – Современи предизвици за културно наследство и идентитет, економија, туризам и медиуми„, стр. 184-188.
11. (2016) “*Fonetical Characteristics of Ohrid Turkish Dialect*”, International Scientific Conference “Knowledge In Practice”, p. 385-394.
[(2016) *Фонетски особености на турскиот јовор во Охридско*, Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција *Знаење во пракса*, стр. 385-394.]

III/ СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ:

Книга од стручна област:

1. Турските јазични елементи во македонските драмски творби од XX век, Логос-А, Скопје 2014, ISBN: 978-9989-58-544-9 .

Основен школски или средношколски учебник:

2. Коавтор на Учебник по турски јазик за 9. одделение за деветгодишно основно образование, МОН на Р. Македонија 2016.
3. Коавтор на Учебник по турски јазик и литература, за I. година средно стручно образование, МОН на Р. Македонија 2017 (во печатење).
4. Коавтор на Учебник по турски јазик и литература, за I. година средно гимназиско образование, МОН на Р. Македонија 2017 (во печатење).

Претседател на комисија за државна матура по турски јазик и литература:

5. За учебните 2011/2012 година, за 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 години.

Членство во уредувачки одбор на меѓународно научно списание:

6. Член на Научниот одбор на списанието *Хикмет* – *Списание за научни истражувања* (бр. 21 мај 2013; бр. 22 ноември 2013; бр. 23

- мај 2014; бр. 24 ноември 2014, бр. 25 мај 2015, бр. 26 ноември 2015, бр. 27 мај 2016), Гостивар.
7. (2014) Член на Редакцијата на списанието „Македонски фолклор“, година XXXVI, број 69, Скопје.
 8. (2015) Член на Редакција на Списание на Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, година XXXVII, број 70, Скопје.
 9. (2014) Член и секретар на Организационен одбор за одржување на научен симпозиум на тема: *„Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошкиот истражување“*.
 10. (2015) Член на Организационен одбор за одржување на XVIII Меѓународен научен симпозиум на тема: *Теорија и емпирија: Институционализирана фолклористика и етнологија во Македонија и на Балканот*.
 11. (2016) Член на Научниот одбор за одржување на III. Меѓународен симпозиум за детска и младинска литература, организатор „Писателско друштво на детски и младински писатели“ на Р. Турција, Истанбул.
 12. (2016) Член на Научниот одбор на X меѓународен симпозиум за турска култура, уметност и заштита на културното наследство, организатор: Националниот универзитет на Монголија, Селџучки универзитет, MİRAS и др., Улан Батор-Монголија.
 13. (2016) Член на Научниот одбор на II меѓународна конференција за општествени науки, организатор: Универзитетот Агри Ибрахим Чечен, Селџучки универзитет, MİRAS, Издаваштво ПЕГЕМ, Стратешки истражувачки центар-ТУРАН, Агри, Р. Турција.
 14. (2016) Член на редакција на Списание на Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, Година XXXVIII, број 71.

ОЦЕНА НА ВКУПНАТА АКТИВНОСТ

Од доставените материјали на кандидатот д-р Актан Аго, може да се заклучи дека тој има обемна наставно-образовна, научноистражувачка, како и стручно-апликативна дејност.

Неговата наставно-образовна дејност во високото образование започнува во академската 2011/2012 година на Катедрата за турски јазик и книжевност, при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, кога е ангажиран како стручњак од практиката. Одличните резултати кои ги постигнува во таа академска година, му ги отвораат вратите понатаму и на другите високообразовни институции во земјава. Така, почнувајќи од академската 2012/2013, година тој е ангажиран на Филозофскиот факултет при Државниот универзитет во Тетово, на студиската програма за ориентална филологија, како стручњак од практиката. Неговиот ангажман со голем број на часови на неделно ниво на прв, како и на втор циклус студии е доказ дека работодавачот е задоволен од постигнувањето на д-р Актан Аго. Освен на ДУТ, во академската 2014/2015 година тој е ангажиран и на Факултетот за книжевност при Приватниот меѓународен балкански универзитет во Скопје.

Од неговиот избор во звањето научен соработник, кандидатот д-р Актан Аго има извонреден опус на научноистражувачки план.

Почнувајќи од 2013 година, тој е вклучен во националниот проект „Фолклорно наследство: Истражување и дигитализација“, додека, исто

така од 2013 година е самостоен раководител на проектот „Споредбени фолклористички истражувања“.

Резултатите од овие проекти, како и другите независни истражувања, тој ги има презентирани како реферати на голем број на домашни и меѓународни научни собири и списанија.

Од последниот избор до сега, д-р Актан Аго има учествувано на вкупно 14 домашни и меѓународни научни собири со реферати за турската детска книжевност, турската култура, турскиот фолклор, како и турските дијалектолошки истражувања во Република Македонија.

Во рефератот насловен како „Општ осврт на турскиот детски фолклор во југозападна Македонија“ (2014), тој со извонредни резултати ја презентира ова малку истражувана област од турскиот фолклор во РМ.

Од културолошките трудови, може да се издвои рефератот „Придонесот на печатените медиуми за развојот на турската култура во Р. Македонија“ (2014), во кој со длабока анализа ја докажува врската меѓу развојот на турската култура и печатените медиуми, кои во минатото долг период беа единствениот извор за восприемање на турската култура на овие простори.

Неговата работа во ИФМЦ во Скопје, меѓу другото, го доведува до контакт со разни музиколошки материјали. Така, во рефератот „Влијанието на турската култура врз македонската народна музика“ (2015) вклучува инвентивни методи за детектирање на турските културни елементи во македонската народна музика. Тој труд е еден извонреден извор за оваа проблематика.

Неговиот опус на објавени научни и стручни трудови од неговиот последен избор, изнесува вкупно 11 трудови. И тука може да се забележи дека тој покажува интерес за турската детска книжевност, турската култура, турската народна книжевност, турскиот фолклор и турскиот детски фолклор, лингвистички трудови кои го обработуваат турскиот јазик во РМ, како и неговото влијание врз македонскиот јазик во драмските творби и др., турските медиуми во РМ и др.

Од објавените трудови, би можеле да се одвојат следниве:

Во трудот „Турските народни песни од охридско-струшкиот регион“ (2014), д-р Актан Аго дава одличен преглед на овие творби од турската народна книжевност во РМ, заедно со нивна обработка. Ова е еден пионерски и сеопфатен труд, кој остава белег во македонската туркологија.

Трудот „Промена на значењето на зборовите од турско потекло во текстовите на драмските писатели од 19 и 20 век“ (2015) е продолжение на неговиот претходен интерес за турцизмите во македонските драмски текстови од овој период. Во трудот се дадени голем број на примери, кои богато се илустрирани од корпусот на експерпирани драмски текстови.

Д-р Аго во трудот насловен како „Формирање и развој на турските научни и високообразовни институции во Р. Македонија“ (2015), а потоа и во трудот „Институционално истражување на турскиот фолклор во Република Македонија“ (2016), како и во „Улогата на научното списание „Сеслер“ во развојот на турскиот фолклор во Р. Македонија“ (2016), за странските истражувачи дава толку посакувани податоци за генезата и развојот на институционалната македонска туркологија, што овие трудови несомнено ќе станат неизоставен инвентар во сите идни прегледи на овдешната туркологија. Во последното цитираниот труд, кандидатот со

право тврди дека списанието „Сеслер“ одигра една од клучните улоги во зачувувањето, развојот и популаризацијата на турскиот фолклор во РМ, во време кога и немаше друг избор за да се стори истото.

Од лингвистичките трудови, трудот „Фонетски особености на Турскиот говор во Охридско“ (2016) е особено интересен поради фактот што до сега нема посебно објавен поголем труд за овој говор. Во него се опфатени вокалниот и консонатскиот систем, како и промените кои денес може да се сретнат во овој турски говор во РМ.

Од стручно-апликативната дејност на кандидатот д-р Актан Аго може да се заклучи дека тој е многу активен и на овој план. Од приложениот материјал може да се види дека од последниот избор до сега тој е автор на една монографија и коавтор на три учебници за основно и средно образование.

Тој бил претседател на комисија за државна матура по турски јазик и литература дури шест години.

Д-р Аго е член на одбори на разни списанија, член на организациски или научни одбори на научни собири и др.

Заклучок и предлог

Од сето погоре кажано, може да се заклучи дека д-р Актан Аго, досегашен научен соработник во својство на истражувач на фолклорот и етнологијата на турскиот народ во Република Македонија во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, е неуморен истражувач и истражувач со широк научен интерес.

Од доставениот материјал на увид, Рецензентската комисија високо позитивно го вреднува целиот негов досегашен ангажман во наставно-образовната, научноистражувачката, стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок општествен интерес.

Рецензентската комисија заклучи дека кандидатот д-р Актан Аго од последниот избор до сега покажува голем научен развој, дава голем научен придонес, како и научно ги подржува помладите колеги во нивното образование и развој преку неговиот ангажман во одржувањето настава во прв и втор циклус студии на високообразовните институции во земјава. Тој е плоден научник, а за тоа доказ се неговите 14 учества со реферати на домашни и меѓународни научни собири, 11 објавени научни трудови во разни домашни и странски зборници и списанија, 1 монографија, 3 учебници во коавторство, како и огромен број на други активности. Тој е вреден и ценет научник во земјава и во странство, а потврда за тоа се неговите контакти со голем број на научници, како и неговиот ангажман во разни одбори на списанија и научни собири.

Како резултат на сите изнесени податоци, слободно може да се заклучи дека д-р Актан Аго поседува научни и стручни квалитети во областите за кои покажува интерес и тие целосно одговараат на барањата што се поставени во Правилникот за критериумите и постапката за избор во научно звање на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје.

Поради тоа, Рецензентската комисија го предлага д-р Актан Аго да биде избран во звањето виш научен соработник, на работното место истражувач на фолклорот и етнологијата на турскиот народ во Република Македонија.

РЕЦЕНЗЕНТСКА
КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Октај Ахмед, с.р.
2. Проф. д-р Боне Величковски, с.р.
3. Проф. д-р Изаим Муртезани, с.р.

ОБРАЗЕЦ

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Актан Ариф Аго

Институција: Институт за фолклор „Марко Цепенков” – Скопје

Научна област: фолклористика

НАСТАВНО - ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени:
	Одржување настава од прв циклус студии (на нематични институции):	
1.	2012/2013 4 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Синтакса на турскиот јазик I и II	4,8
2.	2013/2014 4 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Синтакса на турскиот јазик I и II	4,8
3.	2012/2013 4 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Дијалектологија на турскиот јазик I и II	4,8
4.	2013/2014 4 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Дијалектологија на турскиот јазик I и II	4,8
5.	2016/2017 2 часа * 15 недели во семестар * 1 семестра * 0,04 Дијалектологија на турскиот јазик I	2,4
5.	2014/2015 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Турска народна книжевност I и II	9,6
6.	2015/2016 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Турска народна книжевност I и II	9,6
7.	2016/2017 4 часа * 15 недели во семестар * 1 семестра * 0,04 Турска народна книжевност I	4,8
8.	2014/2015 4 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Турски јазик I и II	4,8

9.	2014/2015 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 Стара турска книжевност	9,6
10.	2015/2016 2 часа * 15 недели во семестар * 1 семестра * 0,04 Стара турска книжевност	2,4
	Одржување настава од втор циклус студии (на нематични институции)	
1.	2013/2014 4 часа * 5 недели во семестар * 1 семестар * 0,05 Дијалектологија со историја на турскиот јазик	1
2.	2014/2015 4 часа * 5 недели во семестар * 1 семестар * 0,05 Дијалектологија со историја на турскиот јазик	1
3.	2015/2016 4 часа * 5 недели во семестар * 1 семестар * 0,05 Дијалектологија со историја на турскиот јазик	1
	Вкупно	65,4

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност: монографии, трудови, проекти, учество на научни собири, секциско предавање	
1.	Раководител на национален научен проект (1*6) • Споредбени фолклористички истражувања (2013)	6
2.	Учесник во национален научен проект (1*3) • Фолклорно наследство: истражување и дигитализација	3
3.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во стручно/научно списание со меѓународен уредувачки одбор (2*3) • (2014) „Турските народни песни во охридско-струшкиот регион“, Зборник на трудови од Меѓународниот симпозиум на тема: <i>Балканската култура низ призма на фолклористичко-етнолошките истражувања</i> , Скопје, Р Македонија, стр. 123-133, ISBN: 978-9989-642-84-5 • (2016) „Институционализирано истражување на турскиот фолклор во Република Македонија“ Зборник на трудови од XVIII меѓународен симпозиум за балкански фолклор, Македонски фолклор бр. 71, стр 115-120	6
4.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор (9*3) • (2014). „Güneybatı Makedonya'daki Çocuk Folkloruna Genel Bir Bakış,, 19. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Üsküp, s.38-45, ISBN: 978-9944-5264-5-6 • (2014). “Makedonya'daki Türk Kültürünün Gelişmesinde Türkçe Basın Araçlarının Katkısı”, III. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Avrupa’da Türkçe” Bildiriler kitabı, Tiran, Arnavutluk, s. 79-87, ISBN: 978-9928-194-00-08 • (2015) „XIX. ve XX. Yüzyılda Makedon Dram Yazarlarının Eserlerinde Türkçe kelimelerin Anlam Değişmeleri,, 20. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildiri kitabı, Üsküp, s. 134-143, ISBN:978-9944-5263-3-3 • (2015) “Makedonya’da Türkçe Bilim ve Yüksek Eğitim Kurumların Kuruluş ve Çalışmaları”, IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Sami Fraşeri Anısına”	26,7

	Bildiri kitabı, Tiran, Arnavutluk, s. 479-486, ISBN: 978 9928 156 17 4 • (2015) “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Gelişimi ve Necati Zekeriya’nın Önemi”, <i>II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu</i> Bildiri kitabı, İstanbul, Türkiye, s. 489-500, ISBN: 978-605-63909-8-2 • (2015) “Güneybatı Makedonya’daki Çocuk Folkloruna Genel Bakış”, <i>II. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresinin</i> Bildiri kitabı, Saraybosna, Bosna, s. 249-255 • (2016) „<i>Makedonya Ünlü Türk Yazarı İlhami Emin’in 85.ci Yaşam Yılı ve 65.ci Yıl Edebiyatta Yaratıcılığı</i>„, 21. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, Bildiriler Kitabı, s. 115-119 • (2016) “The Imporance of the Scientific Journal “SESLEER” in the development of Turkish folklore in R. Macedonia”, 4rd International Conference “Terrorism, Migration, Refugees – Contemporary Challenges to Cultural Heritage and Identites, p.184-188 • (2016) “<i>Fonetical Characteristics of Ohrid Turkish Dialect</i>”, International Scientific Conference “Knowledge In Practice”, p. 385-394	
5.	Учество на научен/стручен собир со реферат (13*1) • 19. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, konu: „<i>Güneybatı Makedonya’daki Çocuk Folkloruna Genel Bir Bakış</i>„, Üsküp, 2014 • III. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Avrupa’da Türkçe”, konu: “<i>Makedonya’daki Türk Kültürünün Gelişmesinde Türkçe Basın Araçlarının Katkısı</i>”, Tiran, Arnavutluk, 2014 • Меѓународен симпозиум на тема „Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките истражувања”, ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков”-Скопје, со тема: „<i>Турскиот народни песни во охридско-сирпушкиот регион</i>”, Скопје, 2014 • Uluslararası “Türkiye ve Balkanlar” Konferansı, Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, konu: „<i>Türk Kültürünün Makedon Halk Müziğine Etkisi</i>”, Bosna, 2015 • 20. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, konu: „<i>XIX. ve XX. Yüzyılda Makedon Dram Yazarlarının Eserlerinde Türkçe Kelimelerin Anlam Değişmeleri</i>„, Üsküp, 2015 • IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı “Sami Fraşeri Anısına”, konu: “<i>Makedonya’da Türkçe Bilim ve Yüksek Eğitim Kurumların Kuruluş ve Çalışmaları</i>”, Tiran, 2015	13

	• II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, konu: <i>“Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Gelişimi ve Necati Zekeriya’nın Önemi”</i>, 23-24 Ekim 2015 İstanbul • 3rd International Conference “Rethinking the Framework of Interdisciplinary cooperation between Cultural Heritage, Local Economic Development, Tourism and Media”, tema: <i>“Protection of Intangible Cultural heritage on multinational level – the case of St. George/Hisrelez multinational nomination for Unesco ICH Representative List”</i>, Ohrid – Vodici, 2015 • II. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresi, konu: <i>“Güneybatı Makedonya’daki Çocuk Folkloruna Genel Bakış”</i>, Saraybosna, Bosna, 2015 • 21. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, konu: <i>„Makedonya Ünlü Türk Yazarı İlhami Emin’in 85.ci Yaşam Yılı ve 65.ci Yıl Edebiyatta Yaratıcılığı”</i>, Üsküp, 2016 • XVIII меѓународен симпозиум за балкански фолклор, со тема: <i>„Институционализирано исцржување на турскиот фолклор во Република Македонија”</i>, Скопје 2016 година • 4rd International Conference “Terrorism, Migration, Refugees – Contemporary Challenges to Cultural Heritage and Identites, Economy, Tourism and Media”, tema: <i>“The Imporance of the Scientific Journal “SESLEER” in the development of Turkish folklore in R. Macedonia”</i>, Ohrid – Vodici, 2016 • International Scientific Conference “Knowledge In Practice”, tema: <i>“Fonetical Characteristics of Ohrid Turkish Dialect”</i>, Bansko, Republic of Bulgaria, December 16-18, 2016	
	ВКУПНО	54,7

СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста: Дејности од поширок интерес	
1.	Книга од стручна област (1*8) Турските јазични елементи во македонските драмски творби од XX век, Логос-А, Скопје 2014, ISBN: 978-9989-58-544-9	8
2	Основен школски или средношколски учебник (1*6) Коавтор на Учебник по турски јазик за 9. одделение за деветгодишно основно образование, МОН на Р. Македонија 2016	6
3.	Член на организационен одбор на меѓународен научен собир (2*2) - Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките истражувања, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, 19-20.12.2014 год. - XVIII. Меѓународен симпозиум на балкански фолклор: „Теорија и емпирија: институционализирана фолклористика во Македонија и на Балканот“, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, 20-21.11.2015	
4.	Учество во комисији и тела на државни и други органи (4*1) Претседател на комисија за државна матура по турски јазик и литература: - За учебната 2013/2014 година - За учебната 2014/2015 година - За учебната 2015/2016 година - За учебната 2016/2017 година.	4
5	Член на уредувачки одбор на меѓународно научно/стручно списание: (7*1) Член на научниот одбор на на списанието <i>Хикметѝ – Списание за научни истражувања</i> (бр. 21 мај 2013; бр. 22 ноември 2013; бр. 23 мај 2014; бр. 24 ноември 2014, бр. 25 мај 2015; бр.26 ноември 2015; бр. 27 мај 2016), Гостивар	7
6	2. (2014) Член на редакцијата на списанието „Македонски фолклор“, година XXXVI, Број 69, Скопје 3. (2015) Член на редакција на Списание на Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, година XXXVII, Број 70, Скопје	8

4. (2014) Член и секретар на Организационен одбор за одржување на научен симпозиум на тема: <i>Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките изразувања</i>	
5. (2015) Член на Организационен одбор за одржување на XVIII Меѓународен научен симпозиум на тема: <i>Теорија и емпирија: Институционализирана фолклористика и етнологија во Македонија и на Балканот</i>	
6. (2016) Член на научниот одбор за одржување на III меѓународен симпозиум за детска и младинска литература, организатор „Писателско друштво на детски и младински писатели“ на Р Турција, Истанбул	
7. (2016) Член на научниот одбор на X меѓународен симпозиум за турска култура, уметност и заштита на културното наследство, организатор: Националниот универзитет на Монголија, Селџучки универзитет, MİRAS и др., Улан Батор-Монголија	
8.(2016) Член на научниот одбор на II. Меѓународна конференција за општествени науки, организатор: Универзитетот Агри Ибрахим Чечен, Селџучки универзитет, MİRAS, Издаваштво ПЕГЕМ, Стратешки истражувачки центар-ТУРАН, Агри, Р. Турција	
9.(2016) Член на редакција на Списание на Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, Година XXXVIII, Број 71	
Вкупно	33

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	65,4
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	54,7
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	33
Вкупно	153,1

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Октај Ахмед, с.р.
2. Проф. д-р Боне Величковиќ, с.р
3. Проф. д-р Изаим Муртезани, с.р

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР ВО НАУЧНО ЗВАЊЕ – ВИШ НАУЧЕН СОРАБОТНИК ЗА
РАБОТНОТО МЕСТО ИСТРАЖУВАЧ НА НАРОДНИТЕ НОСИИ И
ТЕКСТИЛНАТА ОРНАМЕНТИКА ВО ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА ФОЛКЛОР
„МАРКО ЦЕПЕНКОВ“ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, објавен во весникот „Вечер“ од 3.3.2017 година, за избор во сите научни звања за работното место истражувач на народната носија и текстилната орнаментика, и врз основа на Одлуката на Советот на Институтот бр. 02-127, донесена на 15.3.2017 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Зоранчо Малинов, научен советник во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, д-р Клеанти Ановска, научен советник во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје и д-р Весна Петреска, научен советник во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор во сите научни звања за работното место истражувач на народните носии и текстилната орнаментика, во предвидениот рок се пријави д-р Јасминка Ристовска Пиличкова, научен соработник во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје.

10. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката д-р Јасминка Ристовска Пиличкова е родена на 23.3.1970 година, во Скопје. Средно образование завршила на Училиштето за применета уметност „2 Август“ (група: текстил и модно креирање) во Скопје. Со високо образование се стекнала на Државниот институт за уметности при Украинската академија на уметностите во Киев, Украина, со дипломирањето на 25.6.1994 година, со просечен успех 9,22.

Кандидатката активно се служи со рускиот и англискиот јазик.

Во учебната 1999/2000 година се запишал на втор циклус (магистерски) студии на Институтот за историја на уметноста со археологија, при Филозофскиот факултет на УКИМ во Скопје. Студиите ги завршил со просечен успех 10,00. На 12.12.2001 година го одбрал магистерскиот труд на тема: *Македонскојџо шексџилно народно шворешџво и современајџа македонска шџаисерија* и се стекнал со академскиот степен магистер по историја на уметноста.

Докторска дисертација пријавил на 14.12.2011 година на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје. Дисертацијата на тема: *Македонскајџа шџрадиционална шексџилна орнаменџика - класификација, шџиџолоџија и семиџџика на ликовниџе елеменџи* ја одбрал на 21.12.2012 година, пред Комисија во состав: проф. д-р Никос Чаусидис (ментор), проф. д-р Клеанти Ановска, проф. д-р Весна Петреска, проф. д-р Зоранчо Малинов и проф. д-р Ермис Лафазановски. Со тоа се стекнал со научниот степен доктор на науки од научната област фолклористика.

На 20.2.2013 година е избран во звањето научен соработник на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“, на работното место истражувач на народната носија и текстилната орнаментика.

Во моментот е научен соработник и доцент во областа на фолклористиката. Последниот реферат за избор е објавен во Билтен бр. 1047 од 1 февруари 2013 година.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во Билтенот бр. 795 од 4.2.2002, бр. 898 од 1.6.2006 и бр. 1047 од 1.2.2013 година, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

11. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје, кандидатката д-р Јасминка Ристовска Пиличкова изведува настава на втор циклус студии на студиската програма Фолклористика по предметите: Фолклористички аспекти на материјалната култура и Текстилна орнаментика.

Кандидатката била ментор на еден магистерски труд.

Кандидатката учествувала како член во комисија за оцена/или одбрана на 2 докторски дисертации и на 2 магистерски труда.

Конкретните активности се наведуваат во табелата во Анекс 2 (член 2) од Правилникот за избор, со датуми и други релевантни податоци.

Научноистражувачка дејност

Д-р Јасминка Ристовска Пиличкова има објавено вкупно 22 научни трудови од областа на фолклористиката и сродните на неа научни дисциплини од кои 13 труда во меѓународни научни публикации (еден труд е кореферат) и 9 трудови во домашни списанија и зборници од научни собири.

Д-р Јасминка Ристовска Пиличкова била раководител на 1 национален научен проект, а како учесник се јавува во 1 меѓународен и 3 домашни научни проекти. Одржала и едно предавање на 47 Летна школа во рамките на Семинарот за македонски јазик, литература и култура во организација на УКИМ.

Кандидатката била ментор на 1 магистерски труд.

Називите на трудовите, проектите и сл. се наведуваат во табелата во Анекс 2 (член 3/член 4) од Правилникот за избор, со датуми и други релевантни податоци.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Јасминка Ристовска Пиличкова активно е вклучена во стручно-апликативната работа на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“, меѓу другото, вршејќи ја и должноста на раководител на Одделот за материјална култура во Институтот.

Кандидатката д-р Јасминка Ристовска Пиличкова остварила експертски активности како член на организационен одбор на 2 меѓународни научни/стручни собири, а изготвила и 1 елаборат за валоризација на нематеријално културно добро.

Активно е вклучена во работата на 3 комисији при Институтот за фолклор „Марко Цепенков“, а се јавува и во улогата и на член на редакцијата на „Македонски фолклор“, списание на Институтот за фолклор.

Била член на две (2) рецензентски комисији за избор на лица во научно звање.

Конкретните активности се наведуваат во табелата во Анекс 2 (член 5) од Правилникот за избор, со датуми и други релевантни податоци.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Јасминка Ристовска Пиличкова.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Јасминка Ристовска Пиличкова поседува научни и стручни квалитети и според Законот за научноистражувачката дејност, Правилникот за постапката и поблиските критериуми за избор во научни звања и Правилникот за начинот и постапката за предвремен избор во повисоко звање, ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето виш научен соработник во научната област фолклористика.

Врз основа на податоците, приложени во Анекс 2, кандидатката д-р Јасминка Ристова Пиличкова остварила 7,6 поени од наставно-образовната дејност, 102,7 од научноистражувачката дејност и 15,4 од стручно-апликативната дејност или вкупно 125,7 поени, што е повеќе од предвидениот услов за избор во предвиденото звање.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Советот на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, д-р Јасминка Ристовска Пиличкова да биде избрана во звањето виш научен соработник во научната област фолклористика на работното место истражувач на народната носија и текстилната орнаментика.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Зоранчо Малинов, научен советник
Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје, с.р.

Проф. д-р Клеанти Ановска, научен советник

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје, с.р.

Проф. д-р Весна Петреска, научен советник,
Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје, с.р.

ОБРАЗЕЦ

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: д-р Јасминка Ристо Ристовска Пиличкова

(име, татково име и презиме)

Институција: Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: фолклористика

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
	Одржување на настава на втор циклус студии	6
1.	Фолклористички аспекти на материјалната култура (2 семестри * 1 * 30 * 0,05)	3
2.	Текстилна орнаментика (2 семестри * 1 * 30 * 0,05)	3
	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат или магистратура	1,6
3.	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат (2*0,5)	1

4.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура (2*0,3)	0,6
	Вкупно	7,6

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста: монографии, трудови, проекти, учество на научни собири, секциско предавање	Поени
1.	Ментор на магистерска работа (1*1)	1
2.	Раководител на национален научен проект (1*6) • Митските претставиво народното творештво	6 6
3.	Учесник во национален научен проект (3*3) • Споредбени фолклористички истражувања од Р. Македонија • Антропоморфните елементи во македонската народна орнаментика и прозен фолклор • Керамопластична декорација на црквите од XII-XIV век со мотиви од народните везови	9 3 3 3
4.	Учесник во меѓународен научен проект (1*5) • Културната интеграција и стабилноста на Балканот	5 5
5.	Трудови со оригинални научни резултати во стручно/научно популарно списание (8*2) • <i>Плодошворниите аспекти на шочкашките елементи зрна или јајца застапени во македонската текстилна орнаментика, Македонска ризница, бр. 9, Скопје, 2013</i> • <i>Симболиката на кружните мотиви во македонската традиционална култура – ѝенеза и развој, Патримониум МК. - Списание за културното</i>	16 2

	наследство - споменици, реставрација, музеи, бр. 11, Скопје, 2013, стр. 61-73 • <i>Влијанието на војните врз развојот на народната носија од Битола-прилепскиот и Демирхисарскиот регион, Македонска ризница, бр. 29, Скопје, 2014</i> • <i>Семантиката на прекршената линија во орнаментално-ката на везовите од Североисточна Македонија, Музејски гласник, бр. 7, Музеј на град Кратово, Кратово, 2014, стр. 80-97</i> • <i>Традиционалното шекстилно шворештво и можностите за нејова афирмација и популаризација, Етнолог, бр. 16, Скопје, 2014, стр. 103-111</i> • <i>Точкестите елементи и нивниот небесен карактер - низ примери од македонската шекстилна орнаментика, Патримониум МК, Списание за културното наследство - споменици, реставрација, музеи, год. 8, бр. 13, Скопје, 2015, стр. 345-354</i> • <i>Појавата на научно и научнопоето Piero во оформувањето на македонските народни носии, Етнолог, бр. 17, Скопје, 2015, стр. 72-87</i> • <i>За некои особености на везовите од Криворечкиот регион – со посебен осврт на мошавите полке, девојке и узкукњак, Славишки зборник, бр. 3, ЛУ Градски Музеј – Крива Паланка, 2016, стр. 150- 164</i>	2 2 2 2 2 2 2
6.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во стручно/научно популарно списание со меѓународен уредувачки одбор (6*3)	18

	• <i>За семантиката на некои обредни дејствија поврзани со изработката на носејата и традиционалниот текстил во Македонија</i>, Спектар, Институт за македонска литература, бр. 62 Скопје, 2013, стр. 172-184 • <i>Мошивот саан – можна манифестација на митска митица Семеурѝ – Симурѝ</i>, Филолошки студии, Philological studies, Филозофско-културолошки проблеми, том 1, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Филологические заметки – Пермски государственный Универзитет – Перм, Русија; Filološke pripombe - Univerza v Ljubljani – Ljubljana, Filološke studije - Sveučilište u Zagrebu, 2013, 94-99 • <i>Семантиката на желката и жабата во македонскиот традиционален текстил</i>, Македонски фолклор, Институт за фолклор, бр. 69, Скопје, 2014, стр. 153-164 • <i>Лазарските обредни форми и дејствија, израз на женската љубертејска иницијација на премин - низ примери од македонскиот фолклор</i>, Филолошки студии, Philological studies, Филозофско-културолошки проблеми, том 1, Универзитет Св. Кирил и Методиј - Скопје, Филологические заметки – Пермски государственный Универзитет – Перм, Русија; Filološke pripombe - Univerza v Ljubljani – Ljubljana, Filološke studije - Sveučilište u Zagrebu, 2015, год. XIII, бр. 1, стр. 35-50 • <i>Женската обредна практика на ѓовикување на дожд и мошивот куклиѝе и желките засајени во македонските традиционални везови – семантички паралели и сродности</i>, Македонски фолклор, бр. 70, Скопје, 2015, стр. 231-244 • <i>Функционално-семиолошкиѝе особености на македонските народни носии</i>, Македонски фолклор, бр. 71, Скопје, 2016, стр.73-84	3 3 3 3 3 3

		3
7.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објаве-ни во зборник на трудови од научен/стручен собир (1*2) • <i>Иденитетскиот код на народниот костум кај Македонците со исламска вероисповед од областа на Долна Река</i>. Во: Македонците со исламска религија во историски и современ контекст, Комисија за односи со верските заедници, Скопје, 2015, стр. 191-200	2 2
8.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор (6*3 + 1*2,7) • <i>Војните во Македонија во првата половина на 20 век, нивно влијание и промени кои настанале врз македонскиот традиционален костум</i>. Во: Балканот: луѓе, војни, мир, Зборник од Меѓународна научна конференција, Институт за национална историја, 2015, Скопје, стр. 481-488 • <i>Makedonya Yörük Türklerinin Geleneksel Kostümlerinde (Giysilerinde) Kullanılan Fitomorfik Motiflerin Karşılaştırmalı Analizi ve Makedon Geleneksel Nakış Dekorasyonu</i>, Зборник од 20 Симпозиум за турска култура, Скопје, 7-8.05.2015 • <i>Птицата - власник на бојовите низ примери на џелото и кокошката во македонската џексилна орнаментика</i>. Во: Балканската култура низ призмата на фолклорно-етнолошките истражувања, (прилози од меѓународниот симпозиум одржан на 19-20 декември 2014 год. во Скопје), ИФ, Скопје, 2015, стр. 277-292 • <i>Кулите на мечката во балканскиот фолклор – трајни, интеракции и ритуални комплекси</i>. Во: Балкански идентитет/и, Приредувачи: Катица Кулафкова и Милена Божикова, Прилози од научно истражувачкиот проект „Културната	20,7 3 3

	интеграција и стабилноста на Балканот“, МАНУ - БАН, Скопје / София, 2016, стр. 157-175 • <i>Влијанието на илустрацијата на килимари во развојот на македонските килими</i>, Зборник на реферати од научниот симпозиум „Афирмација, продлабочување и проширување на културните врски меѓу Р. Македонија и Р. Србија“, Битола, 2015 • <i>The celestial character of dot elements in Macedonian textile ornaments</i>. In: Rethinking the Frame work of Interdisciplinary cooperation between Cultural heritage, local economic development, truism and media, 3-th International conference “Ohrid- Vodici 2015”, Institute for socio-cultural anthropology of Macedonia, Ohrid, R. Macedonia, 17-19.1.2015, стр. 53-65 • <i>Елементите на керамичката декорација, камената илустрација и фрески живописот од црквата Св. Софија во Охрид и македонскиот традиционален шекерил: иконографски обележја и паралели</i>. Во: Зборник на трудови: „Тероризмот, миграциите, бегалците - Современи предизвици на културниот идентитет, наследство, економија, туризам и медиуми“, „Меѓународна конференција „Охрид-Водици 2016“, Institute for socio-cultural anthropology of Macedonia, Ohrid, R. Macedonia, 17-19.1.2016, стр. 19-33 (Коавтор со м-р Емилија Апостолова Чаловска)	3 3 3 3

		2,7
9.	Секциски предавања на научен/стручен собир (2*1) • <i>Идентификацискиот код на народниот костум кај Македонците со исламска вероисповед од областа на Долна Река.</i> Македонците со исламска религија во историски и современ контекст, МАНУ и Комисија за односи со верските заедници, Скопје, 29.06.2015 год. • <i>Помеѓу мошавош, знакови и симболи - обид за нивно редефинирање преку примери од македонскиот фолклор.</i> Научна трибина: „Култ кон култот: редефинирање на термините во хуманистичките науки“, во организација на Центарот за истражување на предисторијата и Музејот на Македонија, Скопје, 15.10.2015	2 1 1
10.	Секциски предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество (11*2) • <i>Војните во Македонија во првата половина на 20 век, нивното влијание и промените кои настанале врз македонскиот традиционален костум.</i> „Балканот: луѓе, војни, мир“, Меѓународна научна конференција, по повод 100 години од Балканските војни, Институт за национална историја, Скопје, 4-5.11.2013 • <i>Компаративна анализа на фетиоморфните мошави застапени во традиционалната носења на турско – јуручко население од Македонија и македонска традиционална везбена орнаментика.</i> 19 Меѓународен симпозиум за турска култура, Скопје, 4-6.05.2014 • <i>Традиционалното текстилно творештво и можностите за нејова афирмација.</i> Меѓународен симпозиум: „Етнотуризмот и етнолошкото културно наследство“, Македонско Етнолошко Друштво, Скопје, 12.09.2014 • <i>Култиот на мечката во балканскиот фолклор – праи, интеракции и ритуални комплекси.</i> Културната интеграција и балканските идентитети, Меѓународен научноистражувачкиот проект „Културната интеграција и стабилноста на Балканот – Културна интеракција и устојчивост на Балканите“ - МАНУ и БАН, 26.11.2014. Скопје	22 2 2 2

	• <i>Пшшцаша - ласник на боовише низ примери на пешелот и кокошката во македонската шексшилна орнаментика.</i> „Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките истражувања“, Меѓународен симпозиум, ИФ, Скопје 19-20.12.2014 • <i>The celestial character of stippled elements in the Macedonian textile ornaments.</i> “Rethinking the Framework of Interdisciplinary cooperation between Cultural heritage, local economic development, truism and media”, 3-th International conference “Ohrid- Vodici 2015”, MIRAS- HAEMUS - EFTA, Ohrid, R. Macedonia, 17-19.01.2015 • <i>Традиционалната јурчка носија и нивната орнаментика во Македонија.</i> 20 Меѓународен симпозиум за турска култура, Скопје, 7-8.05.2015 • <i>Folk costumes as coders the changes occurring in the First World war in Macedonia.</i> First world war in the collective memory exchange of experiences in the Balkans, International conference, HAEMUS in the frame work of the program for decentralized cooperation between Lower Normandy and Macedonia, Skopje, Macedonia, 5-6.11.2015 • <i>Влијанието на пиротското килимарско врз развојот на македонските килими.</i> „Афирмација, продлабочување и проширување на вековните културни врски меѓу Р Македонија и Р Србија“, 30-31.10. 2015, Битола • <i>Функционалните особености на македонските народни носии.</i> XVIII Меѓународен симпозиум за балкански фолклор, „Теорија и емпирија: Институционализирана фолклористика и етнологија во Македонија и на Балканот“ во организација на ИФ „Марко Цепенков“, Скопје, 20-21.11.2015 • <i>Меѓу обредот и знакот - семиолошките обележја на македонските традиционални носии.</i> Меѓународна научна конференција: „Традиција и современост во Македонија и Србија“, во организација на ИФ „Марко Цепенков“ - Скопје, 25.11.2016	2 2 2 2 2

		2
		2
		2
11.	Одржано предавање по покана на унуверзитет (1*1) Основни обележја на македонската традиционална орнаментика. Предавање на 47. Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, УКИМ - Скопје, Охрид, 25.6.2014.	1 1
	Вкупно	102,7

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста: Дејности од поширок интерес	Поени
1.	Книга од стручна област (1*7)	7

	• <i>Компаративна анализа на фасадите од средновековните цркви во периодот на 13-14 век со мотиви од народното текстилно творештво, Женска акција, Скопје, 2015 (коавтор со Емилија Апостолова-Чаловска)</i>	7
2.	Раководител на внатрешна организациона единица (1*3) • Раководител на Одделот за материјална култура во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“	3 3
3.	Член на организационен одбор на меѓународен научен /стручен собир (2*1) • Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките истражувања, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, Скопје, 19-20.12.2014 год. • XVIII меѓународен симпозиум за балкански фолклор: „Теорија и емпирија: институционализирана фолклористика во Македонија и на Балканот“, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, Скопје, 20-21.11. 2015 год.	2 1 1
4.	Експертски активности (изготвување на елаборати за валоризација на нематеријално културно наследство) (1*1) • Елаборат за валоризација на струшкиот вез - техники и вештини на везење	1 1
5.	Член на уредувачки одбор на научно/стручно списание (1*0,5) • <i>Македонски фолклор</i>, Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје	0,5 0,5
6.	Член на институтска комисија (3*0,5)	1,5
7.	Член на комисија за избор во звање (2*0,2)	0,4
	Вкупно	15,4

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	7,6
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	102,7
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	15,4
Вкупно	125,7

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Зоранчо Малинов, научен советник

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје, с.р.

2. Проф. д-р Клеанти Ановска, научен советник

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје, с.р.

3. Проф. д-р Весна Петреска, научен советник,
Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје,
с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ЕТНОКОРЕОЛОШКА
КЛАСИФИКАЦИЈА НА ОРАТА ВО МАКЕДОНИЈА“ ОД М-Р
ВЛАДИМИР ЈАНЕВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА
ФОЛКЛОР „МАРКО ЦЕПЕНКОВ“ ВО СКОПЈЕ

Научниот совет на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје, на седницата одржана на 15.3.2017 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Владимир Јаневски со наслов „Етнокорелолошка класификација на ората во Македонија“, во состав: проф. д-р Зоранчо Малинов, редовен професор - Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје (претседател), проф. д-р Родна Величковска, редовен професор - Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје (ментор), проф. д-р Драгица Паниќ Кашански, доцент – Академија уметности, Универзитет во Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина (член), проф. д-р Катерина Петровска-Кузманова, редовен професор - Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје (член) и проф. д-р Гоце Гавриловски, вонреден професор - Музичка академија, Штип (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Научниот совет на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Владимир Јаневски, со наслов „Етнокорелолошка класификација на ората во Македонија“, содржи 362 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 проред и големина на букви 12 pt, со 464 фусноти, 302 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 3 глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатот укажува дека со етнолошката класификација на ората во Македонија ќе се согледа целокупната комплексност на игроорната традиција во Македонија, како нераскинлив дел од празнувањата, а истовремено да се утврдат улогата и местото на ората во традиционалната заедница на Македонците, кои, со голема љубов, се практикувале во минатото, а добар дел се практикуваат и денес.

Првата глава од докторската дисертација е насловена „Историски аспекти за класификацијата на традиционалната игра“ [со 6 поднаслови](#) (стр. 10-89). Во неа се анализирани историските аспекти за толкувањето и дефинирање на терминот игра во светски, европски и балкански рамки и на крајот се набљудуваат обидите за класификација на ората во Македонија.

- Во поднасловот „Осврт врз досегашните проучувања на ората во Македонија“ се изнесени резултатите од досегашните проучувања *на ораша кај нас*.

- Во поднасловот „Теориско-методолошките аспекти“, преку познатите приоди на истражување, накратко се претставени *функционалните, структуралните*,

евулутивнаџа, визуелнаџа меџода и дифузионизмоџ при анализата на емпирискиот материјал, кои како пракса се користат во третманот на актуелнава тема.

- Во поднасловот „Техники и методи при етнокорееолошките истражувања“ се користат слични методи на истражување, како: *аналиџичко-комџаративнаџа меџода, џеоџрафскаџа меџода, анџроџџеоџрафскаџа меџода и филолошкаџа меџода*, кои се применуваат и во многу други сродни науки, со кои, со мали осцилации, се забележани незначителни отстапувања во прашалниците или во аналитичкиот осврт.

- За подобар и полесен приод кон теренските истражувања, во четвртиот поднаслов се претставени „Темите и водичот за етнокорееолошко теренско истражување“, изготвен е прашалник, кој ќе служи како потсетник при теренските истражувања, но и како пребарувач при користењето на современата компјутерска технологија. Прашалникот треба да содржи социоантрополошки карактеристики, методски, културно-историски и хронолошки содржини во кои се истакнати: социјалните аспекти на играта, потоа местото и просторот за игра, поставеноста на ороото, поточно амфитеатралноста на соборот, почетоците и првите чекори за игра, терминологијата на орската традиција, методските аспекти, односно локалната терминологија, антропологијата на играчот, периодизацијата на ората, верувањата околу орската игра и нејзиното толкување, опстојувањето на орската традиција, новините и влијанието во репертоарската традиција.

- Во поднасловот „Потребни информации за етнокорееолошко евидентирање“, истакнати се потребните информации за етнокорееолошко евидентирање, како и водичот за етнокорееолошко истражување, но и прибирањето на потребните информации при истражувањето. Тука е претставен **моделот** по кој е вршено етнокорееолошкото евидентирање на едно оро, при што неопходно е претставување на кинетографските записи на ората во Македонија базирани врз учењата на Рудолф Лабан, на кои за секоја ритмичко-играорна целина се објаснети основите и принципите на усвоената Лабанова метода.

- Во поднасловот „Основи и методика на народните ора“ се поставува и методиката на народните ора, поточно нејзината основа, со која можат да се согледаат формите, на игроорниот репертоар, но и играорните обрасци, со детална анализа на позициите на телото заедно со следните параметри: *имиња на ораџа, џравец на движењеџо, украси на рацеџе, украси на нозеџе, држење на рацеџе, чекори – сџаџки, џозиции на џелотоџо, координанџни џочки како и комбинации и џехники*. Во посебен поднаслов се претставени *формџе* во македонскиот игроорен репертоар, како ора од *заџворен круџ или заџворен џанец, змиџовиден облик, џаровна иџра и сл.*

Втората глава, насловена „Класификација на ората во Македонија“, ги анализира резултатите при класификација на ората во Македонија, која е направена врз целокупниот анализиран материјал добиен од теренските истражувања и консултираната литература, се констатира дека македонските традиционални игри и ора можат да се класифицираат во две категории, и тоа: **обредни игри и соборски ора**. Во обредните игри спаѓаат: *женскиџе и машкиџе џоворки, велиџденскиџе и џурџовденскиџе иџри, џосмрџниџе ора, деџскиџе иџри и свадбениџе иџри*. Во женските игри се класифицирани *водичаркиџе, лазаркиџе, иванденкиџе, доголеџо и варваруџиџе*, а во машките спаѓаат игрите под маска, поточно маскираните поворки (*џамалари, џоломари, еџкари, мечкари, суровакари, суровари, василичари, маски*); исто така во оваа група на машки поворки влегуваат русалиите и кумовите.

За свадбениот циклус карактеристични се ората кои најчесто имаат иницијациски карактер и се во врска со обредите на премин. Имено, тоа се ората: *свекрвино оро, заџрување на баџракоџи и баџракџари, заџрување на венеџоџи, зеџово и невесџинско оро, заџрување околу оџџароџи, нунково оро, џонеделнички ора и џеливански иџри*.

Соборските ора се најбројните. Тоа се практични примери во истражувањата, само поради фактот што на теренот некогаш имале главна улога, но и поради фактот што тие ја имаат најсложената форма на изразување во орската традиција.

Третата глава, насловена како „Аналитички осврт на етнокореолошкото евидентирање на ората“, претставува аналитички осврт на 78 ора при што се прави обид да се направи системски етнокореолошко евидентирање на ората во Македонија. Од теренските истражувања кои се вршени последните дваесет години во регионите низ Македонија и надвор од неа се дојде до сознание дека најголем дел од овие ора сè уште постојат како жива традиција, додека само на мал дел е направена реконструкција на изведбата. Обработените материјали имаат редоследни податоци и содржат: назив на орото, играорно подрачје, карта на етничкиот предел, извори, информатори, опис на орото, играчи, форма на орото, држење на рацете, карактер, потекло, музичка придружба, метроритмичка структура, мелографски запис, кинетографски запис и содржина на играорниот образец. Во овој контекст, обработени се сите играорни подрачја од Македонија според класификацијата на Михаило Димовски, и тоа: 1. Западното, 2. Југозападното, 3. Јужното, 4. Источното и 5. Северното играорно подрачје. Покрај примерите на соборски ора од овие подрачја, обработени се и осум примери на обредни содржини кои се изведувале или сè уште се изведуваат во Македонија.

Во заклучните согледувања, кандидатот ги обележува најважните сегменти опфатени во тезата. Потоа следи резиме на англиски јазик, а во последното, шестото поглавје, се наоѓа библиографија на трудовите и на изворите од каде што е црпен материјалот.

Предмет на истражување:

етнокореолошка класификација на ората во Македонија.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Кандидатот мошне студиозно пристапува кон материјалот што беше предмет на истражување, кој претставува исклучителен предизвик во етнокореологијата, која е многу малку истражувана научна област во нашата земја, а особено поради фактот што тематските подрачја што ги третира оваа дисертација терминологски не се сосема класифицирани и дефинирани, но затоа претставува поттик за понатамошно фокусирање токму на овие проблематики. Оваа дисертација дава свој соодветен придонес и во областа на фолклористиката, етнологијата, етномузикологијата и другите сродни науки и научни дисциплини коишто ја истражуваат традиционалната култура.

Краток опис на применетите методи

При изработката на докторската дисертација, кандидатот ги применува следниве методи:

- *метода на оисервација на доспашни податоци*, која ја користи при собирање и пребарување на потребната литература;
- *дескриптивна метода*, која овозможува создавање на основа за собирање на емпириски податоци од теренските истражувања, кои се однесуваат на конкретни примери од знаењата на луѓето за одделни типови народни игри што сè уште можат да се најдат во македонските села и градови;
- *културно-историска метода*, со цел да се стекне увид во тоа како одредени игри или форми на игри егзистирале во минатото и што е она што од нив е останато денес, а секако и тоа – што е причина за: нивното менување, нивната трансформација или за евентуалното исчезнување;
- *функционална метода*, која има за задача да даде одредени објаснувања за функцијата на одделни народни ора, кои се практикувале, независно од тоа дали се играле за време на некои собори или за време на некои обредни активности;

- *компаративна метода*, преку која меѓусебно се согледуваат и се споредуваат игроорните појави, играчките обрасци на народните ора, односно нивната база, нивниот термин или наслов, како и нивната метроритмичка структура и функција;

- *Метод на анализа*, при анализирање на теоретскиот материјал кој се однесува на системски етнокорееолошко евидентирање на ората во Македонија. Во овој контекст обработени се сите играорни подрачја од Македонија според класификацијата на Михаило Димовски и тоа: 1. западното, 2. југозападното, 3. јужното, 4. источното и 5. северното играорно подрачје. Покрај примерите на соборски ора од овие подрачја, обработени се и осум примери на *обредни ора* кои се изведувале или сè уште се изведуваат во Македонија;

- *дедукциска метода*, која е искористена за извлекување на заклучни согледувања од обработената тематска целина.

Кандидатот применува и *групи методи*, како, на пример, *интервјуа*, *анкеџи* и *слободни разговори* со информаторите, кои помогнаа околу реализацијата на докторската теза.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Од извршената анализа при етнокорееолошката класификација на ората во Македонија се дознава дека изборот на темата од страна на кандидатот е научно оправдан, бидејќи станува збор за еден репрезентативен сегмент, кој содржи етнокорееолошка разновидност, но и специфичности кои се одлучувачки фактори за евидентирање и конзервација на ората во Македонија. Резултатите од истражувањата во оваа дисертација претставуваат основа за понатамошните етнокорееолошки истражувања, а исто така тие можат да бидат исползувани од многубројните културно-уметнички друштва и ансамбли во Македонија и пошироко.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Владимир Јаневски, со наслов „Етнокорееолошка класификација на ората во Македонија“, претставува истражување од областа на етнокорееологијата. Изработката на оваа докторска дисертација е збогатување на етнокорееологијата со сознанија за состојбата на ората во Македонија денес. *Целта* на овие истражувања е да се согледа целокупната комплексност на игроорната традиција во Македонија, како нераскинлив дел од празнувањата, а истовремено да се утврдат улогата и местото на ората во традиционалната култура на Македонците, кои, со голема љубов, се практикувале во минатото, а добар дел од нив се практикуваат и денес.

Докторската дисертација на кандидатот м-р Владимир Јаневски, со наслов „Етнокорееолошка класификација на ората во Македонија“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатот, пред одбраната на докторскиот труд, ги објавил (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор) следниве рецензирани истражувачки трудови:

- Јаневски, Владимир. 2016. Водичарки во планинските села од Скопска Блатија, Македонски Фолклор, ИФ, XXXVIII, бр. 71, Скопје.

- Јаневски, Владимир. 2015. Реквизити при изведба на орската традиција, *Балканската култура низ призмата на фолклористичко-етнолошките истражувања*, ИФ, Скопје.

- Јаневски, Владимир. 2014. Глупоните ора, нивна стилска и морфолошка анализа, *Македонски фолклор*, XXXVI/69, Скопје.

- Јаневски, Владимир. 2015. Играта „калачоина“ во Западна Македонија, *Македонците со исламска религија во историски и современ контекст*, Скопје.

Јаневски, Владимир. 2011. Пишаните и визуелни извори за традиционалните игри во крајот на XIX и почетокот на XX век, *Годишен зборник, Број 2*, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Факултет за музичка уметност, Штип.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатот се продлабочените истражувања на игроорната традиција во Македонија и етнокореолошката класификација на ората и останатите игри коишто ги практикувале Македонците во минатото, а добар дел од нив се изведуваат и во денешно време. Истражувањата во оваа дисертација претставуваат основа за понатамошните етнокореолошки истражувања, а исто така тие можат да бидат исползувани од многубројните културно-уметнички друштва и ансамбли во Македонија и пошироко.

Кандидатот мошне студиозно пристапува кон материјалот што беше предмет на истражување, кој претставува исклучителен предизвик во етнокореологијата, која е многу малку истражувана научна област во нашата земја, а особено поради фактот што тематските подрачја што ги третира оваа дисертација терминологски не се сосема класифицирани и дефинирани, но затоа претставува поттик за понатамошно фокусирање токму на овие проблематики. Оваа дисертација дава свој соодветен придонес и во областа на фолклористиката, етнологијата, етномузикологијата и другите сродни науки и научни дисциплини коишто ја истражуваат традиционалната култура.

Со оглед на наведеното, Комисијата има чест да му предложи на Научниот совет на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Владимир Јаневски со наслов „Етнокореолошка класификација на ората во Македонија“.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Зоранчо Малинов, претседател с.р.

Проф. д-р Родна Величковска, ментор с.р.

Проф. д-р Драгица Паниќ Кашански, член с.р.

Проф. д-р Катерина Петровска-Кузманова, член с.р.

Проф. д-р Гоце Гавриловски, член с.р.

**ПРЕГЛЕД
НА ОДОБРЕНИ ТЕМИ НА ИНСТИТУТ ЗА ФОЛКЛОР „МАРКО
ЦЕПЕНКОВ“**

1. МАГИСТЕРСКИ ТРУДОВИ

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС/Н С за прифа ќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Ружица Самоковлија Барух	Обредноста при воведувањето во статусот <i>жена</i> во македонската традиционална култура	Rituality through introduction of the status of <i>women</i> in Macedonian traditional culture	Проф. д-р Весна Петреска	02-268 1.6.2016 год.
2.	Горан Василески	Женските обредни поворки во Брсјачката етнографска целина	The woman ritual processions in the Brsyak ethnographic entirety	Проф. д-р Зоранчо Малинов	02-131 15.3.2017 год.